

CZU

Maria Mutu-Strulea

Analiza juridico-penală a spălării banilor

Monografie. –Chișinău: CEP USM, 2006. - p.

Recomandată de Catedra Drept Penal și Criminologie, Facultatea de Drept, (Universitatea de Stat din Moldova)

Referent: Sergiu Brînză

Doctor habilitat în drept, profesor universitar

În monografie se face o analiză a evoluției spălării banilor în calitate de concept, aspecte ale incriminării faptei de spălarea banilor în legislațiile penale ale altor state cît și analiza elementelor și semnelor componenței de infracțiune prevăzută în art. 243 CP RM. Autorul oferă unele soluții privind încadrarea juridică a faptei de spălarea banilor și descrie corelația infracțiunii prevăzute în art. 243 CP RM cu alte infracțiuni din legislația penală a RM.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

ISBN

© Maria Mutu-Strulea, 2006

© CEP USM, 2006

Prezenta lucrare vine să reliefeze particularitățile semnelor și ale elementelor componente infracțiunii spălarea banilor (art.243 CP).

Drept bază legală a preîntâmpinării activității ilegale a diferitelor formațiuni criminale în ce privește activitatea lor economică servește legislația în domeniul prevenirii și combaterii legalizării veniturilor obținute pe cale ilegală. Absența unei astfel de legislații favorizează înflorirea „businessul-ui ilegal”. Circulația veniturilor ilegale este asemănătoare circulației veniturilor obținute pe cale legală și are loc sub o formă spiralică: unele se cheltuie pentru consum imediat, altele se reîntorc în activitatea criminală, celelalte se rețin pentru investiții de lungă durată. Deseori are loc „suprapunerea” operațiunilor, în cadrul cărora se folosesc multiple conturi bancare.

Din punct de vedere terminologic, expresia “spălarea banilor” semnifică procesul de înalbire a veniturilor. Spălarea banilor este o chestiune contemporană de impunere a legii care poate avea sensuri diferite în dependență de domeniul de abordare. Fenomenul variază de la țară la țară, pentru că spălarea banilor este un concept juridic care nu este universal recunoscut de către toate țările.

Spălarea capitalurilor este un proces de convertire a „banilor murdari” dând acestora aparența de bani legali, „curați”. Țelul schemei unui proces de spălarea banilor este de a face banii câștigați din activitatea criminală să capete un statut de aparență legală, proveniți din activitate legală. Prin definiție, acest proces ar fi o manipulare a banilor astfel încât să se deghizeze sursa și originea lor adevărată.

Evoluția spălării banilor a statornicit dualitatea modalităților acestei fapte. Pe de o parte în „stricto sensu”, conform Convenției din 1988 de la

Viena contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope, prin spălarea banilor se înțelegea convertirea sau transferul bunurilor provenite doar din trafic de droguri în scopul de a le disimula originea, iar pe de altă parte, în „lato sensu”, oferit de Convenția din 1990 privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională, fiind cel de disimulare a naturii, originii sau proprietății reale a bunurilor provenite din infracțiuni.

Diferențele între diversele legislații pot constitui o piedică în calea succesului în lupta împotriva criminalității, care tinde să se organizeze din ce în ce mai bine, să se internaționalizeze și să devină din ce în ce mai periculoasă pentru societate. De aceea legislațiile statelor trebuie să se armonizeze pentru a facilita găsirea celor mai eficiente mijloace de cooperare.

În ultimul timp se conștientizează faptul că este important să se lupte împotriva crimei organizate, că infractorii trebuie opriți pentru a nu legitima rezultatele activității lor criminale din fonduri „murdare” în fonduri „curate”.

Utilizarea sistemelor financiar-bancare duce la destabilizarea și subminarea instituțiilor financiare și în final a sistemului economic al statului, distrugând astfel și credibilitatea în organisme financiare.

În lipsa unor rigori juridico-penale, procesul de spălarea banilor subminează eforturile depuse în vederea forficării unei piețe libere și a unei economii stabile.

Practic, procedeele de spălarea banilor se exprimă prin fapta de ajutor și asistență, de exemplu falsa recunoaștere a datoriilor, întocmirea falselor facturi, falsele borderouri de plată a salariilor etc.

Spălarea banilor se poate întreprinde asupra oricăror bunuri, inclusiv opere de artă, bunuri mobile sau imobile, hîrtii de valoare etc. Uneori spălarea capitalurilor se poate limita doar la un sfat devenind astfel nimic altceva decît o operațiune intelectuală.

Reprimarea spălării banilor se caracterizează, pe de o parte, în calitate de infracțiune de consecință, printr-o largă dependență de

infracțiunea principală, și, pe de altă parte, necesită o severitate a sancționării.

Însăși lucrarea include, pe de o parte, aspecte de drept comparat în materia spălării banilor (punându-se în evidență prevederile legislative ale mai multor state) și, pe de altă parte – componența de infracțiune spălarea banilor, după cum este ea prevăzută în Republica Moldova. Lucrarea vine să explice însăși formularea legislativă, precum și să rezolve unele coliziuni apărute în practică la calificarea faptelor de spălarea banilor. Fiind o infracțiune de ordin internațional, s-a ținut cont și de reglementările internaționale în domeniu, pentru a putea fi interpretate cele naționale.

Subiectul pus în discuție în prezentul studiu constituie o primă încercare de studiere prin prisma aspectelor juridico-penale a infracțiunii spălarea banilor care, practic, nu este tratată în doctrina autohtonă. Există multiple probleme de ordin juridic privitoare la legalizarea (spălarea) veniturilor obținute pe cale ilegală, printre care cele privind definirea noțiunii în cauză; interpretarea noțiunii de venit ilegal, prin care s-ar înțelege doar acela obținut din infracțiuni. De aceea, obiectivul pe care l-a propus autorul a fost analiza multiplelor întrebări referitoare la componența infracțiunii prevăzute la art.243 CP, interferența acesteia cu alte componente de infracțiune și recomandarea unor eventuale modificări.

În tratarea subiectului vizat au fost utilizate actele normative ale mai multor state, precum și actele normative naționale, altele decât doar cele de ordin penal. În plus, studiul s-a bazat, în special, pe doctrina străină, adică a statelor unde această faptă este mai demult incriminată.

În fine, lucrarea este o sinteză a unor raționamente proprii ale autorului făcute asupra dispoziției art.243 CP, fără a se abate de la temă; conținutul acesteia este o încheiere reușită a unor concepte actuale.

Sergiu BRÎNZĂ
doctor habilitat în drept,
profesor universitar,
șeful catedrei Drept Penal și Criminologie,
Facultatea de Drept, USM

PREFAȚĂ

Bani „murdari” – o noțiune pe cât de inovatoare, pe atât de neclară. În principal, aceștia sunt utilizați de către organizațiile criminale, fie de către alți subiecți, ca o modalitate de obținere a unor venituri și de neplată a impozitelor. Este dificil a depista banii „murdari”, din considerentul că aceștia îmbracă diferite forme, iar forța distrugătoare a circuitului banilor „murdari” o constituie fapta numită *spălarea banilor*.

Însăși noțiunea „spălarea banilor” este relativ recentă în vocabularul juridic, dar necesitatea de a ascunde natura sau existența unor venituri criminale sau, cel puțin, dubioase apare deja în secolul al XX-lea.

Spălarea banilor include metode și procedee ce permit obținerea în urma activității ilegale a unor mijloace bănești sau a altor bunuri și tăinuirea, deghizarea originii lor, fie acordarea unui aspect aparent legal sursei acestora. Fapta în cauză devine una dintre cele mai răspândite tipuri de infracțiuni economice, atât în plan național, cât și internațional.

Banii „murdari” distrug businessul onest, corup instituțiile statului, constituie un mediu favorabil dezvoltării corupției și criminalității organizate, punând astfel în pericol întregul sistem economic al statului.

Cu toate că numeroase legislații străine nu incriminează în prezent spălarea banilor, nu încape îndoială că, pe plan mondial, actuala tendință este de a fi sancționată penal asemenea activitate, motivele fiind multiple și variate. Unul dintre acestea ar fi că nu este suficient de a-i prinde și a-i condamna pe infractori, lăsând neatinse profiturile ilegale, acestea constituind atât motivul comiterii infracțiunii generatoare de bani, cât și mijlocul prin care se comit alte infracțiuni. Este clar că, în trecut, cei care comiteau infracțiuni erau pedepsiți, dar cei care justificau originea veniturilor din ele și asigurau astfel profitul din infracțiune rămâneau nepedepsiți, fapt ce nu era echitabil.

Necesitatea elaborării unor norme juridice incriminatoare ale activității ce ține de spălarea banilor este determinată de consecințele nefaste

care o succed, printre acestea: sporirea volumului economiei tenebre; fortificarea pozițiilor grupărilor criminale în sectorul economiei tenebre, precum și de absența măsurilor unice focusate spre a preveni utilizarea sferelor de activitate economică pentru a legaliza veniturile și, nu în ultimul rând, de necesitatea de a racorda legislațiile naționale la prevederile actelor internaționale, în special, ale statelor-părți la convențiile internaționale ce vizează spălarea banilor.

Schemele clasice privind spălarea capitalurilor includ în sine utilizarea operațiilor cu mijloace bănești, în primul rând, abuzul de serviciile băncii și ale altor instituții financiare, operațiuni cu bunurile mobile și imobile, jocurile de noroc etc. Actualmente, cele mai răspândite tehnici în baza cărora are loc spălarea banilor se practică prin utilizarea instituțiilor din zonele off-shore, a rețelei Internet, prin transferul de bani de pe un cont pe altul.

Fără o incriminare legală națională și, îndeosebi, fără o coordonare a legislației statelor elaborate în acest sens sau fără o acțiune globală a acestora, autoritățile și serviciile însărcinate cu prevenirea, incriminarea și sancționarea acestei activități nu ar putea duce o luptă eficientă contra celor care o promovează și nu s-ar putea asigura stabilitatea circuitului economic. Concomitent, stoparea spălării capitalurilor ar constitui și o modalitate de luptă cu alte fapte de genul corupției, terorismului, traficului cu droguri, crimelor financiare, a căror comitere este facilitată prin acțiunea spălării.

Sofisticarea tehnicilor și a domeniilor care însoțesc globalizarea financiară necesită o reconsolidare a normelor și a obligațiilor deontologice din societate.

Incriminarea și sancționarea penală a spălării banilor sunt prevăzute nu doar pentru tragerea la răspundere a tuturor categoriilor de participanți la actele criminale, dar și în scopul impunerii unor sancțiuni mai severe celor ce comit infracțiunile primare, adică cele generatoare de bani „murdari”.

De altfel, unul dintre pilonii oricărui stat, în special ai celui de drept, îl constituie sistemul său economic, pe de o parte, și libertățile fundamentale ale omului, pe de alta. Credibilitatea celor care formează statul se fundamentează pe asigurarea unor reglementări legale și pe implementarea lor în practică. Prin prisma acestor aspecte, un alt motiv ce a

determinat necesitatea de a incrimina spălarea banilor l-au constituit unele prevederi constituționale, conform cărora „statul trebuie să asigure libertatea comerțului și activității de întreprinzător, protecția concurenței loiale, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție; protejarea intereselor naționale în activitatea economică, financiară și valutară” (art.126 alin.(2) al Constituției Republicii Moldova). Pericolul ce planează asupra sistemului economic al statului în cazul spălării banilor este amplificat și de faptul că spălarea banilor a devenit o infracțiune internațională.

Fiind concepută drept o infracțiune economică, prevenirea și combaterea faptelor spălarea banilor este astăzi o preocupare a tuturor națiunilor civilizate. Gândirea politică și cea juridică au condamnat întotdeauna asemenea activități ilegale, dar anume dificultatea de a demonstra efectele nocive ale spălării banilor a constituit unul dintre motivele incriminării întârziate a acestei activități ilicite, îndeosebi pe plan intern, unde s-au făcut și mai înainte încercări de a stabili unele măsuri coercitive împotriva acestei activități. Însă, aceste măsuri purtau, de regulă, un caracter pur declarativ. De aceea, introducerea în legea penală a unei norme penale privind spălarea banilor constituie un pas binevenit, fiind menită să întâmpine și să stopeze acest gen de infracțiuni.

Lucrarea de față își propune următoarele finalități:

- interpretarea termenilor de „acțiuni”, „bunuri” sau „venituri”, determinarea originii sau provenienței acestora în contextul spălării banilor din orice fapte ilegale sau doar din cele penalmente condamnabile, cu atât mai mult că actele internaționale lasă la discreția statelor-părți precizarea acestor noțiuni;

- stabilirea modalităților laturii obiective a spălării banilor și a scopului ca semn al laturii subiective, deoarece supunând dispoziția art.243 CP interpretării gramaticale, pe de o parte, precum și interpretării sistemice, pe de alta, se ajunge la soluții diferite. În acest sens, urmează a fi stabilit conținutul noțiunii însăși de „legalizare”;

- specificarea metodelor de realizare a acțiunilor de legalizare;
- determinarea momentului consumării infracțiunii spălarea banilor, mai ales ținându-se cont de faptul că elementul material al acesteia se desfășoară în trei etape succesive, dar nu obligatorii în realizare;

- studiul comparativ al infracțiunii spălarea banilor, adică evidențierea particularităților juridico-penale ale acestei infracțiuni prin prisma legislațiilor penale ale altor state, cu atât mai mult că această infracțiune a fost preluată din alte sisteme de drept, în special din cel de common law. Din atare considerente, preluarea acestei componente de infracțiune ar solicita, întâi de toate, o readaptare la exigențele sistemului de drept intern al Republicii Moldova care este dirijat de anumite principii individuale;

- studierea concepțiilor științifice ale doctinarilor atât naționali, cât, îndeosebi, străini; or, anume doctrina încearcă să elucideze unele probleme și să sugereze soluții de rezolvare a acestora;

- determinarea locului normei ce vizează spălarea banilor în cadrul sistemului penal național și a coraportului cu alte norme penale. Art.243 CP are multe tangențe cu alte dispoziții penale, fapt ce impune necesitatea delimitării lor.

Spălarea banilor implică, de fapt, exercitarea unor operațiuni anume de către subiecți speciali–profesioniști. Din considerentele respective și pornind de la principiile care guvernează sistemul de drept penal, în lucrare se propune limitarea cercului de persoane ce pot deveni subiecți ai infracțiunii prevăzute la art.243 CP, aceștia fiind altele decât cele care au comis infracțiunea primară.

Concomitent, pentru a nu face confuzii între instituțiile dreptului penal, se propune o interpretare pe nou a complicității la infracțiunea spălarea banilor.

Lucrarea de față poartă un caracter integru după formă și conținut. Suportul doctrinal al acesteia l-au format cercetările științifice în domeniu, precum și actele normative naționale și internaționale:

- Convenția de la Strasbourg din 8 noiembrie 1990 privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională;

- Directiva CEE nr. 91/308 din 10 iunie 1991 privind prevenirea folosirii sistemului financiar în scopul spălării banilor;

- Cele 40 de recomandări ale Grupului de Acțiune Financiară Internațională elaborate în 1994;

- Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, nr. 633-XV din 15.11.2001, etc.

Capitolul I

Incursiuni privind spălarea banilor în plan internațional

Fiind întotdeauna o activitate a crimei organizate, spălarea banilor a devenit în ultimele decenii o temă majoră a represiunii etatizate. Prin prisma considerațiilor generale asupra noțiunii „spălarea banilor”, contextul sau obiectivul observat în ansamblu este acela de legalizare a venitului ilegal. Un obiectiv curent al spălării banilor este cel de a amesteca fondurile ilegale cu cele provenite din activități de afacere legale în așa fel, încât venitul să pară a fi rezultatul acestor activități legitime. Spălarea banilor este un concept înțeles diferit, în dependență de limbajul de abordare, în limbajul curent deseori fiind utilizată și noțiunea de „bani murdari”. Pentru înțelegerea univocă a conceptului de legalizare a veniturilor ilegale, este necesară interpretarea prescripțiilor dreptului penal internațional și ale dreptului penal național. Doar studiul global al procesului de legalizare va permite perceperea adecvată a termenului juridic „spălarea banilor”.

Se consideră că fapta „spălarea banilor” a apărut în anii '20 ai secolului al XX-lea, cel care a inventat-o fiind gangsterul american Al Capone. Clanurile mafiote au inventat atunci o metodă ingenioasă de legalizare a mijloacelor provenite pe căi ilegale. Au făcut-o prin intermediul curățătoriilor chimice. Țara fusese împânzită de spălătorii. Prin intermediul acestor rețele de spălătorii, mafia „spăla” venitul criminal, folosind o schemă deloc complicată: profitul zilnic de la activitatea acestor întreprinderi legale se amesteca cu „banii murdari [60, p. 20]”, ultimii fiind declarați venituri legale. Această istorie a condus la reținerea termenului de „spălare” care, deși utilizat la figurat, exprimă totuși clar esența

întregului proces ilegal. La începutul procesului se plasează „banii murdari” care, depășind mai multe etape de „prelucrare tehnică”, în cele din urmă devin „curați”, adică pe deplin legali. În schimb, anume Maier Lanski a fost cel care a creat diverse metode de spălare. El se conducea de principiul după care toate veniturile ce nu sunt cunoscute de către serviciul fiscal nu se supun impozitării. A fost primul care a evaluat prioritățile conturilor în băncile elvețiene, ale zonelor off-shore și ale jocurilor de noroc [60, p. 21].

Descriind pericolul spălării banilor, unii metaforizau cum că aceasta ar fi inima crimei organizate, adică ceea ce o face să existe [72, p. 89].

Pentru prima dată însuși termenul „spălarea banilor” apare în publicațiile din anul 1973 în legătură cu numele președintelui american Richard Nixon [171, p. 58]. De altfel, se consideră că la adoptarea „legii antialcool” în SUA, fapt ce a favorizat spălarea banilor, nu s-a ținut cont de tradițiile statului, cum ar fi libertatea de a purta arme, hotarele deschise între statele ce formează federația, autonomia legislativă a unor state de cea federală, absența tradițiilor culturale etc. [102, p. 22]. Dar însuși germele fenomenului spălarea banilor sau al legalizării veniturilor ilegale este întâlnit încă în antichitate [136, p. 324]. În secolul VI î.e.n., țarul Amasis obliga fiecare egiptean să declare conducătorului provinciei veniturile sale anuale. Cei care se eschivau de la aceste prescripții sau nu puteau să justifice în mod legal sursa veniturilor lor erau amenințați cu moartea. Reformatorul Solon a stabilit în Atena aceeași ordine. Însă, era destul de dificil să-ți faci viața frumoasă în baza veniturilor ilegale, respectiv și posibilitatea de a obține asemenea venituri slăbise considerabil [86, p. 10]. Și deoarece lipseau careva reglementări în ce privește activitatea bancară, piața titlurilor de valoare etc., inițialmente spălarea banilor apare datorită anume acestui fapt. Evident, este mai ușor să obții, mai întâi, un venit pe căi ilegale și apoi să-l legalizezi, decât să-l obții inițial în mod legal, în urma cărui fapt o bună parte a sumelor nu sunt vărsate în bugetul de stat. Devenită un fenomen social periculos, spălarea banilor nu putea să nu fie oglindită și în normele juridice penale. În acest sens, legea penală vine să acorde un sprijin prin faptul includerii infracțiunii spălarea banilor în șirul celor susceptibile de pedeapsă.

§1. Aspecte juridice privind noțiunea *spălarea banilor* la nivel internațional

Atât actele normative naționale, cât și cele internaționale, au păstrat termenul „spălarea banilor”, acesta fiind mai des utilizat decât expresia „legalizarea veniturilor obținute pe căi ilegale”. În acest sens, „spălarea banilor” nu este decât un jargon folosit nu doar în limbajul uzual, ci și în cel juridic. Ca atare, nu trebuie făcută o interpretare directă a termenului, în sensul că pot fi legalizați doar banii, fapt ce a impus unele state să prevadă în legislațiile lor naționale sintagma „legalizarea veniturilor obținute pe căi ilegale”. Pentru a nu ajunge la confuzii, expresiile „spălarea banilor” și „spălarea veniturilor prin infracțiune” urmează a fi considerate sinonime. Fiecare lege (ca de altfel și oricare act normativ) trebuie să aibă un titlu ce ar permite din start stabilirea obiectului său și a relațiilor pe care le reglementează. Pe lângă aceasta, denumirea legii trebuie să fie formulată cât mai succint pentru a exprima laconic conținutul său. Evident, există cazuri în care o denumire mai lungă este inevitabilă și atunci se va recurge la utilizarea unor expresii, de exemplu a jargoanelor. De fapt, regulile sus-enunțate sunt aplicabile nu doar titlului actului normativ, dar și însuși textului legii.

Cultura tehnicii legislative se referă la toate actele normative, cu atât mai mult la legea penală, deoarece anume în cazul ei interpretarea termenilor trebuie să nu provoace discuții, iar noțiunea să aibă un singur înțeles, legea penală fiind cea care naște cele mai grave consecințe. Prin „cultura legii” se înțelege nu doar expunerea logică a textului, dar și stilul profesional, limbajul, simplitatea și accesibilitatea conținutului.

Limbajul simplist sau expresiile uzuale sunt preluate uneori de către legiuitor pentru a fi comprehensibile de către persoanele cu cel mai jos nivel social (după autorul german A. Shniter), pe când juristul german Hans Dolle indică faptul că legile trebuie create pentru a fi înțelese de către judecător, adică să fie destinate profesioniștilor [154, p. 264]. În acest caz, se pune întrebarea: cui îi sunt adresate jargoanele: specialiștilor sau celor neinițiați în jurisprudență? Este vorba deci de raportul dintre

dreptul, normele juridice și limbajul simplist. Prin jargon se înțelege limbajul specific anumitor categorii sociale sau profesionale, cu un fond de cuvinte specific, de circulație restrânsă, uneori și cu o sintaxă deosebită [50, p. 479].

Expresiile nestandarde sunt frecvent aplicate în limbajul uzual. Dar este oare corectă includerea lor în textul normativ, de exemplu, a celei de „spălarea banilor”? Odată introduse de legiuitor în lege acestea capătă statutul de lexic oficial, fapt ce pare să contravină principiilor de formulare și de expunere a actelor normative care ar trebui să fie lipsite de orice limbaj simplist. Poziția vizată pornește de la următoarele argumente:

- jargonul poate induce în eroare pe cel care nu-l posedă;
- jargoanele au uneori un sens neclar și imprecis;
- aplicarea jargoanelor afectează caracterul estetic al actului normativ, conferindu-i un aspect vulgar.

Totodată, nu putem nega faptul că jargonul întotdeauna a fost utilizat în limbajul juridic, or orice limbaj profesional dispune de termeni specifici, grație cărora se facilitează înțelegerea dintre specialiști. Din aceste considerente, în formularea unor noțiuni abstracte, legiuitorul, încercând să le exprime prin jargoane, ar trebui să respecte unele criterii raționale. Asemenea formulări în lege trebuie făcute în așa mod, încât să se permită trecerea lejeră de la general la particular, fără a încălca armonia și înțelegerea dintre noțiuni, fără a denatura însuși spiritul și sensul legii [97, p. 186]. O situație similară este și cu termenul deja înrădăcinat în legislație – *spălarea banilor*. Acesta este un termen mai curând adresat celor inițiați în drept care, evident, vor înțelege că este vorba de o totalitate de operațiuni comise în vederea legalizării unor venituri obținute pe căi ilegale. Mai puțin ea ar putea fi înțeleasă just de către necunoscătorii de drept care, dacă ar înțelege fapta de „spălare” în sens figurat, atunci vor greși în ce privește obiectul material, considerându-l ca fiind întotdeauna banii – mijlocul bănesc, ceea ce nu ar corespunde conceptului juridic al componenței respective de infracțiune. De aceea, jargonul nu trebuie utilizat atunci, când fapta o putem exprima prin termeni juridici. Dar chiar dacă el și este introdus, atunci ar trebui să corespundă scopurilor legii, să se distingă prin claritate și să nu vină în contradicție cu

alte norme. Însă, să nu negăm și faptul că uneori jargoanele sunt aplicate pe larg în lege, îndeosebi:

- când a existat o adaptare considerabilă la termenul respectiv chiar în limbajul uzual;
- când unele jargoane ale limbajului profesional se transferă și se recepționează din ce în ce mai mult în limbajul general;
- din raționamentele asigurării unei comunicări juridice eficiente, mai ales în cazul în care jargonul devine mai întrebuițat în practică decât definiția complexă a termenului.

Anume din atare considerente art.243 CP RM se numește „Spălarea banilor”, deși există legislații care nu-l utilizează sau chiar, utilizându-l, oferă în însuși titlul normei juridice explicația acestuia. Prin termenul „spălarea banilor” legiuitorul are în vedere „legalizarea veniturilor ilegale”, folosindu-le în calitate de sinonime. Desigur, utilizarea acestuia simplifică comunicarea, evitându-se astfel explicațiile în plus, cu atât mai mult că termenul „spălarea banilor” a căpătat amploare în plan internațional, fiind inclus chiar și în actele internaționale.

Pe lângă „spălarea banilor” este utilizat frecvent și termenul „bani murdari”. De altfel, acesta nu trebuie confundat cu „banii fierbinți”. Deosebirea esențială constă în aceea că, dacă banii „murdari” provin din afaceri criminale, cei „fierbinți” au proveniență legală, sunt urmare a unor tranzacții legale, dar devin ulterior „murdari”, deoarece deținătorii lor îi investesc în practici ilegale, precum contrabanda, evaziunea fiscală, coruperea, exportul ilegal de capital și altele [140, p. 144].

În literatura de specialitate se remarcă existența spălării banilor încă în perioada Evului mediu. La acel moment, deoarece Biserica catolică interzicea camăta, examinând-o nu doar ca infracțiune, dar și ca păcat, comercianții, pentru a ascunde obținerea procentelor din împrumut, utilizau diverse tehnologii pentru deghizarea și spălarea banilor „murdari”, care puțin ce se deosebeau de tehnicile contemporane. De exemplu, comercianții se înțelegeau în prealabil să mărească fictiv cursul de schimb, pentru a acoperi procentul de plăți, declarând că acesta constituie un premiu special pentru compensarea riscului sau pentru întârzierea de plată. Înțelegerea precum că o astfel de întârziere sau reținere de plată a avut loc se stabilea în prealabil între vânzător și cumpărător.

Erau și cazuri când capitalul se împrumuta, iar apoi se lua, dar deja în calitate de venit, dar nu ca procent din împrumut, deși în realitate acesta nici nu existase. Tehnicile vizate își găsesc analogie și în societatea de azi.

Comunitatea internațională nu doar că atribuie legalizarea veniturilor ilegale la infracțiuni de caracter internațional [103, p. 102], ci recomandă într-un șir de acte internaționale ca fapta spălării banilor să fie prevăzută în legislațiile interne ale statelor, inclusiv în cele penale, necesitatea includerii fiind determinată de amploarea pe care o ia fenomenul în cauză (după un studiu al Fondului Monetar Internațional publicat încă în 1996, banii spălați pe piețele financiare depășesc 2% din produsul intern brut mondial) [59, p. 81].

Deci, spălarea banilor constituie o activitate ce se realizează în scopul acordării unui statut aparent legal unor venituri ilegale.

Ca punct de pornire în reglementarea pe plan internațional a conceptului „spălarea banilor” se reține a fi, întâi de toate, *Convenția ONU* adoptată la 20 decembrie 1988 la Viena contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope [8, p. 214].

Aceasta a calificat spălarea banilor drept o componentă de infracțiune de sine stătătoare. Spălarea banilor era definită în conținutul Convenției din 1988 drept „(i) conversia sau transferul de bunuri despre care cel care se ocupă știe că provin din una dintre infracțiunile stabilite conform alin. a) din prezentul paragraf sau din participarea la comiterea acesteia în scopul de a disimula sau deghiza originea ilicită a bunurilor menționate sau de a ajuta orice persoană care este implicată în comiterea uneia dintre aceste infracțiuni să scape de consecințele juridice ale actelor sale; ii) disimularea sau ascunderea naturii, originii, dispunerii mișcării sau proprietăților reale ale bunurilor sau drepturilor aferente despre care autorul știe că provin din una dintre infracțiunile stabilite conform alin. a) al prezentului paragraf sau a participării la una dintre aceste infracțiuni” (art.3 alin.1 lit.b).

Carența Convenției din 1988 este că incriminează doar legalizarea veniturilor obținute dintr-o singură sursă – cea a traficului de droguri. Această definiție rămâne deci restrictivă, deoarece spălarea banilor poate avea ca scop disimularea sau punerea în circulație a fondurilor

provenind din alte activități ilicite (fals, corupere, criminalitate organizată etc.), în raport cu traficul ilicit de stupeficante [35, p. 734].

Fiind impusă de exigența timpului și pentru a înlătura lacunele Convenției din 1988, a fost elaborată Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activități infracționale, semnată la Strasbourg la 8 noiembrie 1990. Aceasta din urmă a fost precedată de desfășurarea unei conferințe (Oslo, 17-19 iunie 1986), la care miniștrii europeni ai justiției au examinat aspectele penale privind abuzul și traficul de stupeficante, inclusiv necesitatea de a lupta împotriva taxicomaniei dezechilibrând piața de droguri, deseori legată cu crima organizată în general și chiar cu terorismul, prin astfel de măsuri, cum ar fi înghețarea și confiscarea produselor acestui trafic. Ca urmare, a fost creat un Comitet restrâns de experți care în termenele mandatului său trebuia să examineze aplicabilitatea convențiilor europene în materie penală la depistarea, reținerea și confiscarea produselor crimei și să elaboreze un instrument juridic european corespunzător în materia dată [188, p. 5; 187, p. 3]. Proiectul convenției a fost elaborat pe parcursul a nouă reuniuni ale Comitetului restrâns în perioada octombrie 1987 - aprilie 1990.

Una dintre sarcinile Convenției este de a facilita cooperarea internațională în ceea ce privește ajutorul reciproc în scopul investigației, depistării, reținerii și confiscării produsului oricărui tip de criminalitate, în special a crimelor grave și, mai ales, a infracțiunilor în materie de stupeficante, trafic de arme, terorism, trafic de copii și femei și alte infracțiuni care aduc profituri fabuloase. Un alt obiectiv major al Convenției este crearea unui instrument care ar obliga statele să introducă în legislația lor internă măsuri eficiente pentru combaterea criminalității grave și privarea infractorilor de produsul activității lor ilicite. Dreptul intern diferă foarte mult de la o țară la alta și uneori nu acordă serviciilor în materie penală împuternicirile necesare pentru a atinge aceste obiective pe plan intern. De aceea, Comitetul restrâns a considerat necesar ca statele-membre să-și apropie legislațiile lor interne și să adopte măsuri eficiente pentru a depista infracțiunile. De aici nu rezultă că legislațiile statelor trebuie obligatoriu să fie armonizate, dar acestea, cel puțin, ar trebui să poată găsi cele mai eficiente mijloace de cooperare.

Mai mult decât atât, în preambulul Convenției din 1990 s-a ținut să se sublinieze că lupta împotriva criminalității poate da rezultate doar dacă statele care nu sancționează spălarea banilor ar adopta măsuri legislative în scopul pedepsirii acestei infracțiuni. Convenția cere ca părțile la ea să adopte măsuri care ar putea fi necesare pentru a considera drept infracțiuni penale în dreptul lor intern activitățile ce țin de spălarea banilor [9, p. 36]. Contrar majorității convențiilor relative la cooperarea internațională în materie penală, elaborate în cadrul Consiliului Europei, prezenta Convenție nu are adjectivul „europeană” în titlul său. Această omisiune exprimă punctul de vedere al redactorilor care au considerat că acest instrument ar trebui să fie deschis spre semnare, în egală măsură, statelor care împărtășesc concepțiile statelor-membre ale Consiliului Europei, fără a fi membre ale acestei Organizații.

Convenția de la Strasbourg este un prim act internațional care creionează esența spălării banilor definind-o în art.6 drept:

„a) convertirea sau transferul bunurilor în cazul în care persoana care le livrează știe că bunurile constituie venituri provenite din activitatea infracțională, în scopul de a ascunde sau a deghiza originea ilicită a bunurilor sau de a ajuta persoanele implicate în comiterea infracțiunii principale de a se sustrage de la consecințele juridice ale acestor acte;

b) tăinuirea sau deghizarea naturii, originii, amplasării, dispunerii, deplasării sau a proprietății reale a bunurilor, sau drepturilor relative despre care autorul știe că ele constituie venituri provenite din activitatea infracțională sub rezerva principiilor constituționale și a conceptelor fundamentale ale sistemului său juridic;

c) achiziționarea, deținerea sau utilizarea bunurilor despre care cel care le achiziționează, deține sau utilizează știe, în momentul în care le recepționează, că ele constituie venituri provenite din activitate infracțională;

d) participarea la una din infracțiunile, stabilite conform prezentului articol, sau la orice asociere, înțelegere, tentativă sau complicitate prin acordarea de asistență, ajutor sau sfaturi în vederea comiterii acesteia” [9, p.36].

Sub aspectul sus-enunțat, Convenția de la Strasbourg lărgeste considerabil sfera surselor de obținere a veniturilor ilegale decât doar din

cea de trafic de droguri prevăzută de Convenția de la Viena din 1988. De fapt, restul actelor internaționale, regionale sau interne existente ulterior adoptării Convenției din 1990 în materia privind spălarea banilor vin să reproducă, mai mult sau mai puțin, stipulările acesteia.

Elementul material al faptei spălarea banilor, înțeles în sensul Convenției din 1990, comportă trei forme sau modalități prevăzute la literele a), b) și c), iar prevederile de la litera d) nu sunt, de fapt, o formă de sine stătătoare a infracțiunii, ci concretizează cazurile susceptibile de răspundere, independent de gradul de participare sau de etapa infracțională.

În măsura în care criminalizarea acțiunilor indicate în Convenție nu contravine principiilor și conceptelor fundamentale ale sistemului juridic al statului care o ratifică, acesta trebuie să incrimineze acțiunile indicate.

Prescripții privind instituirea răspunderii penale pentru spălarea banilor sunt prevăzute și în *Convenția privind criminalitatea organizată transnațională de la Palermo* din decembrie 2000 [26, p. 57].

Criminalizarea spălării veniturilor din infracțiuni se face în art.6 al Convenției de la Palermo, conform căruia „se consideră penal condamnabile următoarele fapte când se comit intenționat:

a) i) convertirea sau transferul bunurilor, dacă se cunoaște că acestea reprezintă venituri din infracțiuni, în scopul acumulării sau deghizării sursei criminale a acestor bunuri sau în scopul acordării de ajutor oricărei persoane care a participat la săvârșirea faptei principale, pentru ca aceasta să se poată eschiva de la răspundere pentru fapta sa;

ii) ascunderea sau deghizarea adevăratului caracter al sursei, locului de aflare, modului de dispunere, deplasare, a drepturilor asupra bunurilor sau a apartenenței lor, dacă este cunoscut că acestea prezintă prin sine venituri din infracțiuni;

b) sub condiția respectării principiilor de bază ale sistemului juridic:

i) achiziționarea, posesia sau folosința bunurilor, dacă în momentul obținerii lor era cunoscut că acestea reprezintă venituri din infracțiuni;

ii) participarea, asocierea sau înțelegerea în scopul comiterii oricărei infracțiuni, recunoscută astfel în conformitate cu prezentul articol, tentativa de comitere, precum și complicitatea, instigarea, ajutorul sau darea de sfaturi în cazul comiterii lor” [26, p. 59].

Făcând o analiză a prevederilor Convenției de la Palermo, vom sublinia că prin „faptă inițială” aceasta înțelege orice încălcare de drept în rezultatul căreia sunt obținute venituri, în raport cu care pot fi comise actele prevăzute în art.6 al Convenției.

Deși sintagma „oricare încălcare de drept” este utilizată în art.2 al Convenției, pe parcursul textului este însă folosit termenul „infracțiune”. Adică, inițialmente Convenția de la Palermo a lărgit considerabil sursa veniturilor ilegale, în raport cu Convenția de la Strasbourg pentru care fapta inițială ar fi infracțiunea.

Tot în conformitate cu Convenția de la Palermo, infracțiunile comise în afara jurisdicției vreunui stat-parte vor constitui o faptă primară doar cu condiția că respectiva este penal condamnabilă conform legislației interne a statului în care ea s-a comis, dar, totodată, ar fi penal condamnatibilă și potrivit legislației interne a statului-parte în care se realizează sau se aplică articolul respectiv, dacă aceasta ar fi fost comisă aici. Deci, prin această prevedere se confirmă principiul dublei incriminări a faptei primare, din care provine venitul criminal ce ulterior va fi legalizat [100, p. 34].

Concomitent, pe lângă convențiile sus-enunțate, apreciind dezvoltarea recentă, care contribuie la ameliorarea conștientizării și cooperării la nivel internațional în lupta împotriva corupției, inclusiv prin acțiunile întreprinse de către Națiunile Unite, Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional, Organizația Mondială a Comerțului, Organizația Statelor Americane și Uniunea Europeană, în cadrul Consiliului Europei a fost adoptată *Convenția penală cu privire la corupție* [10, p. 13], care în art.13 a ținut să incrimineze fapta spălarea banilor rezultați din delikte de corupție. Conform acesteia, „fiecare parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a stabili drept infracțiuni penale, în conformitate cu dreptul său intern, actele menționate în *Convenția cu privire la spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională*, art.6 §1 și 2, în condițiile prevăzute de ea, atunci când infracțiunea principală este constituită din una din infracțiunile stabilite în virtutea articolelor de la 2 la 12 ale prezentei Convenții, în măsura în care Partea nu a formulat rezerve sau declarații cu privire la aceste infracțiuni sau nu consideră aceste infracțiuni ca infracțiuni grave, în raport cu legislația referitoare

la spălarea banilor”. Prin infracțiune primară, Convenția de față a subînțeles infracțiunile de corupere: coruperea activă sau pasivă a agenților publici naționali, coruperea membrilor adunărilor publice naționale, coruperea agenților publici străini, coruperea membrilor adunărilor publice străine, coruperea activă și pasivă în sectorul privat, coruperea funcționarilor internaționali, coruperea membrilor adunărilor parlamentare internaționale, traficul de influență. De fapt, aceasta nu înseamnă că spectrul infracțiunilor primare se restrânge, în raport cu faptele prevăzute prin Convenția din 1990 de la Strasbourg, ci vine doar să concretizeze sfera acestora în cazul infracțiunilor de corupție. Autorii acestei Convenții au considerat că, date fiind legăturile strânse ce s-au dovedit că există între corupție și spălarea banilor, este de importanță capitală ca această Convenție să includă ca infracțiune și spălarea produsului corupției. Cu toate acestea, dacă o țară consideră că unele dintre aceste infracțiuni de corupție nu sunt „grave” în virtutea legislației sale privind spălarea banilor, ea nu va fi constrânsă să-și modifice definiția spălării, astfel încât însuși conținutul noțiunii „spălarea banilor” este similar celei prevăzute de Convenția de la Strasbourg.

Revenind la definirea noțiunii, se poate afirma că această mînuire a banilor prin diferite tranzacții, de natură să șteargă urmele sursei și originea acestora, a fost recunoscută aproape unanim și în plan regional pe mapamond sau de statele-membre ale unor organizații internaționale.

Sub principiul conform căruia spălarea capitalurilor provenite din orice infracțiune gravă trebuie să fie considerată drept faptă penală și în statele-membre ale Uniunii Europene, sub egida Consiliului Economic European al Uniunii Europene a fost elaborată *Directiva nr. 91/308 din 10 iunie 1991 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor* [11, p. 972]. Raționamentul adoptării acestei Directive constă în faptul că utilizarea instituțiilor de credit și a instituțiilor financiare pentru a spăla capitalurile riscă să compromită grav solidaritatea și stabilitatea acestor instituții, precum și stabilitatea sistemului în general, care ar pierde la fel și încrederea publicului [1, p. 970].

În termenii Directivei, spălarea banilor înseamnă următorul comportament, atunci când este comis intenționat:

- transformarea sau transferarea unei proprietăți, știindu-se că această proprietate este derivată dintr-o activitate criminală sau dintr-un act de participare la o astfel de activitate, în scopul ascunderii sau mascării originii ilegale a proprietății respective;

- ascunderea sau mascarea adevăratelor naturi, surse, amplasări, mișcări, drepturi și dețineri legate de proprietate, știindu-se că acea proprietate este derivată dintr-o activitate criminală sau dintr-un act de participare într-o astfel de activitate;

- achiziționarea sau folosirea unei proprietăți știindu-se că, în momentul primirii ei, acea proprietate derivă dintr-o activitate criminală;

- participarea, asocierea la comiterea sau la tentativele de comitere, precum și fapta de a ajuta, facilita sau sfătui pe cineva, în scopul comiterii oricărei acțiuni menționate în paragrafele anterioare.

Prin urmare, Directiva a preluat definiția oferită de Convenția din 1990. O deosebire ar fi că, pentru a exprima fapta primară, Directiva utilizează expresia „activitate criminală”. Aceasta însă nu ar trebui să inducă în eroare și să se creadă că bunurile supuse procesului de legalizare pot fi obținute dintr-un spectru mai larg de fapte, decât doar din infracțiuni, după cum indică Convenția din 1990. În art.1, Directiva exprimă prin activitate criminală o infracțiune definită în sensul art.3 §1 lit. a) al Convenției de la Viena.

Conform prescripțiilor Directivei, spălarea banilor ca atare există chiar și acolo, unde activitățile ce au generat proprietatea care este „de spălat” au fost comise pe teritoriul unui stat membru sau pe acela al unei terțe țări.

Directiva 91/308 CEE a fost modificată prin *Directiva 2001/97/CE a Parlamentului European și a Consiliului*, din 4 decembrie 2001, care avea drept scop de a actualiza unele prevederi. Ca urmare, aceste amendamente privesc lărgirea interdicției spălării nu doar a veniturilor obținute din trafic de droguri, dar în mod egal din toate delictelor grave (inclusiv fraude asupra bugetului comunitar), inclusiv din criminalitatea organizată sau în urma actelor de terorism internațional. În rest, unele prevederi ale Directivei se răsfrâng și asupra activității și profesiunilor non-financiare (cum ar fi cea de notar, avocat, asupra cazinourilor etc.).

Și mai la general, însă exprimând esența spălării capitalurilor ilegale, este formulată definiția în art.2 lit.1) al *Legii-model a CSI de combatere a legalizării (spălării) veniturilor obținute pe cale ilegală* [99, p. 312] din 8 decembrie 1998, după care „legalizarea („spălarea”) veniturilor, obținute pe cale ilegală, cuprinde acțiuni intenționate de acordare a unui caracter legal posesiei, folosinței sau dispunerii de veniturile obținute cu bună-știință pe cale ilegală. Definiția de față nu are caracter cazuistic, astfel încât rămâne valabilă pentru oricare caz prin care unor bunuri li s-a atribuit caracterul aparent legal. Legea-model vorbește nu despre legalizarea sursei veniturilor, ci despre legalizarea drepturilor asupra bunului; cele de posesie, folosință și dispoziție în calitate de elemente ale dreptului de proprietate. De fapt, definiția este corectă, deoarece încercând să justifice dreptul de a posedea, folosi sau dispune de un bun, implicit va trebui să conferi un caracter aparent legal și izvorului de provenire a acestuia. Din aceste considerente, opinăm că nu este posibilă o legalizare doar a unor drepturi patrimoniale, fără a legaliza și sursa care a dat temeiul apariției lor. Ceea ce evidențiază prescrierile Legii-model este că modalitatea prin care s-ar exprima elementul material al spălării banilor ar fi anume operațiunile financiare, în calitate de acțiuni intenționate cu variatele sale tehnici de operare prevăzute de art.2 lit. 3) al Legii-model. Nu considerăm a fi o formulă prea reușită de prezentare exhaustivă a genurilor de operațiuni financiare, deoarece astfel oricare act ce nu este prevăzut în lege riscă să nu fie considerat operațiune financiară și să nu fie susceptibil de răspundere pentru spălarea banilor. În același timp, în calitate de subiect ce comite fapta de legalizare a capitalurilor ilegale apar organizațiile care realizează operațiuni financiare (organizațiile de creditare, fondurile de investiții, companiile de asigurări, organizațiile ce înregistrează dreptul asupra bunurilor, bursele de valori și alte instituții care întreprind activitatea de primire, înstrăinare, achitare, transfer, transportare, livrare, schimb și păstrare a bunurilor), în același rând se înscriu și instituțiile ce practică jocurile de noroc. Ceea ce este binevenit în definirea Legii-model rezidă anume în enunțarea expresă a caracterului intenționat al actelor comise, fapt ce înlătură orice dubiu referitor la forma vinovăției cu care se comite fapta, spre deosebire de legislațiile altor state, unde este acceptată chiar și imprudența.

Concomitent, în cadrul CSI a fost elaborat și recomandat *Codul penal-model*, adoptat la cea de-a 7-a ședință a Adunării Interparlamentare a Statelor-membre ale CSI, din 17 februarie 1996. Deja în proiectul nominalizat, spălarea banilor a fost conceptualizată, în art.258, nu ca tip al criminalității, ci ca infracțiune, adică faptă pasibilă de răspundere penală ce comportă caracterul cazuistic al legalizării veniturilor ilegale, formulată fiind prin prisma formelor sale de manifestare. Face să remarcăm că proiectul nu utilizează, de fapt, termenul „spălarea banilor”, ci expresia „legalizarea veniturilor obținute pe cale ilegală”, adică autorii proiectului au considerat nejustificată utilizarea unui jargon în textul unui act normativ (fapt expus la începutul acestui paragraf). Deci, dispozițiile acestui proiect de articol incriminează „Tănuirea sau deghizarea surselor ilegale și a naturii, provenienței, amplasării, dislocării, mișcării sau a adevăratei apartenențe a mijloacelor bănești sau a altor bunuri sau drepturi asupra bunurilor, obținute cu bună-știință pe cale ilegală, după cum și utilizarea unor astfel de mijloace bănești sau a altor bunuri în desfășurarea activității de antreprenoriat sau a unei alte activități economice [99, p. 196]. Aceasta a fost prevăzută de proiect în calitate de infracțiune de gravitate medie. Nouă în noțiunea de față este încă o formă care a fost considerată drept manifestare a spălării banilor – cea de „utilizare a mijloacelor bănești sau a altor bunuri în desfășurarea activității de antreprenoriat sau a unei alte activități economice”. Această modalitate ridică multiple întrebări. Dacă, de exemplu, niște venituri obținute cu bună-știință din sustrageri, ulterior sunt investite într-o afacere în scop de a obține beneficii, se va ajunge oare astfel la conferirea unui statut legal acestora? Prin ce se justifică în acest caz proveniența ilegală a bunurilor? Considerăm că în atare caz, într-adevăr, se poate atinge scopul de deghizare a mișcării sau apartenenței mijloacelor bănești, dar cu o singură condiție, anume: că însăși această activitate economică este legală; în caz contrar, investirea lor într-o activitate ilegală nu ar conduce la legalizarea mijloacelor ilegale, deci nu ar constitui fapta spălării banilor.

În ce privește stabilirea cadrului infracțiunilor primare din care rezultă veniturile ilegale care ulterior pot fi supuse spălării, un rol deosebit l-au avut *reglementările Grupului de Acțiune Financiară Internațională*

nală. În cadrul celor 40 de recomandări asupra spălării capitalurilor, elaborate sub egida GAFI, se menționa că „fiecare țară trebuie să aibă în preocupare incriminarea faptei spălarea fondurilor, însă nu numai a celor care provin din traficul de stupefiante, dar și a celor ce provin din comiterea tuturor celorlalte infracțiuni grave care generează profituri importante” [186, p. 45].

Toate definițiile sus-enunțate cuprinse în actele normative internaționale, fie având caracter obligatoriu sau de recomandare, comportă unele elemente asemănătoare prin care se tinde a se preciza noțiunea „spălarea banilor”, în majoritate fiindu-le specific caracterul cazuistic exprimat prin modalitățile concrete de comitere a spălării banilor. Cu toate acestea, pe cât de diverse sunt definițiile normative ale spălării banilor, pe atât de variate sunt cele doctrinare. Or, dacă primelor le este specifică o tangență în conținut și terminologie, celor din urmă aceasta le lipsește.

După autorii germani X.X. Kerner și A.Dah, spălarea banilor ar constitui „...orice operații, realizate în scopul de a tăinuși sau deghiza existența, originea sau menirea finală a averii de preț ce rezultă din infracțiune la primul stadiu, pentru ca la cel de-al doilea să se purceadă la dobândirea din acestea a unor venituri regulate” [87, p. 37]. De fapt, însăși purcederea la obținerea unor venituri regulate nu este un criteriu determinant al spălării banilor, cu atât mai mult un semn obligatoriu al acestei componente de infracțiune, deși, de obicei, aceasta ar fi o finalitate a întregului proces de legalizare a veniturilor ilegale. Parafrazând definiția autorilor nominalizați, vom zice că s-a avut în vedere caracterul complex al infracțiunii spălarea banilor, adică faptul că ea întotdeauna operează asupra unor venituri obținute dintr-o anterioară infracțiune și doar ulterior, prin operațiunile comise cu acestea, se poate atinge scopul, numit la general, de legalizare. Aceeași idee este susținută și de autorul rus A.Jalinski, conform căruia spălarea banilor este etapa finală a transformării criminalității într-un proces de producere organizat la un înalt nivel și efectiv, în cadrul căruia are loc o concentrare ilegală și periculoasă a puterii economice și politice în mâinile unui grup necontrolat de persoane [87, p. 8].

O expunere similară aparține și specialistului elvețian K.Graber, care prin spălarea banilor are în vedere toate operațiunile săvârșite la prima etapă în scopul de a tăinui sau deghiza identitatea, originea sau destinația bunurilor patrimoniale, obținute din infracțiune [179, p. 81].

Unii autori definesc spălarea banilor mai curând în calitate de proces cu o multitudine de operațiuni realizate pe etape succesive [135, p. 251]. De altfel, anumite tangențe cu aceasta are definiția spălării banilor dată de către profesorul rus B.Voljenkin, el considerând-o a fi „diverse acțiuni (operațiuni financiare, alte convenții), efectuate în scopul tăinuirii existenței și/sau provenienței averii, obținute în urma unor venituri rezultate din activitatea ilegală” [81, p. 207].

Se evidențiază și unele definiții ce tratează mai pe larg fenomenul spălării banilor. De exemplu, după profesorii români Gh.Nistoreanu și C.Păun, spălarea banilor desemnează reinvestirea în afaceri licite a banilor obținuți în afaceri ilicite, utilizând, în acest scop, circuite financiare interne și internaționale complicate [68, p. 298]. Aceasta ar fi o definiție dată mai curând din punct de vedere criminologic decât de drept penal, dar, spre deosebire de multe altele, subliniază caracterul internațional al spălării banilor, ea fiind inclusă în rândul infracțiunilor internaționale [95, p. 183].

Costică Voicu definește spălarea banilor ca fiind infracțiunea ce conține „sume de bani sau orice alte valori patrimoniale dobândite de una sau mai multe persoane în urma comiterii cu intenție sau participării la comiterea unei infracțiuni incriminate de legea penală română, având drept scop și rezultat obținerea unor bunuri și valori licite” [78, p. 244]. Unii autori francezi definesc spălarea banilor într-o manieră simplistă, considerând-o că ar fi rezultatul multiplelor transferuri succesive de fonduri sub acoperirea secretului bancar [58, p. 20].

În fine, orice definiție tratează același fenomen al spălării banilor doar *lato sensu* sau *stricto sensu*; în orice caz, prin fapta spălarea banilor urmează să se incrimineze orice operațiuni (cu caracter legal) întreprinse asupra veniturilor obținute doar pe căi ilegale, în scopul acordării unui statut aparent legal originii sau sursei acestora, după cum și orice acte care îndepărtează venitul ilegal de la originea lui adevărată, ca prin aceasta din nou să i se atribuie o justificare eronată statutului său, natu-

rii, originii sale, după cum și drepturilor patrimoniale asupra acestui venit. Deci, trebuie de înțeles că spălarea banilor nu operează asupra ilegalității veniturilor (care sunt obținute prin alte infracțiuni primare), fiindcă *de facto* ele oricum rămân ilegale, ci asupra operațiilor întreprinse cu aceste venituri.

Pentru a înțelege mai bine natura și esența acestei infracțiuni, pornind de la definițiile sus-expuse, se impun unele precizări:

- Spălarea banilor reprezintă procesul de convertire a banilor „murdari”, a profitului obținut de pe urma infracțiunilor în bani „curați”, bani care au apartenența unora proveniți dintr-o sursă legală. Acest din urmă termen „legal” este „stabilit prin relații de putere, prin condiții în limitele economice și culturale ale unei societăți și de aceea metodele spălării banilor se adaptează la toate schimbările de legi și la oricare procedură elaborată de către justiție menită să combată spălarea banilor [57, p. 9].

- Spălarea banilor constă în fapta de a elimina sau a deghiza existența ilegală a bunului, sursa ilegală, titlul de proprietate și utilizarea profitului de pe urma activității infracționale, proces prin care acest profit apare ca provenind dintr-o sursă legală.

- Prima modalitate a spălării banilor, adică convertirea (transformarea) și transferarea unei proprietăți, se referă la fapte ce se comit, de obicei, de către cel care posedă acea proprietate și care dorește să-i ascundă sau să mascheze originea ilegală a acesteia.

- A doua modalitate cuprinde „tăinuirea sau deghizarea naturii, originii, amplasării, dispunerii, deplasării sau a apartenenței reale a bunurilor sau a drepturilor relative”. Făcând coraportul acesteia cu prima modalitate, rezultă că în calitate de subiect activ apare unul special, de exemplu, angajați ai unor instituții financiar-bancare, agenți, comercianți etc., care ajută sau favorizează pe posesorii veniturilor ilegale în vederea mascării sau deghizării provenienței criminale a acestora.

- A treia modalitate recunoscută de către majoritatea autorilor, inclusiv prevăzută de Convenția de la Strasbourg, este „achiziționarea, deținerea sau utilizarea bunurilor”. Față de această formă am avea anumite rezerve, din considerentul că simpla achiziționare sau deținere a unui bun nu constituie deja o legalizare a originii lui, iar utilizarea bunu-

rilor ar fi similară primei forme sau celei de-a doua. Mai curând, achiziționarea unui bun ilegal ar fi, conform prescripțiilor teoriei generale a dreptului penal, complicitate la infracțiunea primară în cazul în care cel ce achiziționează bunul de la subiectul infracțiunii primare a promis dinainte favorizarea acestuia.

– A patra formă de participare la infracțiune – tentativa sau complicitatea la comiterea actelor de spălare – prevăzută atât în dreptul internațional, cât și în legislațiile naționale, poate fi considerată în calitate de modalitate doar pentru legislațiile ce nu prevăd în structura legii lor penale Partea Generală și Partea Specială. În alte cazuri, trebuie de precizat, aceasta nu rămâne decât o modalitate de evidențiere a necesității de a pedepsi și aceste etape ale infracțiunii spălarea banilor sau forme ale participației.

Incriminarea și sancționarea penală a spălării banilor constituie un instrument util pentru tragerea la răspundere a celor care prin actele lor pun în pericol stabilitatea și echilibrul sistemului financiar mondial, nu doar național.

§2. Prevederile juridico-penale privind spălarea banilor în legislațiile altor state

Pericolul faptei de legalizare a veniturilor obținute din activități criminale a depășit hotarele naționale, fapt ce a determinat comunitatea internațională să-și consolideze eforturile în vederea contracarării acesteia. Interesul protejat prin incriminare este comun tuturor statelor, până la punctul în care acestea au organizat o represiune internațională în fața amenințării unei criminalități care se internaționalizează [56, p. 112], în doctrină vorbindu-se, pe drept cuvânt, despre o globalizare a spălării banilor. Odată fiind stabilite anumite norme în actele internaționale speciale, ele urmează a fi realizate prin incriminarea conduitelor respective în legislațiile interne, vorbindu-se astfel de „o voință de a asigura pe cale penală executarea obligației internaționale” [71, p. 114]. Majoritatea statelor au pus în cauză anumite măsuri contra spălării banilor preluate din prescripțiile *Convenției de la Strasbourg* sau din *recomandările GAFI*

care coexistă cu actele legislative deja în vigoare în statele respective. Ele variază, pentru că spălarea banilor este un concept juridic care nu este recunoscut universal de către toate țările; chiar și țările care au adoptat un statut referitor la problema spălării banilor nu privesc, în mod necesar, această chestiune în același context legal. De aceea, pentru a uniformiza cât de cât legislațiile în materie, se tinde a se respecta tot mai mult unele recomandări ale GAFI, după care fiecare țară ar trebui să ia astfel de măsuri (dacă este necesar, inclusiv legislative), pentru a permite incriminarea spălării banilor; totodată, ar trebui să extindă infracțiunea spălarea banilor proveniți din droguri la alte fapte primare grave.

În ce privește elementele infracțiunii spălarea banilor, pe lângă unele asemănări, se scot în evidență și deosebiri:

În primul rând, fiind o infracțiune complexă, diferite state au adoptat concepte diferite privind sursa venitului supus legalizării. Legislația penală a unor state consideră drept venit pasibil de spălare cel care este obținut din *oricare activitate ilegală* (de exemplu, legislația SUA, a Kazahstanului); în timp ce în alte state la venituri supuse spălării se atribuie doar cele obținute *din infracțiuni* (este cazul legislației Franței, Rusiei, Bielorusiei, Poloniei), iar în cea de a treia categorie intră statele a căror legislație prevede obligativitatea provenirii veniturilor doar *dintr-o anumită categorie de fapte penale (infracțiuni)* prevăzute direct de către legiuitor (este cazul legislației penale a Germaniei). Chestiunea respectivă este discutată pe larg în doctrină. Se consideră că dacă obiectul spălării banilor l-ar constitui bunurile obținute din oricare activitate ilegală, atunci contracararea acestui proces ar fi mai eficientă, pe când alții argumentează necesitatea limitării sferei faptelor infracționale ca sursă a veniturilor, considerând că spălarea banilor, fiind o infracțiune gravă, trebuie să comporte și niște venituri obținute din cele mai periculoase fapte, sugerând că, în caz contrar, ar lipsi pericolul social al faptei spălarea capitalurilor.

Dacă definiția spălării banilor este aproape că omogenă, atunci sancțiunile penale prevăzute de legislațiile naționale variază de la stat la stat, pedeapsa închisorii variind de la 5 la 20 ani. Astfel, delictul „anex”, care constituie omisiunea de a declara, este sever sancționat. Încălcarea de către profesioniști a obligațiilor lor de a supraveghea și a identifica

clienții este în general considerată drept pasibilă de sancțiuni disciplinare pronunțate aplicate de către autoritățile lor respective, cu excepția Marii Britanii, unde este vorba de un delict penal pedepsibil cu închisoare, și a Luxemburgului, unde aceasta este pasibilă de o amendă.

În al doilea rând, unele state care au considerat existentă infracțiunea spălarea banilor doar dacă sunt întruniți *indicii cantitativi*, adică operațiunile de legalizare să opereze doar asupra unor venituri de un nivel indicat de către legiuitor. Dacă valoarea acestora este mai mică, atunci fapta nu operează în sfera penalului, ea putând fi considerată un delict de altă natură și pericol social. De exemplu, Codul penal al Federației Ruse recunoaște comisă infracțiunea spălarea banilor doar dacă au fost întreprinse operațiuni cu venituri în proporții mari.

În al treilea rând, însăși fapta spălarea banilor este exprimată prin diferite modalități sau forme – quatriplă, triplă sau binară, aceasta în dependență de conceptul luat la baza elaborării legii penale interne. Statele care au luat la bază prevederile Convenției de la Strasbourg de obicei incriminează toate trei modalități prevăzute de aceasta.

În al patrulea rând, elementul subiectiv este exprimat diferit. Vinovăția sub forma intenției la spălarea banilor este admisă în legislațiile penale ale mai multor state, dar există state care au lărgit formele vinovăției, atribuind la spălarea banilor și operațiunile comise din neglijență (de exemplu, Germania, Liechtensteinul).

În al cincilea rând, care ar reține atenția, este subiectul activ al infracțiunii spălarea banilor, adică persoana căreia ar putea să i se impute fapta dată. Sunt legislații ce acceptă subiectul general, adică oricine poate comite spălarea banilor, în timp ce alte legislații limitează această posibilitate, solicitând un subiect special pentru infracțiunea discutată, adică doar persoana care nemijlocit, prin propriile fapte, a comis infracțiunea primară și care a obținut venitul ilegal, ulterior îl poate legaliza, fie, dimpotrivă, o persoană care nu a participat la comiterea faptei inițiale dătătoare de profit, adică subiectul, în acest din urmă caz, este terțul. De exemplu, Codul penal al Federației Ruse cuprinde două componente de infracțiune diferite de spălarea banilor, deosebirea dintre care constă anume în subiectul ce comite infracțiunea; în același rând, legislația Principatului Liechtenstein consideră că veniturile pot fi spălate de către

persoana terță care nu a participat la infracțiunea primară, considerându-se că persoana care a comis fapta primară trebuie trasă la răspundere doar pentru această faptă (contrabandă, trafic de droguri etc.) nu și pentru operațiunile ulterioare întreprinse.

Și, nu în ultimul rând, trebuie de remarcat că legislațiile statelor pot fi divizate în cele care stabilesc răspunderea pentru spălarea banilor în chiar legile lor penale, altele, deși nu le-au incriminat în coduri penale, au legi ce prevăd lupta cu spălarea banilor. De altfel, există și state care nu au reglementări în domeniu sau, deși ele există, sunt chiar favorabile; este vorba în acest din urmă caz de legislațiile zonelor off-shore.

În cele ce urmează vom purcede la o succintă prezentare a aspectelor de drept comparat în materia spălării banilor.

2.1. Statele Unite ale Americii

După cum anunțasem anterior, spălarea banilor ca fenomen în sine, iar ulterior ca infracțiune, fusese instituită inițial anume în SUA, începând cu anii '20 ai secolului al XX-lea, de aceea insistăm asupra abordării unor aspecte ale legislației americane „a priori” celorlalte. Legalizarea veniturilor ilegale ca fapt incriminat diferă nu doar de la stat la stat, ci chiar în rândul celor 50 de state ale SUA.

La început, spălarea banilor era denumită „regele vieții” în sfera traficului de droguri și a criminalității organizate, pentru ca treptat să-și extindă sursa ilegală a veniturilor supuse operațiunilor de spălare.

Indiferent de faptul că problema spălării banilor a existat în decurs de secole, aceasta a devenit incriminată în Codul penal al SUA la 27 octombrie 1986, când Titlul 18 al acestuia, incluzând §1956 și §1957, a devenit realitate. Această lege prevedea amenzi penale și răspundere civilă pentru spălarea banilor, prevăzute de secțiunile 981 și 982 ale Codului penal SUA. Pe lângă faptul că pentru încălcarea §1956 făptuitorul riscă o pedeapsă de până la 20 ani închisoare sau amendă de până la 500.000 dolari, în conformitate cu secțiunile 981 și 982, beneficiile criminale sunt supuse, totodată, confiscării.

Prin legea din 1986 (Money Laundering Control Act), spălarea banilor a fost declarată drept infracțiune de rang federal. Introducerea Titlului 18 în legea penală a fost o reacție a Congresului american la nivelul sporit al criminalității în SUA. Scopul Congresului era de a

declara în afara legii procesul în care se deghizează existența, sursa ilegală sau folosirea venitului ilegal. §1956 este denumit „Spălarea mijloacelor bănești” [12, p. 752], iar §1957 – „Participarea la operațiunile bănești cu proprietatea obținută din activitatea ilegală” [12, p. 754].

Definiția spălării banilor este mai cuprinzătoare decât în alte legislații, aceasta făcând referire la persoane urmărite într-o tranzacție financiară și care cunosc că fondurile în cauză provin dintr-o formă oarecare de activitate ilegală sau care sunt implicate într-un transport fizic ilegal de mijloace bănești, la intrarea în sau la ieșirea din teritoriul american. Domeniul de aplicare a textului legii este larg, deoarece fondurile pot proveni din infracțiuni prevăzute atât de legile statului, cât și de legile federale.

Elementul material specific infracțiunii indicate în §1956 se exprimă prin următoarele forme sau modalități:

I – exercitarea sau încercarea de a exercita o operațiune financiară întreprinsă cu venituri obținute din activitate ilegală;

II – transportarea, transferul sau transmiterea mijloacelor bănești sau a fondurilor din punctul aflat pe teritoriul SUA în alt punct sau printr-un alt punct aflat în afara teritoriului SUA, fie invers, din punctul sau prin punctul aflat în afara teritoriului SUA în punctul aflat pe teritoriul SUA.

§1956 incriminează atât fapta consumată, cât și tentativa. Spălarea banilor se va considera infracțiune consumată din momentul plasării veniturilor într-o oarecare operațiune.

Prin însăși fapta de „exercitare a unei activități”, care în calitate de semn al elementului material întotdeauna se exprimă prin acțiune, se înțelege inițierea, îndeplinirea sau participarea la inițierea sau la îndeplinirea operațiilor respective. Legiuitorul american a folosit un termen foarte larg prin care a exprimat spălarea banilor, este vorba de „operațiune”. Prin aceasta s-ar înțelege majoritatea convențiilor de drept civil sau bancar ce ar asigura deghizarea originii ilegale a veniturilor. Însăși legea definește în §1956 lit.c) termenul de „operațiune” ca incluzând în sine „procurarea, comercializarea, darea în împrumut, gajarea, transferul, livrarea sau oricare altă dispunere de proprietate, iar în raport cu instituțiile financiare cuprinde depozitarea, scoaterea din depozit, transferul

banilor de pe un cont pe altul, schimbul valutei, prelungirea creditului, cumpărarea sau vinderea oricărei acțiuni, obligații, a certificatelor de depozit sau a oricăror altor active bănești, utilizarea depozitelor sau orice modalitate de plată, sau transferul, fie livrarea activelor financiare în oricare mod” [12, p. 753].

Noțiunea de „operațiune” o cuprinde pe cea de „operațiune financiară” care constă în realizarea unei activități legate de mișcarea capitalului.

În ce privește locul comiterii faptei, textul §1956 are un caracter extrateritorial, fiind aplicabil cetățenilor americani chiar și pentru delictele comise în afara teritoriului SUA, fie ne-cetățenilor SUA, dar pentru fapte comise pe teritoriul SUA.

Elementul subiectiv se exprimă prin expresia „știind că proprietatea implicată în operațiunile financiare reprezintă venituri provenite dintr-o activitate ilegală”. Adică, vinovăția se exprimă sub forma intenției, persoanei fiindu-i cunoscut faptul că se întreprind niște operațiuni în scop de legalizare și că acestea sunt întreprinse anume cu venituri ilegale. Ceea ce nu are importanță pentru calificare este cunoașterea a însăși naturii sau a caracterului faptei primare producătoare de bunuri ilegale. Scopul este obligatoriu, acesta fiind expres indicat pentru fiecare modalitate ca fiind: „I – ascunderea sau deghizarea naturii, amplasării, sursei, posesorilor sau a celor ce dispun de veniturile provenite din activitatea ilegală; II – eschivarea de la respectarea cerințelor legislației federale și statale de a prezenta în organele de resort datele despre operațiunile financiare”. Tot pentru aceste forme ale infracțiunii legiuitorul a indicat scopul de a „contribui la exercitarea unei activități ilegale, determinate în modul stabilit”. Acesta din urmă trebuie înțeles doar ca un scop facultativ, adică, pe lângă cel de ascundere a sursei ilegale a venitului, subiectul ar putea urmări și desfășurarea în continuare a unei activități ilegale în sensul unei infracțiuni anterioare celei de spălarea banilor, din care va mai obține venituri.

Referindu-se la **obiectul material**, acesta se exprimă prin oricare venit obținut dintr-o activitate ilegală. În primul rând, legiuitorul american a exprimat aceste venituri în „active bănești”, adică moneda sau valuta SUA sau a oricărui alt stat, cecuri de transport, cecuri personale,

cecuri bancare la ordin, fie hârtii de valoare, titluri la purtător sau într-o altă formă ce ar presupune transferul dreptului de proprietate o dată cu transmiterea acestora. De fapt, în calitate de obiect material în §1956 trebuie de înțeles și oricare alte proprietăți; aceasta rezultă din interpretarea sistemică și a §1957, după care „proprietate obținută pe cale ilegală” semnifică orice proprietate care prezintă prin sine venit dintr-o activitate ilegală sau obținută în urma unor venituri din activitatea ilegală. Ceea ce interesează în mod deosebit este sursa acestui obiect material, adică ce se subînțelege prin „activitate ilegală”. În calitate de infracțiune primară putând deveni sursă a spălării banilor apar peste 100 de infracțiuni prevăzute de legile federale și federative; majoritatea acestor „activități ilegale” nu au interferență cu drogurile. Veniturile din acestea se spală îndeosebi de profesioniști [98, p. 23]. După cum am menționat anterior, SUA este inclusă în rândul statelor care înțeleg infracțiunea primară în sensul larg al cuvântului; conform alin.7 §1956, pe lângă trafic de droguri, aceasta poate fi răpire de persoane, atac armat, șantaj, escrocherie, infracțiuni de corupere, fals de monedă, contrabandă, infracțiuni contra proprietății, spionaj, luare de ostatici, eschivarea de la prezentarea activelor financiare organelor de resort, comercializarea mărfurilor contrafăcute, infracțiuni ecologice etc.

În calitate de **subiect** poate apărea orice persoană care a comis operațiuni financiare cu venituri obținute din activitățile ilegale sus-enunțate. Subiect în sensul §1957 este terțul, altul decât persoana care a obținut venitul dintr-o activitate ilegală, de obicei fiind vorba de profesioniști: lucrători bancari, agenți de asigurări, juriști, contabili etc. În calitate de subiect va apare nu doar persoana fizică, dar și cea juridică. De exemplu, „vicepreședintele companiei răspunde pentru ceea ce a avut loc. Dacă susceptibilă de răspundere este compania sau angajații acesteia, directorul ei va răspunde într-o măsură mai mare decât ceilalți angajați” [84, p. 210]. Prin cele stipulate la §1957 este recunoscută răspunderea corporativă pentru operațiunile ce țin de spălarea banilor, după care orice corporație implicată cât de puțin în spălarea banilor va pierde dreptul de a-și desfășura activitatea pe teritoriul SUA. Pentru acești subiecți, §1957 prevede pedepse mai blânde, fiind vorba de închisoare până la 10 ani sau amendă până la 500.000 dolari sau o amendă alternativă ce nu va depăși

valoarea dublă a venitului supus spălării. Concomitent, încă o nuanță ce face deosebire între §1956 și §1957 constă în faptul că, în primul caz, persoana participă într-o operațiune financiară cu intenția de a continua „activitatea ilegală deosebită” sau știe că scopul acestei operațiuni este de a ascunde sursa veniturilor sau de a se eschiva de la prezentarea datelor privind evidența lor; în al doilea caz, nu este necesară nici existența unei astfel de intenții, nici cunoașterea scopului operațiunii financiare, este suficient să se admită ilegalitatea veniturilor. Aceasta, totodată, simplifică procedura urmăririi finale, deoarece unica cerință în sensul §1957 este ca subiectul conștient să fi participat la operațiunea financiară cu proprietatea obținută din activități ilegale și cu valoare mai mare de 10.000 dolari.

Specific §1957, în raport cu legislațiile altor state, este elementul cantitativ, adică se consideră vinovat de comiterea spălării banilor cel care a comis operațiuni cu venituri începând de la valoarea de 10.000 dolari, cu condiția că sunt obținute din activitățile ilegale indicate în §1956.

E de remarcat faptul că legiuitorul american a indicat tentativa de comitere a unor operațiuni în chiar textul legii penale, ceea ce înseamnă că infracțiunea se va consuma din momentul tentativei.

Potrivit legislației americane, în unele materii (de exemplu, de trafic de droguri) însăși înțelegerea dintre subiecți constituie infracțiune, fără a mai fi necesară comiterea ulterioară a acțiunilor de trafic. În materia spălării banilor însă, înțelegerea prealabilă între subiecți nu constituie pregătire de infracțiune; persoana urmează să fie ținută responsabilă ca și pentru infracțiunea consumată, indiferent că este vorba de înțelegere în vederea comiterii operațiunilor prevăzute în §1956 sau în §1957. În acest din urmă caz, prevederile de la lit. h) §1956 transformă spălarea banilor într-o componentă redusă (dacă e să facem analogie în acest sens cu sistemul continental de drept), adică, pentru ca fapta să se consume ar fi suficientă doar înțelegerea, fără ca să mai aibă loc plasarea sau, cu atât mai mult, stratificarea și integrarea veniturilor ilegale.

Totodată, pe lângă legea penală, în SUA acționează și alte acte normative urmărind scopul de a contracara spălarea banilor. În șirul acestora se înscrie Actul privind secretul operațiunilor bancare adoptat în 1970 care conține două sisteme de declarare:

1) obligația persoanelor de a completa o declarație vamală atunci când transportă sume în numerar (cash) ce depășesc 10.000 dolari proveniți din străinătate sau expediați în străinătate;

2) toate instituțiile financiare au obligația să întocmească o declarație pentru fiecare depozit, retragere, schimb de bilete sau orice altă formă de plăți sau transferuri efectuate prin intermediar, care implică o tranzacție de mijloace monetare ce depășesc suma de 10.000 dolari SUA.

Legislația SUA și, implicit, cea penală, a fost sursă de inspirație pentru legiuitorii tuturor statelor care ulterior anului 1986 au adoptat, în vederea luptei cu spălarea banilor, prevederi naționale de contracarare a acestei fapte; de aceea, în majoritatea statelor lumii prevederile legislative în materie sunt asemănătoare.

În 1988 a fost aprobată Legea privitor la fortificarea învinuirii pentru spălarea banilor (The Money Laundering Prosecution Improvement Act). Conducându-se de noile prevederi ale legii, a fost înlăturată ca modalitate a operațiunilor financiare primirea onorariului de către avocat în cazul acordării serviciilor sale de apărător. Totodată, a fost exclus termenul „activitate ilegală deosebită”, prin aceasta înțelegându-se veniturile obținute deja din oricare activitate ilegală comisă fie pe teritoriul SUA, fie în afara lui.

2.2. Germania

După ratificarea, la 22.12.1993, a *Convenției de la Viena din 1988* contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope și adoptarea, la 15 iulie 1993, a Legii privind lupta cu traficul ilegal de droguri și cu alte forme ale criminalității organizate, în legea penală germană a apărut o nouă infracțiune prevăzută de art.261 intitulat „Spălarea banilor. Tăinuirea bunurilor patrimoniale ilegal dobândite”, alin.(1) al căruia prevede: „acei, care față de obiectul patrimonial, a cărui sursă o constituie:

- 1) infracțiunea, săvârșită de o altă persoană,
- 2) delictul, săvârșit de o altă persoană și descris în art.29 alin.1 pct.1 al Legii privind substanțele narcotice, sau

3) delictele (potrivit alin.(1) art.246, 263, 264, 266, 267, 332, precum și alin.(3) art.334) comise de către un membru al grupării criminale în calitate de îndeletnicire,

comite fapta de tănuire a acestui obiect sau de ascundere a originii lui, depistarea, confiscarea, arestarea, preluarea sau păstrarea după această preluare a acestui obiect” [182, p. 79].

Deja începând cu anii '70 ai secolului al XX-lea în Germania s-a impus necesitatea elaborării unor prevederi prin care s-ar conferi un anumit statut juridic operațiunilor de legalizare a capitalurilor care anterior se examinau în calitate de modalitate a favorizării (art.258 (a), 259, 260, 260 CP).

Art.261 CP al Germaniei constituie un exemplu inedit în materia reglementărilor penale în ce privește spălarea banilor. Acesta poate fi facil înțeles ca urmare a interpretărilor doctrinare ale „componentei de faptă”, ale „componentei subiective a faptei” și ale „componentei obiective a faptei” (acestea fiind similare elementelor componentei de infracțiune).

Legiuitorul german în art.261 CP nu oferă o definiție a spălării banilor, ci doar face o succintă descriere a modalităților de comitere a acestei fapte. În avizul la proiectul respectiv de lege, prin care în Codul penal al Germaniei s-a introdus art.261, fapta se definea ca fiind introducerea obiectelor patrimoniale, obținute în urma activității criminale organizate, în circuitul financiar-economic în scopul mascării lor [87, p. 38].

Din start, este necesar a menționa că Codul penal al Germaniei a preluat recomandările *Convenției de la Strasbourg din 1990* în ce privește considerarea faptelor primare din care se obțin veniturile ilegale ce vor fi supuse spălării, subiectul și elementul subiectiv, adică forma vinovăției cu care se comite spălarea banilor .

Vorbind despre **obiectul material** al spălării banilor, întâi de toate se va concretiza că acesta este denumit în legislația germană „obiect”. Specialiștii îl interpretează foarte larg, atribuindu-i nu doar mijloacele bănești sau banii de pe conturi, ci și mijloacele de plată străine, bunurile mobile și imobile, hârtiile de valoare, metalele prețioase, terenurile, cotele-părți din companii, obligațiile de debit, servituțile și alte drepturi de folosință, patentele etc. [149, p. 5].

Specific prevederilor germane în materie de spălarea banilor este anume sursa veniturilor ilegale. Germania face parte din șirul statelor care în legile lor penale au limitat la maximum sfera faptelor primare aducătoare de profit ilegal. Însuși Codul penal al Germaniei divizează faptele în două categorii: infracțiuni și delikte. Potrivit art.261 CP obiectul material spălat poate proveni din oricare infracțiune (de exemplu, omor, trafic de ființe umane, răpire de persoane, luare de ostatici, tâlhărie, jaf, furt comis de un grup criminal, fals de monedă, trafic de arme etc.) și din unele categorii de delikte (sfera acestora fiind limitată doar la faptele ce rezultă din Legea privind drogurile sau la cele comise de către un membru al grupării criminale). Spălarea banilor se califică doar pentru venituri obținute din anumite categorii de infracțiune, și nu după gradul de pericol al acestora. De exemplu, evaziunea fiscală, deturnarea de venituri prin abuz de încredere, înșelăciune, delapidare sau primirea unei remunerații ilegale nu sunt izvor de apariție a unor venituri care ulterior vor constitui obiect al spălării banilor, pe când luarea de mită de către judecător sau un arbitru constituie fapta primară spălării [87, p. 43]. Deci, banii sau alte bunuri obținute ca rezultat al comiterii unor delikte civile sau vamale, neconstituind infracțiuni sau delikte, nu sunt susceptibile de a forma obiectul spălării banilor.

După unii autori, această restrângere a originii veniturilor ar constitui o limitare esențială a principiilor Consiliului Europei în materia respectivă și, totodată, ar crea lacune legislative de care ar face uz lumea criminală [182, p. 81]. Ținem însă să menționăm că nu s-ar identifica vreo încălcare a principiilor nominalizate o dată ce însăși *Convenția din 1990* permite o astfel de modalitate de restrângere a originii veniturilor, iar, pe de altă parte, este rațional să nu se considere fapte primare cele care prezintă un pericol social mai mic; or, anume în dependență de acest nivel au și fost alese șirul de fapte prevăzute în art.261 CP de către legiuitorul german.

De altfel, prin infracțiune în legislația germană se subînțelege fapta ilegală (intenționată sau din imprudență), pentru a cărei comitere respectiva normă din Codul penal al Germaniei prevede pedeapsa minimă nu mai mică de un an privațiune de libertate.

Iar delict penal se consideră fapta ilegală (la fel intenționată sau din imprudență), pedeapsa minimă pentru care este mai puțin de un an privațiune de libertate, fie amenda [87, p. 81].

Pentru a dovedi existența veniturilor ilegale, nu este suficientă doar suspiciunea sau bănuiala provenienței lor din faptele sus-numite.

Un element distinctiv al legislației penale germane în materie de spălarea banilor este elementul material al faptei, adică, de fapt, latura obiectivă. Fapta se exprimă prin trei forme: ascunderea (alin.(1) art.261 CP), dobândirea și păstrarea (alin.(2) art.261 CP). Conversia, adică transformarea unei proprietăți în alta, nu este incriminată. Prin ascunderea veniturilor ilegale se înțelege tăinuirea bunurilor de origine ilegală: se păstrează în safeu, în localuri, în depozite bancare, se plasează în bancă sau în altă instituție sub documentație falsă sau se ascunde originea lor prin acțiuni dolosive, manipulații cu documentele, folosirea persoanelor terțe și a firmelor-fantomă, depunerea banilor din numele unei persoane pe un cont al altor persoane, amestecul banilor „murdari” cu cei „curați” la întreprinderile cu un volum mare de capital etc.

Se pare că ascunderea este înțeleasă într-un sens prea larg, chiar folosindu-se sensul propriu al cuvântului (de exemplu, de păstrare în safeu), dar în atare mod nu se poate atinge *de facto* scopul de justificare a veniturilor sau de deghizare a originii lor; oricum, ele rămân ilegale.

Prin **păstrare** se înțelege luarea de către bănci, avocați, notari etc. a obiectelor patrimoniale (a bunurilor) în scopul asigurării integrității lor, precum și dispunerii de sau administrării cu ele.

La **dobândire** se atribuie străduința subiectului de a obține posesia asupra bunului, cum ar fi primirea depunerilor bănești, procurarea bijuteriilor, banilor, valutei străine, hârtiilor de valoare. Spre deosebire de o simplă achiziționare, întotdeauna include o inițiativă proprie a subiectului.

Deși expres nu este prevăzută în art.261 CP, specialiștii germani disting încă o modalitate – cea a **utilizării**, prin care se înțelege primirea unor bunuri de preț în scopul vinderii lor, transformării sau transmiterii lor ulterioare. Simpla folosință a bunurilor sub formă de luare în împrumut, de amendă sau deținerea lor de scurtă durată se examinează, după caz, fie în calitate de ascundere, fie de păstrare [87, p. 51].

Componenta prevăzută de art.261 CP este **formală**, adică se consumă din momentul săvârșirii uneia dintre modalitățile indicate în art.261 CP,

acțiune sau inacțiune, fără să aibă importanță dacă au fost prejudiciate careva interese particulare sau publice. În literatură se susține chiar și ideea unei componente formal-materiale, în acest caz momentul consumării fiind plasat mai înainte, din momentul creării pericolului de cauzare a unor prejudicii. Deja însuși pericolul este o consecință criminală. Dar aceasta este o concepție mai puțin juridică, avându-se în vedere mai curând sensul economic al „pericolului”. De exemplu, dacă lucrătorul băncii va refuza clientului depunerea banilor, având suspiciunea că ar fi ilegali, atunci clientul, recurgând la serviciile altei bănci, va crea pericolul plasării banilor „murdari” în circuitul legal, dar acest pericol este creat nu de lucrătorul băncii, ci de client însuși, întrucât art.261 CP prevede un subiect special; nu se poate vorbi deci de componentă formal-materială (cazul în care clientul este însuși autorul infracțiunii primare).

Conform alin.3 art.261 CP, se pedepsește și **tentativa** la spălarea banilor. În calitate de tentativă este examinată pregătirea spre comiterea infracțiunii, căutarea și alegerea instituțiilor bancare și financiare sau a unor parteneri de afaceri, înțelegerile prealabile de comitere a spălării banilor fără săvârșirea operațiunilor concrete. Acestea, de fapt, în legislația Republicii Moldova s-ar examina în calitate de pregătire de infracțiune.

Este de remarcat că legislația germană a considerat posibilă comiterea spălării banilor, pe lângă acțiune, și prin inacțiune. De exemplu, serviciile fiscale și vamale pot inacționa, dacă vor împiedica implicarea poliției sau vor permite scoaterea bunurilor de proveniență ilegală din țară.

Elementul material al componente spălării banilor în legea germană îl considerăm a fi prea amplu expus, în comparație chiar și cu legislația americană, deoarece ea cuprinde orice activitate, chiar și cea ilegală, întreprinsă cu venituri ilegale, sau simpla posesie a bunului, chiar dacă nu s-ar ajunge la legalizarea acestuia.

Convenția de la Strasbourg din 1990 în art.6 alin.3 lit. a) recomandă a considera infracțiunea ca spălarea banilor chiar și în cazul în care autorul „ar fi trebuit să presupună că bunul constituie un venit provenit din activitatea infracțională”, adică a considera și neglijența ca formă a vinovăției de spălarea banilor. Directiva CCE din 1991 menționează că „cunoașterea, intenția sau scopul, apărute ca elemente ale activităților

menționate mai sus, pot fi deduse din circumstanțele faptice obiective”. Aceste recomandări au fost preluate de către legiuitorul german care nu s-a limitat doar la intenția directă de legalizare, dar a inclus și imprudența. Aceasta din urmă este interpretată de către Curtea Supremă a Germaniei ca fiind o „indiferență deosebită”. Însă, majoritatea doctrinarilor și practica germană însăși nu admit un liberalism atât de pronunțat în privința legalizării veniturilor ilegale, considerându-l nefondat [87, p. 84]. Aceasta din considerentul că admiterea incriminării penale a neglijenței în cadrul infracțiunilor economice ar stopa și ar împiedica desfășurarea activității de antreprenoriat, bancare etc. din teama de a nu fi tras la răspundere penală pentru o încălcare care, de fapt, este specifică acestor activități, fiind și riscul lor profesional. Totodată, prevederile alin.5 art.261 CP se extind doar în cazul spălării banilor care are ca faptă principală infracțiunile grave, pentru ca în celelalte să fie admisă intenția.

În privința intenției indirecte, este admisă atât *dolus eventualis* față de prima infracțiune, cât și *dolus subsequens*. Pentru prima formă, este suficient ca autorul să accepte proveniența criminală a obiectului patrimonial și chiar ca autorul din multitudinea surselor de proveniență a venitului să nu o excludă și pe cea criminală. Iar pentru existența *dolus subsequens* este necesară cunoașterea certă a originii venitului, apărută după comiterea faptei. Dacă lucrătorul bancar va afla despre sursa criminală a venitului după ce a întreprins operațiunile necesare, el nu va fi ținut responsabil în cazul unui comportament pasiv.

Motivul poate fi oricare, dar uneori are importanță pentru calificare: de exemplu, dacă subiectul păstra banii „murdari” din milă, din alte considerente sociale, atunci aceasta se examinează drept circumstanță atenuantă [87, p. 77].

Subiectul infracțiunii de la art.261 CP al Germaniei este special, și anume: altcineva decât cel care a săvârșit fapta primară. Astfel, persoana care a comis fapta inițială nu poate fi trasă la răspundere penală pentru spălarea banilor. Întrebarea aici e următoarea: care este rolul subiectului ce a comis fapta inițială – de autor, complice sau de instigator? În opinia cercetătorului german dr. Harold Hans Korner, autorul și instigatorul primei fapte nu pot fi subiecți (autor, complice sau instigator) la spălarea banilor, în timp ce complicele poate deveni subiect la spălarea

banilor, fiind vorba, în acest caz, de un concurs de infracțiune. Dar complicele va fi ținut responsabil și pentru spălare numai dacă pentru prima infracțiune nu este prevăzută o pedeapsă mai aspră decât pentru spălarea banilor.

Un posesor de bună-credință nu poate fi subiect al spălării banilor. În acest sens în practica judiciară germană s-a reținut următorul caz: întreprinzătorul A., fiind membru al unei organizații criminale ce se ocupa de escrocherii bancare, obținea venituri care parțial proveneau din activitatea ilegală și parțial – din activitatea legală. Pentru folosință personală, el a procurat un automobil în valoare de 95 mii mărci, dintre care 35 mii erau de proveniență ilegală și 55 mii – legală. Judecătoria Supremă a decis că automobilul constituie obiect al spălării banilor în valoare integrală. Mai mult decât atât, deși ulterior A. și-a schimbat automobilul pe altul, acest al doilea obiect a fost la fel considerat ilegal și supus confiscării [182, p. 82].

Deci, această succesiune a operațiunilor se întrerupe doar în cazul dobândirii bunului de către un posesor de bună-credință (alin.6 art.261 CP).

Pe lângă prevederile Codului penal în materia spălării banilor, la 25 octombrie 1993 a fost adoptată și *Legea privind depistarea veniturilor din infracțiuni grave*. Destinatarii acestei legi sunt instituțiile de creditare, instituțiile financiare, casele de joc, întreprinzătorii, companiile de asigurare, precum și avocații, notarii, inspectorii fiscali. Deși avocații și notarii sunt posesori ai secretului profesional, ei sunt obligați să efectueze identificarea clientului al cărui patrimoniu îl păstrează sau îl gestionează. În caz contrar, ei riscă să fie considerați subiecți conform art.261 CP.

Specific legislației germane este liberarea de răspundere pentru spălarea banilor și liberarea de pedeapsă a persoanei care benevol s-a denunțat organelor de drept, cu condiția că la acel moment infracțiunea nu a fost încă total sau parțial descoperită.

În calitate de circumstanțe agravante la art.261 CP apar comiterea spălării banilor de către o bandă sau o organizație criminală, fie sub formă de îndeletnicire, aceasta din urmă fiind, totodată, o infracțiune „de obicei”.

În fine, legislația germană se deosebește radical de multe legislații în materie, dar în unele cazuri răspunderea depășește cadrul spălării

banilor înțeles în sensul Convenției de la Strasbourg, ajungându-se uneori la a o confunda cu fapta de favorizare. Pe de altă parte, considerăm benefic faptul distingerii subiectului spălării banilor de cel care a comis infracțiunea primară

2.3. Franța

În Franța, Legea nr.627/1987 din *Codul sănătății publice* prevedea ca infracțiune spălarea banilor (blanchiment d'argent) numai spălarea banilor proveniți din trafic de stupefiante. Ca obiect material al acestei componente erau numai banii, nu și alte bunuri sau valori. Prin Legea nr. 96-392 din 13 mai 1996, în Franța a fost incriminată spălarea produselor crimei sau ale delictului, infracțiune cu o sferă mai largă de aplicare [49, p. 309].

Capitolul IV al Codului penal al Franței include nouă articole în materia spălării banilor (art.324-1 – 324-9).

Înсуși art.324-1 CP include două definiții ale spălării banilor. Alin.1 al acestuia definește spălarea banilor „ca fapta de a facilita, prin orice mijloc, justificarea mincinoasă a originii bunurilor sau veniturilor autorului unei crime sau al unui delict, urmărindu-se obținerea de către acesta a unui profit direct sau indirect” [3, p. 556].

Această primă definiție, foarte largă, poate depăși cadrul strict al spălării banilor, deoarece ea impune o veritabilă și prea largă prezumție. O astfel de definiție pare a fi mai curând doctrinară decât o normă juridică, dând posibilitate unei interpretări eronat extensive; or, o dispoziție a unei norme penale trebuie să fie precisă și cu un caracter de concretizare.

Dacă, de exemplu, un individ procură niște facturi false de la autorul unui delict de fraudă fiscală, el va fi prezumat „spălător”, în timp ce actul său ar fi fost străin câștigului generat prin infracțiune. În fine, este suficient ca persoana ce „spală” să știe că ea acordă servicii autorului unei infracțiuni [76, p. 82].

Cea de-a doua definiție o găsim în alin.2 art.324-1 CP, după care „constituie în mod egal spălarea banilor fapta de a-și aduce concursul (a contribui în calitate de autor) la o operațiune de plasare, de disimulare

sau de convertire a produsului direct sau indirect al unei crime sau al unui delict”. Această definiție vizează însuși procesul de purificare a banilor „murdari”, adică de exercitare a etapelor proprii operațiunilor de spălare: plasare, stratificare sau integrare. Ea exprimă cele trei modalități ale elementului material al spălării banilor prevăzute și de actele internaționale, și anume: plasarea, disimularea (adică denaturarea informației privind natura, originea produsului ilegal), precum și convertirea (adică transformarea) bunului. De exemplu, un agent imobiliar participă, fiind în cunoștință de cauză, la tranzacții imobiliare care permit membrilor unei organizații mafioate să obțină apartamente pe bani criminali. În acest caz, este necesar a dovedi vinovăția agentului, dar nu este necesar ca acesta să fi obținut vreun venit din operațiunile exercitate [76, p. 82].

Cea de-a doua definiție este mai concretă și pentru existența elementului său material este suficient să se dovedească că bunul, obiect al spălării banilor, provine efectiv dintr-o crimă sau delict, în timp ce pentru existența alin.1 dovada trebuie să fie dublă: pe de o parte, că justificarea este mincinoasă și, pe de alta, că beneficiarul justificării este autorul unei crime sau al unui delict [55, p. 304].

Obiectul material trebuie să provină din crimă sau delict. Deci, nu există un cadru limitativ al sursei veniturilor ilegale. Prin crimă și delict se subînțeleg faptele determinate de lege pentru care se fixează o pedeapsă autorilor lor (art.111-2 CP). Așadar, izvorul apariției veniturilor ilegale nu-l constituie contravențiile determinate prin regulamente (alin.2 art.111-2 CP).

Prin generalitatea sa, formularea textului permite pe viitor a urmări toate formele de crimă organizată sau de încălcări: proxenetism, corupere, trafic de automobile, de lucrări de artă, fraude fiscale, vamale etc. [77, p. 64]. Obiectul material este exprimat prin doi termeni – cel de „bunuri” sau „venituri”. Nu există o distincție de esență între acești termeni, prin ambii subînțelegându-se bunurile mobile sau imobile, în mod obligatoriu însă cu caracter patrimonial.

Componenta este una formală, considerându-se că spălarea banilor nu cauzează consecințe directe cum ar fi lipsirea de viață, cauzarea de prejudiciu unui patrimoniu etc. [127, p. 19].

Elementul subiectiv rezultă din înseși prevederile generale ale legii penale franceze. Conform art.121-3 CP, „nu există crimă sau delict fără intenția de a le comite”. Prin aplicarea acestui principiu prevederilor art.324-1, spălarea banilor nu **este un delict** comis din imprudență. Aceste afirmații sunt concretizate prin însăși dispoziția de la alin.1 art.324-1 CP care cere ca agentul operațiunilor de spălare să știe că cel pentru care el justifică originea bunurilor sau a veniturilor este autorul delictului sau al crimei, iar, potrivit definiției de la alin.2, este necesar ca agentul să-și fi adus cu bună știință contribuția la operațiunile indicate în lege.

Scopul, spre deosebire de alte legislații penale naționale, nu este expres prevăzut, decât pentru primul alineat – „de justificare mincinoasă”, prin care se înțelege atribuirea unui aspect legal, în aparență, veniturilor ilegale.

În practica judiciară franceză este prezentat un caz în care în lipsa scopului de justificare a veniturilor fapta nu a fost calificată drept spălarea banilor. Astfel, un grup de persoane propuneau particularilor plasamente financiare în fondurile numite „off-shore” situate în paradisurile fiscale, promițând o remunerație de 120% pe an, aceste sume fiind colectate, în special, pentru a se eschiva de la impozit. În cazul lor, instanțele de judecată au reținut fapta de exercitare ilegală a profesiei de bancher și de escrocherie [59, p. 82].

Ceea ce interesează îndeosebi este **subiectul** infracțiunii.

Conținutul art.324-1 CP nu indică expres (ca, de exemplu, în cazul legislației germane) calitatea subiectului în raport cu fapta primară. Poate fi el, totodată, participant și la crima sau la delictul primar sau acesta trebuie să fie un terț? Nu ar fi impedimente de a considera că subiect poate fi oricine, însă, ținând cont de termenul „autor” folosit în alin.1 art.324-1 CP, se pare că subiectul spălării banilor poate fi doar o persoană străină celui care prin fapta proprie (prin comiterea delictului sau a crimei) a obținut venitul ilegal.

O altă chestiune ce se impune a fi clarificată este calitatea subiectului infracțiunii primare. Din lege rezultă direct că acesta poate fi doar autor. Rezultă deci că instigatorul sau complicele infracțiunii primare poate fi ținut responsabil pentru spălarea banilor, în calitate de autor. Astfel, în seama instigatorului și a complicei primei infracțiuni, dacă

aceștia ulterior vor comite actele prevăzute de art.324-1 CP, se va reține concursul real de infracțiuni.

Pentru cel de-al doilea alineat al art.324-1 CP, nu există dubii că subiectul ar fi altcineva decât autorul infracțiunii primare, aceasta rezultând din expresia „a-și aduce concursul” sau „a contribui” la săvârșirea operațiunilor indicate. Subiect poate fi atât persoana fizică, cât și cea juridică (art.324/7- 324/9 CP). Printre persoanele juridice pot fi distinse instituțiile de creditare, de asigurare, companiile de investiții, alte organisme financiare [138, p. 3; 142, p. 11; 114, p. 26].

Alte acte normative în materie de spălarea banilor sunt:

– Legea nr. 96-392 din 13 mai 1996 privind lupta contra spălării banilor și a traficului de stupefiante și cooperarea internațională în materie de sechestrare și confiscare a produselor crimei [23, p. 2070];

– Legea nr. 90-614 din 12 iulie 1990 privind participarea organismelor financiare în lupta contra spălării capitalurilor provenite din trafic de stupefiante [3, p.2062]. De altfel, în doctrina franceză există controverse privitoare la participarea instituțiilor financiare în lupta cu faptele de spălare [132, p. 21].

Cele două mecanisme de detecție stipulează obligațiile principale pentru bancheri și profesiile asimilate în vederea depistării capitalurilor ilegale, în special dacă ele provin din trafic de stupefiante sau din activitatea organizațiilor criminale. Nerespectarea obligațiilor impuse de lege, comisă din imprudență, se sancționează.

Prevederile legislației penale franceze includ și câteva circumstanțe agravante: 1) dacă spălarea banilor este comisă ca îndeletnicire; 2) prin utilizarea facilităților pe care le conferă activitatea profesională și 3) dacă fapta este comisă de către o bandă organizată (art.324-2).

Tentativa la spălarea banilor la fel este pedepsită [133, p. 6].

În cazul art.324-1 CP, unele modalități ale complicității, ca cele de *a facilita (a ajuta)* sau *a asista*, sunt ridicate la nivel de autorat. Dar aceasta nu exclude existența complicității la spălarea banilor ce apare sub forma celorlalte modalități ale complicității. Totodată, nu este prevăzută spălarea banilor prin inacțiune, cu atât mai mult cu cât, pornind de la faptul că facilitarea la general este complicitate, iar complicitatea pasivă nu este reținută nici pentru o infracțiune de Codul penal al Franței

(art.121-7), aceasta, evident, nu se poate exprima prin inacțiuni, chiar dacă și ar fi transformată în autorat, ca în cazul spălării banilor. Însuși avocatul poate apare în calitate de subiect al spălării banilor, fapt criticat în doctrină, deoarece ar fi în contradicție cu principiul liberei apărări, aceasta în cazul când ar acorda serviciile sale în vederea gestionării bunurilor criminale ale clientului. Totodată, subiectul pasiv, de exemplu titularul contului, nu poate solicita repararea daunelor cauzate [110, p. 1380].

2.4. România

Codul penal al României, spre deosebire de legea penală a altor state, nu includea vreun articol care ar fi prevăzut răspunderea penală pentru spălarea banilor. Aceasta era incriminată printr-o lege specială, în cuprinsul căreia se prevedea pentru anumite încălcări răspunderea civilă, disciplinară, contravențională sau penală.

Abia la 17 decembrie 1998, cele două Camere ale Parlamentului României au adoptat, în ședință comună, Legea nr. 21 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, promulgată la 18 ianuarie 1999 [19, p. 2]. Conținutul legii respectă, în general, prevederile Directivei CEE nr.91/308 din 10 iunie 1991 referitoare la constituirea unor organisme specializate în prevenirea și combaterea spălării banilor, indicându-se, în art.23 și 24, elementele constitutive ale infracțiunii spălarea banilor, precum și modalitățile concrete prin care se poate realiza latura obiectivă a infracțiunii.

Această lege însă a fost criticată în doctrina română ca fiind inaplicabilă din punct de vedere practic. Impunându-se necesitatea redactării legii din 1999 și, o dată cu ratificarea Convenției ONU împotriva criminalității transnaționale organizate din 2000, ratificată de către Parlamentul României la 16 octombrie 2002, Legea nr. 21/1999 a fost abrogată prin adoptarea unei noi Legi în materia spălării banilor, nr. 656/2002 [20, p. 2].

Este necesar a sublinia că noua lege păstrează, de fapt, prevederile art.23 și 24 ale legii vechi, cu unele modificări. Deci, în materia spălării veniturilor infracționale legea instituie două infracțiuni de sine stătătoare.

Noul Cod penal al României incriminează spălarea banilor în art.268, acesta având următoarea dispoziție:

„a) schimbarea sau transferul de bunuri, cunoscând că provin din săvârșirea de infracțiuni, în scopul de a ajuta persoana care a săvârșit infracțiunea din care provin bunurile să se sustragă de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei;

b) ascunderea sau disimularea adevăratei naturi, a provenienței, situării, dispoziției, circulației sau proprietății bunurilor ori a drepturilor asupra acestora, cunoscând că bunurile provin din săvârșirea de infracțiuni;

c) dobândirea, deținerea sau folosirea de bunuri cunoscând că acestea provin din săvârșirea de infracțiuni” [6, p.119].

După cum observăm, legiuitorul român a preluat prevederile Legii nr.656/2002, excluzând însă sintagma „în scopul ascunderii sau al disimulării originii ilicite a acestor bunuri”. Considerăm justă această formulare, deoarece ascunderea sau disimularea nu apar în calitate de scop la spălarea banilor, dar sunt modalitate în vederea atingerii scopului de eschivare de la răspundere.

În primul rând, în literatura de specialitate se vehiculează opinia, conform căreia denumirea „spălarea banilor” nu este oportună, deoarece obiectul infracțiunii îl constituie nu doar banii, dar și alte bunuri [140, p. 144]. Nu suntem de acord cu această opinie, deoarece „spălarea banilor” nu este decât o modalitate de a expune fapta infracțională: dacă însă ar fi ca însuși titlul articolului să cuprindă esența, atunci denumirea ar fi, desigur, prea sofisticată.

Din considerentul că dreptul penal român tratează infracțiunea prin prisma celor patru elemente ale componenței, vom purcede la enunțarea succintă a acestora.

După părerea autorilor români V.Dabu și S.Cătinean [122, p. 27], obiectul juridic generic (obiectul juridic generic este tocmai criteriul care a servit legiuitorului la clasificarea infracțiunilor [52, p. 139]) al spălării banilor îl constituie relațiile sociale prin care Statul apără circuitul legal (financiar, bancar, economic, comercial și civil), prevenind și combătând circuitul ilegal al bunurilor, produs al unor infracțiuni grave prevăzute de lege, prin instituirea unor obligații anumitelor persoane fizice și juridice de a sesiza operațiunile cu astfel de bunuri, de a se abține de la efectuarea unor acte și fapte juridice legate de produsul

infracțional sau de a favoriza autorii ori participanții la infracțiunile principale.

Obiectul juridic generic al infracțiunilor, prevăzute în art.268 CP, este subsecvent obiectului juridic generic al infracțiunilor prin care se obține „produsul” ce urmează a fi spălat [121, p. 133]. Prin aceasta se are în vedere faptul că obiectul generic se poate contura doar ca urmare a existenței unui obiect juridic special anterior transgresat prin comiterea unei infracțiuni primare. Ca urmare, constatarea infracțiunii spălarea banilor se poate face „concomitent” sau „ulterior” constatării infracțiunilor al căror produs se spală. Sub acest aspect, condamnarea pentru fapta prevăzută la art.268 CP nu se poate face decât în situația în care venitul provine dintr-o infracțiune primară. De fapt, ceea ce după autorii sus-numiți se consideră obiect juridic al spălării banilor noi am considera obiect juridic special al acestei componente de infracțiune și aceasta pornind de la faptul că, potrivit doctrinei românești, obiectul juridic special constituie față de obiectul juridic generic un raport de la parte la întreg, el venind să concretizeze obiectul juridic generic, cu atât mai mult că spălarea banilor a fost incorporată în cadrul crimelor și delictelor contra patrimoniului. Totodată, în accepțiunea unor autori, dacă obiectul juridic al primei modalități vizează obiectele materiale (bunurile corporale), atunci cea de-a doua modalitate se referă și la drepturi.

Urmează să dezvăluim noțiunea de **obiect material** al componentei „spălarea banilor”. Legiuitorul român a folosit un sens larg al acestuia. Nu are relevanță, din punct de vedere juridic, dacă banii sunt în lei sau în valută străină. În sensul alin.(1) al art.268 CP, prin *bunuri* se înțelege bunurile corporale sau necorporale, mobile ori imobile, precum și actele juridice sau documentele care atestă un titlu ori un drept cu privire la acestea (alin.(2) art.268 CP).

În ceea ce privește proveniența obiectului material al spălării banilor, acesta trebuie să fie doar sursa infracțiunilor, nu și a altor fapte, ca, de exemplu, contravenții, delikte civile, vamale etc.

Prin „infracțiunea principală”, potrivit art.2 lit.h) din Convenția de la Strasbourg, se înțelege orice infracțiune, în urma căreia rezultă un produs susceptibil de a deveni obiectul spălării produsului unei infracțiuni, dintre cele prevăzute de art.6 al Convenției. Cum art. 268 CP nu

precizează sfera infracțiunilor din care provin bunurile ce fac obiectul spălării în modalitățile prevăzute de articolul nominalizat, se consideră că, apelându-se la prevederile Convenției, acestea ar putea fi oricare infracțiuni. Cu titlu exemplificativ, dar nu și exhaustiv, acestea ar putea fi: traficul de stupefiante, nerespectarea regimului armelor și munițiilor în formă agravată, nerespectarea regimului materiilor explozive, falsificarea de monede sau de alte valori, proxenetismul, contrabanda, șantajul, lipsirea de libertate în mod ilegal, înșelăciunea în domeniul bancar, financiar sau de asigurări, bancruta frauduloasă, furtul și tăinuirea de autovehicule; nerespectarea regimului de ocrotire a unor bunuri, traficul de animale ocrotite în țările lor; comerțul cu țesuturi și organe umane, infracțiunile săvârșite prin intermediul calculatoarelor, infracțiunile săvârșite cu cărți de credit, infracțiunile săvârșite de persoane care fac parte din asociații de infractori; nerespectarea dispozițiilor privind importul de deșeuri și de reziduuri, nerespectarea dispozițiilor privind jocurile de noroc etc. [121, p. 130]. În aspect comparativ, potrivit Legii nr.21/1999, sfera infracțiunilor primare era limitată, venit criminal fiind considerat doar cel provenit din infracțiunile indicate în art.23 pct.1 lit.a) al Legii 21/1999.

Vorbind despre latura obiectivă a componentei nominalizate, aceasta este mai larg enunțată decât în alte legislații, incluzând câteva modalități. Toate aceste modalități comportă însă un caracter alternativ, fiind suficientă pentru incriminare comiterea, cel puțin, a uneia dintre acestea.

O primă modalitate de săvârșire a infracțiunii spălarea banilor este definită de legiuitor drept „schimbarea sau transferul de bunuri cunoscând că provin din săvârșirea de infracțiuni, în scopul de a ajuta persoana care a săvârșit infracțiunea din care provin bunurile să se sustragă de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei”. Această primă modalitate are două forme: schimbarea și transferul de bunuri. Un prim sens al „schimbării bunului” ar fi acela de transformare fizică, adică de a schimba prima înfățișare, păstrând, de regulă, valoarea intrinsecă a obiectului, adică înlăturarea acelor trăsături reale ale obiectului care țin de modul ilegal de obținere a acestuia și înlocuirea cu alte trăsături care să creeze aparența de origine și/sau dobândire ilicită. De exemplu, schimbarea culorii, seriei, numărului de înmatriculare al autoturismelor noi

furate cu culorile, seriile și numerele de înmatriculare ale unor autoturisme accidentate sau uzate cumpărate legal. Un alt sens al „schimbării bunului” ar fi acela de a înlocui lucrul, produs al infracțiunii, cu un lucru deținut legal de o altă persoană [122, p. 28].

Prin cea de-a doua formă a aceleiași modalități, de transfer de bunuri, se înțelege cea de mutare a bunului dintr-un loc în altul, unde bunul ar avea o proveniență aparent legală.

Latura obiectivă a celei de-a doua modalități are două forme: „ascunderea” și „disimularea” adevăratei naturi a provenienței, a situării, a dispoziției, a circulației sau a proprietății bunurilor ori a dreptului asupra acestora, cunoscând că bunurile provin din săvârșirea de infracțiuni.

Ascunderea sau disimularea, în accepțiunea dată de art.268 CP, se referă nu doar la bunul corporal în materialitatea lui, adică la lucru, ci mai curând la bun în existența sa imaterială, adică la drepturile ce se constituie asupra bunului material produs din infracțiunea principală. O astfel de interpretare pornește de la faptul utilizării de către legiuitorul român a noțiunilor de „proprietatea bunurilor” și „a drepturilor asupra acestora”. Fără a ne mai opri la dezvoltarea noțiunii de „drepturi”, trebuie să subliniem că prin sintagma „proprietatea bunurilor” s-a înțeles dreptul de proprietate asupra bunului și nu s-a făcut referire la bun ca obiect al proprietății, adică în sens de lucru material. Deci, cea de-a doua modalitate nu operează asupra unei ascunderi materiale a unui bun înțeleasă în sensul propriu al cuvântului (de exemplu, ca în legislația penală a Germaniei).

Cea de-a treia modalitate a spălării banilor o constituie „dobândirea, deținerea sau folosirea de bunuri, cunoscând că acestea provin din săvârșirea de infracțiuni”. Această modalitate cuprinde trei forme alternative. Anume modalitatea vizată creează confuzii în ce privește tangența sa cu infracțiunea de tănuire prevăzută de art.267 CP, din considerentul că aceasta din urmă prevede unele forme similare cu cele de „primirea, dobândirea, transformarea unui bun, ori înlesnirea valorificării acestuia, cunoscând că bunul provine din săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, dacă prin aceasta s-a urmărit obținerea pentru sine sau pentru altul a unui folos material”.

Din start, trebuie să menționăm că este dificil a face o paralelă între cele două infracțiuni, deoarece grație utilizării în titlul art.267 CP a termenului de tăinuire și lipsa acestuia în însăși dispoziția art.267 nu se poate distinge concret dacă tăinuirea constituie o modalitate a spălării banilor sub forma „dobândirii sau transformării bunului”; or, scopul spălării banilor este cel de „ascundere” (acesta fiind sinonim cu tăinuirea). Scopul este diferit la cele două componente, spre deosebire de forma de manifestare a elementului material, care coincide. Dacă scopul spălării banilor este eschivarea de la răspundere, atunci scopul tăinuirii este „obținerea pentru sine ori pentru altul a unui folos material”, deși, pericolul celor două infracțiuni este totuși, comun; or, „tăinuirea” sau „ascunderea” aduce atingere relațiilor patrimoniale prin aceea că face să se piardă urma bunurilor provenite din săvârșirea unor fapte prevăzute de legea penală, împiedicând astfel recuperarea acestor bunuri și reintegrarea lor în patrimoniul din care au fost scoase în mod ilicit. Din considerentele enunțate mai sus, se susține că spălarea banilor nu este o infracțiune complexă, care să includă și infracțiunea de tăinuire, așa cum este definită în art.267 CP, iar infracțiunea de tăinuire este o infracțiune subsidiară, în raport cu infracțiunea spălarea banilor [121, p. 137].

Componenta spălării banilor este formală.

Latura subiectivă include vinovăția sub forma intenției directe, cu atât mai mult că se comite cu un scop determinat direct în legea penală. Semnul obligatoriu al elementului subiectiv al spălării banilor este scopul. Acesta este indicat expres doar pentru prima modalitate a spălării banilor. Același scop trebuie însă subînțeles și pentru a doua modalitate a spălării banilor, deoarece ascunzând un drept asupra unei proprietăți se urmărește de fapt ascunderea a însăși originii ilicite a bunului asupra căruia se constituie dreptul. Cea de-a treia modalitate poate avea un alt scop – cel de obținere pentru sine sau pentru altul a unui venit, însă doar în prezența scopului de a legaliza venitul criminal.

Subiect poate fi, de regulă, orice persoană. Infracțiunea se poate comite în toate formele participației penale: autorat, instigare, complicitate. Deci, rezultă că subiect activ poate fi nu doar un angajat al unei instituții bancare, dar și oricare altă persoană.

2.5. Federația Rusă

În textul noului Cod penal al Federației Ruse, adoptat în 1996, a apărut un nou articol ce prevede răspunderea penală pentru „legalizarea (spălarea) mijloacelor bănești sau a altor bunuri obținute pe cale ilegală” (art.174). Ca urmare a criticilor doctrinare și a dificultății de aplicare a acestei norme, peste 5 ani, în 2001, componența de infracțiune vizată a fost în mare parte modificată.

În primul rând, au fost adoptate două norme ce prevăd răspunderea penală pentru spălarea banilor, fapt ce a permis deosebirea subiectelor răspunderii penale: în art.174/1 subiectul este persoana care a obținut înseși veniturile pe care le legalizează, iar în art.174 este ținută responsabilă persoana care nu a participat la fapta inițială.

O altă particularitate distinctivă a noilor modificări legislative constă în faptul că obiectul material este mai limitat, adică la moment, pentru ca să existe componentele respective, este necesar a stabili că mijloacele bănești sau alte bunuri au fost dobândite pe cale infracțională, în timp ce în legislația anterioară se vorbea despre dobândirea ilegală [164, p. 42], adică puteau fi orice fapte, nu doar cele de ordin penal.

De altfel, în componența de bază s-a stabilit nivelul cantitativ de la care este posibilă răspunderea penală – „în proporții mari”. În legea anterioară, indicele cantitativ nu era un semn constitutiv al componenței, ci doar unul calificativ. Aceasta limitează sfera faptelor penale și le orientează doar spre cele mai grave.

Concomitent, noul art.174/1 a introdus ca formă a elementului obiectiv „desfășurarea activității de antreprenariat sau a unei alte activități economice”.

În cele ce urmează ne propunem să elucidăm sumar particularitățile componentelor prevăzute în art.174 și art.174/1 din Codul penal al Federației Ruse.

Obiectul special al componenței infracțiunii de la art.174 îl formează relațiile sociale ce asigură circuitul creditar-monetar în sfera activității economice [85, p. 197].

Obiectul material îl constituie mijloacele bănești, obținute de către vinovat în urma comiterii de către alte persoane a infracțiunilor, excep-

tând cele prevăzute în art.193, 194, 198 și 199 CP (adică nereturnarea de peste hotare a valutei străine, eschivarea de la plata taxelor vamale ridicate de la organizații și persoane fizice; eschivarea persoanei fizice de la plata impozitului sau a asigurărilor în fondurile de stat nebugetare, eschivarea persoanelor juridice de la plata impozitelor sau a asigurărilor în fondurile de stat nebugetare). Obținerea unor venituri prin formele criminale exceptate nu vor putea fi supuse ulterior spălării banilor. Se pare că legislația rusă este una dintre puținele care a stabilit obiectul material prin excludere, adică imposibilitatea de a considera ca obiect material veniturile din anumite infracțiuni. Deși doctrina nu s-a prea expus asupra acestor considerațiuni, totuși legiuitorul rus a avut, posibil, în vedere faptul că în toate aceste cazuri nu există obiectul material al infracțiunii – bani sau alte bunuri obținute pe cale infracțională. Aceste bunuri deja existau la subiect și erau obținute nu pe cale criminală, dar prin activitatea legală pe care a exercitat-o, de aceea și necesitatea în legalizarea acestora nu există. Deși acest argument s-ar părea a fi unicul, totuși, pe de altă parte, ne întrebăm: oare infracțiunile indicate nu au propriul obiect material care constă în sumele ce urmează a fi plătite statului ? Oare acest venit ratat, exprimat în sume concrete, nu devine infracțional? Considerăm că anume în aceste cazuri și este cel mai ușor a legaliza veniturile prin faptul că dispunerea de sume criminale s-ar face prin justificarea că ele sunt obținute din activitatea legală pe care o desfășoară subiectul și este ușor a justifica originea lor prin trimiterea la celelalte venituri legale. Obiect material sunt atât mijloacele bănești, cât și alte bunuri. Prin mijloace bănești se înțelege orice valută, națională sau străină. În ce privește „alte bunuri”, această sintagmă se interpretează extensiv, folosindu-se ca bază noțiunea oferită în proiectul *Acordului-tip dintre Guvernul Federației Ruse și Guvernul statului străin* în privința cooperării și asistenței reciproce în materia luptei cu operațiunile financiare ilegale, precum și cu operațiunile financiare, legate de legalizarea (spălarea) veniturilor obținute pe cale ilegală, aprobat prin Hotărârea Guvernului Federației Ruse nr. 840 din 8 iulie 1997, prin care „venituri obținute pe cale ilegală sunt lucrurile, inclusiv banii și hârtiile de valoare, bunurile mobile și imobile, drepturile patrimoniale, lucrările și serviciile, rezultatele activității intelectuale, inclusiv drepturile exclusive asupra

acestora (proprietatea intelectuală), alte obiecte ale drepturilor civile dobândite ca rezultat al încălcării legislației naționale a fiecărei dintre Părți, susceptibilă de răspundere penal-administrativă sau juridico-civilă”.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art.174 CP se exprimă prin legalizarea (spălarea) mijloacelor bănești sau a altor bunuri obținute de către alte persoane pe cale criminală. Însă, dispoziția acestei norme juridice nu oferă prea multe explicații în ce privește însăși noțiunea „spălarea banilor”, ea fiind interpretată în conformitate cu *Legea privind contracararea spălării veniturilor infracționale*. Conform art.3 al legii nominalizate, spălarea banilor ar fi „atribuirea unui aspect legal posesiei, folosinței sau dispoziției mijloacelor bănești sau altor bunuri, obținute în urma comiterii infracțiunii” [25, p. 2; 108, p. 6]. Din definiția respectivă rezultă că spălarea banilor operează mai curând asupra dreptului decât asupra bunului nemijlocit în materialitatea sa.

Însăși latura obiectivă a spălării banilor se exprimă prin trei modalități:

- 1) săvârșirea operațiunilor financiare cu mijloace bănești sau cu alte bunuri obținute cu bună-știință pe cale infracțională;
- 2) încheierea unor convenții juridico-civile cu mijloace bănești sau cu bunurile nominalizate;
- 3) utilizarea acestor bunuri în activitatea de întreprinzător sau într-o altă activitate economică.

Cea din urmă formă este însă exprimată în art.174/1 CP.

Conform alin.3 art.3 al *Legii privind contracararea spălării veniturilor infracționale*, prin operațiuni financiare se are în vedere activitatea persoanelor fizice și juridice cu mijloace bănești sau cu alte bunuri, independent de forma și modul lor de realizare, orientate spre apariția, modificarea sau încetarea unor drepturi și obligații civile. Deci, prin însăși noțiunea de convenție, prin intermediul căreia se comite spălarea banilor, se înțelege aspectul acesteia utilizat în dreptul civil [93, p. 46]. Art.6 al legii nominalizate evidențiază anumite operațiuni financiare care sunt supuse controlului obligatoriu, cum ar fi: operațiuni bănești nominale, operațiuni în monedă scriptică, operațiuni pe conturi bancare, precum și plasarea hârtiilor de valoare, a metalelor prețioase sau a altor

obiecte de preț în lombard; oferirea sau punerea la dispoziție a bunurilor în baza contractului de arendă (leasing) etc.

Infracțiunea se consumă din momentul comiterii unor operațiuni financiare în proporții mari.

Din considerentul că spălarea banilor presupune, de obicei, un proces îndelungat de convertire care se poate manifesta pe diferite teritorii, în calitate de loc al comiterii infracțiunii practica judiciară rusă a considerat a fi teritoriul Federației Ruse, dacă fapta:

- a început și s-a consumat pe teritoriul Rusiei;
- a început pe teritoriul Rusiei, dar s-a consumat în afară;
- a început peste hotarele Rusiei, iar consecințele au survenit pe teritoriul ei [106, p. 163].

Latura subiectivă se caracterizează prin vinovăție sub formă de intenție directă: subiectul conștientizează faptul săvârșirii unor operațiuni financiare în proporții mari sau a altor convenții cu bunuri obținute din infracțiuni comise de către alte persoane.

Textul legii indică expres noțiunea „cu bună-știință”, adică persoana care acționează cu intenție directă trebuie să știe cu certitudine că veniturile cu care săvârșește operațiunile financiare sau alte convenții provin din infracțiuni [89, p. 440]. Totodată, nu are importanță cunoașterea calificării juridico-penale a faptei comise.

Scopul este obligatoriu – cel de atribuire a unui aspect legal posesiei, folosinței și dispoziției bunurilor ilegale. Motivul acestei infracțiuni nu influențează calificarea, dar poate fi luat în considerație de către instanța de judecată la stabilirea pedepsei.

În calitate de subiect, în art.174 CP apare persoana fizică responsabilă care a atins vârsta de 16 ani la momentul comiterii faptei spălarea banilor în proporții mari, cu venituri obținute de către alte persoane (aceștia pot fi lucrătorii băncilor, burselor de valori etc.).

Art.174 CP prevede circumstanțe agravante în caz că infracțiunea este comisă:

- de către un grup de persoane cu înțelegere prealabilă;
- repetat;
- cu folosirea situației de serviciu;
- de către un grup criminal.

Se consideră prealabilă înțelegerea care a avut loc atât până la începerea infracțiunii, cât și nemijlocit la începerea actului infracțional.

Agravanta „repetat” incumbă atât cazul comiterii infracțiunii spălarea banilor de către persoana care anterior a mai comis o faptă similară pentru care nu a fost condamnată, cât și cazul când pentru aceasta persoana a fost condamnată, cu condiția că nu a expirat prescripția tragerii la răspundere penală sau că nu s-au stins, fie n-au fost ridicate antecedentele penale pentru prima infracțiune.

Comiterea spălării banilor cu folosirea situației de serviciu se atribuie la persoana care la săvârșirea operațiunilor financiare sau a altor convenții face uz de împuternicirile de care dispune în exercitarea funcției sale; aceasta poate fi atât o persoană cu funcție de răspundere, cât și un funcționar ordinar [181, p. 45].

Prin comiterea infracțiunii de către un grup organizat se are în vedere că subiect sunt două sau mai multe persoane (coautori) care s-au reunit din timp pentru comiterea unei sau a mai multor infracțiuni. Stabilitatea este criteriul esențial al acestei agravante.

Privitor la cea de a doua infracțiune, prevăzută de art.174/1 CP, vom menționa că obiectul material este similar cu cel de la art.174 CP.

Deosebirea rezidă în faptul că în cazul infracțiunii de la art.174/1 CP mijloacele bănești sau alte bunuri trebuie să provină doar din infracțiunile comise de către subiectul însuși.

Latura obiectivă, pe lângă modalitatea prevăzută în art.174 CP, dispune de încă o formă: folosirea veniturilor din infracțiuni în vederea exercitării activității de întreprinzător sau economice. Prin „folosire” se înțelege încheierea oricăror tipuri de convenții sau săvârșirea altor acțiuni, inclusiv transformarea unor bunuri în scopul realizării activității de întreprinzător sau economice, adică încheierea contractelor de vânzare/cumpărare, de creditare, plata serviciilor și lucrărilor executate [104, p.221].

Dacă prin activitatea de întreprinzător se are în vedere desfășurarea unei activități în mod sistematic în scop de beneficiu, pe propriul risc și răspundere proprie, atunci prin activitatea economică, în contextul art.174/1, se înțelege activitatea ce nu urmărește venitul în calitate de scop principal, dar care implică cheltuieli financiare sau utilizarea unor bunuri pentru atingerea altor scopuri, de exemplu a celui de asigurare a

sănătății, de acordare a serviciilor juridice etc. (art.2 al *Legii federale privind organizațiile necomerciale* din 12 ianuarie 1996). În literatură se vehiculează opinia că ambele componente de infracțiune formulate în legea penală rusă totuși nu corespund dispozițiilor Convenției din 1990, modalitățile acestora fiind limitate [178, p. 16].

Potrivit Hotărârii Plenului Curții Supreme a Federației Ruse, infracțiunea spălarea banilor operează în concurs cu infracțiunea primară [190, p. 4].

Elementul subiectiv este același ca și în art.174 CP, aceleași fiind și circumstanțele agravante.

Subiectul infracțiunii de la art.174/1 trebuie să aibă calitatea de autor și în cadrul comiterii infracțiunii primare.

Pentru ambele articole, ce prevăd pedeapsa pentru spălarea banilor, legiuitorul rus a dispus, printr-o notă, a se considera proporții mari suma mijloacelor bănești sau valoarea bunurilor exprimată în bani, pentru care s-au efectuat operațiunile financiare sau alte convenții, depășind 2000 salarii minime. Faptul impunerii cuantumului cantitativ la săvârșirea unor operațiuni, ce vor fi considerate spălarea banilor, nu a determinat legiuitorul rus să considere această infracțiune drept o componență materială, astfel încât, formală fiind, ea se va consuma din momentul săvârșirii operațiunilor indicate în lege.

2.6. Marea Britanie

În legislația britanică sunt câteva acte care reglementează aspecte privind fondurile rezultate din activitățile criminale.

Un prim text este cuprins în secțiunea 24 a *Actului pentru sancționarea traficului de droguri*, adoptat în anul 1986, în care se stipulează că „orice persoană care acordă asistență unui terț, pentru ca acesta să poată profita de fonduri, știind sau suspectând că ele pot proveni dintr-un trafic de stupefiante, este pasibilă de o pedeapsă care poate ajunge până la 14 ani închisoare” [79, p. 236].

În plan represiv însă, Criminal Justice Act din 1993 a lărgit câmpul delictelor aducătoare de profit, care va fi supus ulterior spălării, la fapte ilegale, altele decât traficul de droguri sau terorismul, incluzând în aria acestuia și traficul de arme. Spălarea profiturilor din traficul cu stupefiante este prevăzută în *Drug Trafficking Act* din 1994, în timp ce spălarea banilor rezultând din activitatea ce ține de terorism rămâne a fi supusă unei legislații specifice.

Al doilea text este cuprins în *Actul de prevenire a terorismului*, adoptat în 1989, sancționând orice persoană care acordă asistență pentru obținerea sau disimularea fondurilor provenite dintr-o activitate ce ține de terorism. Însă noul *Terrorism Act*, prevede că „orice persoană care participă, fie este în înțelegere, la o operațiune prin care ar facilita reținerea sau controlul de către o altă persoană, a profiturilor teroriste, prin disimulare, transfer într-o altă jurisdicție, transfer prin reprezentant, sau prin orice alt mijloc, comite o infracțiune de spălare pasibilă de o pedeapsă de până la 14 ani închisoare” [188, p. 38].

În virtutea art.19 al acestei legi, „orice persoană care crede sau suspectă un astfel de act de spălare este obligată să facă o declarație în fața autorității competente, fără să i se poată imputa încălcarea regulilor secretului sau confidențialității”.

În general, definiția infracțiunii spălarea banilor este completată prin existența unei obligații de declarare a tranzacțiilor suspecte care se aplică tuturor persoanelor prezente pe teritoriul Marii Britanii. Eschivarea de la această declarație constituie o infracțiune penală pasibilă de închisoare de până la 5 ani.

Este dificil a face interpretare a dispozițiilor penale privind spălarea banilor în legislația engleză, aceasta din considerentul că lipsește un act normativ unic – particularitate a sistemului juridic englez. Conform doctrinei penale engleze, semnele infracțiunii sunt elementul obiectiv (fizic) și cel subiectiv (psihic).

Elementul obiectiv constă în fapta comisă prin acțiune sau inacțiune, care a cauzat o daună relațiilor sociale ocrotite de legea penală [40, p. 45]. Prin urmare, spălarea banilor se exprimă preponderent prin acțiune, exceptând cazurile de eschivare de la prezentarea declarațiilor de suspecție, care constituie, de asemenea, o infracțiune. Modalitățile spălării banilor pot fi distinse prin prisma prevederilor *Terrorism Act* care, fără titlu exhaustiv, a indicat printre acestea: disimularea; transfer într-o altă jurisdicție; transfer prin reprezentant; orice altă modalitate. Pentru consumarea infracțiunii nu este necesară survenirea cărorva consecințe.

În ce privește elementul subiectiv, el este intenționat, cu atât mai mult că legea a admis înțelegerea prealabilă în vederea comiterii faptei.

Subiect este o altă persoană decât cea care a obținut venitul criminal, fie din trafic de droguri sau din activitate ce ține de terorism. Drept subiect al infracțiunii pot fi considerați inclusiv avocații și contabilii care exercită activitate sau operațiuni de plasare a valorilor mobiliare pentru clienții lor. Desigur, de cele mai dese ori aceștia sunt profesioniștii cărora li se impune obligația de identificare a clientului sau a reprezentantului acestuia, atunci când clientul nu este beneficiarul real al contului sau al tranzacției, precum și obligația de a conserva documentația bancară sau comercială (este de notat că obligația de declarare planează asupra oricărei persoane care este în cunoștință de cauză fiind în exercițiul funcțiilor sale, și nu doar asupra persoanelor ce exercită o profesie determinată [143, p. 235]). Obligațiile sus-numite sunt prevăzute într-un alt act, denumit *Money Laundering Regulations*, adoptat în 1993, sau *Regulations '93*. Acesta, cu titlu de transpunere în plan național a directivei europene privind spălarea banilor, impune băncilor, instituțiilor financiare nebankare sau instituțiilor de plasare a valorilor mobiliare o serie de reguli antisplare.

Spre deosebire de alte legislații, cea engleză privește mai la general fapta spălării banilor, limitând însă subiectul acesteia, fapt exprimat și prin numărul mic de condamnări pronunțate în Marea Britanie.

2.7. Argentina

Argentina poate fi atribuită statelor de risc în privința spălării banilor, luând în considerație amplasarea geografică a acesteia în regiunea producătoare de droguri. Modalitățile de prevenire a spălării banilor sunt impuse prin *Legea privind drogurile* nr. 23.737 din 10 octombrie 1989, care a impus o serie de măsuri de contracarare a spălării banilor, în special prin sistemul bancar.

La 13 aprilie 2000, Congresul (Camera reprezentanților și Senatul) a adoptat *Legea privind spălarea banilor* (nr. 25.246). Noua lege a creat în cadrul Ministerului Justiției Uniunea privind colectarea Informației Financiare, a cărei sarcina este de a monitoriza informația privitor la spălarea banilor.

Prescripțiile de bază sunt incluse în Capitolul 13 al Codului penal al Argentinei care prevede răspunderea penală pentru „Țănuirea și spălarea banilor de origine criminală”.

Dispoziția art.277 CP prevede pedeapsa privativă de libertate de la 6 luni până la 3 ani pentru cel care „după comiterea infracțiunii de către o altă persoană, la a cărei săvârșire nu a luat parte:

a) a ajutat cuiva să se eschiveze de la urmărirea sau consecințele urmăririi întreprinse de către organele competente;

b) a tănuit, a schimbat sau a distrus urmele, probele sau instrumentele infracțiunii, fie a ajutat autorul infracțiunii să facă aceasta;

c) a dobândit, a primit sau a ascuns banii, lucrurile sau bunurile de proveniență criminală;

d) nu a anunțat despre comiterea infracțiunii sau nu a identificat autorul infracțiunii sau părtașii lui care îi erau cunoscuți, fiind obligat să dea curs urmăririi penale în cazul respectiv;

e) a asigurat păstrarea rezultatului sau a venitului din comiterea infracțiunii sau a ajutat autorul sau părtașul lui să facă aceasta” [27, p. 218].

Interpretând dispozițiile normei respective, se observă că în calitate de venit se înțelege doar produsul unei infracțiuni, adică a unei fapte prevăzute de legea penală a Argentinei. Totodată, este necesar ca infracțiunea primară să fi fost comisă de către o altă persoană, la a cărei comitere subiectul spălării banilor să nu fi participat.

Deși subiectul infracțiunii de la art.227 este persoana care nu a fost nici autor, nici coparticipant la prima infracțiune, însăși legea penală argentiniană nu face distincție certă între categoriile participanților la infracțiune. Astfel, potrivit art.45 CP, se consideră că a luat parte la comiterea faptei atât autorul, cât și persoanele care au acordat acestuia ajutor sau „coparticipare”, fără de care fapta nu ar fi fost dusă până la capăt. Deci, participația cuprinde două categorii: autorul (sau coautorii) și alți coparticipanți. În rândul celor din urmă nu se face însă distincție. Esențial este ca aceștia să-și fi dat acordul prealabil de a participa la infracțiune, chiar dacă toate faptele le realizează deja după consumarea infracțiunii.

De aceea, subiect al infracțiunii prevăzute în art.277 nu poate fi coparticipantul, cu atât mai mult autorul infracțiunii inițiale. Persoana devine autor al faptei ilicite de la art.277 cu condiția că nu și-a dat acordul prealabil de comitere, de aceea formele elementului obiectiv ale faptei incriminate la art.277 nu sunt decât modalități ale favorizării. Din considerentul că în art.277 nu este indicat scopul în vederea căruia au fost comise faptele indicate, ținem să subliniem că art.277 prevede, de fapt, răspunderea pentru acțiunile de favorizare, care se comit nu doar cu scopul de a legaliza veniturile criminale, dar și în oricare alt scop.

Însuși elementul material se exprimă atât prin acțiuni, cât și prin inacțiuni, acestea din urmă în cazul existenței obligației subiectului de a da urmărire cauzei respective (de exemplu, colaborator al organelor de drept).

Fapta se comite doar intenționat.

Pedeapsa se agravează în cazul circumstanțelor agravante, cum ar fi:

- infracțiunea a fost deosebit de gravă;
- autorul a acționat în scop cupidant;
- autorul săvârșește favorizarea ca îndeletnicire.

Deci, art.277 prevede răspunderea pentru favorizare, în timp ce art.278 incriminează spălarea banilor.

Elementul material al spălării banilor se exprimă prin următoarele modalități: schimb, transfer, gestiune, vindere, dispunere sau o oricare altă folosire a banilor sau a bunurilor, dobândite în urma infracțiunii, la care autorul acestora nu a participat, în rezultatul cărora originea bunu-

rilor primare sau dispuse ar fi putut obține aspectul unei origini legale, cu condiția că mijloacele atrase într-o singură operațiune sau într-o operațiune ce cuprinde mai multe acte au depășit 50.000 peso.

Toate aceste modalități pot consta din comiterea unei singure operațiuni sau a mai multor acte, evident, întotdeauna fiind exprimate prin acțiuni.

Subiectul este un terț în raport cu infracțiunea primară. Deci, persoana care dintr-o infracțiune a obținut niște venituri, cărora ulterior tot ea le-a atribuit un aspect legal, va fi ținută responsabilă doar pentru infracțiunea primară, deși a săvârșit și unele operațiuni în vederea legalizării capitalurilor.

Totodată, nivelul de la care veniturile pot constitui obiect al spălării banilor este de 50.000 peso; până la acest nivel fapta nu este calificată drept infracțiune. Însă, dacă valoarea patrimoniului este mai mică, atunci autorul infracțiunii se pedepsește conform art.277, adică pentru favorizare, cu condiția să nu fi participat la comiterea faptei primare (art.278 alin. 2).

Este posibil de o pedeapsă mai ușoară cel care comite, din neglijență, acțiunile indicate în art.278 alin.1.

În calitate de agravantă este examinată comiterea faptei de către un membru al organizației criminale sau al bandei.

Adiacent art.278 este art.279, care agravează pedeapsa atunci când spălarea banilor este comisă de către o persoană funcționar de stat care a săvârșit fapta în timpul exercitării funcțiilor sale sau în legătură cu îndeplinirea acestora, adică este un subiect special, căruia, în calitate de pedeapsă complementară obligatorie, poate să i se interzică anumite drepturi pe un termen de la 3 la 10 ani.

Tot în art.279 este prevăzută și răspunderea pentru spălarea banilor de către cei ce exercită o activitate producătoare pentru care este necesară o permisiune oficială.

Spre deosebire de alte legislații, cea argentiniană a stabilit mult mai clar distincția dintre spălarea banilor și favorizare, incriminându-le chiar în același capitol al Codului penal.

2.8. Unele state ale Comunității Statelor Independente

O dată cu ratificarea *Convenției de la Strasbourg*, majoritatea statelor CSI au incriminat fapta spălarea banilor și în legislațiile lor penale interne, atât în coduri penale, cât și în legi penale speciale.

Ținem să menționăm, întâi de toate, că unele state au preluat proiectul unui astfel de articol din proiectul Codului penal-model al CSI. Art.258 al acestui proiect de cod a prevăzut infracțiunea spălarea banilor în Titlul *Infracțiunii contra proprietății și a modului de desfășurare a activității economice*. Dispoziția articolului prevede următoarele modalități de spălarea banilor: „tăinuirea sau denaturarea surselor ilegale și a naturii, provenienței, locului aflării, plasării, mișcării sau a drepturilor asupra bunurilor, obținute cu bună-știință pe cale ilegală, precum și folosirea unor astfel de mijloace bănești sau a altor bunuri pentru desfășurarea activității de întreprinzător sau a altei activități economice”. Proiectul codului a prevăzut această infracțiune ca fiind de gravitate medie.

Unele dintre statele CSI, ca, de exemplu: Belarus [30, p.120], Georgia [28, p. 102], Kazahstan [31, p. 56], Kirghizstan (în cadrul: [29, p. 79]), au incriminat spălarea banilor, al cărei obiect generic îl formează relațiile sociale privind desfășurarea normală a activității economice. În timp ce Turkmenistanul (în cadrul: [32, p. 67]) și Uzbekistanul (în cadrul: [33, p. 196]) nu au incriminat expres spălarea banilor, calificând însă astfel de fapte ca infracțiune de „dobândire sau distribuire a averii obținute cu bună-știință pe cale ilegală”, acestea din urmă fiind înscrise în șirul infracțiunilor contra proprietății.

Scopul nu este expres indicat în textul legilor. De exemplu, în art.156/6 CP al Republicii Belarus [30, p. 120] acesta poate fi interpretat doar pornind de la titlul articolului: *Legalizarea veniturilor infracționale*, același lucru fiind constatat și în art.194 CP al Georgiei, în art.193 CP al Kazahstanului, în art.183 CP al Kirghizstanului. De altfel, făcând o remarcă asupra tehnicii legislative, în nici unul dintre codurile penale ale statelor sus-nominalizate nu există formula „spălarea banilor”, fiind în fiecare caz păstrată însăși chintesența termenului dat: cel de „legalizare a veniturilor infracționale”.

Prin venit se înțelege, chiar și în sens larg, nu doar banii și alte lucruri, ci și însuși dreptul patrimonial – de exemplu, în Codul Penal al Georgiei. Legislațiile tuturor statelor recunosc proveniența veniturilor doar din infracțiune, nu și din alte fapte susceptibile de pedeapsă penală.

În ce privește modalitățile, Codul Penal al Kazahstanului și Codul Penal al Kirghizstanului au prevăzut și modalitatea de folosire a mijloacelor bănești sau a bunurilor în vederea realizării activității de întreprinzător. Vrem însă să subliniem că aceasta trebuie înțeleasă *stricto sensu*, adică folosirea veniturilor doar într-o activitate legală; în caz contrar, s-ar schimba calificarea infracțiunii.

Nici în una dintre legislațiile nominalizate nu este expres prevăzut subiectul, astfel încât există posibilitatea ca acesta să fie atât autorul infracțiunii primare, cât și un terț al acesteia, deși doctrina acestor state cuprinde opinii diferite.

Un element distinctiv al legislației penale a Republicii Belarus este prevederea, conform căreia se admite liberarea persoanei de răspundere penală, dacă ea de bunăvoie a declarat despre fapta comisă sau a transmis veniturile infracționale. Din această perspectivă, prevederile Codului penal al Belarusiei sunt cele mai lejere, cu atât mai mult că permit chiar și liberarea de răspundere în anumite condiții.

Elementul subiectiv la toate legislațiile în materia legalizării veniturilor criminale este intenția, ea exprimându-se prin cunoașterea cu certitudine a provenienței veniturilor.

Majoritatea legislațiilor prevăd pedepse alternative celei privative de libertate pentru fapta spălarea banilor, în comparație cu legislațiile occidentale în materie care, din acest punct de vedere, sunt mai aspre. De asemenea, legislațiile statelor prevăd și măsuri de prevenire și combatere a spălării banilor [166, p. 28; 167 p. 106; 168 p.69; 175, p.46].

* * *

Prezentarea succintă a cadrului legislativ existent în unele state în materia spălării banilor atât în ce privește aspectul penal, cel al structurilor însărcinate cu misiunea de contracarare a spălării banilor, cât și obligațiunile ce revin instituțiilor financiare, pune în evidență preocuparea statelor pentru încercarea de a defini și a incrimina adecvat spălarea de capitaluri criminale. Această tendință există în pofida faptului că sistemele de drept sunt diferite.

Făcând o generalizare asupra aspectelor normative enunțate mai sus, vom încerca să ne expunem asupra unor prevederi.

I. În primul rând, considerăm benefic că unele legislații au inclus aspectul cantitativ în raport cu valorile obținute pe căi criminale. Aceasta ar permite de a eficientiza combaterea spălării banilor și, totodată, ar înlătura obligativitatea organelor de drept de a se preocupa de unele fapte al căror pericol social nu este de esență, cu atât mai mult că în unele cazuri, când legislația penală națională o prevede, faptele care deși *de facto* întrunesc toate elementele și semnele unei infracțiuni spălarea banilor, în realitate pot să nu fie pedepsite, din considerentul că nu prezintă un pericol social sporit. Nivelul minim pentru obiectul material al spălării banilor se va stabili în dependență atât de situația economică, cât și de cea criminală în statul respectiv.

II. Referindu-ne la însăși modalitatea de formulare a normelor juridice care prevăd răspunderea pentru spălarea banilor, am putut remarca deja că majoritatea statelor, atât din sistemul continental, cât și unele din sistemul common-law (ne referim la SUA), au incriminat spălarea banilor, incluzând-o în codurile penale și, totodată, în alte legi penale speciale, al căror scop este mai curând prevenirea și combaterea acestei infracțiuni, ele constituind în același timp și un criteriu de interpretare a însăși normei din Codul penal.

III. Unele state au prevăzut doar un singur articol pentru incriminarea spălării de capitaluri, altele au cuprins această faptă în câteva dispoziții normative. Aceasta însă nu influențează în nici un fel modalitatea de aplicare sau eficiența acestor norme juridice. Considerăm totuși că este mai facil a aplica o normă în care expres sunt prevăzute modalitățile sau subiectul infracțiunii de spălare.

IV. În ce privește subiectul, legislațiile incriminează și pedepsesc în mod diferit faptele acestuia. Unele state prevăd o răspundere diferită pentru faptele de legalizare a capitalurilor comise, pe de o parte, de către cel care nemijlocit a comis fapta primară și, pe de altă parte, de către o altă persoană decât cea care a obținut venitul criminal. Cădem de acord cu această formulare legislativă, din considerentul că pericolul social al acestor infracțiuni este diferit. Un pericol mai mare îl prezintă fapta celui care se folosește de veniturile deja legalizate prin operațiunile

comise de către el decât fapta celui care nu a avut interferență cu comiterea infracțiunii primare și nu a folosit veniturile criminale, obținând doar eventual o remunerație pentru operațiunile efectuate. Însă, concomitent, ar fi justă și limitarea subiectului infracțiunii, luându-se în considerație unele principii ale dreptului penal, precum și obiectul de atențare al infracțiunii spălarea banilor.

V. O dată cu ratificarea *Convenției europene de la Strasbourg* din 1990, iar unele state bazându-se și pe *Directiva CEE*, s-a considerat că sursa veniturilor criminale care pot constitui obiectul material al spălării banilor sunt anume infracțiunile, adică faptele penalmente condamnabile, și nu alte fapte ilegale. Deși în doctrină se vehiculează opinia după care restrângerea noțiunii de venit doar la cele obținute din infracțiune ar conduce la o ineficientă luptă contra spălării banilor, totuși considerăm că anume din infracțiune se obțin produsele, al căror nivel de pericol, în unele cazuri, este mult mai înalt decât nivelul pericolului spălării banilor (de exemplu, pentru veniturile obținute din trafic de droguri, din activități ce țin de terorism).

VI. La discreția statelor rămâne și faptul stabilirii formei de vinovăție cu care se comite fapta spălarea banilor. În majoritatea legislațiilor, grație scopului obligatoriu al infracțiunii date, se acceptă intenția, dar în unele s-a purces până și la incriminarea neglijenței caracteristică, îndeosebi, subiectului special care este instituția financiară (profesionistul), spălarea banilor fiind deseori calificată drept infracțiune din domeniul bancar.

§ 3. Particularitățile reglementării spălării banilor în legislațiile centrelor off-shore (paradisuri fiscale)

La începutul acestei lucrări, am menționat că diferite state iau o atitudine diferită față de modalitatea de reglementare a spălării banilor. Unele sunt represive, altele mai puțin dure, pentru ca, în cele din urmă, să se ajungă și la statele în care spălarea banilor nu este prevăzută drept infracțiune sau, deși este incriminată, totuși multitudinea altor reglementări fac practic imposibilă aplicarea *de facto* a acestei norme (ca, de

exemplu, Liechtenstein). Aceste teritorii sunt numite „paradisuri fiscale” sau „off-shore” [61, p. 15; 63, p.11; 64, p. 5]. În cele ce urmează, am considerat indispensabil să facem și o succintă caracteristică a acestor zone, a căror legislație este mai mult sau mai puțin similară, în scopul de a pune în evidență particularitățile, ce servesc drept temei de a le considera că favorizează spălarea banilor. Acesta tinde să fie însă un studiu, mai curând, juridic decât criminologic.

Circuitul mijloacelor obținute în mod ilegal este, am putea spune, analogic celui de mișcare a mijloacelor legale, având o continuitate spiralică: unele se cheltuie pentru necesități imediate, altele se reîntorc în lumea delincvențială sau pot fi introduse în investiții de lungă durată. Este incontestabil faptul că majoritatea fondurilor legalizate se dețin pe conturi bancare. Astfel, băncile, mai bine zis instituțiile financiare, sunt un mecanism important în utilizarea veniturilor ilegale. Anume prin intermediul lor are loc transferul mijloacelor bănești peste hotare, în special, spre zonele off-shore.

Off-shore este teritoriul destinat pentru centre financiare internaționale, precum și pentru unele operațiuni bancare.

Într-un sens strict, aproape fiecare țară din lume poate fi considerată un paradis fiscal, pentru că companiilor sau persoanelor fizice străine li se oferă, într-o formă sau alta, stimulente pentru a încuraja investițiile lor și a promova creșterea economică.

Însuși termenul „paradis fiscal” este deseori înșelător și incorect folosit. Pentru a descrie o țară din acest punct de vedere, ar fi oportună, considerăm, utilizarea termenului de *jurisdicție a secretului financiar*. Un anumit grad de discreție financiară și bancară este caracteristic tuturor statelor. Aproape toate statele impun un anumit nivel de protecție pentru informațiile bancare și comerciale [172, p. 15], dar cele mai multe dintre ele nu vor ocroti aceste informații în cazul unei urmăriri desfășurate de organele legale dintr-o țară străină. O jurisdicție a secretului bancar va refuza însă, aproape întotdeauna, să-și încalce propriile sale legi cu privire la secretul bancar, chiar și atunci când ar putea fi vorba despre o gravă violare a legilor unei țări [79, p. 9].

Singurul numitor comun al acestor state îl constituie facilitățile fiscale oferite instituțiilor financiare și companiilor care își stabilesc o

reprezentare pe teritoriul lor. Entitățile off-shore au un singur scop, care constituie obiectivul principal al managementului oricărei societăți comerciale: maximizarea profitului prin orice mijloace legale, în speță prin diminuarea obligațiilor fiscale în favoarea profitului, profitului reinvestit sau creșterilor de capital [65, p. X].

Prin prisma evoluției istorice, fenomenul de evitare a impozitelor și actele de evaziune fiscală apar încă în secolele trecute. Atunci când vechea cetate a Atenei impunea o taxă de 20% asupra importurilor și exporturilor, comercianții greci și fenicieni au început să facă un ocol de 20 mile pentru a evita plata acestor impozite. În asemenea condiții, micile insule vecine au devenit paradisuri fiscale ale comerțului liber.

În sec. al XV-lea, Olanda era un înfloritor centru comercial internațional, în care existau foarte puține restricții sau taxe asupra schimburilor monetare interne sau străine. Drept urmare, comercianții englezi preferau să-și vândă lâna mai degrabă în Olanda decât în Anglia, unde trebuiau să plătească taxe și impozite ridicate [79, p. 9].

Zonele off-shore constituie o sursă puternică ce absoarbe criminalitatea organizată internațională, precum și un canal de exportare a capitalurilor din țară, al spălării banilor și evaziunii fiscale [70, p. 11]. Ele au un rol dominant în procesul de spălare, fiind utilizate pe larg. Aname în aceste zone banii „murdari” se stratifică, adică se separă de sursa lor ilegală. În aceste teritorii, legea fiscală (dar nu numai) este mult mai blândă sau, în ceea ce privește legalizarea capitalurilor, lipsește în general. Drept exemplu servește legislația insulelor Seychelles care, în baza *Legii cu privire la dezvoltarea economică* (1996), permitea investitorilor să plaseze pe aceste insule suma nu mai mică de 10 milioane dolari, fiind în schimb eliberați de urmărirea penală pentru legalizarea veniturilor și protejați de confiscarea proprietății, cu condiția că nu comiteau infracțiuni de violență sau cele însoțite de utilizarea drogurilor nemijlocit pe teritoriul acestor insule.

Plasarea veniturilor în zonele off-shore se efectuează prin diverse metode. Printre acestea s-ar enumera:

- **transportarea fizică** – valuta obținută ilegal poate fi plasată în zonele off-shore prin bagaje, intermediar etc.;
- **transferuri bancare;**

- **cecuri** expediate prin poștă sau în mod fizic;
- **persoane de încredere**, contabil – care transferă banii pe contul altor persoane.

Pe lângă caracteristicile expuse, ținem să mai enunțăm:

- **Impozitele reduse** – multe dintre zonele off-shore impun impozite doar asupra unor categorii de venituri, dar acestea sunt foarte reduse comparativ cu țările de origine ale celor ce folosesc paradisurile fiscale. În alte țări, nu se percepe nici un fel de impozit pe venit. Anume această lipsă a impozitelor atrage banii străini.

- **Secretul** – cele mai multe zone off-shore asigură protecție informațiilor bancare și comerciale, ele refuzând divulgarea chiar și în cazul unor grave încălcări de lege. Mai mult decât atât, ele prevăd sancțiuni penale pentru cei care violează secretul bancar sau comercial. Astfel, cel care spală veniturile sale ilegale este protejat de represiune prin secretul bancar — pe de o parte, prin secretul industrial — pe de alta, dar, nu în ultimul rând, și de secretul profesional pe care îl poate invoca avocatul, dacă acesta a fost însărcinat cu gestiunea instituției. De altfel, multitudinea planurilor privind spălarea banilor cuprinde încă o protecție — cea oferită de fondurile financiare off-shore, denumită „clauza de eschivare” care dă posibilitatea administratorului fiduciar, chiar și obligându-l, de a schimba domiciliul capitalului de fiecare dată când acesta este amenințat. Politica optimală a acestor teritorii constă în a nu controla cu excesivă rigoare clienții atât până, cât și după acceptarea lor.

- Activitatea bancară în cele mai multe zone off-shore dezvoltă o politică de încurajare a activităților bancare externe, făcând distincție de regim juridic între acestea și cele ale locuitorilor autohtoni [79, p. 10].

Observăm deci că e dificil a constata dacă off-shore-ul este legal. Legal se dovedește a fi în baza documentelor, iar eventuala ilegalitate, care nu e supusă înregistrării, este dificil a o controla. Din considerențele enunțate, off-shore-ul este modalitatea de legalizare a capitalurilor. Astfel, majoritatea cazurilor de spălarea banilor, de mare anvergură, implică utilizarea uneia sau a mai multor societăți comerciale sau financiare avându-și sediul într-un paradis fiscal.

Deci, la general vorbind, zonele off-shore sunt teritorii cărora legiuitorul însuși le acordă un șir de facilități, în primul rând de ordin fiscal.

Evident, se impune întrebarea: „Zonele economice sunt off-shore?”. Aceste două noțiuni ar avea unele caracteristici comune. Potrivit *Legii Republicii Moldova cu privire la zonele economice libere*, nr.440-XV din 27.07.2001, acestea, numite zonele antreprenoriatului liber sau zone libere, sunt părți ale teritoriului vamal al Republicii Moldova, distincte după regim din punct de vedere economic, strict delimitate pe tot perimetrul lor, în care pentru investitorii străini sunt permise, în regim preferențial, anumite genuri ale activității de întreprinzător. Totuși, zonele libere nu se consideră a fi off-shore din considerentul că cele din urmă pot exista doar în afara statului [153, p. 6], în cazul de față fiind vorba doar de teritoriile situate în afara hotarelor Republicii Moldova. Pe lângă aceasta, e de remarcat că asupra zonelor libere se extinde jurisdicția penală a statului Republica Moldova, astfel încât orice activitate exercitată pe aceste teritorii care este interzisă de legislația Republicii Moldova urmează a fi supravegheată. Adică, scutirile, înlesnirile comportă un caracter cantitativ doar în limitele permise de lege.

Făcând referință în continuare la legislația Republicii Moldova, menționăm că nu există vreun act normativ intern care ar prezenta lista aproximativă a paradisurilor fiscale, cum o face, de exemplu, legislația Federației Ruse care, în unul dintre actele Băncii Rusiei, oferă lista acestor teritorii. Fiecare din aceste teritorii se distinge prin serviciile acordate. De exemplu, Andorra nu a avut, în general, impozite până în 1983. Irlanda e cunoscută prin acordarea de înlesniri esențiale scriitorilor. Monaco nu dispune de impozit pe venit, precum și de impozit pe imobil și moștenire. Unele din zone acordă înlesniri persoanelor fizice, altele doar celor juridice. Printre centrele mari off-shore se enumără Antilele Olandeze, Bahamas, Bahrain, Hong Kong, insulele Caimanes, Panama și Singapore. Există și centre off-shore secundare: Dublin, Cipru, Nadere, Malta, insula Labaun, Thailanda. Azi, aproximativ 40 de țări situate în toate părțile lumii sunt considerate paradisuri fiscale. Ținând cont de amplitudinea utilizării schemelor cu implicarea off-shore-ului, se recomandă instituțiilor financiare să acorde o atenție sporită în cazul operațiunilor exercitate cu clienții nerezidenți, precum și clienților care primesc fonduri din străinătate [13, p. 63].

Din punct de vedere geopolitic, paradisurile fiscale sunt amplasate, de obicei, pe lângă statele bine dezvoltate de unde mai ușor s-ar putea

face transferurile de capitaluri ilegale. Multe dintre aceste teritorii au fost colonii sau chiar teritorii mici din Europa (*Anexa 1 – după GAFI: GROUPES LOCAUX-Rhône (69)-documents*).

Unul dintre teritoriile considerate a fi paradis fiscal și cu o reglementare juridică favorabilă este Principatul Liechtenstein. Acest statut constituie o atracție de capitaluri, grație contextului politic stabil și responsabilității financiare. Legislația internă permite societăților off-shore să preia orice statut juridic, însă fără obligația de a exercita activitatea economică. Pe lângă holdinguri, există și o categorie specifică de entități juridice, numite „Anstalt”. Este vorba de o persoană juridică, a cărei conducere aparține fondatorilor săi care numesc niște administratori ce vor fi acoperiți de un așa-numit „curator”, denumit tot de către fondatori. Acest montaj juridic permite adevăraților conducători ai instituției (proprietarilor) să rămână în umbră, astfel încât în public să apară doar mandatarii lor (administratorii) sau curatorul. Totodată, întreprinderea nu este obligată să publice conturile privind activitatea sa [189, p. 99].

Cu toate acestea, legea penală a Liechtensteinului incriminează spălarea banilor. Astfel, *Legea de modificare a Codului penal* a introdus la 18 decembrie 1998 unele prevederi în art.165, după care este pedepsită fapta de disimulare a elementelor patrimoniale ce provin din crima unui terț sau de împiedicare a identificării originii lor prin declarații false, fie de administrare cu bună știință a activelor aparținând unei organizații criminale. Ultima modalitate este pedepsită mai sever decât primele – cu 5 ani privațiune de libertate, în raport cu 2 ani pentru primele.

Originea fondurilor susceptibile de spălare a fost lărgită fără a se limita deja doar la proveniența acestora din trafic cu stupefiante. Subiectul este înțeles *stricto sensu*, fiind doar cel care nu a obținut venitul din infracțiunea primară. De altfel, această incriminare este prea largă și, de fapt, sunt rare cazurile când este posibilă dovedirea acestei componente, deoarece făptuitorii se află sub protecția altor legi nepenale, ca, de exemplu, *Legea privitor la obligațiile de diligență a intermediarilor financiari*, în vigoare de la 1 ianuarie 1997. De aceea, mai curând nivelul înalt de asigurare a secretului comercial și bancar facilitează spălarea banilor prin zonele off-shore.

Capitolul II

Analiza juridică a componenței de infracțiune prevăzute la art.243 CP RM

Absența unei reglementări juridice în materia spălării banilor ar constitui încă un temei de favorizare a legalizării capitalurilor criminale, a dezvoltării criminalității tenebre. Din aceste considerente, legiuitorul moldovean a adoptat la 15 noiembrie 2001 *Legea nr.633-XV cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor* [16, p. 38]. Însă, intrată în vigoare legea nominalizată nu și-a putut demonstra mecanismul practic de aplicare în absența unor sancțiuni de rigoare pentru faptele pe care le prevedea în textul său. Ca urmare, prin *Legea Republicii Moldova nr.1326-XV* din 26-09-02 în textul Codului penal din 1961 a fost inclus art.164/9, care prevedea răspunderea penală pentru spălarea banilor, a cărui dispoziție cuprindea „săvârșirea operațiilor legale cu mijloace bănești sau cu alte valori dobândite cu bună știință pe cale ilegală”. Printre circumstanțele agravante din alin. (2) și (3) se prevedeau: aceeași acțiune săvârșită repetat; de două sau mai multe persoane; cu folosirea situației de serviciu; de o organizație criminală; în proporții mari.

Noul Cod penal al Republicii Moldova din 18 aprilie 2002 a păstrat, în art.243, aceeași dispoziție: „săvârșirea operațiilor legale cu mijloace bănești sau cu alte valori dobândite cu bună știință pe cale ilegală”. Norma respectivă prevedea o formulă prea generală, latura obiectivă a acestei componențe nefiind prea explicită. Din dispozițiile articolului respectiv rezultă că spălarea banilor se exprimă doar printr-o singură modalitate – operațiuni legale. Atât teoria, cât și practica se confruntau cu problema interpretării acestei norme, nefiind clar care este totuși elementul material al acestei componențe, cine este subiectul infracțiunii, care este fapta primară.

O dată cu ratificarea Convenției de la Strasbourg de către Republica Moldova prin *Legea de ratificare nr.914-XV* din 15 martie 2002, au

intervenit și modificările art.243 CP prin *Legea nr.211-XV* din 29 mai 2003. De fapt, noua dispoziție a art.243 CP a preluat prevederile art.3 alin.(1) al *Legii nr.633-XV* care mult mai larg, în comparație cu prevederile anterioare ale art.243 CP, formulează elementul obiectiv al infracțiunii spălarea banilor.

Dar nici noua formulă nu este lipsită de întrebări pe care și le invocă destinatarul acestei norme: ce ar însemna participare la orice asociere, înțelegere, complicitate ?; care este deosebirea de alte infracțiuni cu care are tangență art.243 CP?

Oricum, în ambele cazuri, atât în prevederile legii anterioare, cât și ale celei în vigoare, spălarea banilor se consideră, conform art.26 CP, o infracțiune mai puțin gravă. Dar, spre deosebire de vechea dispoziție a art.243 CP, noul art.243 prevede expres scopul săvârșirii acțiunilor ce constituie spălarea banilor, precum și sursa veniturilor supuse spălării; or, anterior, expresia „cale ilegală” era interpretată *lato sensu*, adică venit obținut nu doar din fapte penale, dar și din contravenții și alte delictе. În acest sens, modificările au înlăturat orice neclarități și au constituit o punte de racordare a legislației interne la prevederile actelor internaționale în materie.

În cele ce urmează, ne vom expune asupra elementelor de drept, obiective și subiective, ale componenței de infracțiune prevăzute de art.243 CP.

§1. Obiectul juridic al infracțiunii spălarea banilor

Orice infracțiune, odată comisă, atentează asupra relațiilor sociale constituite într-o comunitate umană. De regulă, determinarea obiectului juridic al unei componențe de infracțiune prezintă dificultăți, aceasta din considerentul că, după natura sa, el, spre deosebire de celelalte elemente ale componenței, are un caracter abstract.

Obiectul juridic îl constituie ansamblul relațiilor sociale și al valorilor ocrotite de legea penală. Referitor la obiectul juridic al componenței de infracțiune, se vorbește de o structurare atât „pe verticală”, adică obiect general, generic (de specie) și special, cât și „pe orizontală”, aceasta fiindu-i specifică obiectului special.

Obiectul juridic general este comun pentru toate componentele de infracțiune existente în legislația penală, constituind totalitatea relațiilor sociale și a valorilor ocrotite prin lege.

Obiectul juridic generic este format de un ansamblu omogen de relații și valori sociale. Prin incriminarea faptelor, care lezează ori pun în pericol o valoare socială, se realizează o ocrotire atât a valorii sociale, cât și a relațiilor sociale referitoare la valoarea socială respectivă [115, p. 8]. Acesta este comun pentru câteva infracțiuni, în cazul de față — pentru toate infracțiunile economice din Capitolul X CP RM. Există concepții diferite asupra determinării obiectului generic al spălării banilor. De exemplu, autorii V.Mihailov, E.Troșkin, A.Bankovski apreciază că obiectul generic al infracțiunii nominalizate îl formează relațiile sociale îndreptate spre asigurarea nivelului necesar al funcționării economice a statului [99, p. 27]. Profesorul rus B.Voljenkin definește obiectul generic al spălării banilor ca „sistemul relațiilor sociale ocrotite de stat ce se raportează la sfera activității economice” [81, p. 53] — formulă mult mai laconică în raport cu altele.

Autorii români I.Poiană și I.Lașcu consideră că obiectul juridic generic al infracțiunii îl constituie „relațiile sociale prin a căror ocrotire sunt apărute circulația corectă a banilor și operațiile financiar-bancare” [141, p. 11]. Acesta însă urmează a fi considerat, mai curând, obiect nemijlocit. De altfel, nu suntem de acord nici cu opinia autorilor V.Dabu și S.Cătinean, care în calitate de obiect generic interpretează relațiile sociale prin care statul apără circuitul legal (financiar, bancar, economic, comercial și civil), prevenind și combătând circuitul ilegal al bunurilor, produs al unor infracțiuni grave prevăzute de lege, prin instituirea unor obligații ale anumitor persoane fizice și juridice de a sesiza operațiunile cu astfel de bunuri, de a se abține de la efectuarea unor acte și fapte juridice legate de produsul infracțional sau de a favoriza autorii ori participanții la infracțiunile principale [122, p. 26]. Considerăm că aceste din urmă expuneri sunt prea înguste pentru a fi atribuite la obiectul generic al spălării banilor. Or, este știut că obiectul nemijlocit constituie o relație socială sau o asemenea valoare specifică, care este subordonată valorii sociale ce constituie obiectul generic și care se află față de acesta într-un raport de la parte la întreg, proprie numai uneia sau unora

din infracțiunile ce fac corp comun cu grupul de infracțiuni incluse la același capitol. În timp ce obiectul generic al infracțiunii rezultă în mod explicit din titulatura grupului de infracțiuni din care face parte fapta penală respectivă, obiectul nemijlocit se deduce din elementele infracțiunii, așa cum acestea sunt descrise în textul incriminator.

Evident, sunt cazuri când cele două obiecte coincid (de exemplu, în cazul unor infracțiuni contra patrimoniului), dar nu este și cazul infracțiunii spălarea banilor. Toate infracțiunile prevăzute la Capitolul „Infracțiuni economice” atentează, prin comiterea lor, asupra relațiilor care se stabilesc în cadrul activității economice și, concomitent, în particular, asupra unor relații sociale cu o sferă mai restrânsă, dar care se includ și constituie parte a relațiilor ce privesc activitatea economică. Orice infracțiune lovește, mai întâi, în obiectul său special și numai ulterior în obiectul generic, supraordonat celui dintâi. De aceea, considerăm necesar să facem deosebire între obiectul generic și cel special al infracțiunii spălarea banilor, pentru a putea face distincție între relațiile sociale „generale” și cele „particulare”.

Fiind inclusă în Capitolul „Infracțiuni economice”, infracțiunea spălarea banilor aduce, într-un fel sau altul, o anumită daună economiei statului. Preluând sensul direct al cuvântului, putem spune că obiectul generic îl constituie economia ca fiind ansamblul activităților umane exercitate în sfera de producere, al celor privind repartiția și consumul de bunuri, al celor în sfera serviciilor, care sunt corelate de scopul comun al dezvoltării generale a țării și al asigurării prosperității cetățenilor. Nu considerăm însă că în expunerile anterioare a fost elucidat obiectul generic al infracțiunii de spălarea banilor sau, în general, al infracțiunilor economice și aceasta ținându-se cont de noțiunea de „economie” care este foarte cuprinzătoare. În cadrul acesteia se disting o multitudine de relații sociale ce pot fi prejudiciate prin comiterea infracțiunilor incluse în Codul penal. Mai mult decât atât, considerând că economia constituie obiectul generic al infracțiunilor incluse în Capitolului X CP RM, se riscă a limita sfera infracțiunilor prin a căror comitere la fel se atentează asupra sistemului economic, cum ar fi, de exemplu, diversiunea (art.343 CP) care, deși este prevăzută în alt capitol al legii penale, are, oricum, ca obiect nemijlocit securitatea economică ca stare de protecție a intereselor vitale importante ale statului în sfera economică.

Considerăm deci că atunci când se vorbește despre obiectul generic al spălării banilor, ar fi oportun să se folosească expresia „activitate economică” și nu „economie”. Prin activitate economică se înțelege „cumulul tuturor nivelurilor producției sociale: al distribuirii, schimbului, precum și al consumului de valori materiale sau al altor valori” [83, p. 16]. Dar aceleași niveluri sau relații sociale există și în cazul desfășurării unei activități economice ilegale; or, statul este cel care garantează prin lege libertatea desfășurării activității economice, modul ei de desfășurare, stabilind și organele ce asigură această libertate, fapt prevăzut în art.126 alin.2 al Constituției Republicii Moldova, potrivit căruia „statul trebuie să asigure reglementarea activității economice...” [7, p. 40].

Același articol al Constituției Republicii Moldova stipulează, în alin.2 lit.b), că statul trebuie să asigure „libertatea comerțului și activității de întreprinzător, protecția concurenței loiale, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție”, deci și aceste structuri se includ în noțiunea de „activitate economică”. De aceea, suntem de părere că această noțiune la fel este prea largă, deoarece activitatea economică are tangențe și cu activitatea financiar-creditară, cu cea bancară, de întreprinzător, precum și cu alte subcategorii. Din aceste considerente, susținem că obiectul generic al infracțiunii spălarea banilor trebuie totuși concretizat, cu atât mai mult, că în Capitolul X se include o largă diversitate de fapte penalmente condamnabile, care, referindu-se la fraude bancare, evaziuni fiscale, contrabandă, pseudoactivitate de întreprinzător etc., conțin și pun în evidență un grup de activități speciale, de relații, de subiecți, inclusiv speciali.

Mai multe infracțiuni atentează la câteva obiecte, de aceea este dificil a le atribui la o categorie anume, multe dintre ele având tangențe cu alte categorii de infracțiuni.

În opinia unuia dintre autorii Comentariului Codului penal al Republicii Moldova, C.Gurschi, obiectul infracțiunii spălarea banilor îl formează relațiile sociale care asigură desfășurarea normală a activității economice, precum și funcționarea sistemului financiar-bancar [43, p. 518]. Autorii nu s-au expus în privința categoriei acestui obiect juridic – este el generic sau special, însă categoriile respective de relații noi le-am atribui mai curând la obiectul generic. În acest sens, activitatea financiar-

creditară și cea comercială constituie forme ale activității economice, în timp ce activitatea financiară a statului se află în afara acestei sfere. Prin activitate financiară a statului se înțelege ansamblul relațiilor prin care se reglementează în regim de drept public constituirea și întrebuințarea fondurilor bănești ale statului și ale celorlalte colectivități publice, precum și controlul financiar de interes public. Nu toate dintre aceste relații, ci numai o parte sunt afectate și prin comiterea infracțiunii spălarea banilor, cu atât mai mult că spălarea banilor implică operațiuni exercitate cu mijloace bănești; sau, prin comiterea acestei infracțiuni se atentează și asupra relațiilor ce asigură disciplina financiară; or, spălarea banilor se comite în majoritatea cazurilor de către instituțiile financiare.

Pe de altă parte, și mijloacele bugetare (de stat, municipale), și banii după natura lor privați, se află, în mare parte, pe conturile bancare. Deci, orice mișcare a lor privește și activitatea bancară. Fondurile mijloacelor bănești, dacă e să le examinăm în calitate de posibile resurse financiare pentru asigurarea activității de stat, nu se deosebesc, [169, p. 38] în cadrul acestei activități incluzându-se și activitatea economică. Așadar, urmează a fi determinat coraportul dintre noțiunile *activitate economică*, *activitate financiară* și *activitate bancară*, pentru a înțelege care dintre acestea sunt afectate prin comiterea spălării banilor. În fine, *obiectul generic al infracțiunii spălarea banilor îl formează*, în opinia noastră, *ansamblul relațiilor sociale ce asigură desfășurarea normală a activității economice*. Prin exercitarea legală a acestora se va asigura și stabilitatea sistemului economic al statului. Doctrina, chiar și a unor state care au plasat spălarea banilor la capitolul ce cuprinde infracțiunile patrimoniale, recunoaște că această infracțiune nu atentează asupra relațiilor patrimoniale ale unei persoane, că ea privește mai curând interesele generale ale colectivității [112, p. 151].

Ca urmare a încălcării uneia dintre condițiile de desfășurare legală a activităților economice, financiare și bancare nominalizate se denaturează funcțiile sociale ale activității economice, se dezvoltă economia tenebră și se criminalizează sectoarele economiei. Luând în calcul aceste consecințe pentru economie, putem constata că pericolul social al legalizării de capitaluri criminale este determinat, în primul rând, de acțiunea distructivă asupra economiei, legată de introducerea în circuitul legal

a mijloacelor bănești sau a altor bunuri obținute pe cale ilegală. Din aceste considerente, legislațiile unor state străine au prevăzut spălarea banilor la Capitolul „Infracțiuni contra proprietății” sau la cel intitulat „Infracțiuni contra bunurilor”, fie la „Infracțiuni contra justiției”. Deci, pornind pe calea deducției și concretizând pericolul social al infracțiunii spălării banilor, e necesar să evidențiem și obiectul special al acestei infracțiuni.

Obiectul juridic special are un caracter de concretizare a obiectului generic al infracțiunii, el presupunând niște relații sociale specifice care se subsumează valorilor sau relațiilor sociale fundamentale. Și obiectul special al spălării banilor nu cunoaște o tratare unitară în literatură. Astfel, N. Lopașenco înțelege prin obiectul special al acestei infracțiuni relațiile sociale ce se referă la realizarea principiului de interdicere a intervenției structurilor criminale în activitatea economică [94, p. 16]; B. Zdravomâslav menționează relațiile sociale ce dirijează circuitul monetar-creditar în sfera activității economice [85, p. 198], opinie cu care nu suntem de acord. Legiuitorul a prevăzut alte categorii de infracțiuni prin care se asigură activitatea creditară (sau circuitul creditar), cum ar fi, de exemplu, cea de la art.238 – dobândirea creditului prin înșelăciune, de la art.239 – încălcarea regulilor de creditare.

Nu putem împărtăși opinia conform căreia obiectul juridic al spălării banilor este cel examinat la infracțiunile de corupție și deținere a armelor și munițiilor, a substanțelor stupefiante, ce țin de contrabandă, de comerțul cu țesuturi și organe etc. [141, p. 11]. Considerăm că infracțiunea spălarea banilor este distinctă de cele prin care s-a obținut produsul acestei infracțiuni și prin comiterea lor se atentează la valori sociale distincte, deși obiectul material este într-adevăr comun. Obiectul nemijlocit al infracțiunii ar putea fi stabilit pornindu-se de la pericolul social al acesteia. Există opinie conform căreia pericolul faptei spălarea banilor este determinat de caracteristica nu a faptei însăși, ci de infracțiunea prealabilă acesteia, care uneori poate să nu atragă după sine legalizarea veniturilor. Se pare însă că o așa poziție este contrară conceptului de infracțiune, al cărei pericol social se exprimă în caracteristica obiectivă și cea subiectivă a unei fapte concrete, prevăzute de legea penală, nefiind determinat de o altă conduită. Pericolul social al spălării

banilor este determinat nu atât de gradul de ilegalitate a originii lor, cât de caracterul acțiunilor prevăzute în lege față de folosirea mecanismelor legale de realizare a activității de întreprinzător și economice, în scopul atribuirii caracterului legal veniturilor puse în circulație [149, p. 46].

Potrivit altei opinii, deloc asemănătoare celor examinate, obiectul juridic este unul complex, cuprinzând, pe lângă relațiile referitoare la circulația monetară, atât operațiunile financiar-bancare, cât și cele privind apărarea valorilor corporale și incorporeale, mobile sau imobile, precum și actele juridice sau documentele care apără și atestă proprietatea acestora, produs al anumitelor infracțiuni [130, p. 10].

Considerăm nu prea exactă o astfel de abordare a obiectului special; or, relațiile referitoare la circulația monetară ar constitui domeniul protejat prin incriminarea faptei de „fabricare și punere în circulație a banilor falși sau a titlurilor de valoare false (art.236 CP RM), cu atât mai mult că banii (moneda) nu formează singurul obiect material al spălării banilor. În același timp, „apărarea proprietății” constituie obiect al infracțiunilor contra patrimoniului. Spălarea banilor riscă să destabilizeze echilibrul și mecanismul economic prin mișcări de capital și prin decizii imprevizibile, iar pericolul acesteia devine cu atât mai mare cu cât din faptul interconexiunii piețelor financiare banii spălați se vor regăsi în inima sistemului financiar european sau accidental. Sumele astfel manipulate riscă deci să sape fundamentele economiei legitime și amenință stabilitatea, securitatea și chiar suveranitatea statelor prin organizații criminale transnaționale care vor penetra și corupe structurile administrative și politice, activitățile comerciale și financiare legitime, societatea la orice nivel, sfidând statele democratice și economiilor moderne [117, p. 9].

Analizând cele enunțate, vrem să observăm că, într-adevăr, obiectul special al spălării banilor este unul complex, având un obiect juridic principal și un obiect juridic secundar (aceasta fiind clasificarea „pe orizontală” a obiectului juridic). În calitate de **obiect juridic principal** examinăm ansamblul **relațiilor prin care se asigură circuitul legal al bunurilor** (or, când se introduc în circulație valori ilegale deja nu este vorba de un circuit legal). Considerăm oportună anume această formulă, deoarece uneori prin comiterea spălării banilor se atentează nu doar

asupra activității economice, dar și asupra altor sfere, de exemplu în cazul în care colaboratorii organelor de resort perfectează documente legale pentru automobile răpite [151, p. 2].

Obiectul juridic secundar îl constituie relațiile sociale care pot fi eventual lezate prin comiterea infracțiunii. Drept *obiect juridic secundar* îl examinăm a fi relațiile ce asigură realizarea justiției, deoarece prin comiterea faptei spălarea banilor se creează dificultăți la descoperirea infracțiunii primare. L-am considerat a fi anume un obiect obligatoriu, fiindcă, grație scopului – cel de legalizare a veniturilor, care implică în mod indispensabil orice operațiuni prin care s-ar induce în eroare justiția și s-ar împiedica descoperirea adevăratei origini a bunului, există însăși infracțiunea prevăzută de art.243 CP RM. De aceea, uneori apare și problema vizând deosebirea spălării banilor de favorizarea infracțiunii, cea din urmă încadrându-se în spălarea banilor (fapt pe care îl vom elucida în paragrafele ulterioare).

În ce privește obiectul material al infracțiunii date, o primă chestiune ar fi legată de sintagma „spălarea banilor” folosită de legiuitor. S-ar putea susține că sintagma „spălarea banilor” nu exprimă ceea ce s-ar înțelege *ad litteram* prin aceasta, ci gama mai multor activități precizate în lege, avându-se în vedere nu numai legalizarea banilor, ci și a oricăror categorii de bunuri. De fapt, spălarea presupune un proces de conferire a unui caracter legal veniturilor obținute pe căi ilegale. Deci, spălarea banilor totdeauna presupune două fapte, adică se legalizează veniturile obținute ca urmare a unei fapte ilegale săvârșite anterior spălării.

Determinarea obiectului material al spălării banilor este cea mai dificilă chestiune în abordarea problemei spălării banilor. Această dificultate este ridicată de două întrebări:

1) Care este însăși natura obiectului material, adică ce se înțelege prin venit ilegal?

2) Care este sursa venitului supus spălării?

Răspunsul la prima întrebare este în strânsă corelație cu examinarea unor instituții de drept civil; or, la origine, venitul, bunul sunt categorii juridico-civile preluate ulterior și adaptate instituțiilor juridico-penale.

Obiectul material al spălării banilor urmează a fi desprins atât din dispoziția normei art.243 CP, cât și a *Legii nr.633-XV* care este o lege

specială în materie, fără a neglija însă și prevederile actelor internaționale și, implicit, ale *Convenției de la Strasbourg* din 1990. Dacă în varianta primară a art.243 CP obiectul material putea fi interpretat doar prin prisma *Legii nr.633-XV*, atunci ca urmare a modificărilor din 8 august 2003, acesta este expres prevăzut în textul art.243 CP ca fiind mijloacele bănești, bunurile sau veniturile obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunilor.

Mai întâi, am vrea să abordăm câteva dintre opiniile doctrinare în ce privește obiectul material. După unii, spălarea banilor are un obiect material constituit din orice bun, produs direct sau indirect al infracțiunii principale. Atunci când cu bună știință se schimbă, se transferă, se cumpără ori se revinde, în mod repetat, obiectul „concret” al infracțiunii principale, pentru a-i ascunde originea, infracțiunea spălarea banilor subzistă, iar bunurile, la oricâte transformări ar fi fost supuse, vor avea același regim juridic penal. Totodată, nu constituie produs al infracțiunii principale și, ca urmare, nici al infracțiunii spălarea banilor bunurile care au servit la săvârșirea acesteia, deoarece nu sunt produs al spălării banilor, în această categorie fiind incluse: instrumentele spargerii auto-vehicolului sau calculatorul proprietate personală folosit la săvârșirea infracțiunii principale etc. [122, p. 30]. După I. Lașcu, obiect material sunt valori, bani, bunuri de orice fel, înscrisuri cu informații etc. În cazul spălării banilor, obiectul material al infracțiunii subsecvente (al spălării banilor) va fi același ca și al infracțiunii primare. De pildă, autoturismele furate pot fi obiectul material al infracțiunii spălarea banilor atunci când acestea sunt valorificate la persoane care le folosesc cu numere, culoare și serie falsificate corespunzător culorii, numărului și seriei celor vechi, pe care le înlocuiesc cu cele noi, furate. Obiectul material îl pot constitui și acele bunuri care sunt înlocuite cu altele sau un bun înlocuit cu o valoare, ori o valoare înlocuită cu alta (bani înlocuiți cu valută). La fel, obiectul material al infracțiunii spălarea banilor îl pot constitui acțiunile, obligațiile, titlurile de valoare sau de plată, certificatele la purtător, furate și înlocuite cu altele asemănătoare și aflate în circuitul legal [130, p. 7]. Considerăm juste cele din urmă afirmații, deoarece nu întotdeauna obiectul material al primei infracțiuni poate fi și obiectul material al spălării banilor, ca urmare a convertirii acestuia.

De exemplu, obiectul material al comercializării ilegale de droguri sunt stupefiantele sau substanțele psihotrope, dar se vor legaliza prin spălare mijloacele bănești obținute în urma comercializării acestor substanțe [111, p. 314159], deci obiectul material al infracțiunii de spălare vor fi banii.

H.H. Korner analizează obiectul material ca fiind nu doar banii în numerar și banii pe conturi, dar și mijloacele de plată străine, imobilul și hârtiile de valoare, metalele prețioase, pietrele scumpe, sectoarele de teren, cotele-părți în firme și cooperative, obligațiunile, servitutele și alte drepturi de folosință, patentele etc. [87, p. 41]. În această accepțiune, obiectul material include nu doar lucrurile, dar și drepturile patrimoniale, dezmembrămintele dreptului de proprietate, fapt pe care nu-l putem accepta, deoarece prezintă o sferă prea largă.

După părerea autorului rus V. Aliev, obiectul material îl formează obiectele dreptului civil (exceptând bunurile nepatrimoniale): „bunurile, inclusiv banii și titlurile de valoare, alt patrimoniu, inclusiv drepturile patrimoniale, lucrările și serviciile, informația, rezultatele activității intelectuale, inclusiv drepturile exclusive asupra acestora, proprietatea intelectuală” [148, p. 17]. Această tratare este similară înțelesului de obiect al dreptului civil, fapt ce din start nu poate fi acceptat; or, nu orice bun în dreptul civil constituie obiect material în dreptul penal (de exemplu, animalele nu sunt lucruri în dreptul civil, dar pot fi obiect material pentru unele infracțiuni).

În cele ce urmează vom încerca să creionăm un concept propriu vis-à-vis de obiectul material al infracțiunii spălarea banilor.

După cum am menționat deja, legea penală utilizează noțiunea de „mijloace bănești” înțelegând prin aceasta atât moneda națională, cât și orice valută străină.

Banii sunt o categorie specială de bunuri care, datorită proprietății lor deosebite, reprezintă echivalentul general al tuturor celorlalte bunuri, constituind un instrument general al schimbului. Conform art.288 alin.(5) din Codul civil al Republicii Moldova [2, 40], banii sunt atribuiți categoriei de bunuri mobile. Moneda națională a Republicii Moldova este leul moldovenesc. În baza art.3 din *Legea nr. 1232/1992 cu privire la bani*, moneda națională, leul, constituie un mijloc legal de plată, obli-

gatoriu pentru recepționare conform valorii nominale pe întreg teritoriul Republicii Moldova [21, p. 11].

Moneda națională a Republicii Moldova este reprezentată prin:

- bancnotele și monedele metalice emise de către Banca Națională a Moldovei, aflate în circulație, scoase sau supuse scoaterii din circulație, dar acceptate spre schimb de către BNM;

- disponibilitățile în conturile în lei moldovenești deschise în băncile din Republica Moldova și în străinătate;

- cecurile în lei moldovenești, care sunt eliberate și asigurate de soldul mijloacelor în conturile în lei moldovenești deschise în băncile din Republica Moldova și din străinătate [24, p. 52].

De altfel, vrem să observăm că oportun ar fi termenul de „bani”, și nu de „mijloace bănești”, care se folosește în dispoziția art.243 CP, deoarece primul este considerat o noțiune juridică folosită în toate izvoarele de drept normative.

Bunurile sunt orice categorii de valori materiale sau nemateriale, mobiliare sau imobiliare, precum și alte acte juridice sau alte documente care certifică dreptul de proprietate asupra acestora (art.3 din Legea nr.633-XV).

Aceeași interpretare este oferită și de art.1 al *Convenției de la Starbourg*, prin care se are în vedere „un bun de orice natură, fie corporal sau incorporal, mobil sau imobil, precum și actele juridice sau documentele care atestă un titlu sau un drept asupra bunului”. Fiind, întâi de toate, o noțiune juridico-civilă, trebuie să recurgem la dispoziția art.285 alin. (1) CC RM, după care „bunuri sunt toate *lucrurile susceptibile* aproprierii individuale sau colective și *drepturile patrimoniale*”.

E clar că lucrurile sunt obiect material al spălării banilor. Prin acestea se înțelege tot ceea ce se află în natură, fiind perceptibil prin simțuri, având o existență materială (terenuri, case, autoturisme etc.). Pentru ca să devină bun în sens juridic, un lucru trebuie să fie util omului, să aibă o valoare economică și să fie susceptibil de apropiere, sub forma unor drepturi ce intră în componența unui patrimoniu [36, p. 97].

Dar pot fi oare drepturile patrimoniale obiecte materiale? La acest capitol apare întrebarea: nu e oare prea largă noțiunea de drept patrimonial pentru obiectul material al spălării banilor? Astfel, noțiunea de

„bun” în sensul obiectului material ar putea include și drepturile succesoriale și drepturile proprietății intelectuale care sunt drepturi patrimoniale. Codul penal și *Legea nr.633-XV* expres le prevăd, însă ca fiind obiect material. Totuși, obiectul material al unei componente de infracțiune este întotdeauna un element al lumii materiale, adică el corespunde lucrului ca o categorie a bunului, pe când dreptul, fie el și patrimonial, nu poate apărea ca obiect material, în virtutea faptului că este o categorie abstractă. În caz contrar, s-ar denatura conceptul de componentă de infracțiune existent în dreptul penal. Or, dacă legea civilă apără orice relație, atunci cea penală doar pe cele mai importante. Considerăm deci incorectă folosirea termenului *valori nemateriale* în *Legea 633-XV*; or, prin valori nemateriale se înțeleg bunurile incorporeale care, neavând o existență materială, nu pot fi percepute cu simțurile omului. Din categoria bunurilor incorporeale fac parte drepturile, atât cele patrimoniale, cât și cele nepatrimoniale.

Nu are importanță dacă obiectul material este un bun (mai concret lucru) mobil sau imobil. *Imobile* sunt bunurile care au o așezare fixă și stabilă, cum ar fi pământul, clădirile și, în genere, tot ceea ce este durabil legat de sol. *Mobile* sunt bunurile care nu au o așezare fixă și stabilă, fiind susceptibile de deplasare de la un loc la altul, fie prin ele însele, fie cu concursul unei forțe străine.

Totodată, atât banii, cât și titlurile de valoare sunt bunuri mobile, de aceea considerăm de prisos includerea lor separată în textul art.243 CP, fiind suficient doar termenul „bunuri”.

Pot fi oare titlurile de valoare obiectul material al spălării banilor, o dată ce ele constituie, pe lângă bani, bunuri mobile? Prin *Legea nr.199-XIV cu privire la piața valorilor mobiliare* acestea se definesc, în art.3, drept un „titlu financiar care confirmă drepturile patrimoniale sau nepatrimoniale ale unei persoane în raport cu altă persoană, drepturi ce nu pot fi realizate sau transmise fără prezentarea acestui titlu financiar, fără înscrisura respectivă în registrul deținătorilor de valori mobiliare nominative ori în documentele de evidență ale deținătorului nominal al acestor valori mobiliare” [22, p. 15]. Cu alte cuvinte, titlurile de valoare sunt documentele care dovedesc un drept patrimonial. Titlul de valoare în calitate de document este inclus în noțiunea de bunuri oferită de *Legea*

nr.633-XV și este înțeles în sensul obiectului material al spălării banilor. Considerăm că drept obiect material al spălării banilor poate fi examinat anume titlul la purtător și cel nominativ. Anume deținând acest titlu se pot întreprinde mai ușor careva operațiuni de plasare, stratificare, integrare, chiar dacă ar fi nevoie la început (în cazul titlurilor nominative) să se facă uz de fals prin introducerea unui alt nume în titlu, pentru ca ulterior toate operațiunile să fie legale.

Mai frecvent, ca titlu de valoare se examinează acțiunea, obligațiunea sau cecul. Dar în calitate de ce apar aceste titluri: de obiect material sau de instrumente de comitere a infracțiunii spălarea banilor? De exemplu, A., directorul unei societăți pe acțiuni, a emis spre plasare un număr important de obligațiuni. În urma insolvabilității fictive, soția sa a procurat obligațiunile de la coacționarii lui A. Ca urmare a declarării solvabilității întreprinderii, insolvabilitatea a fost evitată.

Soția lui A. și-a plasat obligațiunile la bursă pe care le-a realizat la un preț fictiv, mai mic decât valoarea lor, pentru ca ulterior tot ea să le procure, dar indicând în acte un preț mai mare, legalizându-și astfel obligațiunile. Deci, acțiunile, obligațiunile pot constitui obiectul material al spălării banilor.

Legea nr.633-XV înțelege prin „bun” și actele juridice, un testament, de exemplu. Să presupunem, prin corupere notarul a schimbat testamentul în favoarea altui succesor. Venitul ilegal este averea pe care o va obține subiectul. Deci, s-au întreprins careva operațiuni de legalizare a testamentului, de ascundere a originii sau a naturii lui. Prin *venituri obținute ilicit* unii autori înțeleg alte obiecte ale raportului juridic civil decât bunul (exceptând drepturile personale nepatrimoniale), cum ar fi lucrările, serviciile și rezultatele activității intelectuale. În acest sens, oricare obiect al drepturilor civile, obținut în urma activității infracționale, trebuie privit, după cum susține profesorul rus I.Kamânin, în calitate de obiect al legalizării în cazul utilizării lui în vederea săvârșirii cărorva operații financiare și a altor acte [162, p. 2].

Totuși, deși încorporate în categoria obiectelor patrimoniale, serviciile prin sine înseși nu formează obiectul material în sensul dreptului penal. Acesta îl pot forma produsele sau rezultatele serviciilor, care, până la urmă, prezintă un bun susceptibil de evaluare economică și urmează a fi atribuite la categoria de bun (în sensul dreptului penal).

Rezultatele activității intelectuale nu în orice caz pot constitui obiect material al infracțiunii spălarea banilor. La general, în cadrul categoriei pe care o reprezintă drepturile intelectuale, particularitățile regimului lor juridic obligă la separarea a două domenii: a dreptului de autor și a dreptului de proprietate industrială. Urmează deci să examinăm obiectele acestor drepturi care sunt niște entități cu conținut material. Pot fi oare aceste obiecte obiectul material al spălării banilor? Întâi de toate, trebuie să explicăm că obiectul dreptului de autor îl constituie operele literare, artistice și științifice, indiferent de forma lor de exprimare, de valoarea sau destinația lor [53, p. 41]. Obiectele respective sunt prevăzute de art.6 al *Legii privind dreptul de autor și drepturile conexe*. Opinăm că obiectul material l-ar putea constitui doar acele opere ce au o exprimare materială, cu condiția că au fost dobândite prin alte infracțiuni decât din faptele ce atentează asupra drepturilor intelectuale. Or, noul Cod penal al Republicii Moldova a decriminalizat infracțiunile contra drepturilor proprietății intelectuale, de aceea obținerea sub formă de venituri a unor astfel de opere, ca urmare a comiterii de fapte similare, nu ar putea forma obiectul material al spălării banilor, care obligatoriu trebuie să fie sursa infracțiunilor. Același regim juridico-penal se referă și la obiectele proprietății industriale (cunoștințe, experiență, semne etc.), care nu pot fi obiectul material al spălării banilor, deoarece nu au expresie materială.

În fine, o altă întrebare ce se impune este: care anume bunuri formează obiectul material al spălării banilor – cele aflate în circuitul civil, scoase din circuitul civil sau bunurile limitate în circuitul civil? Am susține ideea că obiectul material ar putea fi doar bunurile care se află în circuitul civil, deoarece în celelalte două cazuri ele nu ar putea fi legalizate, pornind de la faptul că elementul obiectiv al spălării banilor trebuie să se exprime doar prin acțiuni legale. Aceleași arme sau stupefiante (bunuri limitate în circuitul civil) obținute din infracțiuni nu vor forma obiectul material al spălării banilor, ele fiind obiectul material al primei infracțiuni, însă veniturile din acestea (de exemplu, banii), care sunt bunuri aflate în circuitul civil, vor constitui obiectul material al spălării banilor.

Generalizând cele enunțate, susținem că la obiectul material al spălării banilor necesită a fi atribuite bunurile (banii, titlurile de valoare, bunurile mobile și imobile, produsele lucrărilor și serviciilor) sau alte venituri (rezultatele activității intelectuale cu exprimare materială) obținute din infracțiuni.

O altă chestiune discutată în privința obiectului material al spălării banilor este dacă ***acesta trebuie să fie doar sursa infracțiunilor (faptelelor penale) sau a oricăror încălcări de lege: contravenții administrative, delictes civile, încălcări de ordin fiscal sau bancar?***

În rezultatul evoluției legislației penale în materia spălării banilor, *Legea nr.633-XV* din 15.11.2001 prevedea că veniturile trebuie să fie „obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunilor sau a altor contravenții”. În același articol al legii, prin venituri obținute ilicit se înțelegeau orice obiecte ale raportului juridic civil „obținute în urma exploatării sau a folosirii bunurilor însușite sau în urma săvârșirii infracțiunii, contravenției sau a altor delictes”.

La fel, dispoziția art.243 CP (în varianta inițială a acestuia) prevedea „mijloacele bănești sau alte valori dobândite cu bună știință pe cale ilegală”. Era dificil a interpreta în acest context termenul „ilegal”. Dacă era de făcut o interpretare gramaticală, atunci prin el urma să se înțeleagă toate bunurile obținute ca rezultat al oricăror încălcări ale legii, și nu doar cele de ordin penal. Etimologic, noțiunea de „ilegal” semnifică nu doar „ceea ce nu e conform legii”, ci și „ceea ce contravine, nu e în concordanță cu legea, normele, regulile” [67, p. 241].

Deci, conform acestor acte normative, sursa venitului putea fi nu doar infracțiunea. Acest sens este cel mai larg, fiind atribuit obiectului material al spălării banilor. Din start, trebuie însă de menționat că aspectul ilegal se referă doar la prima infracțiune, cea prealabilă spălării propriu-zise și aceasta deoarece cea de-a doua faptă trebuie să conțină operațiuni pe deplin legale: în caz contrar, spălarea nu și-ar mai atinge scopul.

Ca urmare a modificărilor *Legii nr.633-XV* din 21.06.02, sfera surselor veniturilor a fost considerabil restrânsă, reducându-le doar la infracțiuni, adică la „venituri provenite din activitatea infracțională”. Operând redacția din 08.08.2003 a art.243 CP, legiuitorul moldovean a purces pe

aceeași cale, indicând drept izvor de apariție a veniturilor activitatea infracțională.

Deci, la momentul de față doar infracțiunea trebuie să fie sursa obiectului material al spălării banilor.

Făcând o retrospectivă a practicii existente în alte state, se demonstrează că în calitate de încălcări de bază prin care se obține venitul ce urmează a fi legalizat, apar abuzurile în cazul privatizării și al deținerii acțiunilor, sustragerile, abuzul de serviciu, luarea de mită, contrabanda, eschivarea de la achitarea impozitelor și a taxelor vamale, circuitul ilicit al bunurilor interzise, al mărfurilor, al producției, la fel în cazul activității ilicite bancare, de întreprinzător, celei de asigurare etc. [99, p. 29].

Am vrea să ne oprim în detalii asupra polemicii privind caracterul „illegal” sau „infracțional” al veniturilor. Există opinii după care venitul trebuie interpretat *lato sensu*. Un exemplu în acest sens este oferit în monografia sub redacția autorului rus V. Mihailov [99, p. 46]. I., directorul general al unei societăți pe acțiuni, care se ocupa cu dobândirea cărbunelui, a creat un șir de întreprinderi intermediare. Una dintre ele era condusă de soția directorului. Cărbunele obținut de mineri se vindea în dauna minerilor, dar cu o bună dobândă pentru intermediari. Aceasta i-a permis lui J. să-și lărgască, fără a încălca prevederile Codului penal, suprafața locativă în oraș, să-și construiască o casă în Soci, înscriind-o pe numele tatălui său, iar vila, estimată la 500 mii de dolari SUA, a înscris-o pe numele unei rude, care primea pentru aceasta 50 dolari pe lună, precum și să-și cumpere vilă în Spania. Veniturile lui J., consideră V. Mihailov, au fost obținute ca urmare a încălcărilor normelor administrative și civile, dar nu a celor penale. În opinia noastră însă, în acest caz veniturile au fost obținute anume din infracțiune – cea de abuz de serviciu comis de J., care, folosindu-se intenționat de situația sa de serviciu, în interes material, a cauzat prin aceasta daune, în proporții ce depășesc cele considerabile, intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. De aceea, următoarele operațiuni de plasare și stratificare — le-am calificat drept spălarea banilor.

Sensul larg al noțiunii de „venituri ilegale” este criticat de mai mulți doctrinari. Întâi de toate, stabilim că și *Convenția de la Strasbourg*

desemnează prin venituri provenite din activitatea infracțională „orice avantaj economic provenit din infracțiuni penale”. Acest text stabilește că fapta sau infracțiunea principală la spălarea banilor „desemnează orice infracțiune penală, în urma căreia veniturile provenite din activitatea infracțională sunt generate”.

Totodată, infracțiunea principală poate fi comisă și în afara teritoriului unde se comite infracțiunea de spălare; or, „faptul că infracțiunea principală ține sau nu de competența jurisdicției penale a Părții nu se ia în considerație” (art.6 alin.2 lit.a) al Convenției de la Strasbourg). Elementul principal însă este respectarea principiului dublei incriminări, adică atât în statul în care a fost comisă prima infracțiune, cât și în cel în care a fost săvârșită spălarea banilor fapta să fie incriminată în calitate de infracțiune, independent dacă însăși spălarea banilor este condamnabilă în statul în care a fost comisă infracțiunea primară.

Susținătorii sensului îngust al caracterului infracțional al veniturilor provenite din oricare activități ilegale, printre care doctrinarii ruși A.Naumov, I.Demidov, A.Jalinski, opinează că dacă s-ar urmări conceptul larg al sursei venitului ilegal, atunci aceeași persoană ar fi trasă la o dublă răspundere: pe de o parte – penală și, pe de alta – civilă sau administrativă etc. Nu considerăm că acesta ar putea fi un argument, deoarece în cazul comiterii unei infracțiuni nu se exclude posibilitatea tragerii și la răspunderea prevăzută de alte ramuri de drept.

Referindu-ne la aceeași situație, s-ar putea menționa că în cazul acceptării oricărei activități ilegale, alta decât infracțiunea, ar trebui exclusă și infracțiunea ce prevede răspunderea pentru dobândirea sau comercializarea bunurilor despre care se știe că au fost obținute pe cale criminală (art.199 CP), fiindcă ea la fel prevede sursa criminală a veniturilor, adică *stricto sensu*.

Este subliniată necesitatea de a se subînțelege prin „venit ilegal” anume acela obținut ca urmare a infracțiunilor, deoarece în caz contrar, potrivit alin. (2) art.14 CP, incriminarea faptei spălarea banilor va fi ilegală în virtutea lipsei gradului de pericol social [176, p. 26]. Semnificativă, în schimb, este opinia autorilor ce susțin următorul contraargument: „Pericolul social al legalizării veniturilor este determinat nu atât de caracterul ilegal al provenienței lor, cât de caracterul acțiunilor indi-

cate în lege privind utilizarea mecanismelor legale de realizare a activității de întreprinzător sau economice în scopul acordării unui caracter legal mijloacelor bănești sau altor bunuri” [149, p. 46]. Într-adevăr, pericolul legalizării veniturilor constă în faptul că au fost încălcate normele și principiile de realizare a unei activități economice, dar nu în pericolul social al faptei primare sau în faptul dacă este dificil sau nu de a o descoperi, cu atât mai mult că spălarea banilor este o componentă formală, a cărei gravitate se apreciază nu după consecințe, ci după semnele caracteristice ale faptei. Totodată, să nu uităm, că pericolul social se apreciază și în dependență de amploarea operațiunilor comise, de complexitatea mijloacelor cu care se comite fapta și, de ce nu, chiar și de natura obiectului material. Pentru a demonstra cele expuse, vom face o paralelă cu infracțiunea de omor. Orice viață este protejată, fapta de atentare la ea prezentând un înalt pericol social. Totuși, omorul unei persoane aflate în imposibilitate de a se apăra este de un pericol mai sporit, o dată ce este calificat ca circumstanță agravantă, în raport cu omorul unei persoane ordinare. Deși ambele valori sunt egale, pornind de la particularitățile subiectului pasiv, pericolul social este diferit. Este și cazul spălării banilor. Un pericol sporit îl va avea legalizarea unui venit în proporții mari, în raport cu cel de proporții esențiale.

Drept argument în vederea susținerii înțelesului larg al noțiunii de venit este că astfel s-ar putea atinge o mai înaltă eficacitate în lupta cu criminalitatea. Dacă s-ar subînțelege veniturile drept criminale (obținute din infracțiune), atunci la expirarea termenului de tragere la răspundere penală pentru prima infracțiune ar fi imposibilă incriminarea faptei spălarea banilor. În caz contrar, ar fi posibilă tragerea (dacă ar fi situația) la răspundere civilă.

Susținătorii sensului larg al noțiunii de venit ilegal aduc în calitate de exemplu instituția civilă a îmbogățirii fără justă cauză, care constă în faptul că persoana fără temei legal sau contractual a dobândit ceva în urma executării unei prestații de către o altă persoană sau a realizat în alt mod o economie din contul altuia, fiind obligată să restituie acestei alte persoane ceea ce a primit sau a economisit. Acceptorul este examinat în calitate de debitor, iar prestatorul în calitate de victimă [177, p. 24]. Aceștia pot fi atât persoane fizice, cât și persoane juridice. Venitul obți-

nut de ei nu are la bază careva cauză legală, deci este ilegal. Anume acest venit nejustificat este examinat drept obiect material al infracțiunii spălarea banilor. O asemenea tratare ni se pare a fi mult prea largă; or, venitul obținut din îmbogățire fără justă cauză ar putea fi considerat obiect material doar dacă întrunește elementele vreunei componente de infracțiune (de exemplu, ale sustragerii), pentru ca ulterior să fie legalizat.

Trebuie de făcut distincție între delikte civile și infracțiuni, între răspunderea civilă și cea penală. Punând punctul pe i în dezbaterile expuse, vom sublinia că *doar infracțiunea este sursa venitului care ulterior va fi spălat*.

În cele ce urmează, considerăm necesar să ne expunem și asupra eventualei limitări a categoriilor de infracțiune care preced infracțiunea spălarea banilor (așa cum au făcut-o unele legislații penale străine, examinate în primul capitol al prezentei lucrări).

Comitetul însărcinat cu întocmirea proiectului *Convenției de la Strasbourg* a pus în dezbatere problema privind posibilitatea de a specifica infracțiunile cărora întotdeauna ar trebui să li se aplice Convenția. Este vorba, în special, de infracțiuni ca traficul de stupefiante, terorismul, de crima organizată, criminalitatea violentă, de infracțiunile care implică exploatarea sexuală a copiilor și a adolescenților, răpirea acestora, de extorsunile de fonduri, de infracțiunile ecologice și de alte infracțiuni grave. Această listă ar putea să cuprindă, de asemenea, infracțiunile în urma cărora se obțin profituri enorme. Totuși, experții consideră că câmpul de aplicare a Convenției ar trebui, în principiu, să fie pe cât se poate de larg.

Vorbind despre infracțiunea primară, discutabilă pare a fi chestiunea privind forma activității infracționale a acesteia, adică: este ea infracțiune consumată, pregătire sau tentativă de infracțiune? Pornind de la faptul că atât pregătirea, cât și tentativa de infracțiune sunt penalmente condamnabile, am putea spune că, într-o oarecare măsură, ele succed soarta infracțiunii primare; or, pericolul social s-a produs și valoarea socială a fost lezată. Considerăm deci că, deși *de iure* infracțiunea prealabilă poate exista la toate cele trei etape, *de facto* doar în urma unei infracțiuni consumate se poate obține un venit real, acesta fiind absent la pregătire sau tentativă de infracțiune, când subiectul nu a acționat suficient pentru a-l obține.

După cum este și firesc, fiind o creație a legiuitorului, spălarea banilor întotdeauna presupune o infracțiune prealabilă, inexistența ei înlătură și incriminarea faptei de legalizare. Întrebarea ce se creionează la acest capitol este *cum se poate incrimina unei persoane infracțiunea spălarea banilor atât timp cât nu există o sentință definitivă privind vinovăția subiectului de comiterea infracțiunii primare?* Adică, pentru ca să existe spălarea banilor trebuie întotdeauna să existe certitudinea că obiectul material, adică venitul asupra căruia se operează, a fost obținut dintr-o infracțiune prealabilă. În acest sens, incriminându-i fapta spălarea banilor unei persoane, din start se va prezuma că ea dispune de un venit ilegal obținut din infracțiune. Întrebarea se impune cu atât mai mult cu cât spălarea banilor este o infracțiune de consecință care necesită dovada prealabilă a infracțiunii originare [139, p. 350; 134, p. III]. Ar constitui oare aceasta o încălcare a *principiului prezumției nevinovăției*? Sunt posibile două căi de examinare. Prima – se dovedește existența infracțiunii în rezultatul căreia au fost obținute veniturile care apoi vor fi legalizate. În acest caz, probleme privind probarea și calificarea juridică nu vor fi, vorbindu-se de două componente diferite. A doua variantă, mai dificilă – există informație despre spălarea banilor, dar infracțiunea primară (sursa veniturilor) nu este cunoscută. Sarcina de bază în așa caz va fi de a descoperi infracțiunea–sursă a spălării banilor. Nu este exclusă și situația când deținătorul veniturilor este necunoscut. În așa caz situația și mai mult se complică, problema căpătând unele nuanțe procesuale [173, p. 66].

Rezolvarea chestiunii privind respectarea principiului prezumției nevinovăției ne va ajuta să răspundem la două întrebări: prima – legalitatea incriminării faptei prevăzute de art.243 CP și a doua – faptul că totuși venitul poate fi obținut doar din infracțiuni. Răspunzând, mai întâi, la cea de-a doua întrebare, menționăm că existența unui delict civil o poate constata doar instanța de judecată, nu însă organul de urmărire penală. Dovedirea provenienței venitului din delict civile solicită aplicarea principiului vinovăției specific dreptului civil. Prin aceasta se dovedește, o dată în plus, că fapta primară trebuie să fie o infracțiune.

Mai complicat este a răspunde la prima întrebare. Ar reieși că instanța de judecată, înainte de a emite sentința prin care ar constata

vinovăția persoanei în privința comiterii faptei spălarea banilor, trebuie să dispună de o sentință legală prin care să se dovedească infracțiunea prealabilă. Simpla presupunere că subiectul ar fi știut de caracterul infracțional al veniturilor cu care a operat nu este o dovadă. Este cazul în care o persoană neangajată în câmpul muncii are deschis un cont în bancă, pe care însă nu are nici un ban, dar pe care brusc, timp de două săptămâni, transferă zilnic prin intermediul lucrătorului bancar niște sume impunătoare. Dacă se va stabili că ea este pusă în urmărire penală pentru traficul de droguri, apare bănuiala că lucrătorul bancar ar comite spălarea banilor. Să presupunem că bancherul avea certitudinea că acești bani sunt „murdari”, dar dacă ulterior nu se va dovedi vinovăția clientului său și acesta va fi eliberat de sub urmărire, care va fi soarta bancherului? Deși nu s-a dovedit vinovăția clientului și faptul unei infracțiuni primare, bancherului i se va putea imputa tentativa de spălarea banilor, în virtutea erorii sale asupra naturii în obiectul material.

Sau, dacă pentru prima infracțiune persoana a fost scutită de răspundere penală în virtutea alin. (2) art.14 CP, venitul oricum rămânând a fi ilegal, rezultă că totuși persoana care va exercita operațiuni de legalizare a acestora va fi ținută responsabilă pentru art.243 CP, fără a fi liberată. Chiar și în cazul când urmărirea penală a fost suspendată ca urmare a neidentificării subiectului, însă există dovada ilegalității venitului, persoana ce l-a „spălat” va fi ținută responsabilă, independent de existența unei sentințe prealabile.

Trebuie însă să menționăm că prezumția nevinovăției se referă la persoană și nu la faptă; or, în cazul spălării banilor interesează nu dacă este de vină subiectul, ci faptul că venitul este ilegal, fără a fi necesar de a identifica însuși făptuitorul primei infracțiuni (deși aceasta tot are importanță, fiindcă subiect al infracțiunii de la art.243 CP trebuie considerat doar un terț față de infracțiunea primară). Termenul „vinovăție” aplicat la tratarea principiului prezumției nevinovăției în formula sa normativă se consideră a fi o categorie generalizatoare care caracterizează faptul că persoana a săvârșit o infracțiune și este vinovată [96, p. 145]. Fapta se consideră infracțiune conform art.14 CP independent de aprecierea judiciară. În caz contrar, relațiile juridico-penale ar fi determinate anume de hotărârea judecătorească, iar în noțiunea de infracțiune ar fi

trebuit să fie inclus un element nematerial, adică procesual, ceea ce legiuitorul nu a făcut-o [158, p. 14].

În fine, deși la prima vedere s-ar părea că există o încălcare a principiului nominalizat, trebuie să se evidențieze că spălarea banilor este o infracțiune specifică, a cărei particularitate anume și rezidă în existența a două infracțiuni. Pe lângă aceasta, prezumția prevede în special aspectul procesual, adică faptul că subiectului îi vor fi garantate toate drepturile prevăzute de lege până când nu va exista o decizie finală legală și că nu există piedici ca, o dată cu intentarea dosarului referitor la spălarea banilor, să fie paralel culese probe pertinente ce ar dovedi atât caracterul infracțional al venitului spălat, cât și operațiunile comise în vederea legalizării lui ulterioare.

În baza celor expuse urmează să formulăm unele concluzii asupra celor mai importante elemente în tratarea chestiunii privind obiectul juridic al spălării banilor:

(1) Obiectul special este complex, dispunând de un obiect juridic special principal, ce constă în ansamblul relațiilor sociale prin care se asigură circuitul legal al bunurilor, precum și apărarea acestuia de introducerea unor bunuri ilegale care i-ar pune în pericol astfel stabilitatea. La obiectul special obligatoriu atribuim relațiile ce asigură înfăptuirea justiției.

(2) Obiectul material al infracțiunii spălarea banilor trebuie deosebit totuși de obiectul material al infracțiunii primare, deși uneori acestea pot coincide.

(3) Venitul supus legalizării trebuie să fie obținut doar din infracțiuni. Considerăm, totodată, că categoria veniturilor supuse spălării ar trebui restrânsă. De aceea, propunem instituirea unui nivel minim cantitativ pentru veniturile care vor fi supuse operațiunilor de spălare. Considerăm că acest minimum ar fi de 500 unități convenționale, adică operațiunile de spălare comise cu venituri în proporții mari, pentru că faptele comise până la acest nivel ar putea fi supuse efectelor art.14 alin.(2) CP.

Suntem de părere că acest quantum ar aduce claritate în ce privește gravitatea spălării banilor în raport cu prima infracțiune. Spălarea banilor se consideră a fi o infracțiune mai puțin gravă, ea însă nu poate fi o infracțiune mai puțin gravă decât prima infracțiune. Totodată, califica-

rea trebuie să depindă nu atât de gravitatea infracțiunii, cât de mărimea (valoarea) obiectului material al spălării banilor.

(4) Propunem ca din textul art.143 CP să fie exclusă expresia „mijloace bănești”, păstrându-se termenul „, bunuri”.

§ 2. Latura obiectivă a componenței de infracțiune spălarea banilor

Principiul conform căruia nu există infracțiune pedepsibilă fără manifestare materială a voinței penale nu este o creație pretoriană romană. El corespunde, în fiecare caz particular, prescripțiilor diverselor legi respective care comportă întotdeauna o descriere mai mult sau mai puțin detaliată a faptelor delincvente. În orice circumstanță, legea penală incriminează un comportament uman, o conduită, o atitudine în cursul unei situații determinate. Studiul laturii obiective, adică al actelor externe de executare a infracțiunii, prezintă importanță din considerentul că stabilește distincția dintre infracțiuni și momentul consumării acestora.

Latura obiectivă a componenței de infracțiune spălarea banilor urmează a fi tratată după aceeași schemă, dar cu implicații proprii: fapta; prejudiciul cauzat; legătura causală și semnele secundare (metode, timp, loc etc.).

Înainte de a purcede la examinarea modalităților concrete ale infracțiunii spălarea banilor, ținem să menționăm că aceasta este o *infracțiune complexă*. Infracțiunea devine complexă când în conținutul său obiectiv, esențial sau accidental, cuprinde o altă infracțiune. Este ca prin voința legiuitorului conexitatea acestora să se transforme într-o infracțiune unică – complexă. De exemplu, favorizarea este o infracțiune de sine stătătoare, fiind numai în raport de conexitate cu infracțiunea favorizată, adică la care a luat parte infractorul favorizat. Deci, în acest caz este vorba nu de un *concurș subsequens*, dar de un *delictum subsequens*. Spălarea banilor nu este o infracțiune complexă în forma sa clasică; or, există *infracțiuni complexe tipice* (în formă simplă sau calificată) și *infracțiuni complexe atipice*. Considerăm că anume la cele din urmă poate fi atribuită infracțiunea spălarea banilor. Vom constata că aceasta se formează pe structura unei infracțiuni preexistente la care se adaugă unele

condiții speciale, infracțiunea nou-creată generându-se prin absorbția primei, complinită cu anumite calități ale subiecților activi sau pasivi sau ale obiectului juridic [42, p. 54]. După cum am menționat, spălarea banilor nu include favorizarea, dar ea a congrescut din aceasta preluând anumite particularități. De ce considerăm că anume din favorizare? Pentru că anume prin această infracțiune s-a urmărit scopul de a împiedica descoperirea operativă a infracțiunilor săvârșite, identificarea rapidă a infractorului și pedepsirea lui. Deci, ca și fapta de la art.323 CP, cea prevăzută la art.243 CP constă de fapt într-o „favorizare” a infractorului și în tănuirea mijloacelor sau a instrumentelor de săvârșire a infracțiunii, a urmelor acesteia sau a obiectelor dobândite pe cale criminală. Doar că scopul special anexat acestei fapte (cel de legalizare) a transformat favorizarea într-o infracțiune inedită – cea de spălarea banilor. Pe lângă aceasta, aplicând metoda absorbției, legiuitorul a construit infracțiunea vizată prin includerea în ea a unei alte infracțiuni – de dobândire sau de comercializare a veniturilor dobândite pe cale criminală (art.199 CP). Aceasta fiindcă art.243 CP include forma dobândirii unor venituri dinainte nepromisă.

Nu doar elementul material dovedește caracterul complex al infracțiunii prevăzute la art.243 CP, ci și anumite calități ale obiectului juridic. Aici avem în vedere atât particularitatea obiectului material – că acesta provine dintr-o infracțiune prealabilă, cât și obiectul juridic special care este complex, având atât un obiect special principal, cât și unul secundar obligatoriu.

Tratarea elementului material al infracțiunii prevăzute la art.243 CP ridică dificultăți nu doar grație complexității, ci și faptului că întregul proces presupune anumite *etape*.

2.1. Etapele procesului de spălarea banilor

Numărul etapelor spălării banilor este tratat diferit – două, trei sau patru faze.

Grupul de acțiune financiară (GAFI) în unul dintre primele sale rapoarte, „Lupta contra spălării capitalurilor” din februarie 1990, arăta că procesul de spălare se desfășoară în trei etape fundamentale [126, p. 181]. Este vorba de *plasare*, *stratificare (spălare)* și *integrare*.

Plasamentul este acțiunea de debarasare materială de importante sume în numerar. Ca primă etapă a infracțiunii spălarea banilor, plasarea reprezintă mișcarea inițială a banilor pe cale criminală, pentru a schimba forma sau locul acestora și pentru a-i plasa în afara ariei de acoperire a autorităților de impunere a legii. Adică, plasarea reprezintă înlăturarea fizică a banilor gheață. Stadiul de plasare se poate realiza, în principal, prin următoarele tehnici: scoaterea sumelor bănești din țară prin contrabandă, fie prin alte căi; depozitarea valutei în bănci, cazinouri, burse etc. în sume mai mici decât cele ce necesită raportare în instituții financiare; convertirea valutei în cecuri bancare sau alte instrumente negociabile în bănci sau în alte instituții financiare; depozitarea valutei în conturi bancare (conturi bancare unice sau multiple în cadrul uneia sau a mai multor instituții financiare); schimbarea bancnotelor de valoare mică în bancnote de valoare mai mare; transformarea banilor în mărfuri, metale prețioase etc.; utilizarea unor instituții care, prin natura lor, generează sume mari în numerar, precum ar fi barurile, cluburile de noapte, restaurantele, saloanele de coafură etc.

Cea mai răspândită tehnică de plasare este cea de creare a circuitului fictiv al mijloacelor la întreprinderile cu un volum mare de bani în numerar (de exemplu: parcurile taxi, pizzeriile, cafenelele, restaurantele, cinematografele și barurile, tarabele de comercializare a produselor alimentare, inclusiv a florilor; punctele de schimb valutar, cazinourile și firmele fictive).

Stratificarea (sau investirea) reprezintă o a doua etapă a spălării banilor în care banii circulă prin diferite întreprinderi, corporații și instituții financiare, fizic, prin a fi depozitați sau prin transfer electronic. Etapa de stratificare urmărește mișcarea fizică a banilor la alte entități pentru a-i separa de sursa lor ilegală într-o încercare de a deghiza originea lor. La etapa de investire, banii sunt ascunși și deghizați în afara sursei lor ilegale și departe de proprietari.

Stratificarea poate implica următoarele tehnici: depozitarea numerarului (scos din țară prin contrabandă) la o bancă din străinătate; îmbinarea banilor proveniți din surse ilegale cu cei proveniți din surse legale; crearea unui cont fictiv în străinătate, pentru a primi fonduri și a efectua plăți cu acele fonduri; transferarea electronică a banilor de pe un cont

bancar național pe unul din străinătate; transferarea electronică a banilor de pe un cont bancar A pe un cont bancar B, apoi pe unul C etc.; mișcarea banilor de la întreprinderea A la întreprinderea B, apoi la întreprinderea C etc.; vânzarea diferitelor forme de instrumente financiare, precum ar fi cecuri bancare, ordine de plată etc.

În cazul stratificării, de exemplu, veniturile din activitatea criminală sunt transportate în numerar, prin intermediul curierilor, și se depun de către firme pe conturile financiare ale băncilor cu împuternicire de a achiziționa titluri de valoare. Banca procură aceste titluri nu din numele clientului, dar din numele său și transferă venitul obținut din operațiunile cu titlurile de valoare pe contul din străinătate. Astfel, urmele mișcării banilor se pierd. Un număr considerabil de operațiuni se fac astfel prin intermediul companiilor off-shore.

Adică, etapa de stratificare constă în săvârșirea diverselor operațiuni ce au scopul de a împiedica organele de drept în descoperirea și depistarea fondurilor ilegale.

Integrarea, etapa finală a procesului ce ține de spălarea banilor, etapă în care banii, reprezentând profitul din activitatea criminală, sunt acum folosiți în tranzacții financiare care par a avea un caracter legal. La această etapă se fac investiții în afaceri, se fac împrumuturi persoanelor fizice, se achiziționează active, astfel încât toate tranzacțiile efectuate par a fi legale.

Printre tehnicile de operare a integrării se enumeră: formarea unei întreprinderi străine (în Elveția, Panama, insulele Caiman) și deschiderea unui cont bancar pentru această întreprindere, ca mai târziu banii să fie mutați din acest cont sub formă de împrumut, plăți, conform unor scrisori de credit, onorarii de consultanță, salarii, comisioane etc.; depozitarea banilor în numerar într-un cont bancar, atribuind acestora aparența mijloacelor provenite din vânzări; plata salariilor, comisioanelor sau onorariilor unei întreprinderi sau ale unei persoane fizice, efectuată de către companii sau întreprinderi care au primit bani ce au fost stratificați prin intermediul unor companii străine sau naționale; primirea banilor de la un cazino sau loterie pentru a face ca fondurile să pară a fi câștiguri legale de pe urma jocurilor de noroc.

Experții ONU aplică în schimb modelul cu patru faze în legalizarea veniturilor. *Prima etapă* presupune eliberarea de bani în numerar și

depunerea lor pe conturile altor persoane. Astfel de persoane pot fi, de obicei, rudele făptuitorului. În acest caz, se urmărește o singură condiție – intermediarii trebuie să aibă conturi proprii în bănci. Actualmente, se observă tendința de a găsi intermediari cu conturi în băncile din străinătate. A *doua etapă* – distribuirea mijloacelor bănești în numerar. Se realizează prin cumpărarea documentelor de plată bancare și a altor hârtii de valoare. Practica dovedește că această etapă se realizează frecvent prin punctele de schimb valutar, cazinouri și cluburi de noapte. A *treia etapă* – mascarea urmelor infracțiunii săvârșite. Pentru făptuitorul ce spală banii, la etapa respectivă apare sarcina de a lua toate măsurile în vederea evitării cunoașterii de către terți a sursei sau a modului de distribuire a banilor în diverse instituții. În acest scop, pot fi folosite bănci pentru deschiderea conturilor, care sunt amplasate, de regulă, departe de locul de trai sau de muncă al infractorului; transferul banilor din străinătate în statul de reședință, dar deja legal, cu un nou cont în firmă sau în alte instituții etc. A *patra etapă* – integrarea masei bănești. La această fază, capitalurile deja legalizate se investesc în diverse sfere de afaceri.

Modelul cu două faze include, pe de o parte, spălarea (laundering), pe de alta – reintegrarea (recycling).

Practica judiciară a Franței a reținut că există infracțiune spălarea banilor în fapta celui care alimentează un cont bancar (își aduce aportul la o operațiune de plasare, disimulare sau conversiune) sau transferă în străinătate sume provenite din trafic de stupefiante. În una dintre cauze s-a constatat că Maktar Sassi alias Derbali, cunoscut vânzător de heroină, era nepotul lui Farhat Saedi, al cărui apartament îl ocupă la Nice. S-a stabilit că din 16.09.1992 până la 25.02.1993 Farhat Saedi a trimis 10 mandate poștale de o sumă totală de 56 349 franci surorii sale rezidente în Tunisia; tot el e efectuat din 30.03.1992 până în 19.02.1993 5 viramente pe contul său pentru o sumă de 20 200 franci și între 19.03.1992 și 19.02.1993 a depus 4 cecuri cu o sumă totală de 13 000 franci. În timpul reținerii sale el era în posesia a 982 710 franci a căror proveniență nu a putut fi stabilită. Relațiile strânse stabilite între Farhat Saedi și nepotul său au constituit o dovadă în plus a concursului conștient pe care îl adusese Saedi la orice operație de convertire sau disimulare a produsului traficului de stupefiante [183, p. 1165; 146, p. 9].

Tehnicile utilizate într-un caz particular de spălarea banilor se pot clasifica de la foarte simple la foarte complexe. O schemă particulară de spălare poate fi enorm de costisitoare în înființare sau să coste nimic altceva decât timp și răbdare. O schemă de spălarea banilor poate necesita utilizarea mai multor întreprinderi și conturi bancare operabile în străinătate, serviciile unor avocați, contabili, bancheri. O altă schemă s-ar putea să necesite doar timp pentru achiziționarea ordinelor bancare și a cecurilor de călătorie și un plic pentru a le trimite prin poștă unui asociat pentru a le depozita într-un cont bancar.

În concluzie: scopul oricărei scheme de spălarea banilor este de a lua banii câștigați de pe urma activității ilegale și de a-i face să pară ca fiind proveniți din activitate legală.

2.2. Modalitățile normative ale spălării banilor

Pornind de la prevederile convențiilor, în literatură se vorbește despre o dualitate a elementului material al spălării banilor, cel înțeles *stricto sensu*, oferit de Convenția din 1988 ce cuprinde conversia sau transferul de bunuri în scopul de a le disimula originea, precum și disimularea naturii, originii sau a proprietății reale a acestor bunuri, și cel înțeles *lato sensu*, desprins din Convenția din 1990, ce mai cuprinde și ajutorul la justificarea originii bunurilor [46, p. 127].

În contextul celor ce urmează, prin modalități normative înțelegem actele de comitere a infracțiunii care nemijlocit sunt indicate în art.243 CP.

Din dispoziția normativă a art.243 CP în vigoare desprindem următoarele modalități ca urmare a interpretării gramaticale:

(1) – *săvârșirea acțiunilor* orientate fie spre atribuirea unui aspect legal sursei și provenienței mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunilor, fie spre tănuirea, deghizarea sau denaturarea informației privind natura, originea, mișcarea, plasarea sau apartenența acestor mijloace bănești, bunuri sau venituri, despre care persoana știe că provin din activitate infracțională;

(2) – *dobândirea, posesia sau utilizarea* de bunuri, cunoscând că acestea provin din săvârșirea unei infracțiuni;

(3) – *participarea la orice asociere, înțelegere, complicitatea* prin ajutor sau sfaturi în vederea comiterii acțiunilor în cauză.

Nu în zadar am menționat că acestea rezultă făcând interpretarea *gramaticală* a textului legal. Anume această interpretare se efectuează pe baza unui studiu etimologic (înțelesul cuvintelor), stilistic (modul de exprimare) și sintactic (funcțiile cuvintelor în propoziție și funcțiile propozițiilor în frază). Astfel, dispoziția art.243 CP folosește repetat conjuncția „fie” care determină scopul sau finalitatea în care se comit acțiunile, de aceea mot-à-mot expresiile ce succed această conjuncție subînțeleg finalitatea acțiunilor săvârșite. Din punct de vedere sintactic, textul normei a prevăzut punctul și virgula – „; ” fapt foarte rar întâlnit în articolele Codului penal al Republicii Moldova. Acest semn încă o dată vine să confirme că prima modalitate o constituie „săvârșirea acțiunilor”.

Considerăm inadmisibilă o astfel de ortografie în cea mai severă dintre legi – cea penală.

Per a contrario, considerăm că în cazul de față trebuie de recurs la interpretarea sistemică, pornind chiar de la esența legii penale și a tuturor instituțiilor dreptului penal în scopul ca prin această interpretare „să se ofere soluții juridice de realizare a normei de drept în sensul exact” [15, p. 15].

Scopul spălării banilor este legalizarea veniturilor ilegale. Într-adevăr, oricare ar fi acesta, el întotdeauna se va realiza prin acțiuni. Cu toate acestea, în dependență de scop, se pot clasifica și acțiunile, cu atât mai mult că la divizarea acestor acțiuni în dependență de scop se individualizează și subiectul. Deci, pornind de la raționamentele de mai sus, considerăm că modalitățile spălării banilor ar trebui să fie următoarele:

(1) – *săvârșirea acțiunilor orientate spre atribuirea unui aspect legal sursei și provenienței* mijloacelor bănești, bunurilor sau veniturilor obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunilor;

(2) – *săvârșirea acțiunilor orientate spre tănuirea, deghizarea sau denaturarea* informației privind *natura, originea, mișcarea, plasarea sau apartenența* acestor mijloace bănești, bunuri sau venituri;

(3) – *dobândirea, posesia sau utilizarea de bunuri, participarea la orice asociere, înțelegere, complicitate prin ajutor sau sfaturi* în vederea comiterii acțiunilor în cauză.

Aceasta ni se pare o tratare mai corectă a modalităților de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art.243 CP, deși spre sfârșit vom încerca să formulăm o altă dispoziție a acestui articol.

Este evident că oricare dintre modalitățile enumerate se comit doar prin acțiune; în caz contrar, ar fi în afara principiilor logice atingerea scopului de legalizare prin inacțiune. Totuși, există și susținători ai posibilității de comitere a spălării banilor prin inacțiune. Acei, în ale căror obligații de serviciu intră preîntâmpinarea și pedepsirea actelor de legalizare a veniturilor criminale, de exemplu poliția, instituțiile fiscale și vamale, pot comite spălarea banilor prin omisiune, dacă nu doar că vor reține intervenția organelor de drept, ci vor permite ieșirea din țară a bunurilor ilegale. Aceasta însă nu va constitui infracțiune din partea lor doar în cazul în care au inacționat în calitate de tactică de cercetare a cauzei respective [87, p. 66]. Deși există părere că fapta spălarea banilor s-ar putea exprima și prin inacțiune, totuși comportamentul pasiv este contestabil în acest caz, deoarece faptele prevăzute în dispoziția art.243 CP constituie doar acțiuni. Autorul unei inacțiuni nu poate fi pedepsit decât în virtutea unei dispoziții ce sancționează expres această inacțiune [113, p. 362]

Prima modalitate de spălarea banilor, respectiv **săvârșirea acțiunilor orientate spre atribuirea unui aspect legal sursei și provenienței** mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunilor, se referă la acte sau la fapte ce se comit, de regulă, de către cel ce posedă proprietatea și dorește să-i mascheze originea ilegală. De obicei, acesta este chiar cel care a obținut venitul prin comiterea infracțiunii.

Legiuitorul nu a fost prea explicit prin formularea noțiunii de „acțiune”, dând în acest caz frâu interpretărilor. Dar, făcând trimitere la *Legea nr. 633-XV*, înțelegem că aceste acțiuni se pot exprima prin „operațiuni financiare”. Conform art.3 al legii nominalizate, acestea constituie „tranzacții și alte acțiuni ale persoanelor fizice sau juridice cu mijloace financiare sau bunuri, indiferent de forma de proprietate a persoanei și metoda de efectuare a operațiunilor, având drept scop transmiterea dreptului de proprietate, inclusiv următoarele operațiuni legate de folosirea mijloacelor financiare în calitate de mijloc de plată: impor-

tul în Republica Moldova, exportul și expedierea din Republica Moldova, precum și transportul și tranzitarea pe teritoriul Republicii Moldova; efectuarea de transferuri bănești prin intermediul mandatelor poștale internaționale; primirea și acordarea de credite financiare; transferul în Republica Moldova și din Republica Moldova, precum și pe teritoriul ei al dobânzilor, dividendelor și al altor venituri obținute în urma efectuării depunerilor, investițiilor, acordării creditelor și efectuării altor operațiuni legate de circulația capitalului; transferurile cu caracter necomercial în Republica Moldova și din Republica Moldova, inclusiv sumele destinate achitării salariilor, pensiilor, pensiilor alimentare, tranzacțiile cu bunuri succesoriale, precum și alte operațiuni similare; depunerile în capitalul social al organizației în scopul obținerii veniturilor și a dreptului de participare la administrarea organizației; achiziționarea valorilor mobiliare; transferurile efectuate în scopul obținerii dreptului de proprietate asupra clădirilor, construcțiilor și a altor bunuri, inclusiv asupra solului și zăcămintelor subterane, atribuite de lege la valori imobiliare, precum și a altor drepturi de proprietate asupra bunurilor; tranzacțiile și acțiunile persoanelor fizice sau juridice, indiferent de forma și metoda efectuării lor, având drept scop primirea, înstrăinarea, plata, transmiterea, transportarea, expedierea, transferarea, schimbul sau păstrarea mijloacelor financiare sau a bunurilor, precum și identificarea unor astfel de tranzacții și acțiuni.

De fapt, o parte dintre acestea se referă și la cea de-a doua formă a spălării banilor.

Literatura de specialitate definește operațiunile financiare ca „relații ce apar în procesul acumulării, repartizării și utilizării mijloacelor bănești” [161, p. 53].

Explicând însăși noțiunea de „operațiuni financiare”, trebuie de evidențiat că ea include și operațiunile valutare. Conform pct.1.11 al Regulamentului privind reglementarea valutară pe teritoriul Republicii Moldova, acestea sunt „tranzacții de cumpărare și vânzare a valutei străine și a documentelor de plată în valută străină”.

De fapt, aceste operațiuni nu sunt cu titlu exhaustiv.

Doctrina (de exemplu, autorul B.Zdravomâslov) înțelege prin operațiuni financiare operațiunile privind circuitul bănesc, emiterea și pune-

rea în circulație a titlurilor de valoare, creditarea, depozitarea mijloacelor bănești, operațiunile legate de colectarea impozitelor, care sunt reglementate de normele financiare [85, p. 198]. Condiția de bază este însă ca toate aceste operațiuni să se efectueze cu mijloace bănești ilegale.

De fapt, însăși noțiunea de operațiune financiară este definită în art.3 al *Legii nr.633-XV* ca tranzacție. Deci, noțiunea discutată include și tranzacțiile. Apare întrebarea: care este deosebirea dintre tranzacții și convenții? Tranzacția este o înțelegere intervenită între două sau mai multe părți prin care are loc transmiterea anumitor drepturi. Convenția, în schimb, este acordul dintre două sau mai multe voințe cu scopul de a produce un efect juridic, adică de a crea, a transmite, a modifica sau a stinge un drept [45, p. 122]. Înseși convențiile pot fi uni-, bi- sau multilaterale. Prin urmare, noțiunile de *tranzacție* și *convenție* sunt sinonime. Elementul material al componentei se exprimă, din cele enunțate, în acțiunile persoanelor orientate spre realizarea convențiilor și încheierea contractelor, al căror obiect îl constituie banii și bunurile obținute pe căi ilegale. Cu toate acestea, nu urmează a se confunda operațiunile financiare cu noțiunea de convenție, cea din urmă fiind mult mai largă. De altfel, unii autori, de exemplu V. Nikulin, consideră că pentru a putea concretiza noțiunea de *operațiune financiară* este necesar a explica noțiunea de *finanțare*. Finanțarea cuprinde deci relațiile în cadrul cărora are loc formarea, distribuirea și utilizarea fondurilor mijloacelor financiare [102, p. 61].

Din cele enunțate, considerăm că prin „acțiuni” trebuie de înțeles atât operațiuni financiare, cât și convențiile, doar că particularitatea care le-ar deosebi de cea de-a doua modalitate a spălării banilor este că ele trebuie să opereze astfel, încât să ascundă însăși proveniența sau originea veniturilor ilegale.

Vorbind despre noțiunea de „acțiune” este important ca aceasta să aibă caracter legal, fiindcă doar astfel se poate atinge scopul de legalizare a veniturilor ilegale. Apare, în schimb, întrebarea: dar în cazul în care convențiile sunt declarate nule în baza legislației civile, va exista spălarea banilor? Se pare că răspunsul este pozitiv. De exemplu, S., în urma comercializării drogurilor, a obținut un venit ce i-a permis să-și procure o casă indicând în contractul de vânzare-cumpărare un preț

mult mai mic decât cel pe care l-a plătit. Ulterior, vinde această casă la prețul ei real. Astfel, S. și-a justificat originea venitului său – din vânzarea casei. Dar dacă ulterior acest contract de vânzare-cumpărare a casei va fi lovit de nulitate în virtutea faptului că a fost încheiat de către tutore în defavoarea celui aflat sub tutela sa, oare nu va exista infracțiune de spălare? Întrebarea ar fi rațională dacă vom ține cont de faptul că, în cele din urmă, operațiunea nu a fost legală. Dar, trebuie de subliniat că legalitatea are caracter aparent, fiindcă dacă s-ar lua întregul proces de spălarea banilor, atunci, evident, acesta ar fi ilegal. Dar aceasta nu înseamnă că nu există infracțiune. Iată de ce considerăm că spălarea banilor există chiar dacă convenția prin care s-a exprimat acțiunea infractorului a fost declarată nulă. Altceva este că fapta va fi calificată nu consumată, ci tentativă, deoarece, în virtutea unor circumstanțe independente de voința subiectului, el nu a realizat întregul element material.

Prin „acțiuni”, de cele mai dese ori, se înțelege *activitatea de întreprinzător* exercitată de către persoanele ce au obținut venitul ilegal. Prin antreprenariat, se înțelege o activitate desfășurată de către persoane în mod independent, din proprie inițiativă, în numele lor, pe riscul propriu și sub răspunderea lor patrimonială, în scopul de a-și asigura o sursă permanentă de venituri. În categoria acțiunilor pot fi incluse activități exercitate de către organizațiile necomerciale, de exemplu, de caritate.

Dispoziția art.243 CP trebuie să fie înțeleasă în sensul că acțiunile exercitate trebuie să aibă *caracter legal*. Ce se are în vedere? Nu ar putea fi spălate veniturile ilegale, dacă cu ele s-ar întreprinde careva operațiuni ilegale. În acest caz, nu s-ar atinge scopul de legalizare. De exemplu, S., fiind un întreprinzător individual și exercitând activitatea comercială în buticul ce-i aparține, fără a dispune de licență pentru comercializarea băuturilor alcoolice, totuși realiza alcool cumpărat de el. Venitul ilegal pe care îl obținea de la realizarea alcoolului se legaliza prin procurarea și comercializarea ulterioară a produselor alimentare, activitate pe care era în drept să o exercite. În cazul în care S. ar fi procurat pe baza mijloacelor ilegale, din nou, băuturi alcoolice, atunci nu ar exista componența spălării banilor, și aceasta din considerentul că banii sunt reinvestiți în activitatea ilegală [99, p. 35]. Posibil, este un exemplu primitiv, dar considerăm că cel mai bine ar elucida afirmațiile

de mai sus. Deci, în baza acestui caz, se observă că acțiunile au fost îndreptate în vederea ascunderii originii sau conferirii aspectului legal al provenienței banilor, adică cum că ar fi proveniți din vânzarea legală a produselor alimentare pe care subiectul era autorizat să o facă.

Atribuirea unui aspect legal sursei veniturilor o desprindem și din următorul exemplu. Să presupunem că o întreprindere de comercializare a aparaturii video-electrocasnice, legal înregistrată în Republica Moldova, a importat pe cale ilegală (prin contrabandă) marfă pe care trebuia să o comercializeze. Pentru comercializarea ei însă, erau necesare documentele justificative, de proveniență și apartenență a acesteia. În acest caz, pentru a evita problemele cu organele de drept, întreprinderea respectivă a decis să recurgă la „serviciile” unei întreprinderi „căpușă”. Drept urmare, între acestea a fost încheiată o tranzacție conform căreia prima procura de la cea din urmă aparatura cu pricina. Astfel, prima întreprindere avea în posesia sa contractul de vânzare/cumpărare și facturile de livrare care certificau proveniența mărfii. Acum aceasta putea liber să-și realizeze marfa, fără teama de a fi descoperită de către organele de drept. Am vrea să oferim și soluția de calificare juridică a acestui caz. Conform legislației la moment în vigoare, considerăm că ar exista două soluții, și acestea în dependență de faptul cine a creat „întreprinderea-căpușă”. Dacă aceasta existase independent de activitatea întreprinderii ce a recurs la serviciile sale, atunci ea ar fi ținută responsabilă pentru faptele prevăzute la art.242 și 243 CP – în ambele cazuri în calitate de autor, iar în cazul în care aceasta ar fi fost creată de către însăși întreprinderea ce a adus ilegal marfa anume în scopul ca astfel să își justifice sursa producției sale, după care firma creată va fi desființată, atunci calificarea s-ar face doar pentru spălarea banilor. Considerăm că nu există concurs de infracțiuni, deoarece pseudoactivitatea de întreprinzător prevăzută de art.242 CP apare în cazul de față drept tehnică sau metodă de comitere a spălării banilor și deci se cuprinde în aceasta.

Ca modalitate de justificare a originii veniturilor ilegale ar putea servi furnizarea buletinelor salariale false, a falselor titluri de proprietate a documentelor false care certifică venitul etc. [44, p. 378]

De asemenea, ținem să remarcăm că prima modalitate constă în săvârșirea anume a acelor acțiuni prin care s-ar legaliza sursa și prove-

niența veniturilor obținute din infracțiuni. Care este deci deosebirea dintre cele două substantive „sursă” și „proveniență”. Pornind de la etimologia acestora, sursa este „un loc unde se produce, unde se poate găsi, de unde se propagă sau se poate procura ceva; sediul sau originea unui lucru” [50, p. 551], în timp ce proveniența se definește drept „loc, sursă, persoană etc., de unde vine sau provine cineva sau ceva; prin extensiune – origine” [50, p. 571]. Prin comparație, nu există deosebire dintre cei doi termeni, cu atât mai mult că ambii până la urmă semnifică „origine” și sunt deci sinonime [51, p. 486]. Pornind de la faptul că însuși legiuitorul a prevăzut conjuncția „și” între cei doi termeni, adică el însuși nu a prevăzut careva deosebire, susținem că e necesar de a-i înlocui cu termenul „origine”, cu atât mai mult că acesta din urmă este folosit și în *Convenția de la Strasbourg*. Or, utilizarea aceleiași noțiuni, dar exprimată prin mai multe sinonime ale sale, este inadmisibilă într-o normă penală, ea putând induce în eroare destinatarul acesteia.

Acțiunile privind conferirea aspectului legal al originii bunului se poate exprima și prin schimbul acestuia. Unii autori acceptă chiar sensul propriu al acestui cuvânt, adică acela de a înlocui lucrul produs al infracțiunii cu un lucru deținut legal de o altă persoană. Schimbul bunului poate fi la valoare echivalentă sau la valori diferite, după cum infractorul are interesul să justifice sau să ascundă. De pildă, schimbarea acțiunilor, a obligațiilor, a titlurilor de plată, a certificatelor la purtător etc., furate, care pot fi urmărite după serie, număr, cu altele asemănătoare aflate în circuitul legal [122, p. 30]. Aceiași autori exemplifică cele enunțate prin următorul caz: o persoană are un miliard de lei produs prin infracțiunea principală și procedează la spălarea acestuia prin schimbare, efectuând două operații de speulă imobiliară. Astfel: cumpără o proprietate având valoarea reală de 2 miliarde de lei, cu prețul de un miliard consemnat în contractul de vânzare-cumpărare autenticat; infractorul plătește vânzătorului pe lângă miliardul consemnat în contractul de vânzare-cumpărare și miliardul pe care vrea să-l spele, astfel că vânzătorul își primește prețul real de 2 miliarde pe imobilul în cauză; infractorul păstrează bunul o perioadă de timp necesară efectuării unor amenajări și îmbunătățiri investind un miliard de lei, după aceasta infractorul revinde imobilul la un cumpărător de bună credință cu suma

de 3 miliarde lei. Prin această operațiune, infractorul justifică legal, cu ultimul act de vânzare-cumpărare autentic, proveniența sumei de 3 miliarde de lei în care este inclus și miliardul „spălat”.

Ținem, totodată, să remarcăm că atribuirea aspectului legal originii veniturilor infracționale nu are decât un caracter „aparent”; or, în esență, originea oricum rămâne a fi ilegală *de facto*. *De iure* însă, grație convențiilor sau documentelor justificative, originea pare a fi legală.

Cea de-a doua modalitate vizează fapta de **săvârșire a acțiunilor orientate spre tănuirea, deghizarea sau denaturarea informației privind natura, originea, mișcarea, plasarea sau apartenența** mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor obținute din activitatea infracțională.

Din start, ținem să menționăm că este practic dificil a face deosebire între primele două modalități de spălarea banilor. În cazul celei de-a doua modalități acțiunile constau până la urmă în încheierea unor convenții și, cu atât mai mult, a unor operațiuni financiare.

Însăși fapta presupune trei modalități alternative: tănuirea, deghizarea sau denaturarea. Anume datorită faptului că toate aceste trei modalități se referă la „informația” privind veniturile, considerăm că cea de-a doua modalitate se referă nu la bunul corporal, cel cu existență materială, ci la drepturile asupra acestuia. Apare întrebarea: justificând legalitatea apartenenței unui bun, nu se ajunge oare până la urmă la a justifica (deci legaliza) însăși originea bunului dat? De exemplu, plasând banii ilegali la cazino, subiectul va încerca astfel să justifice informația privind originea veniturilor sale. Fapta presupune acțiunea de conferire a statutului legal însăși sursei, și atunci nu comite el oare de fapt prima modalitate a spălării banilor? Sau deschizând un depozit bancar și depunând banii ilegali pe el subiectul va denatura informația privind mișcarea lor. Dar, până la urmă, el va putea justifica sursa lor – i-a obținut de pe contul său bancar sau ca urmare a dobânzii obținute din acest depozit.

Ce se înțelege prin fiecare dintre formele enumerate, care în genere desemnează un ansamblu de fapte concrete prin care subiectul infracțiunii spălarea banilor conferă ori încearcă să confere unui bun, rezultat din săvârșirea activității infracționale, apartenența de legalizare, respec-

tiv faptul că bunul sau valoarea respectivă a fost dobândită în urma unor afaceri și operațiuni legale [43, p. 520].

Tăinuirea, în cazul nostru, presupune, credem, introducerea ilegală a dreptului, produs al infracțiunii principale, într-un alt drept cu aspect legal, „spălându-se” astfel primul drept de caracterul său ilicit. A ascunde înseamnă a face să nu fie cunoscut de alții, de autorități, să nu fie știut, înțeles. A *deghiza* semnifică „a îmbrăca” în așa fel, încât să nu poată fi recunoscut, deci a camufla, a masca, a ascunde până la urmă adevărata față a operei. Iar *denaturarea* presupune înlocuirea trăsăturilor ilegale ale acestuia cu altele care să-i dea un aspect legal, de exemplu, disimularea bunului obținut prin șantaj în restituire de împrumut sau în plata pentru consultații, consilieri etc. [122, p. 31]. Din nou, considerăm în plus folosirea termenului de deghizare, deoarece aceasta este aceeași denaturare. Pe când termenul „tăinuire” le cuprinde pe celelalte, fiind astfel vorba de întreg și parte, or, tăinuind un lucru, o poți face și prin corodarea informației despre acesta, deci prin o denaturare. Considerăm că pentru a păstra caracterul clar și laconic al dispoziției art.243 CP, este suficient de utilizat termenii „tăinuirea sau denaturarea”.

Acțiunile prevăzute la a doua modalitate de săvârșire a infracțiunii de la art.243 CP se pot face prin transfer de bunuri (care, de fapt, se include în operațiunile financiare prevăzute la prima modalitate), de pildă:

– operațiunea de deplasare a capitalului sub diferite forme de la o țară sau de la un agent economic la altul, cu sau fără aparență legală (deplasare efectivă sau electronică). De pildă, pentru scoaterea din țară a unor sume obținute prin înșelăciune, în sistemul bancar se efectuează o „plată” în avans de marfă sau o plată pentru o marfă supraevaluată vândută de un agent economic aflat sub controlul celui care transferă (agent care, ulterior, intră în „faliment” și nu mai expediază marfa). O astfel de deplasare de capital se mai poate face prin asociere, fuziune cu o firmă falimentată intenționat, aflată sub controlul celui care transferă [122, p. 31]; transferuri de fonduri interbancare prin sistemul Western-Union; deplasări de valută prin cumpărarea de titluri de valoare cu preț subevaluat etc.

Conform legii, nu orice informație poate fi tăinuită sau denaturată, ci doar cea privind natura originea, mișcarea, plasarea sau apartenența veniturilor ilegale, care, de fapt, constituie un spectru destul de larg.

Prin *natura* venitului s-ar înțelege caracterizarea acestuia astfel, încât în esență să pară legal: de exemplu, este un schimb, o donație sau un împrumut. Însăși noțiunea de „natură” ar avea două înțelesuri – acela de apartenență legală a dreptului sau a venitului la subiectul care a fost depozitat prin infracțiunea primară, adică o ascundere sau o denaturare a titlului subiectului, iar al doilea înțeles – modul de dobândire a dreptului prin infracțiunea principală. Se pare însă că legiuitorul a desprins cel de-al doilea sens, pentru a-l include în termenul de „origine”, de aceea „natura” va cuprinde doar primul înțeles al termenului. De exemplu, obținerea prin înșelăciune a unui credit (garanții false) și apoi cumpărarea prin intermediar a creanței (nerestituită) cu 1/3 din valoarea acesteia. Intermediarul care este complice, evident va „valorifica” garanțiile creditului la „prețul integral” al creanței (100%) unui alt intermediar – al făptuitorului sau chiar al făptuitorului, fără ca în realitate prețul să fie achitat. Astfel, făptuitorul „transformă” creditul ilicit într-un credit licit și beneficiază în continuare de 70% din împrumutul ce nu a mai fost restituit [122, p. 32].

Noțiunea de *origine* am valorificat-o încă la prima modalitate, doar că la cea de-a doua modalitate ea se referă la drept, adică la multiple transferuri bancare prin care se justifică posesia activelor de pe cont ca urmare a obținerii acestora din transfer.

Mișcarea proprietății sau a bunului se practică astfel, ca prin aceasta să se piardă originea ilegală sau să se denatureze adevăratele operațiuni cu veniturile. Anume în cazul operațiunilor vizând inducerea în eroare a mișcării de capitaluri se împiedică descoperirea infracțiunii primare și realizarea sarcinilor justiției. Un caz elocvent în acest sens a fost descoperit atunci, când trei instituții financiare au notificat operațiuni suspecte de spălare. S-a dovedit că traficanții de droguri utilizau intermediari care livrau în numerar produsul activității ilegale funcționarilor, agenților de turism și întreprinderilor de import/export. Aceștia plasau fondurile pe conturile lor bancare și, pentru un comision, le transferau pe conturi în străinătate pe bază de facturi false. Se estimează că 30 miliarde de dolari au fost spălați în această manieră, dar, în fine, acțiuni în justiție au fost intentate în două țări [109, p. 44]. Deci, acest caz prezintă multiple caracteristici comune operațiunilor de spălare a banilor: numerarul este

introdus în sistemul bancar de către indivizi foarte îndepărtați de infracțiunea comisă; se multiplică operațiunile repartizând fondurile printre numeroasele agenții aparent inofensive, ceea ce evident creează o pistă greșită în descoperirea lor și transferul fondurilor cât mai rapid în străinătate.

În ce privește *plasarea*, în calitate de modalitate a spălării banilor, trebuie deosebită de plasarea ca etapă a procesului de spălare, deși au unele tangențe. Prin aceasta, se urmărește să se falsifice informația privind gestiunea veniturilor, care, de obicei, are loc fie sub forma plasării pentru ajutoare umanitare, fie pentru plata salariilor sau a serviciilor, dar de cea mai largă amploare sunt cele sub forma investițiilor. În acest context, fondurile plasate în țară din zonele off-shore, sunt de cele mai multe ori sub forma investițiilor de capital ce reprezintă totalitatea cheltuielilor prin care se creează sau se achiziționează noi capitaluri fixe, productive sau neproductive, se dezvoltă, se modernizează și se reutilizează cele existente [76, p. 16]. Acestea fiind plasate în construirea de noi unități economice, în dezvoltarea, modernizarea și reutilizarea celor existente, precum și în construirea, lărgirea și amenajarea obiectivelor cu caracter social-cultural. Investițiile directe de asemenea îmbracă forma de cumpărări de acțiuni sau de părți din capitalul unor firme existente; de livrări de documentații pentru noi tehnologii, de efectuare a unor activități în calitate de specialiști sau experți în management, marketing, în conducerea proceselor tehnologice etc. [34, p. 14]. Și toate acestea se desfășurează prin întreprinderi de mari dimensiuni, având sediul central într-o țară și operând, în principal sau în parte, prin filialele lor din alte țări. În realitate, toate aceste activități nu se vor efectua, fondurile fiind dirijate spre alte achiziționări.

Prin tănuire a *apartenenței* veniturilor ilegale se înțelege faptul de a crea o informație eronată privind ținerea acestor venituri de alte persoane decât de cel ce real le folosește. De obicei, în așa cazuri, fondurile ilegale se înscriu sau se transferă pe numele altor persoane care nu sunt implicate în „afacerile dubioase”. Acestea pot fi copiii, soții sau rudele apropiate care devin titulari sau proprietari de imobile, de conturi bancare. *De facto*, folosința acestora aparține altor persoane – subiectului spălării banilor.

Toate aceste subcategorii ale celei de-a doua modalități au un caracter alternativ, adică este suficientă îndeplinirea uneia dintre acestea, dar *de facto* nu există o modalitate „pură”, ele îmbinându-se și suprapunându-se astfel ca să se atingă scopul de legalizare.

Cea de-a treia modalitate a infracțiunii spălarea banilor presupune ***dobândirea, posesia sau utilizarea de bunuri, participarea la orice asociere, înțelegere, complicitatea prin ajutor sau sfaturi*** în vederea comiterii acțiunilor indicate la prima și a doua modalitate de spălarea banilor. Această modalitate are în vedere faptele celui care este cumpărător de rea-credință, deținător de rea-credință, posesor de rea-credință și utilizator de rea-credință, dar numai când bunurile provin din activitatea infracțională, fapt cunoscut de subiectul dat.

A dobândi înseamnă a obține, a procura ceva atât pe cale gratuită, cât și oneroasă. Prin aceasta trebuie de înțeles cumpărarea, donația, câștigul la diferite jocuri, moștenirea etc., deci orice formă prin care se poate dobândi un bun. Legiuitorul nu a specificat, de aceea considerăm că dobândirea se poate face atât pentru sine, cât și pentru alte persoane, fapt valabil și pentru celelalte modalități ca posesia sau utilizarea.

Prin *posesie* trebuie de înțeles primirea și păstrarea bunurilor pentru o anumită perioadă de timp, știind de faptul că sunt produsul activității infracționale. Credem însă că posesia trebuie să se realizeze în procesul operațiunilor de spălare. Deoarece după ce acțiunile au fost realizate, ar constitui complicitate la spălarea banilor. Anume astfel se va realiza scopul spălării banilor, deoarece posesia bunurilor obținute din infracțiune pur și simplu nu ar conferi un statut aparent legal acestora.

Utilizarea de bunuri constă în întrebuințarea temporară a unuiu sau a mai multor bunuri. Simpla folosire a veniturilor din săvârșirea infracțiunii nu ascunde adevărata natură sau proveniență a acestora. De aceea, este important ca utilizarea să se facă în scopul de a-i legaliza. De fapt, considerăm că această modalitate nu trebuie confundată cu primele două care prin sine înseși tot presupun o utilizare a resurselor infracționale. De exemplu, ca urmare a multiplelor transferuri bancare, banii sunt preluați și, respectiv, folosiți pentru consum sau pentru o afacere de către o altă persoană decât lucrătorul bancar sau decât cel care a comis infracțiunea primară.

Participarea la orice asociere, înțelegere trebuie înțeleasă doar cu precizarea că se comite în scopul săvârșirii infracțiunii spălarea banilor. Considerăm că prin participare trebuie de înțeles fapta când mai multe persoane, între care s-a stabilit o legătură subiectivă (coeziunea psihică), cooperează cu acte materiale sau intelectuale la săvârșirea aceleiași infracțiuni [37, p. 225]. În înțelesul art.243 CP, se are în vedere fapta de a lua parte la o asociere sau înțelegere. Trebuie să remarcăm că participarea se face anume la o asociere sau înțelegere în vederea comiterii spălării banilor, dar nu prin participarea nemijlocită la operațiunile sau actele de spălarea banilor, adică ea apare în prealabil, până a începe însuși procesul de spălare. Deci, prin participare s-ar înțelege anume intrarea și includerea persoanei printr-o înțelegere în componența unei asociații, indiferent de calitatea și de rolul pe care le deține persoana și de gradul de participare a acesteia la operațiunile de spălare care vor fi ulterior comise.

Asocierea implică constituirea prin consensul mai multor persoane a unei pluralități de făptuitori, organizate în scopul de a ființa în timp și de a pregăti, a organiza și a aduce la îndeplinire săvârșirea uneia sau a mai multor infracțiuni [69, p. 478] de spălare a produsului infracțiunii principale. Pentru existența infracțiunii, nu este necesar ca asocierea să aibă o anumită durată timp, ca obiectivele ei să se realizeze. Este suficient ca între subiecți să fi intervenit un consens privind atât constituirea asocierii, cât și scopul acesteia. Caracterul de asociere îl conferă existența unei discipline interne, a unor reguli de comportare, ierarhie, diviziune a muncii, a activității „calificate” cu „studiu” prealabil, planificare, organizare, cu procurarea și folosirea de instrumente etc.

Remarca ce se impune este că această modalitate a participării la asociere nu se referă la faptele de asociere în scopul săvârșirii infracțiunii primare. În așa caz, calificarea s-ar face fie pentru participare la bande (art.283 CP), fie pentru crearea sau conducerea unei organizații criminale (art.284 CP). Mai dificil de interpretat este noțiunea de *înțelegere*, care nu are o existență bine conturată în legislația penală. În cazul de față, înțelegerea implică unitatea de știință și voință a două sau a mai multor persoane de a comite fapta spălarea banilor, fără însă a forma o asociație (asociere), fapt ce o deosebește de participarea la aso-

ciere în vederea comiterii spălării banilor. De altfel, legiuitorul nu a specificat – este vorba despre o înțelegere spontană sau prealabilă la comiterea spălării banilor. Considerăm posibile ambele forme, astfel încât, dacă există deja o înțelegere între doi subiecți care exercită operațiunea spălarea banilor și, pe parcursul exercitării elementului material al acestei infracțiuni, au avut nevoie și de participarea a încă unei persoane, atunci participarea acestora la înțelegerea celor doi va fi infracțiune, deși înțelegerea nu a fost prealabilă. De obicei, participarea la înțelegere în vederea comiterii infracțiunii este prealabilă începerii laturii obiective. Astfel, legiuitorul, în cazul în discuție, a plasat momentul consumării faptei spălarea banilor mai înainte – la etapa de pregătire către săvârșirea operațiunilor propriu-zise de legalizare a capitalurilor. Sub acest aspect, infracțiunea de la art.243 CP devine o componentă redusă, consumându-se chiar din momentul pregătirii (atât în cazul participării la asociere, cât și de înțelegere în vederea comiterii spălării banilor). Acest fapt îl considerăm inadmisibil; or, spălarea banilor trebuie să fie considerată o componentă formală (fapt la care vom reveni mai jos).

În opinia noastră, modalitatea participării la orice asociere sau înțelegere ar trebui exclusă din formula de la alin. (1) art.243 CP, căci simpla participare la asociere sau înțelegere în vederea ulterioarei comiteri a spălării banilor trebuie calificată drept pregătire la spălarea banilor. Faptul deja împlinit va constitui fie alin.(2), fie alin. (3) al art.243 CP.

Complicitatea prin ajutor sau sfaturi în vederea comiterii acțiunilor indicate în alin.(1) art.243 CP ridică multe întrebări privitor la corectitudinea incriminării ei în dispoziția normei art.243 CP. Care a fost necesitatea de a prevedea complicitatea în mod expres? Nu ar fi fost suficientă trimiterea, în cazul calificării, la art.42 CP? De ce anume au fost prevăzute formele de „ajutor” și „sfaturi”? Vom încerca să răspundem succesiv la aceste întrebări, pornind de la însăși noțiunea de complicitate.

Deci, ceea ce caracterizează complicitatea, în raport cu celelalte forme ale participației penale, este caracterul său de contribuție indirectă la săvârșirea infracțiunii, fiindu-i comună intenția și deci voința de a vedea infracțiunea consumată ori cel puțin începută [75, p. 98]. Conform art.42 CP, „se consideră complice persoana care a contribuit la săvârși-

rea infracțiunii prin sfaturi, indicații, prestare de informație, acordare de mijloace sau instrumente ori înlăturare de obstacole, precum și persoana care a promis dinainte că îl va favoriza pe infractor, va tăinui mijloacele sau instrumentele de săvârșire a infracțiunii, urmele acestora sau obiectele dobândite pe cale criminală ori persoana care a promis din timp că va procura sau va vinde atare obiecte”. Observăm deci că contribuția complicei la săvârșirea infracțiunii este diversă, putând fi la general clasificată în: contribuție fizică și contribuție intelectuală. Art.243 CP folosește doar două modalități ale complicității: ajutor sau sfaturi. Dificultatea rezidă în faptul că art.42 CP nu prevede expres termenul de *ajutor*, de aceea acesta rămâne a fi interpretat de doctrină.

Încercând să interpretăm noțiunea de *ajutor*, ne confruntăm cu o altă dificultate, cea după care ajutorul este tratat *lato sensu* sau *stricto sensu*. În sens larg, prin ajutor se înțelege atât cel material, cât și cel moral, adică termenul este sinonim cu noțiunea de contribuție fizică sau intelectuală. Susținem însă că prin ajutor în sensul art.243 CP trebuie de înțeles doar complicitatea fizică sau materială. Prin *ajutor* se înțelege deci acordarea de mijloace sau instrumente ori înlăturarea obstacolelor. Este dificil a face delimitarea acestora, ținând cont de faptul că infracțiunea spălarea banilor este o componentă formală, și nu una materială. Totodată, ajutorul pe care îl oferă complicele nu trebuie să aibă o exprimare sub forma acțiunilor prin care s-ar atribui un aspect legal originii veniturilor sau s-ar tăinui informația despre acestea care constituie alte modalități ale spălării banilor.

Considerăm un exemplu de complicitate prin ajutor fondarea unei întreprinderi-fantomă (fondarea legală), pentru ca ulterior prin aceasta să se exercite operațiunile de spălare, fără însă ca subiectul să le exercite el însuși, sau deschiderea unui cont în bancă pe nume propriu, fără însă a opera el însuși cu disponibilul acestuia, ci prin reprezentant care cu bună știință cunoaște că va exercita acțiuni de spălare. În ultimul caz, ajutorul a constat în deschiderea contului pe nume propriu pentru a înlătura orice bănuieli documentare. Nu are importanță, dacă subiectul ce ajută obține un venit propriu (pentru sine sau pentru alții) din ajutorul acordat. Tot în calitate de ajutor sunt examinate și acțiunile celui care transportă veniturile ilegale, de exemplu, banii obținuți din trafic

de stupefiantă, spre banca unde o altă persoană (autorul infracțiunii spălării banilor, considerăm noi) va exercita operațiunile financiare.

Lista faptelor ce creează componența spălării banilor este atât de largă și neconcretizată, încât aproape oricare atribuție a complicei se consideră ca faptă a autorului infracțiunii. Astfel, există dificultăți în delimitarea celor doi participanți. Pentru complice rămân cazurile în care subiectul nu intră în contact cu veniturile supuse spălării, deoarece acesta doar pune la dispoziție automobilul, încăperea, contul bancar sau mijloace și instrumente pentru calculul, păstrarea sau transportarea banilor. Dar, în conformitate cu criteriile generale de delimitare, trebuie de verificat dacă nu există acel interes personal, grație căruia conducerea mijlocului de transport, intermedierea în relațiile cu firmele fictive, cu persoanele intermediare, cu conturile sau personalul bancar dau temei de a distinge coautoratul în săvârșirea infracțiunii [87, p. 65].

Dificilă este și distincția dintre complicitate prin ajutor și dobândirea bunului cunoscându-se că acesta este produsul activității infracționale ce apare ca una dintre modalitățile spălării banilor. De exemplu, transmiterea cu titlu de proprietate a unui imobil unei alte persoane decât autorul infracțiunii primare o examinăm a fi, potrivit dispozițiilor normative în vigoare, dobândire; dacă însă preluarea bunului de către o persoană are doar scopul ca *de facto* să fie folosit de altcineva, facilitându-se astfel doar folosința, aceasta ar apărea drept complicitate prin ajutor. Deși, în opinia noastră, ambele aceste modalități trebuie să fie calificate doar în calitate de complicitate la spălarea banilor, astfel simplificând calificarea. Cu atât mai mult că este complicat a examina un autorat posterior operațiunilor proprii de spălare, deoarece aceasta ar opera asupra unor venituri deja legale, cel puțin în aparență. Evident, în acest caz s-ar susține că nu există nici complicitate posterioară (adică ce se manifestă prin ajutor în privința dobândirii, folosinței și dispunerii de veniturile legalizate), dar nu ar fi echitabil ca acest autorat să nu fie pedepsit scăpând astfel de răspundere, știind că veniturile la origine sunt ilegale.

În ce privește complicitatea prin sfaturi, ea este o formă de exprimare a complicității morale. Deci, legiuitorul nu a examinat în dispoziția art.243 CP complicitatea prin indicații, prestare de informații, promisiune prealabilă de favorizare a infractorului. Sfaturile sunt niște

recomandări privind modul cât mai efectiv și securizat de realizare a infracțiunii, timpul în care ar trebui comisă, cine ar putea fi coautor. Autorul rus A.Kozlov examinează sfatul drept o transmitere a unor date cu lămurirea căilor ce ușurează comiterea infracțiunii, exprimată într-o formă convingătoare în lipsa unei influențe volitive evidente asupra conștiinței celeilalte persoane [88, p. 156].

Darea de sfaturi trebuie însă deosebită de instigare sau organizare de infracțiune. Persoana ce dă sfaturi trebuie să fie calificată drept complice numai în cazurile în care sfaturile sunt destinate unei persoane care deja a luat hotărârea de a săvârși o infracțiune și acum sfatul urmărește doar obiectivul de a consolida decizia infracțională, indiferent dacă subiectul are sau nu un venit din aceasta. Concomitent, considerăm necesar a deosebi darea de sfaturi de darea indicațiilor sau de prestare de informații. Indicațiile par a fi niște îndrumări date autorului, cum să acționeze în diferite situații concrete. Ele au un caracter mai concret decât sfatul. Darea de informații constă în transmiterea unor date care, în mod normal, nu ar constitui un sfat, ci doar vin să ateste anumite circumstanțe factuale de care autorul se va folosi la comiterea operațiunilor de legalizare. De exemplu, va constitui un sfat și deci complicitate la spălarea banilor cazul când cineva, știind de intenția subiectului de a-și legaliza venitul criminal, recomandă să folosească, în acest sens, băncile din Liechtenstein care oferă un grad sporit al secretului bancar.

În același timp, „simplul sfat de a comite infracțiunea nu este o provocare” [62, p. 33], adică nu se consideră complicitate și nu se pedepsește. Prin „simplul sfat” trebuie de înțeles absența intenției subiectului în ce privește săvârșirea infracțiunii spălarea banilor, chiar dacă cel care oferă sfatul ar admite eventualitatea faptului că informațiile sale pot fi utilizate la comiterea unei viitoare infracțiuni, sau chiar dacă nu prevedea aceasta, atunci, cel puțin, trebuia și putea să-și dea seama. Sfatul trebuie să fie dat doar cu intenție directă. În așa caz, va fi ținut responsabil pentru fapta prevăzută la art.243 CP un notar, avocat sau un lucrător bancar care ar putea sfătui subiectul ce intenționează să-și legalizeze capitalurile, cum să evite răspunderea. Examinarea responsabilității acestora ridică un șir de chestiuni legate de secretul profesional al acestora. S-au expus păreri că, de exemplu, un notar nu ar putea refuza oferirea

consultațiilor în materie, chiar dacă nu este pus în cunoștință de cauză pentru ce sunt necesare aceste informații, din motivul că regula deontologică notarială interzice acestuia să pună întrebări în privința facilității operațiunilor, pe care clientul le-ar putea considera indiscrete [49, p. 70]. Același lucru s-a zis și despre bancheri; or, acesta nu este ținut să controleze regularitatea operațiilor pe care le săvârșește la ordinul clientului său [49, p. 71]. În privința celor din urmă întrebarea se impune îndeosebi, deoarece anume prin sistemul bancar se consideră că sunt supuse spălării cele mai multe venituri [160, p. 57].

Discuții se duc și în privința faptului cum un avocat poate fi complice la spălarea banilor, dacă, în virtutea obligațiilor sale, el trebuie să apere clientul, îndeosebi când acesta are probleme cu legislația în vigoare. Nu ar fi oare o îngărădire a dreptului la apărare, dacă s-ar interzice avocatului să-și apere clientul chiar și prin darea unor sfaturi? Opinăm însă că un avocat trebuie să asigure respectarea legii, dar nu încălcarea ei și deci ar putea fi ținut responsabil.

În fine, după părerea noastră, toți acești profesioniști ar putea fi considerați complici prin oferire de sfaturi atâta timp, cât la ei va fi prezentă intenția directă de a ajuta clientul lor să-și legalizeze veniturile ilegale. Avocatul însă nu va fi responsabil pentru apărarea clientului său bănuit sau învinuit în spălarea banilor, după ce însăși presupusa infracțiune de spălare s-a consumat, iar acesta nu a avut implicație în actul infracțional nici anterior, nici concomitent spălării.

Înainte de a finaliza modalitatea în cauză de spălarea banilor, ținem să menționăm că, la origini, însăși fapta de spălarea banilor este un ajutor care se acordă autorului primei infracțiuni în scopul ca acesta să-și legalizeze venitul, dar acest ajutor nu se examinează ca o complicitate la prima infracțiune.

În unele cazuri, se admite ca complicitatea să constituie o infracțiune de sine stătătoare, astfel persoanele care o comit căpătând calitatea de autor la infracțiune, dar nu de complice (analogic ar fi examinate cazurile când o etapă a infracțiunii este examinată ca infracțiune consumată). Nu credem că acesta ar trebui să fie și cazul infracțiunii spălarea banilor, deși anume aceasta a avut în vedere legiuitorul când a prevăzut în dispoziția incriminatoare a alin.(1) art.243 CP complicitatea prin aju-

tor sau sfaturi. Rezultă că aceștia capătă *de iure* calitatea de autor; or, într-o dispoziție a unei norme juridico-penale speciale se descrie anume comportamentul susceptibil de răspundere a autorului, iar orice alte acte adiționale la acesta constituie una dintre participațiile prevăzute în art.42 CP. Un argument întru susținerea aceleiași idei este că „actele de complicitate nu pot fi desprinse unității de faptă, integratoare a tuturor contribuțiilor, și apreciate independent de aceasta, întrucât ea le absoarbe lipsindu-le de personalitate și autonomie. Dacă s-ar desprinde de complicitate și s-ar ordona într-o activitate în formă continuată, s-ar subscrie la „teza autonomiei participației” sau a „complicității delict distinct”, după care formele de participație sunt independente, au autonomie proprie și trebuie apreciate de sine stătător sub aspectul tuturor reglementărilor penale, fără a fi legate de fapta săvârșită de autor” [75, p. 133].

Dispoziția art.243 CP fiind formulată, aproape similar, în conformitate cu art.6 al *Convenției de la Strasbourg* din 1990, totuși, nu considerăm justificată introducerea complicității la nivel de autorat în art.243 CP. Convenția de la Strasbourg a încercat să definească cât mai pe larg infracțiunea spălarea banilor, pentru ca definiția să poată fi preluată de legislațiile penale naționale ale mai multor state ce abordează diferite sisteme de drept și pentru a înțelege că în cazul spălării banilor trebuie pedepsite atât pregătirea, tentativa, cât și complicitatea la atare faptă.

Pe lângă aceasta, ținem cont și de faptul că spălarea banilor, apare, la origini, în legea penală a SUA ca infracțiune, în dispoziția incriminatoare legală indicându-se că se pedepsește și complicitatea. Chiar dacă am prelua modelul norme penale americane, nu trebuie să uităm și de particularitățile propriului sistem de drept. Astfel, spălarea banilor fiind o infracțiune creată în sistemul *common law*, ea trebuie adaptată la un alt sistem, cel al Republicii Moldova, or transpunerea unor prevederi similare dispozițiilor §1956 al Titlului 18 al CP SUA în art.243 CP RM ar fi inefficientă și ar contraveni multor principii ale dreptului penal național. Unul dintre acestea ar fi divizarea Codul penal al Republicii Moldova în două părți: Generală și Specială. Instituția participației este reglementată în Partea Generală a legii penale, evitându-se astfel formulările specificate la fiecare normă a Părții Speciale. Desigur, în

virtutea universalității și a caracterului unitar al legii penale, nu există deosebire între Partea Generală și Partea Specială a Codului penal, participția fiind unică pentru întreaga lege. Dar, totuși, la calificare dispoziția normei are în vedere fapta autorului, fapta celorlalți calificându-se prin trimitere la articolul Părții Generale a Codului penal.

Ținând cont de toate modalitățile infracțiunii expuse mai sus, componența infracțiunii spălarea banilor este una *formală*, adică pentru consumare nu este necesară survenirea consecințelor păgubitoare, ci este suficientă săvârșirea faptei prevăzute în dispoziția legii penale. Pentru aceasta, rezultatul nu este un element de calificare. De fapt, mai corect ar fi să se facă distincție între rezultat și prejudiciu. Un „rezultat” implică și componentele formale, care constau în procedeele sau mijloacele prevăzute de lege și care au fost utilizate de infractor. În schimb, ele nu comportă un „prejudiciu” care este obligatoriu doar pentru componentele materiale. Deci, spălarea banilor *se consumă* din momentul comiterii acțiunilor ce constituie legalizarea veniturilor obținute din infracțiuni.

Conform autorilor ruși Iu. Skuratov și V. Lebedev, momentul consumării survine o dată cu realizarea operației (financiare sau a altor convenții), care conduce la rezultatul dorit de către participanți (transfer de bani, obținerea valutei etc.), sau din momentul încheierii convenției, la care momentul consumării se va determina în dependență de prescripțiile legii civile și de natura actului [162, p. 2]. Într-adevăr, se poate spune că spălarea banilor s-a consumat doar în cazul în care subiectul își atinge obiectivul de legalizare, dar care trebuie să se exercite doar prin operațiuni ce au un caracter legal. Legislația civilă consideră legale și valabile convențiile în dependență dacă s-a respectat forma lor de încheiere (simplă, notarială etc.). Privitor la acest element, se va califica drept tentativă la spălarea banilor acțiunile persoanei care realizează o convenție, fără a respecta autentificarea ei notarială sau înregistrarea de stat. În schimb, în cazul în care înregistrarea sau autentificarea acesteia a avut loc în mod legal, fapta în cauză va constitui infracțiune consumată. Menționăm aici că, indiferent de faptul dacă convenția după formă și natura sa este legală sau nulă, indicii componentei infracțiunii spălarea banilor vor exista totuși, cu atât mai mult că majoritatea convențiilor, datorită scopului lor, care este ilegal, urmează a fi declarate nule.

Este destul de dificil, în unele cazuri, a stabili momentul consumării spălării banilor, din considerentul că acesta presupune un proces complex, îndelungat și cu multiple etape (mai sus enumerate). De exemplu: când se va consuma infracțiunea în cazul transferului interbancar de fonduri, care este inițiat de o bancă și se încheie prin decontare finală a sumei în momentul și în forma hotărâte în cadrul unui sistem interbancar de transfer de fonduri pentru înregistrarea în conturile agentului de decontare? Considerăm că din momentul plasării în prima bancă; indiferent dacă stratificarea propriu-zisă s-a făcut sau nu, infracțiunea este consumată.

În privința consumării, opiniile se contrazic. De exemplu, profesorul B. Voljenkin menționează că orice operațiune efectuată cu bunuri dobândite pe căi ilegale, la orice etapă a procesului de spălare, este deja una criminală și se califică drept infracțiune consumată [82, p. 232]. În schimb, dacă aceste operații cu același obiect material sunt săvârșite în mai multe rânduri de o singură persoană sau de același grup de persoane ce acționează cu înțelegere prealabilă, fapta trebuie calificată drept *infracțiune prelungită*.

Pe de altă parte, autoarea V.Nikulina afirmă că ar trebui să se facă deosebire între timpul consumării infracțiunii și posibilitatea tragerii la răspundere a persoanei pentru consumarea juridică a infracțiunii [101, p. 69]. Într-adevăr, fiind un proces complex, s-ar putea considera că spălarea banilor ar trebui să se finiseze la momentul atingerii scopului – de legalizare. Pe de altă parte, problema consumării este ridicată de etapele din care se compune procesul spălării (plasare, stratificare, integrare). Pentru a răspunde la dilema de față, trebuie să pornim de la faptul că spălarea banilor presupune niște acțiuni orientate în vederea legalizării veniturilor infracționale, însă infracțiunea nu trebuie să se considere consumată în dependență de atingerea scopului. Astfel, componența deja va exista chiar din momentul plasării venitului ilegal, având posibilitatea să se prelungească. În această ordine de idei, ținem să deosebim consumarea spălării banilor (care are importanță la calificarea juridică a faptei) de epuizare (care reprezintă momentul încheierii definitive a activității infracționale în forma sa continuată).

La fel, depunerea banilor ilegali pe un cont bancar deja prezintă prin sine o faptă penal condamnată, deși, după cum menționează V.Nikulina,

banii „murdari” nu devin în urma depunerii „curați”. Această idee este combătută însă de N.Kuznețova și S.Bagautdinov, care consideră legalizare și depozitul mijloacelor pe cont, schimbul bancnotelor mici în mari sau procurarea unor bunuri pe bani în numerar [179, p. 80]. De fapt, considerăm că spălarea banilor nu constă în a schimba banii obținuți nemijlocit dintr-o infracțiune pe alții sau pe alte bunuri. Esențial este să se ajungă prin astfel de acte la justificarea *de iure* a veniturilor criminale.

Deși infracțiunea se poate comite oriunde, totuși există o tendință de a găsi o zonă financiară stabilă pentru a putea recupera capitalurile. De aceea, în faza plasării, fondurile sunt transferate în zone relativ apropiate locului unde a intervenit activitatea criminală. În faza stratificării, se găsește un centru financiar extrateritorial, un mare centru regional de afaceri sau un centru financiar de dimensiuni mondiale. În faza integrării autorul poate decide să investească fondurile spălate în alte locuri, dacă ele au fost generate de economii instabile sau în locuri ce oferă puține perspective de plasare [123, p. 5].

Fiind o componentă formală, s-ar putea susține că spălarea banilor ca infracțiune nu este susceptibilă de *tentativă*. Aceasta însă este o problemă ce vizează întreaga doctrină a dreptului penal, nu doar cea în materia spălării banilor.

În principiu, tentativa are același conținut ca și infracțiunea consumată, cu anumite deosebiri care decurg din renunțarea la fapta sau din oprirea finalizării ei. Adică, în esență, deosebirea constă în latura obiectivă. Tentativa, desigur, se deosebește de faptul consumat, însă dacă ea este finalizată, devine identică cu infracțiunea faptului consumat. Or, tocmai neproducerea rezultatului prevăzut de lege caracterizează deosebirea dintre infracțiunea consumată și tentativă [54, p. 393]. Anume a rezultatului, dar nu a daunei legale, cea din urmă fiind specifică componentelor materiale. Anume această atribuire a caracterului material tentativei a fost o modalitate de a evita pericolul aplicării unei norme flexibile oricărui comportament. Dar, în adevăr, tentativa este posibilă și la componentele formale, nu doar la cele materiale, adică și în cazul infracțiunilor unde consecința criminală (prejudiciul) nu intervine. Și aceasta deoarece, după cum susține, pe bună dreptate, George P. Fletcher, „întregul domeniu al infracțiunilor incipiente derivă din ideea că statu-

lui îi convine mai bine să intervină înainte ca prejudiciul real să fi fost cauzat” [54, p. 192].

Când cineva decide să săvârșească spălarea banilor și deschide în acest scop un cont bancar, are loc doar *pregătirea* la spălarea banilor. Dacă însă acesta a încercat să depună o sumă de bani pe cont, dar i s-a refuzat din anumite circumstanțe (a creat o firmă fantomă în care a încercat să „investească” veniturile sale criminale, dar a fost demascat sau nu i-a reușit plasarea banilor la cazino), atunci fapta va fi *tentativă la spălarea banilor*. Dar numai cum se vor comite niște acțiuni concrete cu obiectul material în cauză, fapta se va consuma. Cu atât mai mult, infracțiunea spălarea banilor este susceptibilă și de tentativa improprie (sau numită și „inaptă”) existentă în cazul erorii subiectului. Spre exemplu, subiectul, conștientizând că veniturile în vederea cărora întreprinde anumite acțiuni de legalizare sunt din infracțiuni, că ele provin dintr-o activitate legală, va fi responsabil pentru tentativă.

Fiind, de cele mai multe ori, o infracțiune prelungită, spălarea banilor se poate realiza în locuri diferite și în perioade de timp distincte.

În privința *timpului*, ne-ar interesa în special, dacă există infracțiune spălarea banilor în cazul decriminalizării infracțiunii primare. Se pare că aceasta nu va exista, deoarece nu sunt întrunite condițiile necesare față de obiectul material – proveniența lui din activitatea infracțională, deși totuși intenția criminală este prezentă. Dar alta va fi soluția în cazul în care va expira prescripția de tragere la răspundere penală a subiectului pentru infracțiunea primară. În acest caz, infracțiunea spălarea banilor va exista, fiindcă venitul obținut oricum își păstrează originea infracțională care nu se pierde prin expirarea prescripției.

În legătură cu *locul* legalizării veniturilor ilegale, de cele mai multe ori aceasta se comite pe teritoriile mai multor state. De fapt, ce se are în vedere prin *locul* săvârșirii faptei spălarea banilor? Potrivit art.12 CP, acesta este „locul unde a fost săvârșită acțiunea (inacțiunea) prejudiciabilă, indiferent de timpul survenirii urmărilor”. Astfel, din punctul de vedere al decurgerii în timp a infracțiunii, se consideră drept loc de comitere a acesteia teritoriul Republicii Moldova, dacă a fost începută și consumată pe teritoriul Republicii Moldova; începută pe teritoriul Republicii Moldova, dar consumată peste hotarele ei; începută peste

hotarele Republicii Moldova, dar finisată pe teritoriul Republicii Moldova. În cazul săvârșirii legalizării veniturilor deținute pe căi ilegale de către mai multe persoane aflate pe teritoriile mai multor state, infracțiunea se va considera comisă pe teritoriul Republicii Moldova, dacă cel puțin, unul dintre coparticipanți a acționat pe teritoriul Republicii Moldova.

Dificultatea stabilirii locului infracțiunii spălarea banilor este determinată de etapele (sus-menționate) prin care se desfășoară însuși procesul spălării. Infracțiunea există acolo, unde s-au început operațiunile de legalizare, unde s-au stratificat sau unde s-au reîntors veniturile deja legalizate. Luând în considerație momentul consumării spălării banilor, locul se va considera chiar acela al plasării veniturilor. Probleme apar în cazul utilizării în procesul spălării banilor a zonelor off-shore. Considerăm că ele însele nu pot constitui loc al spălării banilor, din punctul de vedere al componenței de infracțiune, deoarece prin sine însele ele nu sunt ilegale, iar legislațiile acestora tolerează săvârșirea unor astfel de operațiuni.

Totodată, fără a se considera o abatere de la subiect, ținem să aducem în evidență rezerva care a fost formulată în Declarația Republicii Moldova la momentul ratificării *Convenției de la Strasbourg*: „Republica Moldova declară că Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională nu se aplică pe teritoriul controlat efectiv de organele autoproclematei republicii moldovenești nistriene până la soluționarea definitivă a diferendului din această regiune” [18, p. 6]. Prin această rezervă s-a ținut să se remarce nu faptul că infracțiunea spălarea banilor, prevăzută de art.243 CP RM, nu ar avea efecte pe teritoriul nistrean, ci că prescripțiile cooperării și asistenței juridice în materia spălării banilor, prevăzute de *Convenția de la Strasbourg*, nu vor putea fi executate aici.

2.3. Metodele de comitere a spălării banilor

Tratarea componenței de infracțiune spălarea banilor ridică un șir de alte întrebări discutabile, cu atât mai mult că în viitor spălarea banilor pare a fi un proces mult mai complicat, în comparație cu cel de azi, aceasta datorită dezvoltării continue și inovațiilor din sistemul de efectuare a plăților, precum ar fi serviciile bancare client/bancă, cardurile,

variatele sisteme de plată prin Internet. Astfel, în cele ce urmează ne propunem să examinăm metodele de comitere a spălării banilor în calitate de semn facultativ al componenței de infracțiune.

Prin însuși cuvântul *metodă* se înțelege un mod de a proceda, procedeu sau ansamblu de procedee folosite în vederea realizării unui scop [102, p. 15]. În literatura de specialitate, sub diferite forme se enumeră variate metode de spălarea banilor, cum ar fi: prin afaceri, investiții, fraude fiscale (de exemplu, transferul banilor într-un paradis fiscal în scopul gestionării banilor de acolo), schimbarea bancnotelor mici în bancnote mari, obținerea cecurilor bancare în schimbul valutei, schimbul valutei, convertirea unei valute bine cunoscute în una generică, convertirea valutei în obiecte de colecție (de exemplu, aur, argint, picturi, monede vechi etc.), procurarea de bunuri, mijloace de transport și depozitarea banilor „murdari” în scopul activităților ilegale ulterioare etc.

Considerăm că multe dintre activitățile enumerate sunt, mai curând, niște obiective decât metode de legalizare a unor venituri ilegale. Pe lângă aceasta, se pot ușor confunda noțiunile de *metodă* cu *etape* ale procesului spălării. Etapele sunt faze ale procesului care, în schimb, se pot realiza, fiecare în parte, printr-o multitudine de metode. Un exemplu des adus în izvoarele de specialitate în calitate de metodă este depozitarea banilor „murdari” pe conturi bancare. Acesta ar putea fi un procedeu al plasării, cea din urmă etapă a spălării banilor, dar nu și metodă a spălării, din considerentul că în urma unei astfel de operațiuni banii încă nu capătă caracter legal, adică nu devin „curați”, de aceea prin metodă de săvârșire a componenței de infracțiune prevăzute în art.243 CP urmează a se înțelege ansamblul (sistemul) acțiunilor îndreptate spre acordarea statutului legal bunurilor sau îndepărtarea acestora de la sursa ilegală, urmare a cărui fapt veniturile din activitatea infracțională fie capătă un caracter „legal”, fie sunt cu greu depistate.

Teoria respectivă este promovată de autoarea V. Nikulin, în opinia căreia există trei grupe de metode de legalizare a veniturilor:

- (1) metoda ascunderii urmelor;
- (2) metoda falsificării activității contabile, bancare, de broker, adică introducerea unei informații vădit false în documente;
- (3) încheierea unor contracte fictive (arendă, împrumut, acordarea serviciilor, consultanță etc.) [102, p. 15].

Oricare schemă sau operațiune ce ține de spălarea banilor se reduce până la urmă la cele trei metode de comitere.

(1) Cea mai răspândită metodă pretinde a fi cea „a ascunderii urmelor” (mai bine zis, a acordării unui caracter confuz urmelor). Ea presupune comiterea unui șir de acțiuni, operații cu banii „murdari” în urma cărora stabilirea provenienței veridice a veniturilor devine aproape imposibilă. Metoda respectivă se realizează printr-un șir de scheme de spălare. De exemplu, utilizarea paradisurilor fiscale (a zonelor off-shore), a firmelor-fantomă, procurarea imobilelor în scopul vinderii lor ulterioare, transferul mijloacelor bănești pe conturile bancare ale altor persoane plasate în diferite bănci etc. Schema cea mai răspândită este cea de creare a firmelor-fantomă. La „ascunderea urmelor”, autorul german Koerner X.-X. mai atribuie: păstrarea pe ascuns a banilor, aurului, titlurilor de valoare în safeuri proprii, în subsoluri sau în depozitele băncilor, fie ascunderea banilor obținuți din trafic de droguri în bagaje sau în geți la trecerea prin contrabandă a hotarului. Nu suntem de acord cu aceste afirmații, deoarece simpla păstrare nu ni se pare că ar conduce la atingerea scopului infracțiunii de la art.243 CP și, de asemenea, autorul nu face distincție dintre infracțiunea spălarea banilor și „infracțiunea mijloc” sau faptele primare; astfel, doar trecerea prin contrabandă a unor venituri nu se examinează în calitate de spălarea banilor, deoarece, după cum am menționat, operațiunile sau acțiunile exercitate cu veniturile ilegale trebuie să aibă caracter legal și să nu întrunească semnele unei componente de infracțiune.

Același autor enumeră în calitate de procedee ale metodei de ascundere: manipularea documentației, coruperea și înțelegerea criminală, includerea unor persoane și firme fictive, plasarea banilor din nume străin pe cont străin, îmbinarea banilor „curați” cu cei „murdari” la întreprinderile cu un volum mare de bani în numerar [87, p. 49].

Toate aceste acte sunt chemate să creeze destinatarului fluxului bănesc sau celor ce distribuie bunurile o atitudine greșită, falsă privitor la faptul că banii sau bunurile sunt obținute în urma activității comerciale legale sau a unui circuit legal al banilor, și prin aceasta să se împiedice sau, în general, să se facă imposibilă dovedirea provenienței lor infracționale. În același timp, simpla tăcere privind originea venitu-

lui nu constituie spălare, or, pentru a o constitui, aceasta trebuie să aibă un caracter sistematic exprimat prin prezentarea falselor informații.

(2) Metoda *falsificării actelor, documentelor de evidență contabilă, bancare etc.*

De exemplu, posesorul banilor „murdari” achiziționează în baza veniturilor ilegale anumit imobil, oficial plătind o sumă mult mai mică decât pe piață, iar restul sumei se transmite în numerar și nu figurează niciunde. După care imobilul se vinde la preț de piață, iar posesorul banilor „murdari” legalizează veniturile ilegale prin exercitarea acestei operațiuni.

(3) Cea de-a treia metodă a spălării banilor presupune *încheierea actelor fictive*. Această metodă nu urmează a fi confundată cu cea precedentă – de falsificare a actelor. În cazul falsificării are loc și convenția, și operațiunea, deși întocmirea lor documentară nu corespunde realității. În schimb, în cazul încheierii actelor fictive, convenția nu se realizează. Cele mai răspândite în acest sens rămân a fi faptele de primire fictivă a creditului. În acest sens, persoana vinovată organizează acordarea unui credit sie însăși de pe contul bancar, deschis de către ea sau de către terțe persoane în străinătate, pe care în prealabil au fost plasați bani din acte ilegale.

O schemă de spălarea banilor poate include oricare dintre cele trei metode sus-enumerate, astfel încât practic nu există o aplicație doar a unei singure metode, ele fiind utilizate în cumul. Alegerea unei sau a altei metode se face în dependență de interesele subiectului, de perioada în care urmează a fi legalizat venitul și de volumul venitului respectiv. De exemplu, în cazul spălării unor sume mai mici poate fi utilizată metoda falsificării actelor contabile, iar în cazul sumelor de proporții mai mari, de regulă, se aplică metoda „ascunderii urmelor”. Evident, fiecare dintre metodele enunțate facilitează realizarea diverselor operațiuni.

O interesantă și actuală întrebare este abordată de profesorul V. Grigoriev care menționează că banii s-ar putea spăla și prin depunerea lor în calitate de cauțiune, instituție prevăzută de procedura penală [98, p. 25]. Se are în vedere *liberarea provizorie pe cauțiune* a persoanei arestate preventiv (art.192 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova [4, p. 64]). Astfel, sumele de bani pot fi introduse drept cauțiune,

iar ulterior primite în baza art.194 CPP, având justificarea ca fiind obținute în urma restituirii cauțiunii. Problema apare ca urmare a faptului că sursele depuse în calitate de cauțiune nu se supun declarării provenienței lor, ceea ce poate crea condiții pentru utilizarea drept cauțiune a banilor „murdari”, manifestându-se astfel ca o metodă a spălării banilor. Această posibilitate de legalizare trebuie privită sceptic, deoarece, considerăm, nu în orice caz acțiunile prevăzute la art.243 CP ar putea fi astfel comise. Dacă judecătorul de instrucție este în cunoștință de cauză asupra intenției celor ce plasează banii sub forma cauțiunii, atunci fapta respectivă nu poate întruni indicii componenței de la art.243 CP, deoarece, după cum am menționat, operațiunea respectivă nu va avea caracter legal. Nu poate fi legalizat un venit prin comiterea unei alte infracțiuni, în cazul de față – prin pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii (art.307 CP); aceasta ar putea fi examinată ca spălarea banilor doar dacă organul de drept nu ar fi în cunoștință de cauză asupra acestui fapt.

Vorbind despre spălarea banilor, sunt utilizați termeni ca *tehnici*, *scheme*, *mecanisme*. Prin ce se disting ele? Metodele de spălarea banilor semnifică atât tehnicile individuale de spălare, cât și schemele de spălare. O *tehnică* este o procedură individuală, iar *schema* presupune o succesiune de proceduri prin care profiturile unei operațiuni ilicite sunt transformate în bani legali. O altă distincție se face față de termenul *mecanism* de spălarea banilor ce desemnează instituția financiară care facilitează spălarea. Mecanismul se plasează deci undeva între tehnică și schemă: profiturile spălate printr-o casă de schimb (mecanism) pot implica, cel puțin, câteva tehnici, dar acestea pot fi doar un element al schemei [78, p. 119]. În cele ce urmează ne propunem să prezentăm câteva dintre schemele sau tehnicile utilizate, de obicei, ca element material al infracțiunii spălarea banilor.

Una dintre cele mai răspândite scheme, întâlnită în literatura de specialitate americană, este cea de tip piramidal, sau Ponzi. Denumirea își are originea în numele lui Carlo Ponzi, care între anii 1919-1920 a sustras milioane de dolari prin înșelăciune de la emigranții italieni, până când fapta sa a fost descoperită. Ponzi este o schemă în care victimele cred că investesc bani în ceva, cum ar fi bunurile. Subiectul încasează

banii în loc să-i investească, emite declarații fictive de profit și speră ca cei care au investit să nu revendice plăți concrete. Dacă cineva cere soldarea contului, fondatorul ar trebui să facă o gaură ca să astupe alta, luând bani de la investitori noi, pentru a se achita față de cei vechi [156, p. 39]. Deși schema Ponzi este tratată ca fiind una de spălarea banilor, totuși, considerăm că este mai curând vorba de o escrocherie. Se pare inițial că ar exista o justificare a obținerii veniturilor – cea de obținere din investiții exercitată prin metoda falsificării actelor, dar totuși suntem de părere că întreaga schemă conține doar elementele unei singure infracțiuni, ale unei sustrageri prin înșelăciune și nu implică alte acțiuni prin care s-ar conferi caracter legal sursei veniturilor ilegale. Toate operațiunile exercitate – schimburi de conturi – nu sunt decât componente ale unei scheme de amplasare a unei escrocherii ce a constatat doar în preluarea veniturilor de la victimele înșelate. Finalitatea este că însuși autorul sau alți participanți dispar odată ajunși la apogeu.

În monografia sa, autorul C.Voicu [78, p. 68] ilustrează o altă schemă de înălbire a banilor, denumită „*filiera pizza*”. Specifică traficantilor de droguri, ea constă, într-o primă etapă, în transmiterea în afara țării lor a unor importante sume de bani lichizi provenite din distribuirea drogurilor. Sumele sunt depuse ulterior în conturi bancare deschise în băncile îndepărtate de zona respectivă. Ulterior, fondurile urmează să fie virate în alte conturi deschise în numele unor societăți paravan din țări ce au deja reputație de „paradisuri bancare”. Această primă fază vizează transformarea sumelor cash în monedă fiduciară în cadrul conturilor bancare.

Cea de-a doua fază vizează repatrierea fondurilor pentru a putea fi utilizate în mod legal. Tehnica utilizată este „de a se împrumuta de la sine însuși”. Societățile controlate de către traficanți acordă oficial împrumuturi destinate achiziționării de bunuri. Este cazul restaurantelor, cinematografele, magazinelor de bijuterii etc. Acest sistem este dificil de depistat din considerentul că serviciile de control fiscal au tendința de a controla reducerea cheltuielilor pentru evitarea impozitelor, și nu umflarea lor artificială, în timp ce toate taxele și impozitele sunt plătite legal.

Deseori, când se vorbește de spălarea banilor, apare, mai întâi, asocierea cu „firmele fictive”, care nu sunt decât niște *firme-fantomă* (numite și

„căpușă” sau „paravan”, „spălătorii”). De obicei, acestea sunt înregistrate pe numele unor persoane care, de cele mai multe ori, nu știu că sunt patroni de firme cu conturi bancare pe care circulă milioane. Acestea, în cazul depistării elementului subiectiv, ar putea deveni subiecte ale pseudo-activității de întreprinzător sau ale spălării banilor. Persoana cointereseată în deschiderea unei firme-fantomă, de o singură zi, fie că ia „cu împrumut” pașaportul de la persoane nevoiașe în schimbul unei recompense bănești neînsemnate, fie că „cumpără” acte de identitate care anterior au fost sustrase sau pierdute de cineva. De obicei, se recurge la serviciile firmelor intermediare, care prestează servicii de înregistrare a firmelor. În aceeași ordine de idei, trebuie de remarcat că „firmele fictive” dau posibilitatea aplicării unei largi varietăți de tehnici, folosite atât pe piața bancară, cât și pe cea nebancară [175, p. 63]. Autorul A. Volobuev enumeră un șir de alte scheme de utilizare a acestor întreprinderi. De obicei, sunt câteva șabloane după care se acționează.

(1) Întreprinderea A cumpără de la întreprinderea B o anumită marfă la preț mărit, în raport cu cel de piață. În calitate de intermediar este utilizată întreprinderea C fictivă. Astfel, se creează impresia că marfa a fost cumpărată de la intermediar care a și mărit prețul. E posibilă și varianta inversă – când întreprinderea vinde marfa sa unei întreprinderi străine prin intermediul căreia micșorează prețul.

(2) Întreprinderea încheie contract de executare a lucrărilor sau de acordare a serviciilor cu o întreprindere fictivă și transferă pe contul ei o anumită sumă. Suma primită pe contul întreprinderii fictive se ridică în numerar de pe cont și se indică „pentru deplasări”. Întreprinderile fictive fie în genere nu depun declarații, fie micșorează vădit suma ce trece prin contul lor [155, p. 54].

Întreprinderile fictive îndeplinesc funcția de intermediar [165, p. 63], preluând asupra lor toată răspunderea, fără a avea în același timp bunuri proprii sau resurse financiare, precum și personal ce ar fi capabil să poarte răspundere. Scopul creării lor poate fi și săvârșirea sustragerilor, eschivarea de la plata impozitelor, obținerea ilegală și utilizarea creditelor etc. De aceea, faptul utilizării întreprinderilor fictive nu dovedește din start existența infracțiunii spălarea banilor. Totuși, anume „întreprinderile-paravan” au stat la baza apariției acestui tip de criminalitate în lume – spălarea banilor, fiind des utilizate de către narcotraficantii.

Un exemplu de spălarea banilor prin intermediul firmelor-fantomă este oferit și în literatura de specialitate română, după care o societate comercială cu capital de stat a vândut un activ din patrimoniul său, cu suma de 2,6 mlrd. lei, unei firme-fantomă. Asociatul unic al firmei cumpărătoare s-a dovedit a fi o firmă fictivă, cetățean arab, care acționează sub acoperirea unui pașaport fals. În fapt, negocierea prețului activului s-a efectuat de către un alt cetățean arab implicat în procesul de privatizare, a cărui soție, câteva luni mai târziu, a cumpărat același activ de la firma-fantomă, cu suma de 2,7 mlrd. lei. Ulterior, aceasta a revândut activul supraevaluat unei unități bancare cu capital de stat, cu suma de 26 mlrd. lei, reprezentând echivalentul a 1,7 mln. dolari. Astfel, în vederea spălării banilor întreaga sumă de 26 mlrd. lei a fost încasată de soțul vânzătoarei, în contul său personal [79, p. 231]. În cazul de față, se consideră drept infracțiune primară escrocheria cu aplicarea înșelăciunii în paguba societății comerciale, iar toate operațiunile de legalizare au fost îndreptate pentru justificarea originii patrimoniului care a fost transformat în bani.

Se folosesc și diverse tehnici de transfer ca, de exemplu, cele ce funcționează după sistemul soldurilor compensatorii (de exemplu, întreprinderea I din țara A datorează X dolari întreprinderii II din țara B. La rândul-i, întreprinderea II din țara B datorează X dolari întreprinderii III din țara A. Pentru ca aceste datorii să fie reglate fără sistemul de solduri compensatorii: întreprinderea I ar trebui să trimită X dolari întreprinderii II și aceasta din urmă ar trebui să trimită X dolari celei de-a III-a întreprinderi. Acest proces necesită două transferuri internaționale și patru operații distincte de retragere și de depozit) [39, p. 7].

Jocurile de noroc, fiind activități ce se desfășoară în numerar, oferă lejer practicii ilegale posibilitatea de amestecare a sumelor de proveniență ilegală cu cele legale (din desfășurarea normală a jocurilor), oferind obscuritate și anonimat sigur subiecților.

Legalizarea prin intermediul *cazinourilor* se prevalează de faptul că nu există o limită a numărului de fișe cumpărate și cele real jucate. Din punct de vedere juridic, există o evidență contabilă a jocurilor de noroc în cazinouri asigurată prin confirmarea documentară, argumentarea juridică, plenitudinea și continuitatea înregistrării în evidență a

tuturor operațiilor la momentul respectiv. Toate operațiile, legate de evidența primară, se reflectă prin documente, formulare-tip completate de către lucrătorii cazinoului (casier, administrator, crupier, manager, inspector) [14, p. 46]. Toată evidența se referă la fișe, mijloace bănești, sold. Dar nici una dintre aceste evidențe nu se referă la natura mijloacelor bănești puse în joc, ceea ce, evident, este posibil de realizat. De aceea, cazinoul este, la moment, cea mai facilă și sigură tehnică de spălarea banilor. Operațiunea derulează începând cu cumpărarea fișelor pentru o anumită sumă, după ce acestea nu sunt toate folosite sau chiar deloc, ele se vor reconverti în cecuri sau în sume cash, obținându-se astfel justificarea veniturilor ilicite ca fiind obținute din joc. Aparent sunt bani curați câștigați la un joc legal.

În general, se examinează trei niveluri de risc al spălării banilor prin cazinouri:

- un prim nivel este deja cel elucidat, adică al veniturilor obținute din jocurile la cazino;

- al doilea nivel constă în faptul că un cazino atrage prin serviciile sale financiare oferite sub forma depozitelor sau a conturilor pentru jucători. Cazinourile pot servi egal și în calitate de mijloc de transfer internațional. Este cazul când un jucător joacă într-un oraș al unui stat unde înregistrează veniturile sale pe un cont, după care va juca într-un alt oraș al altui stat, unde banii vor fi în final retrași sau transferați în cel de-al treilea oraș într-un alt cazino. Astfel, în rândul cazinourilor se creează o rețea parabancară în care banii se deplasează rapid și pe căi relativ puțin cunoscute. Este de asemenea de conceput că un cazino nu plătește jucătorul cu bani cesh sau printr-un cec nominativ, dar virează venitul său direct pe contul bancar al jucătorului;

- cel de-al treilea nivel e posibil de realizat în particular prin angajarea unor funcționari ai cazinourilor ce ocupă posturi-cheie.

În cadrul operațiunilor ce țin de spălarea banilor se pot utiliza și *vânzările de bilete de loterie sau pariuri cu premii*. În acest caz, delinquentul se folosește de scutirea de impozite a premiilor, iar spălarea banilor ar căpăta în așa caz următoarea desfășurare:

- obținerea unui premiu la jocurile de loterie, pariuri sau alte jocuri oficiale;

– persoana care obține premiul vinde biletul unui terț pentru o sumă superioară premiului.

Prin această modalitate se spală o sumă egală premiului [78, p. 91].

Desfășurarea jocurilor este mult mai sigură prin intermediul rețelei Internet. Dacă accesul la un cont se face prin Internet, nu există o intervenție umană susceptibilă de a contribui la depistarea operațiunilor suspecte sau, de obicei, cum ar fi în cazul când indivizii, alții decât posesorul contului, efectuează operațiuni pe acest cont. Autorii acestor operațiuni au parte de anonim și de faptul unei depistări dificile a căilor de comunicare între serverele Internet.

Una dintre tehnicile de spălarea banilor de acest gen constă în crearea unei societăți ce oferă servicii plătibile prin Internet. „Spălătorul” utilizează aceste servicii folosind cărțile de credit sau debit tangente conturilor pe care el le controlează și pe care este depus produsul activității criminale. Societatea „spălătorilor” transmite, în cele din urmă, factura societății căreia îi aparține cartea de credit, iar aceasta din urmă transmite plata pentru serviciul prestat. Societatea fictivă va putea să-și justifice veniturile ca fiind pentru prestare de servicii. În acest exemplu, cel ce spală venitul nu controlează, de fapt, decât conturile facturate și societatea ce propune serviciile prin Internet (creată de el). Furnizorul de acces la Internet și banca prin care vor trece veniturile ilegale și începând cu care se desfășoară procesul respectiv nu au nici o suspiciune de a crede că aceasta ar fi o operațiune dubioasă.

Pierderea urmelor se datorează faptului că toate informațiile transmise prin Internet succed o serie de servere informatice. Fiecare conexiune la server trebuie să lase anumite urme pe serverul cu care acesta a comunicat (și anume: înregistrarea numărului său IP (numărul de protocol Internet), data și ora conexiunii etc.). Aceste informații nu sunt uneori disponibile decât dacă serverele receptoare la fiecare etapă au fost parametrate pentru a crea fișierele necesare. De aceea, identificarea poate fi uneori dificilă.

Efectuarea operațiunilor ce țin de spălarea banilor este facilitată de evoluția instrumentelor de plată ce se caracterizează prin diminuarea accelerată a documentelor suport-hârtie și prin creșterea rapidă a dispozițiilor de plată exprimată prin mesaje electronice.

Perfecționarea relațiilor de plăți implică accelerarea circuitelor de plăți prin rapiditatea transmiterii mesajelor de plăți ordonate de plătitori ce se înmagazinează un timp până se creează facilități de transmitere – SISTEMUL OFF LINE. Se tinde să se dezvolte sistemele în care transmiterea mesajelor de plăți către bănci se face în mod continuu – SISTEMUL ON LINE, iar pentru plățile de talie mare, mai ales pentru cele ce derulează pe plan internațional, să se asigure decontarea în timp real, respectiv intrarea sumei în contul beneficiarului să fie simultană cu dispunerea plății de către titularul plătitor [38, p. 10].

Din ce în ce mai mult însă astfel de plăți nu se mai fac prin intermediul monedei tradiționale și nici măcar prin cea scriptică, dar cu utilizarea *monedei electronice*.

Moneda electronică poate prezenta interes pentru cei ce vor să-și legalizeze veniturile criminale, din două considerente: operațiunile electronice pot fi efectuate într-o manieră fără a lăsa „urme” și ele oferă o mobilitate sporită. Este ușor a efectua operațiuni electronice anonime care ar evita piste de verificare tradiționale. Îndeosebi, plățile electronice sunt folosite prin intermediul rețelei Internet. Astfel, dacă sistemul de plăți tradițional asigură un grad ridicat de control al băncilor, supraveghere și reglementări structurate, documentație juridică, viramente telegrafice efectuate mai ales prin bănci, o viteză redusă, intermediar bancar, frontiere economice naționale și jurisdicție bine definită, atunci sistemul plăților electronice-virtuale se disting printr-o lipsă de control național, un aspect tehnic, un grad mai mic de reglementare, virament prin intermediul unui computer personal, o viteză sporită a transferurilor, lipsa intermediarilor și a frontierelor, o jurisdicție indefinită [186, p. 31].

Mecanismul spălării banilor se poate exprima și prin alte tehnici, de exemplu prin speculații imobiliare, traficul obiectelor de artă, falsă facturare etc. [47, p. 91].

Observăm deci că realizarea tuturor acestor operațiuni în procesul spălării banilor nu s-ar putea face fără intervenția activă a specialiștilor, care, de cele mai dese ori, și sunt subiecți ai infracțiunii spălarea banilor.

Toate aceste tehnici, scheme de spălarea banilor au fost aduse cu titlu exemplificativ, fără a epuiza diversitatea lor; or, cu cât mai complicată și mai amplă este schema, cu atât mai mică este probabilitatea depistării mecanismului.

§3. Latura subiectivă a componenței de infracțiune spălarea banilor

Latura subiectivă a oricărei componențe de infracțiune angajează atitudinea psihică interioară a agentului infracțiunii față de fapta săvârșită și consecințele ei. Adică, elementul subiectiv constă în „voința de a comite delictul prevăzut de lege” sau în examinarea posibilității de a încălca prescripțiile legale. În sens larg, latura subiectivă a componenței de infracțiune nu reprezintă altceva decât reflectarea în conștiința subiectului a indicilor obiectivi ale celor comise. Deci, orice infracțiune se distinge și prin latura subiectivă a componenței sale: vinovăție, motiv, scop.

Doctrina acceptă faptul comiterii infracțiunii spălarea banilor doar prin *intenție directă*. Conform art.17 CP, „se consideră că infracțiunea a fost săvârșită cu intenție dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei, le-a dorit...”. Adică, subiectul trebuie să conștientizeze că săvârșește acțiuni cu bani sau alte venituri, care cu bună-știință sunt dobândite pe cale infracțională. Persoana trebuie, de asemenea, să-și dea seama de pericolul actelor sale și să dorească comiterea acestora.

În schimb, există o altă opinie, conform căreia intenția de a legaliza este absentă în cazul dobândirii bunurilor, a căror proveniență în momentul obținerii lor, în vederea legalizării, nu mai are caracter ilegal ca urmare a expirării termenului de prescripție pentru tragere la răspundere penală [182, p. 83]. Opinie cu care nu putem fi de acord, deoarece expirarea termenului de prescripție pentru tragerea la răspundere penală pentru infracțiunea de bază (prima etapă) nu exclude răspunderea pentru spălarea banilor, din considerentul că expirarea prescripției atrage doar liberarea de răspundere penală, dar nu transformă fapta în una legală (adică în conformitate cu legea).

Un element esențial al aspectului subiectiv al componenței infracțiunii spălarea banilor îl constituie cunoașterea „cu bună-știință” a sursei ilegale de obținere a veniturilor supuse spălării; în schimb, cunoașterea a însăși faptei ilegale, prin care s-a obținut venitul, nu este obligatorie. Cunoașterea cu bună-știință are caracter obligatoriu, în absența acesteia fapta fiind calificată după regulile erorii.

S-ar putea pune întrebarea: cum poate fi stabilit faptul cunoașterii originii fondurilor ilegale a căror plasare este asigurată de către subiect? Răspunsul la această întrebare a fost oferit de Curtea de Casație a Franței în una dintre cauzele examinate. Conform acesteia, O.Cheniti, O.Hassane și O.Kamal și-au adus concursul la operațiunea de plasare, de disimulare sau de convertire a produsului obținut din trafic de stupefiante, pentru a cărui comitere a fost recunoscut definitiv O.Mustapha, care era fiul Cheniti și fratele lui Hassane și Kamal.

Inculpații sus-numiți au atacat decizia Curții de Apel motivând că aceasta i-a reținut a fi vinovați fără să fi stabilit vreun element pozitiv al cunoașterii de către aceștia a naturii traficului și nu s-a demonstrat că ei știau proveniența fondurilor de care dispuneau.

În cadrul procesului s-a demonstrat că aceștia erau în cunoștință de cauză asupra fondurilor, deoarece întrețineau cu O.Mustapha strânse relații familiale și de afaceri, iar pe parcursul acestui trafic inculpații dispuneau de importante sume de bani, o parte din care au fost folosite pentru achiziționarea de bunuri imobiliare, iar altă parte depusă pe numeroase conturi bancare deschise, la cererea lor, de către membrii familiei acestora. Marele număr de mișcări efectuate pe aceste conturi nu constituie decât un montaj destinat să facă imposibilă orice investigație coerentă, patrimoniul inculpaților fiind mult superior veniturilor pe care ei le declarau a fi percepute în perioada faptelor, deci el nu poate proveni din activitatea lor profesională acest patrimoniu incluzând în sine veniturile nedeclarate administrației de impozite. Toate acestea demonstrează că inculpații știau că banii pe care îi plasase sunt proveniți din traficul de stupefiante. Curtea de Casație a menționat că toate împrejurările de fapt, inclusiv nivelul de trai al inculpaților, demonstrează convingerea subiecților în ilegalitatea veniturilor lor [144, p. 29; 183, p. 1165].

Indicarea intenției directe în privința faptei spălarea banilor și a sursei ilegale a veniturilor este prevăzută și de actele internaționale. De exemplu, *Directiva CEE* din 1991 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor în art.1 lit.c) desemnează spălarea banilor ca fiind un comportament comis intenționat. *Convenția de la Strasbourg* din 1990 la fel stipulează obligativitatea cunoașterii, în momentul recepționării bunurilor, a faptului că acestea constituie venituri provenite din

activitate infracțională. Mai mult decât atât, Convenția în art.6 alin.3 lit.a) recomandă de a se considera existentă infracțiunea spălarea banilor chiar și când autorul „ar fi trebuit să presupună că bunul constituie un venit provenit din activitate infracțională”, adică de a considera și neglijența ca formă a vinovăției. Considerăm însă că nu ar trebui admis un liberalism atât de pronunțat în privința legalizării veniturilor ilegale. Aceasta, deoarece admiterea incriminării penale a neglijenței în cadrul infracțiunilor economice ar stopa și ar împiedica desfășurarea activității de întreprinzător, a celei bancare etc. din teama de a nu fi tras la răspundere penală pentru o încălcare care, de fapt, este specifică înseși acestor activități, acesta fiind și riscul lor profesional.

Uneori, pentru a supraviețui, micile instituții financiare prin care se comite spălarea banilor, deși ar bănuși și ar avea suspiciuni privind caracterul ilicit al venitului, nu se dau în amănunte, astfel încât le lipsește certitudinea în raport cu originea veniturilor pe care le acceptă. De aceea, unii consideră că aceasta deja este infracțiunea spălarea banilor, deoarece ele încalcă astfel actele normative în vigoare privitor la modul de exercitare a operațiunilor financiare ce constituie o dovadă indirectă a intenției lor [164, p. 44]. Considerăm că nu este necesar să facem o interpretare atât de largă, pentru că în așa caz orice eroare profesională ce nu ar atrage răspunderea penală ar trebui calificată drept spălarea banilor.

În același timp, lucrătorul bancar care a preluat banii și abia după săvârșirea operațiunilor de spălare a aflat de originea lor infracțională, adică i-a fost specific un *dolus subsequens*, nu comite infracțiunea, dacă după descoperirea acestor circumstanțe nu mai întreprinde vreo operațiune în continuare. Adică, intenția trebuia să fi fost la momentul exercitării acțiunii.

Legiuitorul moldovean nu a preluat însă recomandările actelor internaționale în acest sens, astfel încât este necesară certitudinea față de ilegalitatea veniturilor și intenția directă față de faptă.

În ce privește *intenția indirectă*, se consideră că este imposibil a comite infracțiunea spălarea banilor cu o astfel de formă a vinovăției. Germanul Klaus Kottle subliniază că intenția indirectă este absentă din considerentul că persoana știe că veniturile provin din infracțiuni și mizează pe faptul că organele competente nu vor descoperi ilegalitatea

faptelor sale [90, p. 566]. S-ar putea susține că intenția indirectă este posibilă, mizând pe neindicarea în lege a scopului concret în calitate de semn obligatoriu al componenței. Această incertitudine a fost înlăturată o dată cu modificarea art.243 CP survenită prin *Legea nr.211-XV* din 29.05.03, în a cărei dispoziție se indică expres scopul „spre atribuirea unui aspect legal...”. Ținând cont de faptul că scopul este specific doar infracțiunilor comise cu intenție directă, în cazul în care persoana din neatenție a încălcat normele legislației în vigoare (de exemplu, a procurat un imobil la preț redus și apoi l-a vândut), ea nu poate fi trasă la răspundere pentru infracțiunea de la art.243 CP. Spălarea banilor este o infracțiune săvârșită numai cu intenție, astfel încât nici măcar imprudența nu-i poate fi imputată. Vinovăția ar presupune nu doar intenția de a legaliza veniturile, dar și certitudinea că acestea provin din infracțiuni. Un caz similar a fost reținut în jurisprudența franceză, după care instanța de fond reținuse fapta spălarea banilor în actele lui C. Evelyne, S. Abdelhakim și Z. Frédéric care ar fi justificat în mod fraudulos veniturile provenite din fraude fiscale, escrocherie și fals pe care le-ar fi comis S. Moktar.

Curtea de Apel l-a pus în libertate pe Z. Frédéric fără a reține în fapta acestuia elementele constitutive ale spălării banilor; această infracțiune a fost reținută doar față de S. Abdelhakim care a acceptat să fie garantul societății „Sovim”, dirijată în realitate de către fratele său S. Moktar, și care a ajutat cu bună-știință la justificarea bunurilor și veniturilor acestuia din urmă.

În ce privește C. Evelyne, în fapta ei lipsește elementul intenționat al faptei de legalizare, dat fiindcă ea nu cunoștea originea fondurilor, fapt cunoscut însă lui S. Moktar [145, p. 8].

Puțin altfel stau lucrurile în cazul complicei care, într-adevăr, poate doar în linii generale să conștientizeze conținutul ilegal al operațiunii la care participă. Tot complicele poate să dorească săvârșirea faptei și doar să admită eventualitatea oricăror consecințe. Deci, se pare că ar putea manifesta intenție indirectă. Dar, ținând cont de faptul că infracțiunea de la art.243 CP are o componență formală, pentru care consecințele nu au importanță la calificare, reținem doar intenția directă a complicei, cu atât mai mult că participația nu poate exista decât cu forma directă a intenției. Cel care oferă un sfat privitor la modul cât mai eficace de spă-

larea banilor trebuie să conștientizeze pericolul social al faptei care s-ar comite conform sfatului său, să dorească atingerea scopului urmărit de către autor. Simpla acordare a unui sfat sau a informației, fără o intenție și scop de a spăla banii, nu constituie componența prevăzută de art.243 CP.

Latura subiectivă a spălării capitalurilor se va putea dovedi în baza necorespunderii caracterului plasării mijloacelor financiare de pe un cont pe altul; înregistrării bunurilor pe numele altor persoane; acumulării bunurilor la prețuri vădit micșorate sau mărite etc.

Alte semne ale laturii subiective le constituie *motivul*, înțeles ca un imbold interior care predetermină comiterea faptei și *scopul* – finalitatea spre care tinde subiectul prin săvârșirea faptei.

Motivul infracțiunii spălarea banilor nu are importanță pentru calificarea infracțiunii. Aceeași atitudine o preiau unii doctrinari și față de scopul spălării banilor, el fiind unul lipsit de importanță [99, 49].

Scopul poate fi dedus nu doar din dispozițiile art.243 CP, dar și din definiția oferită de *Legea nr.633-XV* ca fiind cel de „atribuire a unui aspect legal sursei și provenienței mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor obținute ilicit”. Art.6 alin.1 al *Convenției de la Strasbourg* enunță expres că fapta spălarea banilor se săvârșește „în scopul de a ascunde sau de a deghiza originea ilicită a bunurilor...”.

Deci, însuși scopul rezultă din esența sau natura spălării banilor, constând în faptul că subiectul urmărește legalizarea, adică conferirea unui caracter legal veniturilor, obținute ca urmare a unei fapte ilegale [81, p. 111].

Există opinii că este de prisos indicarea scopului în dispoziția normei, deoarece există deja expresia „săvârșirea acțiunilor” cu venituri „obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunilor” prin care deja se subînțelege scopul de legalizare. Argumentul fiind că actul normativ nu este un manual și lărgirea nejustificată a textului deseori îngustează conținutul componenței de infracțiune și face dificilă probațiunea acestei componențe [164, p. 43]. Nu suntem de acord, deoarece formula normei penale trebuie să fie cât mai concretă, pentru a înlătura orice dubiu în interpretare și, pe de altă parte, legea penală trebuie să incrimineze cele mai grave fapte, al căror pericolul constă în prezența scopului.

Considerăm în calitate de scop alternativ al spălării banilor și cel de creare a posibilității posesorului anterior de a-și atinge rezultatele

activității sale ilegale, adică de a realiza o activitate economică cu veniturile pe care le va spăla. Acest scop poate exista doar în cazul în care subiectul spălării este o altă persoană decât cea care a obținut venitul ilegal. În acest caz, scopul însuși al celui ce efectuează operațiunea de spălare poate fi oricare – de obicei, material. Nu are importanță destinația veniturilor obținute: pentru sine sau pentru alte persoane. Finalitatea spre care tinde însă, este ca veniturile pe care le va obține destinatarul să aibă un caracter legal.

Deci, scopul general urmărit este de a justifica originea ilicită a veniturilor, în timp ce fiecare dintre participanți mai poate urmări și un scop personal.

Deși noțiunea de „legalizare a veniturilor” presupune conferirea unui statut legal originii, sursei, provenienței veniturilor, naturii, mișcării, apartenenței acestora, totuși vrem să evidențiem că ascunderea, denaturarea informației referitoare la venituri apar mai curând în calitate de modalitate prin care se atinge scopul. Aceasta, deoarece legalizarea este, oricum, aparentă și, în fine, ea operează asupra oricărei informații în legătură cu venitul infracțional ce ar putea duce la identificarea lui.

§ 4. Subiectul spălării banilor

Multe probleme, încă nerezolvate, le ridică *subiectul* infracțiunii de la art.243 CP. Vorbind la general, subiectul infracțiunii spălarea banilor poate fi persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii acțiunilor indicate în dispoziția art.243 CP avea atinsă vârsta de 16 ani, precum și persoanele juridice care desfășoară activitate de întreprinzător (art.22 alin.3 CP). Concomitent, răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice pentru infracțiunea săvârșită.

În raport cu legislațiile penale ale altor state (după cum s-a văzut în Capitolul I), legislația Republicii Moldova nu face o diferență între subiecte, astfel încât subiectul spălării banilor este unul general, și nu special. Esențial este ca subiectul să fie persoana care, efectuând acțiunile în scopul legalizării, să-și dea seama și să conștientizeze că veniturile sunt ilegale, iar faptele sale sunt orientate spre scopul justificării veniturilor obținute din activitatea infracțională.

În doctrină există opinii contrare în ce privește vârsta subiectului spălării banilor. De exemplu, autorul I.Ivanov, pornind de la faptul că acțiunile ce formează latura obiectivă a spălării banilor trebuie să aibă un caracter legal (de exemplu, convențiile), adică să fie valabile, acestea trebuie să fie întreprinse doar de către persoane fizice care dispun de capacitate de exercițiu deplină, adică de posibilitatea de a-și realiza drepturile lor civile și de a-și asuma obligații. Această posibilitate subiectul o capătă doar o dată cu atingerea majoratului – a vârstei de 18 ani. Din aceste considerente, I.Ivanov susține că subiect al infracțiunii spălării banilor poate fi doar persoana ce are atinsă vârsta de 18 ani [161, p. 53]. Se mai opinează că, în virtutea diferitelor împrejurări, sunt posibile cazurile când subiectul, în urma abuzului de substanțe narcotice sau alcool, este limitat în capacitatea de exercițiu. În acest caz, persoana nu ar putea fi subiect al infracțiunii. În cazul încheierii unei convenții de către o persoană limitată în capacitatea de exercițiu va surveni nulitatea acesteia, iar persoana nu va putea fi trasă la răspundere. Mai mult ca atât, datorită faptului survenirii restituției ca urmare a nulității convenției, nu va exista nici faptul legalizării, deoarece astfel operațiunile vor pierde caracterul lor legal. Avem unele rezerve față de acest concept și susținem că în cazul de față fapta se va califica drept tentativă de infracțiune, iar limitarea capacității de exercițiu nu atrage după sine iresponsabilitatea subiectului (pentru care nu survine răspunderea penală), deci nu scutește persoana de răspundere, ea putând fi culpabilă (adică să aibă o intenție față de faptele sale). Dar, I.Ivanov, cel căruia îi aparține această opinie, admite și excepția prin care subiect poate fi și persoana având atinsă vârsta de 16 ani, cu condiția că ea a fost emancipată.

Subiect al infracțiunii poate fi persoana care acordă consultații în vederea legalizării veniturilor, cum ar fi lucrătorul bancar, juristul etc. În același timp, fiecare dintre aceștia va răspunde pentru spălarea banilor doar dacă cunoșteau cu certitudine originea ilegală a banilor sau a bunurilor.

Poate să apară ca subiect al spălării banilor și colaboratorul organului înregistrării de stat, din considerentul că documentul ce confirmă înregistrarea (de exemplu, bunul imobil) este un act juridic ce conferă un drept (adică prin care se poate justifica sursa bunului imobil), apariția, modificarea sau stingerea acestuia.

Tot în calitate de subiect poate să apară și notarul care autentifică (deci legalizează) o convenție ce are ca obiect bunuri dobândite vădit pe cale ilegală, fapt cunoscut acestuia.

Operațiunile de spălare necesită uneori un montaj complex cu intervenția specialiștilor, dar care nu întotdeauna pot fi specialiști în sfera financiară. În acest sens practica judiciară franceză a reținut cazul unui notar dovedit a fi vinovat de comiterea spălării de capitaluri provenite din trafic de stupefiant.

Conform fabulei, Maria Linda Caputo a utilizat bani ce aparțineau lui Vittorio Ceretta pentru a procura un apartament al cărui act de vânzare-cumpărare a fost semnat de către M.M. fără ca acesta din urmă să fi constatat că banii proveneau din trafic de stupefiant pentru care a fost recunoscut vinovat Vittorio Ceretta.

În decizie se menționa că notarul M.M., deși a cunoscut adevărata identitate și activitate a lui V. Ceretta, din motive personale a legalizat actul de vânzare, în favoarea concubinei acestui traficant, sfătuindu-i să plătească prețul apartamentului prin viramente bancare internaționale și nu prin transfer de deize, aceasta pentru a prezenta operațiunea ca fiind mai transparentă (în acest caz este un exemplu vădit de comitere a spălării banilor sub forma oferirii de sfaturi). De asemenea, s-a stabilit că unele documente utilizate în cadrul acestei achiziții erau falsificate și că, în calitatea sa de notar, atenția lui era orientată spre reciclarea de fonduri provenite din trafic de stupefiant [184, p. 1097; 124, p. 666].

Deci, notarul a intervenit prin acordarea de sfaturi vânzătorului pentru a-i indica modalitățile de plată mai bine adaptate situației respective. Instanța de fond constatare că notarul era informat despre arestarea traficantului, din care cauză atenția sa era orientată spre reciclarea fondurilor [147, p. 15].

Se poate vorbi și despre o eventuală răspundere a participanților profesioniști ai pieței valorilor mobiliare. Aceștia sunt „persoane juridice care desfășoară unul sau mai multe genuri de activitate profesionistă pe piața valorilor mobiliare” [22, p. 43]. De asemenea, aceștia pot fi brokerii sau dealerii ce acționează pe piața valorilor mobiliare.

Întrebarea ce se impune este dacă toți subiecții nominalizați anterior capătă calitatea de autor. Nivelul participației lor este cu atât mai

difficil, cu cât componența spălării banilor are natură specifică. Astfel, însăși procedura de spălare a capitalului criminal implică cele trei etape: plasare, stratificare și integrare care cuprind, indubitabil, participarea altor persoane (de exemplu, lucrătorul unei instituții financiare). Aceste persoane participă la spălarea banilor atât prin însăși exercitarea acțiunilor prin care se ascunde originea ilegală a venitului sau se denaturează natura, mișcarea adevărată a acestora, cât și prin asistență, ajutor sau sfaturi în vederea comiterii spălării. Această chestiune sumar am abordat-o și în paragraful precedent, când vorbeam despre modalitatea complicității prin ajutor sau sfaturi, încercând acum să detaliem cele enunțate.

Infrațiunea de la art.243 CP fiind susceptibilă de toate formele participației penale, nu poate fi negat faptul că subiecții nominalizați pot să apară atât în calitate de autor, cât și de instigator sau complice.

Întâi de toate, pornind de la faptul că legislația noastră în vigoare admite în calitate de subiect orice persoană, indiferent dacă ea a participat sau nu la comiterea infrațiunii primare, s-ar părea inițial că acești profesioniști pot să apară doar în calitate de complici, deoarece aportul lor este de a ajuta autorul primei infrațiuni să-și legalizeze venitul criminal. Dar nu trebuie de uitat că operațiunile necesare le va exercita însuși profesionistul, participantul la infrațiunea inițială nefiind decât o figură ce apare la începutul acțiunii de spălare și, ulterior, la sfârșitul acesteia.

S-a mers atât de departe, încât s-a ridicat problema dacă ar fi ilegal ca onorariul unui avocat să fie achitat din fondurile care provin dintr-o infrațiune spălarea banilor. Apărea chiar întrebarea dacă *Convenția de la Strasbourg* ar interpreta drept criminal faptul de a asigura serviciile unui avocat sau de a accepta onorariile achitate din asemenea fonduri. Totuși, nu este posibilă o interpretare eronată a prezentei convenții. Într-adevăr, atâta timp cât este absentă vinovăția persoanei, ea nu poate fi trasă la răspundere pentru faptul primirii unui onorariu a cărui origine este ilegală. Chiar și în cazul în care avocatul ar fi cunoscut originea criminală a venitului, nu îl putem considera subiect al spălării banilor în cazul în care a primit onorariul pentru asistență juridică în procesul penal intentat în privința clientului său, căruia i se incriminează fapta spălarea banilor. În caz contrar, s-ar încălca principiul dreptului la apărare. În același timp, considerăm că un avocat ar opera chiar în calitate de autor

la spălarea banilor, dacă pe parcursul exercitării acțiunilor în vederea legalizării veniturilor clientului său el însuși le-a desfășurat sau a participat prin ajutor. Cele din urmă, după cum am indicat, nu vor putea fi calificate conform alin.(5) art.42, art.243 CP, ci potrivit alin.(1) art.243 CP, el răspunzând în calitate de autor.

De asemenea, oricare altă persoană, chiar și care nu are interferență cu profesiunile sus-enunțate, poate participa în calitate de autor. Conform dispoziției art.243 CP, în calitate de autor va răspunde și persoana care participă la o asociere sau înțelegere în vederea comiterii spălării banilor.

Potrivit art.42 alin. (2) CP, în calitate de autor apare și cel „care a săvârșit infracțiunea prin intermediul persoanelor care nu sunt pasibile de răspundere penală din cauza vârstei, iresponsabilității sau din alte cauze” prevăzute de Codul penal. Tot autor va fi și persoana care a indicat subalternului său să exercite o operațiune financiară, fără însă ca acesta să fi bănuir caracterul ilegal al veniturilor. În asemenea caz, cel din urmă nu va fi ținut responsabil, considerându-se a fi drept instrument de comitere a infracțiunii de către șeful său. De exemplu, directorul unei bănci indică subalternului său să efectueze o operațiune cu banii de pe unul dintre conturile băncii pe care erau depozitate veniturile obținute din trafic de droguri.

Punând în concordanță prevederile de la art.42 alin.(5) CP cu cele de la art.243 alin.(1) cu referire la complicitate, considerăm că în cazul spălării banilor complice este persoana care a contribuit la săvârșirea spălării banilor prin indicații, prestare de informații, precum și persoana care a promis dinainte că îl va favoriza pe infractor, va tăinui mijloacele sau instrumentele de săvârșire a infracțiunii, urmele acestora sau obiectele dobândite pe cale criminală ori persoana care a promis din timp că va procura sau va vinde atare obiecte. După cum am menționat, formele de complicitate prin ajutor sau sfaturi au fost ridicate în art.243 CP la rang de autorat. Prin ce, atunci, se pot exprima formele complicității în cazul infracțiunii spălarea banilor?

Formele de complicitate indicate alcătuiesc complicitatea morală sau intelectuală, care, după trăsăturile sale exterioare, în unele cazuri se aseamănă cu instigarea, însă se deosebește prin aceea că nu este o inițiativă infracțională, ci prezintă în sine doar o susținere a hotărârii infrac-

ționale, adică întărește hotărârea de a săvârși infracțiunea luată de autor până la intervenția compliceului. Deci, prin dare de indicații și prestare de informații de către complice a avut loc doar întărirea hotărârii infracționale, decizia de comitere a ei fiind deja luată de autor. Aceste două modalități constau în niște explicații care ar facilita comiterea infracțiunii spălarea banilor în ce privește modul de exercitare a acțiunilor, fie referitor la orice circumstanță care ar avea importanță pentru comiterea faptei.

Tot la complicitate intelectuală se referă și favorizarea promisă infractorului, care, la general, ar presupune asigurarea autorului că datele despre el nu vor fi divulgate organelor de drept sau că acesta nu va fi împiedicat să acționeze. Asigurarea însă trebuie să fie acordată autorului până la începerea săvârșirii laturii obiective a spălării banilor, precum și pe parcursul executării acesteia, dar până la consumarea faptei.

Dacă pe parcursul desfășurării laturii obiective complicele va interveni și va exercita el însuși careva acțiuni, atunci el se va transforma în autor, fără a mai fi tras la răspundere și pentru complicitate.

În ce privește una dintre modalitățile complicității, ce constă în favorizarea dinainte promisă de tănuire a obiectelor dobândite pe cale criminală sau în promisiunea din timp că va procura asemenea obiecte, aceasta trebuie analizată în raport cu una dintre modalitățile laturii obiective a spălării banilor – „dobândirea sau posesia de bunuri cunoscând că acestea provin din activitate infracțională”.

Deși complicitatea este posibilă atât înainte, cât și în timpul săvârșirii faptei, cea sub forma favorizării dinainte promise se poate realiza după executarea laturii obiective, adică după ce autorul a săvârșit toate acțiunile ce privesc spălarea produsului infracțional. Dacă dobândirea are loc în timpul efectuării laturii obiective, atunci acesta apare ca autor la modalitatea indicată în alin.(1) art.243 CP, iar dacă dobândirea are loc după consumarea laturii obiective – este complice. Unicul lucru care face dificilă distincția constă în determinarea momentului în care s-a sfârșit executarea laturii obiective, or, spălării banilor ca infracțiune îi este specific *momentul epuizării* care intervine mult mai târziu decât cel al consumării. De aceea, considerăm că dobândirea, în cazul complicității, trebuie să intervină abia la momentul epuizării spălării banilor. În

cele ce urmează, vom oferi două exemple pentru a face deosebire între „dobândire” ca autorat și complicitate.

Într-un caz, X, având bani din afacerile cu stupeficante, le-a plasat în cazino cumpărând fișe la o sumă totală de 7000 euro. După ce a jucat cu ele pierzând doar 500 euro, a ieșit din joc solicitând un cec pentru eliberarea sumei de 6500 euro. Acest cec l-a prezentat băncii pentru ca aceasta să facă transferul pe numele lui I., aflat în alt stat.

Se pare că în acest caz I. nu este decât complice în cazul în care a promis dinainte dobândirea banilor criminali. I. a intervenit după momentul epuizării faptei, cea a transferului pe contul său bancar. Ulterior, fiind ridicați, aceștia urmau să fie restituiți lui X, în interesul căruia banii au fost legalizați.

Doctrina dreptului penal admite uneori complicele să fie tratat drept autor, însă doar în cazurile în care o așa construcție a fost elaborată de către legiuitor. De aceea, se consideră, pe bună dreptate, că orice act prin care se facilitează justificarea mincinoasă a originii bunurilor sau a veniturilor autorului unei infracțiuni (ceea ce constituie spălarea banilor) este, de fapt, o complicitate la comiterea infracțiunii primare, de exemplu a celei de trafic de droguri [73, p. 245]. Așadar, nu trebuie de confundat infracțiunea spălarea banilor ca faptă conexă la infracțiunea primară și complicitatea la însăși infracțiunea spălarea banilor.

În privința subiectului apare o altă întrebare: poate oare fi trasă la răspundere pentru concurs real de spălarea banilor și participație la infracțiunea inițială persoana care exercită operațiunile de legalizare a veniturilor ilegale transmise ei, dar obținute de către o altă persoană? În conformitate cu prescripțiile în vigoare, în cazul de față există două variante de răspuns: prima – dacă subiectul a promis dinainte contribuirea la legalizarea veniturilor, atunci el va răspunde pentru infracțiunea inițială; a doua – dacă subiectul nu a promis dinainte faptul spălării, atunci el va fi responsabil de comiterea infracțiunii spălarea banilor (art.243 CP).

Doctrina însă se expune diferit asupra faptului *cine trebuie să fie subiectul spălării banilor din perspectiva raportului acestuia cu infracțiunea primară*.

În una dintre opinii, subiect al infracțiunii poate fi doar persoana care a obținut venituri ca urmare a propriilor fapte săvârșite constând în

încălcări de ordin administrativ, bancar, civil. Iar persoanele care au obținut mijloace bănești sau alte bunuri pe cale infracțională, săvârșind apoi cu ele operațiuni legale, urmează să poarte răspundere doar pentru faptele infractorice săvârșite în vederea obținerii acestor mijloace sau bunuri [106, p. 167]. Evident, această opinie nu poate fi acceptată din simplul motiv că venitul supus „spălării” trebuie să provină doar din infracțiuni, nu și din alte fapte ilegale.

Într-o altă concepție, subiect la spălarea banilor poate fi chiar și subiectul infracțiunii primare, deoarece altfel s-ar primi că legiuitorul ar recomanda infractorilor să-și legalizeze veniturile [170, p. 98].

Există o altă categorie de doctrinari care estimează drept subiect al legalizării doar o altă persoană decât cea care nemijlocit a obținut bunurile pe căi infracționale [87, p. 64]. Adică, subiect al spălării banilor trebuie să fie persoana care nu a participat la prima infracțiune. Unele state anume un atare subiect au și prevăzut pentru infracțiunea spălarea banilor, luând ca bază recomandarea *Convenției de la Strasbourg* din 1990, care în art.6 alin.2 lit.b) stipulează că „Statul parte la Convenție poate prevedea ca infracțiunile enunțate în acest alineat să nu se aplice autorilor infracțiunii principale”. Republica Moldova nu a preluat însă această recomandare. Considerăm că subiect al spălării banilor trebuie să fie totuși unul special, doar esența dispozițiilor art.243 CP nu este în a pedepsi dobânditorii ilegali de bunuri, ci rezidă anume în faptul de a-i trage la răspundere pe cei care i-au ajutat pe aceștia să-și legalizeze aceste bunuri. Ținând cont că prima faptă este infracțiune, atrăgându-l pe autorul acesteia la răspundere pentru infracțiunea de la art.243 CP s-ar încălca principiul *non-bis-in-idem*, adică principiul unicității răspunderii penale. Deci, nu s-ar admite ca legiuitorul să creeze o normă juridico-penală care ar contraveni principiilor fundamentale ale dreptului penal, în cazul de față — ale răspunderii penale. Or, normele și instituțiile dreptului penal, în totalitatea lor, își subordonează acțiunea conținutului și semnificației principiilor fundamentale.

De fapt, ce înseamnă acest principiu și care este corelația lui cu infracțiunea spălarea banilor?

Potrivit acestui principiu, persoana care a săvârșit o infracțiune nu poate fi trasă la răspundere penală decât o singură dată pentru aceeași

faptă. Este și firesc ca persoana care a obținut un bun dintr-o infracțiune să-l folosească ulterior, încercând s-o facă în dorința de a trezi cât mai puține suspiciuni. De aceea, înseși operațiunile ce țin de spălarea banilor, pe care dobânditorul le va întreprinde, trebuie considerate drept o dispunere de bunul criminal obținut de el [118, p. 4].

De exemplu, autorul unei sustrageri va răspunde doar pentru această infracțiune, nu și pentru cea prevăzută de art.243 CP, deoarece operațiunile pe care el le-a exercitat cu bunul sustras sunt o modalitate de a dispune și de a-l folosi în scop propriu. El o poate face fie prin vinderea simplă a acestui bun sau prin efectuarea unei depuneri bănești la bancă ca urmare a vinderii bunului. De ce această din urmă modalitate trebuie considerată spălarea banilor și, respectiv, de ce persoana săvârșind o singură faptă trebuie să răspundă pentru concurs de infracțiuni? Folosirea *de facto* și dispunerea de bunurile sustrate nu solicită o calificare suplimentară [80, p. 272]. Poate fi adus un alt contraargument, când, de exemplu, persoana sustrage un bun pe care ulterior îl distruge. Calificarea se va face pentru sustragere în concurs cu distrugerea intenționată de bunuri, ceea ce nu putem spune în cazul spălării banilor, deoarece fapta prevăzută de art.243 CP este un *delictum subsequens*, adică urmează prima infracțiune, fără să poată exista ca faptă de sine stătătoare.

Din toate aceste raționamente, pentru a nu încălca principiul *non-bis-in-idem* (art.7 alin.(2) CP), subiect al spălării banilor trebuie să fie doar persoana care nu a participat la prima infracțiune.

Întrebarea ce se impune: nu este susceptibil de răspundere pentru spălarea banilor (art.243 CP) doar *autorul* primei infracțiuni sau *toți participanții* la ea? Este știut că participanții urmează soarta autorului, iar, conform art.42 alin.(6) CP, „participanții trebuie să întrunească semnele subiectului infracțiunii”.

Dacă e să pornim de la alte infracțiuni pentru a încerca să creionăm o legitate, practica judiciară și doctrina oferă diferite calificări. De exemplu, în cazul delapidării, pentru care legea solicită un subiect special (persoana căreia i-au fost încredințate bunurile), Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor, nr.23 din 28.06.2004, [129, p. 10] sublinia: „în cazul în care la sustragerea săvârșită de două sau mai multe persoane

a participat cel puțin o persoană căreia i-au fost încredințate bunurile, acțiunile tuturor vor fi încadrate în baza lit.b) alin.(2) art.191 CP”. Deci, dacă pe lângă subiectul special mai participă în calitate de coautor o altă persoană care nu întrunește calitatea specială, atunci calificarea oricum se face pentru delapidare.

Alta este calificarea în cazul pruncuciderii la care subiectul special este doar mama biologică. Alte persoane nu sunt susceptibile de răspundere pentru infracțiunea de la art.147 CP nici sub o formă a participației. Dacă aceste persoane participă în calitate de coautor, instigator, complice la omorul copilului nou-născut, săvârșit în timpul nașterii sau imediat după naștere de către mamă, atunci sunt responsabile pentru fapta prevăzută de art.145 alin.(3) lit.d) CP (omor intenționat săvârșit asupra unui minor). Deci, nu vor fi participanți la infracțiunea prevăzută de art.147 CP.

După cum se vede, practica calificărilor juridice este diferită, de aceea este dificil a stabili care formă a participației s-ar referi la subiectul special al infracțiunii prevăzute de art.243 CP. După H.-H.Kerner, subiectul infracțiunii primare nu poate să apară nici ca instigator, nici ca autor al spălării banilor, nici drept complice [87, p. 65]. Totuși, se face o remarcă: dacă autorul spălării banilor a participat în calitate de complice la infracțiunea primară doar parțial, însă a legalizat întregul venit, atunci el va răspunde pentru spălarea acelui venit la a cărui obținere nu a participat nemijlocit prin fapta inițială. În același timp, există și o altă opinie, după care subiectul infracțiunii primare, deși nu poate fi autor la spălarea banilor, ar putea fi instigator sau organizator al acesteia [179, p. 83].

În mod normal, fiind un delict de consecință, spălarea banilor trebuie să aibă în calitate de subiect o altă persoană decât subiectul infracțiunii primare. Aceasta este practica majorității statelor. Cu toate acestea, însăși practica judiciară franceză a fost bulversată prin emiterea unei decizii din 14 ianuarie 2004, prin care Curtea de Casație a estimat ca posibil faptul ca subiect al spălării banilor să fie autorul infracțiunii principale. Această decizie a fost ulterior criticată în însăși doctrina franceză [120, p. 1377; 137, p. 363]. Cauza implică un individ condamnat pentru delict de muncă clandestină și fraudă fiscală, care a fost urmărit pentru concursul său la operațiunea de plasare, de disimulare a produsului acestor infracțiuni. Lui i se imputa transferul clandestin în străinătate a produ-

sului acestor infracțiuni. Curtea de Apel l-a pus în libertate pe motiv că autorul infracțiunii nu poate fi urmărit pentru spălarea produselor obținute din propria activitate ilicită. Dar, în baza recursului procurorului general de pe lângă Curtea de Apel din Montpellier, decizia acestei Curți a fost casată de către Curtea de Casație care s-a mulțumit să afirme că art.324-1 alin.2 este aplicabil autorului spălării produsului unei infracțiuni pe care el singur a comis-o. Deci, textul nu exclude dubla incriminare, deoarece concursul adus operației de spălare rezidă în acte materiale distincte de cele ale delictului principal [131, p. 10].

Nu ni se pare prea întemeiată această decizie, Curtea neoferind prea multe argumente; or, într-un sistem juridic fondat pe principiul legalității și al interpretării stricte a legii (îndeosebi penale) nu trebuie să se bazeze pe ceea ce legea *nu exclude*, dar pe *ceea ce ea include* [185, p. 1377].

Totodată, recomandarea *Convenției de la Strasbourg* vorbește de „autor” la infracțiunea principală, nu de alt participant (art.6 alin.2).

De aceea, considerăm că pentru a ține cont de principiul *non-bis-in-idem*, de principiul legalității, echității și luând în considerație specificul infracțiunii spălarea banilor, scopul pentru care această faptă a fost incriminată, precum și pentru a duce o luptă cât mai eficace contra acestui tip de criminalitate care devine din ce în ce mai mult o problemă internațională, considerăm că autor al spălării banilor nu poate fi nici autorul infracțiunii primare, nici ceilalți participanți la ea.

De exemplu, dacă X., lucrător la cazino, dinainte îi promite lui I., care intenționa să sustragă o sumă de bani, că ulterior dobândirii lor va ascunde urmele sustragerii prin săvârșirea unor operațiuni la cazino și le săvârșește, atunci X va fi responsabil pentru complicitate la sustragere. Dacă însă X ar fi comis aceleași operațiuni, dar fără o promisiune prealabilă, atunci ar fi fost responsabil pentru infracțiunea de la art.243 CP, primul însă nu poate fi autor la spălarea banilor.

Deci, *dacă autorul primei infracțiuni nu poate fi autor la spălarea banilor, atunci nici complicele unui furt, de exemplu, nu ar putea fi urmărit în calitate de autor al „spălării” obiectelor furate.*

În ce privește persoana juridică, aceasta poate fi considerată subiect doar dacă exercită activitate de întreprinzător, adică îndeletnicire exercitată pe cont și risc propriu, sub răspundere proprie în vederea obținerii

unui beneficiu permanent. În calitate de exemplu poate fi adusă banca care este o instituție financiară ce atrage de la persoane fizice sau juridice depozite sau echivalente ale acestora, transferabile prin diferite instrumente de plată, și care utilizează aceste mijloace, total sau parțial, pentru a acorda credite sau pentru a face investiții pe propriul cont și risc [17, p. 3].

Prin persoană juridică, potrivit art. 55 al Codului civil al Republicii Moldova, se are în vedere organizația care posedă un patrimoniu distinct și răspunde pentru obligațiile sale cu acest patrimoniu, poate să dobândească și să exercite în nume propriu drepturi patrimoniale și personale nepatrimoniale, să-și asume obligațiuni, poate fi reclamant și părât în instanța de judecată [2, p. 21].

Introducerea persoanei juridice în calitate de subiect pentru infracțiunea spălarea banilor a pornit de la: riscul pe care îl implică dezvoltarea tehnologică și implementarea noilor tehnologii în procesul producției; faptul că într-o economie de piață orice persoană juridică cu scop lucrativ încearcă să obțină un profit cât mai mare într-un timp cât mai scurt; faptul că uneori organizațiile criminale adoptă forme și structuri specifice industriei și comerțului, organizându-se ca persoane juridice și încercând astfel ca, în spatele unei aparențe de legalitate, să-și desfășoare în siguranță și la o scară cât mai largă activitățile ilicite (trafic de bunuri și persoane, spălarea banilor etc.). Totodată, forma, talia și structura persoanei juridice alese drept paravan, precum și ponderea activității ilegale diferă în funcție de forța și obiectul de activitate al organizației criminale, dar desfășurarea acestei activități prin folosirea unor persoane juridice este o constantă [74, p. 67].

Spălarea banilor nu poate fi comisă direct și personal de către persoana juridică, însă aceasta îi este imputată când este comisă de către un organ sau un reprezentant al acesteia. Evident, nu oricare persoană juridică poate fi responsabilă de comiterea infracțiunii spălarea banilor, dar numai acelea care întrunesc câteva semne, precum: să fie constituită în ordinea prevăzută de lege și să desfășoare activitate de întreprinzător.

Cu toate acestea, deși art.21 alin.(4) CP prevede răspunderea persoanei juridice pentru infracțiunea prevăzută la art.243 CP, se pare că legiuitorul a uitat să prevadă în sancțiunea art.243 CP pedeapsa pentru persoana juridică. Astfel, deși *de iure* răspunderea ei este acceptată, *de facto* ea este imposibil de aplicat.

§ 5. Circumstanțele agravante ale infracțiunii spălarea banilor

Componenta de infracțiune cu circumstanțe agravante include semnele componentei de bază la care se adaugă și semnele ce agravează răspunderea penală. În ele legiuitorul indică circumstanțele care agravează considerabil pericolul social al infracțiunii comise. În literatura de specialitate așa componente sunt numite *calificate*. Art.243 CP include următoarele circumstanțe agravante:

„(2) Aceleași acțiuni săvârșite:

- a) repetat,
- b) de două sau mai multe persoane;
- c) cu folosirea situației de serviciu.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite:

- a) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;
- b) în proporții mari”.

Introducerea agravantelor pentru fapta spălarea banilor are drept menire curmarea actelor infracționale care sporesc pericolozitatea.

Se consideră a fi *repetată* săvârșirea a două sau a mai multor fapte ce creează infracțiunea spălarea banilor, dacă nu a expirat termenul de tragere la răspundere penală pentru fapta anterioară. Circumstanța respectivă trebuie interpretată în sensul art.31 CP, după care „se consideră repetare a infracțiunii săvârșirea a două sau a mai multor infracțiuni identice ori omogene, prevăzute de aceeași normă penală, cu condiția că persoana nu a fost condamnată pentru vreuna din ele și nu a expirat termenul de prescripție”. Reiese deci că, potrivit noului Cod penal, nu mai constituie indicele repetării cazul în care, deși persoana a fost condamnată pentru infracțiune, însă antecedentele penale pentru aceasta nu au fost stinse, prevedere care era valabilă pentru Codul penal al Republicii Moldova din 1961. Condiția din urmă a fost decriminalizată din considerentul că contravenea art.4 din Protocolul nr.7 al *Convenției Europene pentru Drepturile Omului* (încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950), în vigoare pentru Republica Moldova din 1 septembrie 1997, care garantează persoanei dreptul de a nu fi judecată sau pedepsită de două ori pentru săvârșirea unei infracțiuni, pentru care ea a fost deja achitată sau condamnată printr-o hotărâre definitivă. Modificarea respectivă s-a făcut,

pe bună dreptate, în scopul asigurării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, avându-se în vedere statutul pe care îl are Convenția respectivă în ordinea juridică internă a Republicii Moldova.

Pentru a califica fapta potrivit lit.(a) alin.(2) art.243 CP, sunt necesare a fi întrunite următoarele condiții:

a) săvârșirea în mod repetat a două sau a mai multor acte indicate la alin. (1) art.243 CP;

b) persoana să nu fi fost condamnată pentru vreuna din ele și să nu fi expirat termenul de prescripție;

c) faptele să fie prevăzute de aceeași normă penală – art.243 CP (este vorba deci de comiterea câtorva infracțiuni identice).

Dar, indicele repetării nu va exista dacă pentru fapta anterioară persoana a fost eliberată de răspundere penală, amnistiată sau grațiată.

Repetarea va exista în cazul săvârșirii de către o persoană a cel puțin două acțiuni prevăzute de latura obiectivă a componenței spălării banilor. Condiția esențială este că aceste acțiuni să fie distincte atât după obiectul material al operațiunii, cât și după intenție, stabilită pentru fiecare acțiune în parte.

Totodată, este necesar a deosebi calificarea infracțiunii în baza indicelui repetării de săvârșirea a două sau a mai multor acțiuni care ar constitui o infracțiune prelungită. De exemplu, persoana, în scopul legalizării veniturilor obținute pe căi ilegale, achiziționează un imobil având intenția de a-l realiza ulterior. În acest caz, actul cumpărării cu cel al înstrăinării constituie o singură infracțiune. La fel, infracțiune unică va fi și fapta subiectului care schimbă sau divizează o sumă mare de bani, obținută pe cale infracțională, în părți sau sume mai mici și o spală prin diverse organizații [152, 31]. Aceste fapte vor constitui o unitate infracțională sub forma infracțiunii prelungite, adică persoana săvârșeste la diferite intervale de timp, dar întru realizarea unei rezoluții unice, acțiuni care prezintă, fiecare în parte, conținutul spălării banilor, cu atât mai mult că aceste acțiuni nu sunt decât niște etape, faze ale infracțiunii finale.

Din cele expuse în capitolele precedente s-a observat că spălarea banilor este o faptă susceptibilă de a fi comisă sistematic. Mai mult decât atât, legislațiile multor state au prevăzut ca agravantă anume spălarea banilor comisă sistematic, ca îndeletnicire, fără a prevedea agravanta

repetat. Deci, urmează să mai facem o deosebire – cea dintre infracțiunea repetată și cea săvârșită din obișnuință sau ca îndeletnicire. Codul penal al Republicii Moldova nu a definit această formă a unicității legale de infracțiune, dar doctrina a considerat-o ca fiind acea infracțiune care se săvârșește prin repetarea faptei de un număr suficient de mare, pentru ca, prin această repetare, să rezulte că făptuitorul desfășoară activitatea infracțională respectivă, de obicei, din obișnuință sau ca îndeletnicire [41, p. 219]. Pentru astfel de infracțiune, obișnuința este un element al consumării infracțiunii [66, p. 619]. Este dificil a face o deosebire între aceste categorii de infracțiune doar după numărul de acte necesare pentru constituirea spălării banilor, fiindcă trebuie să se mai țină cont și de modul în care ele s-au succedat în timp, adică de intervalele ce le separă, precum și de caracterul, mai mult sau mai puțin sistematic, al repetărilor.

Deși se pare că ar fi mai corect de introdus agravanta ce prevede răspunderea pentru spălarea banilor comisă ca îndeletnicire, totuși indicele „repetat” facilitează sarcina organelor de drept în ce privește dovedirea sistematicității și tragerea la răspundere penală a infractorului. Astfel, este suficient acesta să fi comis două acte de spălarea banilor, pentru ca să existe agravanta de la lit.a) alin.(2) art.243 CP, pe când în cazul unei agravante „ca îndeletnicire”, aceasta nu ar fi suficient. În legislația franceză însă, pentru existența îndeletnicirii sunt suficiente cel puțin două fapte succesive [119, p. 5].

Calificativul „repetat” va fi și atunci când subiectul anterior a comis o infracțiune consumată sau nu, fie când a îndeplinit rolul de coparticipant (organizator, instigator, complice). Aceasta rezultă din faptul că legea recunoaște infracțiune nu doar actul consumat, dar și cel neconsumat, precum și nu doar al autorului, dar și al altor participanți [92, p. 521].

Cea de-a doua agravantă – spălarea banilor săvârșită *de două sau mai multe persoane*, trebuie înțeleasă în sensul art.44 și art.45 CP RM, conform cărora infracțiunea se consideră săvârșită cu participație simplă și complexă. Această agravantă se interpretează potrivit dispozițiilor Hotărârii Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor, din 2004 [129, p. 10]. Deci, se are în vedere cazul în care la săvârșirea spălării banilor au participat în comun doi sau mai mulți autori fără o înțelegere prealabilă

între ei, precum și cazul în care la săvârșirea spălării veniturilor au participat două sau mai multe persoane care s-au înțeles în prealabil despre săvârșirea în comun a faptei. Existența înțelegerii prealabile între coautori nu influențează asupra calificării faptei, săvârșite de două sau mai multe persoane, dar este luată în vedere la individualizarea pedepsei. De asemenea, se consideră autor persoana care săvârșește nemijlocit fapta prevăzută de legea penală, precum și persoana care a săvârșit infracțiunea prin intermediul persoanelor care nu sunt pasibile de răspundere penală din cauza vârstei, iresponsabilității sau din alte cauze prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova (art.42 alin.(2)). Deci, săvârșirea spălării banilor de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu una sau mai multe persoane, care nu întrunesc aceste semne, constituie agravanta „de două sau mai multe persoane”. Necesitatea incriminării participației, în special ca agravantă, este impusă de faptul că infracțiunea spălarea banilor sub aspect obiectiv se comite în majoritatea cazurilor de către mai multe persoane.

Un alt element important al acestei agravante este aspectul subiectiv, adică activitatea intenționat comună a participanților. Nu va exista agravanta de la lit.b) alin.(2) art.243 CP în cazul vinderii unui bun, la preț fictiv redus, unui terț care în urma operațiilor exercitate va legaliza bunul obținut. Vânzătorul nu a știut care vor fi intențiile terțului, deși ar fi putut bănuși în baza faptului că a realizat bunul la un preț fictiv. Neglijența, în cazul de față, nu este însă incriminată.

Toți subiecții prevăzuți la alin.(2) lit.b) art.243 CP trebuie să fie în cunoștință de cauză asupra autorului și faptei lui, autorul, la rândul său – asupra celorlalți participanți sau cel puțin asupra unuia dintre ei, nefiind obligatoriu să-i cunoască personal, ci doar existența lor, adică trebuie să existe o legătură subiectivă dublă.

Uneori, spălarea banilor poate fi infracțiune prelungită, de aceea este necesară înțelegerea anterioară faptei de spălare, iar exercitarea în comun a acțiunilor infracționale este posibilă pe parcursul întregii perioade de timp în care se realizează latura obiectivă a componenței date de infracțiune. Luând deci în considerație caracterul prelungit al spălării banilor, ne întrebăm: cum trebuie calificată fapta de alăturare a coparticipanților la actul infracțional deja început? Desigur, fiind prelungită, spălarea bani-

lor conține mai multe acțiuni și față de fiecare dintre acestea este posibilă înțelegerea. Acordul la care ajung părțile la fiecare faptă din cadrul infracțiunii prelungite capătă caracter juridic și se califică drept înțelegere prealabilă, deoarece faptele împreună vor constitui o singură infracțiune.

O altă circumstanță agravantă indicată în alin.(2) lit.c) art.243 CP – *cu folosirea situației de serviciu*. Termenul *situație de serviciu* este mai larg decât *funcție de răspundere*. El include nu doar exercitarea unor atribuții de serviciu, dar și oricare alte posibilități care sunt puse la dispoziția subiectului în vederea exercitării de către acesta a obligațiilor profesionale. Având în vedere că spălarea banilor în cele mai dese cazuri se înfăptuiește printr-un complex de operațiuni financiare (transferuri, tranzacții) și prin intermediul persoanelor juridice – organizații cu drept de a executa operațiuni financiare, considerăm că subiecți ai infracțiunii pot fi angajații din cadrul acestor organizații, care, efectuând acțiunile respective, folosesc situația lor de serviciu. În aceste cazuri în calitate de subiect al infracțiunii poate să apară doar o persoană cu funcție de răspundere sau o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală. Prin „folosirea situației de serviciu” se înțelege săvârșirea unor acțiuni care decurg din atribuțiile de serviciu ale făptuitorului și care sunt în limitele competenței sale de serviciu. În aceste cazuri nu este necesară calificarea suplimentară conform art.327 CP sau conform art.335 CP.

Esențial este ca subiectul să se fi folosit de facilitățile pe care i le oferă funcția deținută.

În cazul în care la săvârșirea acțiunilor ce țin de spălarea banilor participă un lucrător al unei instituții financiare și o altă persoană care nu întrunește calitățile acestui subiect special, calificarea se face pentru prima persoană potrivit art.243 alin.(2) lit.b) și c), iar pentru cea de-a doua – potrivit art.243 alin.(2) lit.b) CP. Dacă proporțiile veniturilor „spălate” de acești subiecți le depășesc pe cele mari, calificarea se face după art.243 alin.(3) lit.b) CP – în proporții mari.

Alin.(3) art.243 CP include alte două circumstanțe agravante:

- a) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;
- b) în proporții mari.

Agravanta de la alin.(3) lit.a) art.243 CP urmează a fi interpretată prin trimiterea la art.46 CP, după care „grupul criminal organizat este o

reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni” și la art.47 CP, conform căruia:

„(1) se consideră organizație (asociație) criminală o reuniune de grupuri organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației în scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice.

(2) Infracțiunea se consideră săvârșită de o organizație criminală dacă a fost comisă de un membru al acesteia în interesul ei sau de o persoană care nu este membru al organizației respective, la însărcinarea acesteia” [5, p. 16].

Gradul înalt de organizare presupune: o structură ierarhică și împărțirea rolurilor între participanții organizației criminale; disciplina internă strictă; activitate sporită a organizatorului; un sistem bine gândit de asigurare cu mijloace și instrumente de săvârșire a infracțiunii; existența unui sistem de asigurare a securității participanților; prelucrarea detaliată a planurilor etc. [128, p. 256]. În timp, aceste organizații au dovedit o mare capacitate de a se adapta la condițiile economice, sociale și politice în țările în care s-au constituit, iar mai apoi au desfășurat activități ilicite, reușind să achiziționeze bănci, holdinguri, hoteluri, cazinouri [116, p. 22].

Evident, organizatorul asociației va purta răspundere pentru toate infracțiunile comise de această organizație, dacă au fost cuprinse de intenția sa. Membrul organizației criminale poartă răspundere doar pentru infracțiunile la a căror pregătire sau săvârșire a participat.

Indiscutabil, elementul subiectiv al activității organizatorului în cazul spălării banilor (de altfel, ca și în cazul oricărei infracțiuni) se caracterizează doar prin intenție directă. Cu toate acestea, vinovăția organizatorului se poate manifesta și sub forma intenției indirecte față de infracțiunile comise de unul dintre membrii organizației săvârșite în interiorul acesteia, despre care organizatorul nu a știut, însă admitea posibilitatea comiterii ei, fie avea o atitudine indiferentă față de comiterea

acesteia, fără însă a miza pe o posibilă evitare a rezultatului criminal. Aceasta din considerentul că conducătorul organizației nu poate să nu admită comportamentul criminal al membrilor organizației.

De remarcat este și faptul că amploarea grupului criminal, numărul membrilor acestuia, depinde în special de metodele de „spălare” utilizate.

Deși legiuitorul le-a indicat la o singură circumstanță agravantă și deci nu ar avea careva importanță la încadrarea juridică a faptei, totuși este dificil a face distincția dintre grupul criminal organizat și organizația criminală. Nici legiuitorul nu a făcut careva delimitări mai riguroase, de aceea interpretarea acestora este lăsată în seama doctrinei. Un lucru este cert: că veniturile obținute de organizație merg spre dezvoltarea ulterioară a activității criminale; pe de altă parte, introducerea banilor în economia legală este posibilă doar după legalizarea lor. De obicei, în așa cazuri se recurge la serviciile unor persoane competente folosindu-se situația lor de serviciu. Pentru participarea la activitatea ce ține de spălarea banilor acestea din urmă vor răspunde nu conform alin.(2) lit.c) art.243 CP, ci conform alin.(3) lit.a) art.243 CP, adică pentru agravanta al cărei grad de pericolozitate este mai ridicat, după regulile concurenței.

O ultimă agravantă prevăzută la alin.(3) art.243 CP este *în proporții mari*. Aceasta urmează a fi înțeleasă în sensul art.126 CP, adică la proporții mari se atribuie valoarea, exprimată în bani, a bunurilor supuse procesului de spălare de către o persoană sau de un grup de persoane, care la momentul săvârșirii infracțiunii depășește 500 unități convenționale de amendă.

În opinia noastră, este paradoxal să se incrimineze în calitate de agravantă doar proporțiile mari incriminării nefiind supuse proporțiile deosebit de mari, pornind de la faptul că, conform art.4 al *Legii nr.633-XV*, se consideră suspecte operațiunile începând cu 300.000 lei sau chiar 500.000 lei. Ni se pare diferit pericolul social al faptelor spălarea banilor în care au fost implicate 10.000 lei (proporții mari) și al celor în care s-a operat cu sume ce depășesc cu mult chiar proporțiile deosebit de mari. De aceea, propunem să fie prevăzută și agravanta „în proporții deosebit de mari”.

Capitolul III

Delimitarea spălării banilor de infracțiunile adiacente

Toate infracțiunile provoacă un rezultat sau, cel puțin, comportă un pericol; totodată, fiecare infracțiune își are specificul său, fapt ce o face să se deosebească de multitudinea faptelor ilegale prevăzute de legea penală. Ceea ce le deosebește este anume componența de infracțiune cu elementele și semnele sale distincte. Spălarea banilor urmează a fi distinctă de infracțiunile economice, din care face parte și cu care este în strânsă legătură [125, p. 64; 107, p. 67]. Necesitatea unei distincții se impune, mai cu seamă, din considerentul că spălarea banilor nu este posibilă fără o infracțiune primară din care provin veniturile ilicite.

Infracțiunile, care sunt într-o anumită legătură cu spălarea banilor, nu sunt incluse într-un capitol aparte al Codului penal. Dar unul dintre criteriile după care acestea ar putea fi sistematizate ar fi obiectul material – mijloacele bănești, bunurile (mobile, imobile), alte venituri ilegale. În acest sens, autorul A. Șumilov propune o sistematizare a acestor infracțiuni [108, 20]. După el, ar exista un „nucleu” care include nemijlocit infracțiunea spălarea banilor, iar în jurul acestuia există o „membrană” care este compusă dintr-o multitudine de infracțiuni strâns legate de obținerea unui venit pe calea legalizării lui ulterioare (*Anexa 3*). Acestea din urmă constituie fie o sursă de obținere a veniturilor care ulterior vor fi spălate, fie apar chiar în calitate de metode de realizare a spălării banilor.

Legislațiile diferitelor state includ infracțiunea de *dobândire sau de comercializare a bunurilor despre care se știe că au fost obținute pe cale criminală* fie în Capitolul ce prevede infracțiunile contra patrimoniului (de exemplu, Codul penal al Republicii Moldova din 2003, Codul penal al Franței) sau în Capitolul ce vizează infracțiunile în domeniul activității economice (de exemplu, Codul penal al Federației Ruse, Codul penal al Turkmenistanului, al Uzbekistanului, al Poloniei). O cu totul

altă accepțiune o are legiuitorul român, care în art.268 CP prevede „dobândirea, deținerea sau folosirea de bunuri, cunoscând că acestea provin din săvârșirea de infracțiuni” drept modalitate a spălării banilor. Această din urmă variantă o prevedea inițial și *Legea Republicii Moldova nr.633* „Cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor”. În cele ce urmează se impune o distincție netă între cele două componente. Infracțiunea prevăzută de art.199 CP cuprinde faptele celui care este cumpărător, deținător, posesor și utilizator de rea-credință, dar numai când bunurile sunt de origine criminală, fapt cunoscut de subiectul infracțiunii.

În dependență de poziția legiuitorilor diverselor state, obiectul generic al acestor componente de infracțiune sunt aceleași sau diferite. Conform Codului penal al Republicii Moldova, obiectul generic specific componente de infracțiune prevăzute de art.199 CP îl constituie relațiile sociale ce protejează proprietatea, pe când obiectul generic al spălării banilor îl constituie relațiile sociale dirijate spre asigurarea stabilității sistemului economic al statului. Însă, în legislația penală a Rusiei acestea au un obiect generic comun – asigurarea activității economice normale în stat. Referitor la acest subiect, apare întrebarea: în care capitol ar trebui să fie inclusă infracțiunea prevăzută de art.199 CP? Considerăm că ar trebui inclus în Capitolul „Infracțiuni economice”, deoarece prin introducerea acestei infracțiuni s-a urmărit protejarea modului legal de exercitare a operațiunilor de dobândire sau de comercializare a bunurilor, dar nu însuși dreptul de proprietate.

Obiectul material al componente de infracțiunii de la art.199 CP include atât bunurile aflate în, cât și cele scoase din circuitul civil, exceptând substanțele psihotrope și stupefianțele sau armele și munițiile care sunt obiectul material al altor componente. Obiectul material al spălării banilor îl constituie doar bunurile ce sunt în circuitul civil, aceasta din considerentul că dacă ar fi excluse din circuit, ele nu ar putea fi legalizate. Bunul trebuie să fie obținut în ambele cazuri doar din infracțiuni, deși dispoziția art.199 CP indică expresia pe „cale criminală” care se interpretează totuși *stricto sensu*.

Elementul material al laturii obiective a componente de infracțiune prevăzute de art.199 CP îl constituie activitățile alternative de dobândire sau de comercializare. Dacă la dobândirea și comercializarea de bunuri

este posibilă complicitatea prin ajutor și sfaturi, atunci în cazul spălării banilor acestea nu se analizează decât ca autorat, fiind deci reprimite cu titlu principal [46, p.128].

Latura obiectivă a spălării banilor, spre deosebire de cea a dobândirii și comercializării bunurilor, poate include mai multe acțiuni sau operațiuni. Infrațiunea de la art.199 CP se distinge prin dobândirea bunului criminal, fără o promisiune prealabilă. În cazul acestei infrațiuni subiectul trebuie să nu fie participant la infrațiunea primară, iar pentru spălarea banilor legiuitorul nu prevede, la momentul actual, această excepție. La calificarea ambelor infrațiuni cunoașterea naturii însăși a infrațiunii primare nu are importanță. Distincția primordială constă în scop. Infrațiunea prevăzută de art.199 CP se comite fără scop de legalizare, iar cea prevăzută de art.243 CP – exclusiv cu scopul de legalizare a veniturilor obținute pe cale ilegală. Dacă subiectul ce a dobândit bunul, cu bunăștiință obținut pe cale ilegală, întreprinde ulterior măsuri în vederea legalizării lui, fapta se va califica în baza art.199 și art. 243 din Codul penal al Republicii Moldova. Totuși, este oare posibil în acest caz concursul de infrațiuni sau este vorba de concurența normelor care include în același timp indicii a două sau a mai multor norme juridico-penale [91, p. 210]. În cazul de față, dacă persoana mai întâi a dobândit venitul ilegal, iar ulterior i-a apărut intenția de a-l legaliza, se pare a fi vorba de concurs de infrațiuni, fiindcă au fost comise două elemente materiale. Apare întrebarea: oare nu ar fi vorba în acest caz de renunțarea benevolă a subiectului de la comiterea infrațiunii prevăzute de art.199 CP și concreșterea faptei în infrațiunea de la art.243 CP, adică evoluția infrațiunii din una ușoară în una mai puțin gravă? În așa caz, fapta s-ar califica doar conform art.243 CP. Se pare însă că o așa variantă nu este posibilă. În primul rând, fiindcă în acest caz nu se admite renunțarea benevolă, deoarece ea intervine doar până la consumarea faptei, iar fapta de la art.199 CP se consumă din momentul dobândirii bunului, comercializarea fiind o modalitate alternativă a acestei infrațiuni. Deci, dacă persoana a dobândit bunul despre care știa că are proveniență criminală, fapta s-a consumat. Totodată, ținând cont de faptul că subiect al spălării banilor nu poate fi participantul la infrațiunea primară, rezultă că calificarea se va face doar conform art.199 CP.

Există însă și o altă situație care ridică problema calificării: în care caz dobândirea bunului criminal va constitui infracțiunea de la art.199 CP și în care cea prevăzută de art.243 CP? Întrebarea se impune cu atât mai mult că dispoziția art.243 CP de asemenea prevede dobândirea de bunuri, cel care le dobândește cunoscând că provin din activitatea infracțională, în calitate de modalitate a spălării banilor. După o opinie, ar fi vorba de o calificare după regulile concurenței dintre parte și întreg, în rol de parte fiind art.199 CP, iar de întreg – art.243 CP [180, p. 73]. Aceasta se referă și la cazul comercializării care, pe de o parte, poate fi atât formă a infracțiunii prevăzute de art.199 CP, cât și a celei de la art.243 CP. După cum s-a observat mai sus, multe dintre semnele componentelor respective de infracțiune coincid, atât după conținut, cât și după volum (în ce privește componenta infracțiunii prevăzute la art.243 CP – doar după formă, cea a dobândirii). În același timp, orice dobândire a bunului criminal este ilegală, dar nu oricare dobândire are scop de legalizare. Deci, scopul este cel care individualizează spălarea banilor. În plus, art.243 CP dispune și alte modalități pe lângă cea de dobândire.

În același timp, ambele infracțiuni, atât de la art.199 CP, cât și de la art.243 CP, sunt apropiate de favorizarea infracțiunii (art.323 CP). Toate faptele prevăzute de legiuitor în cadrul acestor trei articole împiedică descoperirea operativă a infracțiunilor săvârșite în prealabil, identificarea rapidă a infractorului și pedepsirea lui. Și dacă infracțiunea prevăzută de art.323 CP are ca obiect juridic nemijlocit relațiile sociale privitoare la înfăptuirea justiției, atunci prin comiterea celor de la art.199, 243 CP se transgresează aceleași relații, doar că în mod subsidiar. Atât fapta ilicită de la art.199 CP, cât și cea de la art. 243 CP implică, într-o anumită măsură, favorizarea, în sens că fapta de la art.199 CP presupune o ascundere a bunurilor, cea de la art.243 CP – acțiuni constând în tănuirea, deghizarea sau denaturarea informației privind natura, originea, mișcarea sau apartenența bunurilor criminale. Mai mult decât atât, ambele infracțiuni de la art.199, 323 CP – implică lipsa unei promisiuni prealabile.

În opinia juristului rus I.Foinițki, dacă cumpărătorului îi este cunoscut cazul sustragerii, atunci dobândirea acestui bun de către el alcătuiește cazul favorizării unei sustrageri, dar nu infracțiunea prevăzută de art.199 CP [150, p. 7]. Adică, după el, faptul cunoașterii infracțiunii inițiale califică

fapta drept favorizare dinainte nepromisă, în timp ce necunoașterea acesteia implică calificarea potrivit art.199 CP. Cu o astfel de deosebire nu putem fi de acord, ea fiind doar una arbitrară, condiția cunoașterii faptei primare nu este una obligatorie. Deosebirea constă în latura subiectivă – în intenția și scopul pe care îl urmărea subiectul-dobânditor.

Ceea ce ar distinge favorizarea infracțiunii de celelalte infracțiuni prevăzute de art.243 și 199 CP este că ea presupune favorizarea infractorului și tăinuirea mijloacelor sau instrumentelor de săvârșire a infracțiunii, a urmelor acesteia sau a obiectelor dobândite pe cale criminală. Deci, se favorizează sau „se ascunde” infractorul, persoana care a comis infracțiunea. În timp ce prin săvârșirea celorlalte două infracțiuni se urmărește „ascunderea” infracțiunii însăși. Pe lângă aceasta, favorizarea este posibilă doar dacă fapta inițială a fost gravă, deosebit de gravă sau excepțional de gravă, condiție absentă pentru infracțiunile prevăzute de art.199, 243 CP.

În fine, toate aceste trei infracțiuni presupun o faptă de dobândire a unor bunuri din infracțiuni, doar că scopul acestora este diferit: Astfel, dacă la săvârșirea infracțiunii de la art.199 CP scopul este de obținere a unui venit, atunci la săvârșirea celei prevăzute de art.243 CP acesta este în principal de legalizare, dar care nu îl exclude și pe cel de profit (din aceste considerente, uneori se pare că art.199 CP este normă generală în raport cu art.243 CP, ceea ce însă nu e corect); scopul infracțiunii prevăzute de art.323 CP este de a ascunde infractorul. De aceea, calificarea conform art.323 CP nu se supune vreunei reguli a concurenței de infracțiuni, ci este vorba de o componență subsidiară (*delictum subsequens*) care are unele asemănări cu celelalte infracțiuni (Anexa 4).

Uneori, infracțiunea de *escrocherie* se califică drept spălarea banilor. În acest sens, drept exemplu de operațiuni ale spălării deseori se aduce schema de tip piramidă. Conform acesteia, cineva oferă cuiva șansa de a investi într-o companie promițătoare – cum ar fi o companie care produce programe de calculatoare pentru analiza pieței valutare străine, cu un profit mare garantat. Acesta din urmă va investi și va cere și altora să facă la fel; ultimele, la rândul lor, vor atrage alte persoane ce investesc. Uneori, dividende li se plătesc celor care au investit printre primii (luate din seria a doua sau a treia a celor care investesc). Când piramida se

prăbușește, toată lumea este în pierdere, cu excepția persoanei care a preluat investițiile. Exemplul de față nu constituie spălarea banilor, ci este o escrocherie, deoarece prin înșelăciune persoana și-a însușit bunurile, fără a tinde să legalizeze originea acestora. Escrocheria constituie o sustragere, adică o trecere în folosul făptuitorului sau al altor persoane, prin înșelăciune sau abuz de încredere, a bunurilor altuia. Deși spălarea banilor de asemenea presupune niște venituri ilicite, acestea totuși ulterior se legalizează pentru a ascunde originea lor adevărată (criminală). Acțiunile escrocului nu pot fi în esență legale, astfel de acțiuni nu sunt reglementate de lege, ele nu pot fi înregistrate sau licențiate, deci nu ar putea conduce la atingerea scopului de legalizare a veniturilor [159, p. 41].

Totodată, pornind de la escrocherie, spălarea banilor ar trebui deosebită și de *practicarea ilegală a activității de întreprinzător* (art.241 CP). Uneori, profitul obținut din practicarea acesteia va putea fi ulterior supus acțiunilor de legalizare. Problema apare când înseși aceste operațiuni de „spălare” se materializează în practicarea unor activități de întreprinzător. De exemplu, venitul ilegal obținut din comercializarea, conform standardelor, a produselor alimentare ulterior se plasează în anumite locații, de exemplu, restaurante. Aici banii „curați” îi vor acoperi pe cei „murdari”. Trebuie însă de remarcat că, în acest caz, fapta de plasare nu s-ar putea califica drept practicare ilegală a activității de întreprinzător, art.241 CP putând fi aplicat doar pentru fapta primară. Argumentul este că acțiunile de legalizare trebuie să constea din operațiuni completamente legale, altfel nu s-ar atinge scopul spălării banilor – de atribuire a unui caracter legal venitului criminal.

Vorbind despre banii „murdari”, aceștia de cele mai dese ori se asociază cu neachitarea impozitelor, adică obținuți ca urmare a *evaziunii fiscale* (art.244 CP). Confuzia se datorează aspectului dublu al infracțiunii de spălare. Astfel, veniturile ilegale pot fi achiziționate în urma unei evaziuni fiscale, dar aceasta nu înseamnă că ele sunt legalizate, adică nu există componenta spălării banilor. Obiectul nemijlocit al evaziunii fiscale îl constituie relațiile sociale (financiare) care asigură formarea bugetului de stat pe calea îndeplinirii de către contribuabili a obligațiilor fiscale. Obiectul material îl constituie sumele de bani care urmează a fi achitate bugetului de stat. Spre deosebire de evaziunea fiscală, a cărei

latură obiectivă se exprimă prin forme concrete (prin includerea în documentele contabile, fiscale sau financiare a unor date vădit denaturate privind veniturile sau cheltuielile ori prin tănuirea altor obiecte impozabile), spălarea banilor se exprimă printr-o multitudine de operațiuni. În cazul spălării banilor, esențial este scopul – cel de legalizare, care la evaziune lipsește. Evaziunea fiscală caută, în general, să minimalizeze baza impozabilă, în timp ce spălarea banilor, dimpotrivă, tinde să justifice existența veniturilor legale, deși, uneori, tehnicile utilizate la săvârșirea acestor infracțiuni pot fi aceleași [126, p. 191]. Pentru a vorbi de o evaziune fiscală incriminatorie, economia subterană se va transforma cu ajutorul legalizării banilor ori fără aceasta în economia de suprafață, iar mai apoi, în rezultatul unor încălcări stipulate expres în lege, vom putea apela la evaziunea fiscală incriminată în mod penal [48, p. 163].

După cum s-a văzut, legislațiile unor state (în special, cea rusă) consideră că spălarea banilor nu poate să opereze asupra veniturilor provenite din evaziune fiscală, deoarece acestea sunt obținute dintr-o activitate legală de întreprinzător și deci, fiind legal, venitul nu poate fi din nou legalizat.

Nu împărtășim această opinie, deoarece o dată ce în buget nu au fost vărsate plățile de rigoare, suma acestora devine ilegală. Dimpotrivă, este mai lejer să legalizezi venitul obținut din evaziune fiscală prin faptul că acesta se poate amesteca cu venitul legal rezultat din activitatea exercitată.

Cu toate că la evaziunea fiscală și la spălarea banilor se folosesc aceleași tehnici și chiar se pot sprijini reciproc, este important a înțelege că, obiectiv, ele sunt procese complet distincte. În general, evaziunea fiscală implică sustragerea veniturilor dobândite pe cale legală sau chiar ascunderea lor (dacă, spre exemplu, este vorba de bani lichizi) sau mascarea lor (prin declararea lor într-o categorie neimpozabilă). În ambele situații, venitul legal devine ilegal. Spălarea banilor este opusul acestui procedeu, în sensul că, în această situație, banii în cauză au proveniență ilegală, dar prin manopera de spălare li se dă o aparență legală, fiind introduși în circuitul legal, folosirea lor ulterioară fiind impozitată de către stat [140, p. 146].

Este necesar a face distincția dintre spălarea banilor și *pseudoactivitatea de întreprinzător* (art.242 CP). Crearea unei întreprinderi fictive nu trebuie înțeleasă drept activitate de întreprinzător ilegală. Fapta constă

în crearea întreprinderii fără intenția de a desfășura activitatea de întreprinzător sau bancară pentru acoperirea genurilor activității ilicite de întreprinzător. Scopul pseudoactivității de întreprinzător nu rezidă în obținerea beneficiului din activitatea pentru care s-a constituit, dar exclusiv – în atingerea unui rezultat ilicit. Scopul spălării banilor este legalizarea sau deghizarea originii bunurilor.

Ceea ce caracterizează infracțiunea prevăzută de art.242 CP este absența activității de fapt, adică întreprinderea nu produce nimic, nu îndeplinește lucrările sau serviciile la care s-a obligat prin constituirea sa. Scopul acesteia nu presupune satisfacerea necesităților consumatorilor și nici obținerea venitului, dar constă îndeosebi în atingerea rezultatului infracțional. Chiar dacă această organizație și exercită careva activități, o face doar formal, pentru a câștiga încrederea pe piață.

Pseudoactivitatea de întreprinzător este o activitate ilegală exercitată sub acoperirea unor structuri legal create.

Componenta infracțiunii prevăzute la art.242 CP este una materială, ea consumându-se din momentul cauzării daunei în proporții mari persoanelor fizice, juridice, statului. De aceea, nu este acceptabilă opinia conform căreia infracțiunea se consumă din momentul înregistrării de stat a întreprinderii [105, p. 216]. Am considera, printre altele, că art.242 CP ar fi mai lejer aplicabil, dacă fapta incriminată de el ar avea o componentă formală, prin aceasta incriminându-se anume fapta de creare fictivă a unor întreprinderi, indiferent de dauna provocată. Aceasta ar exclude concomitent și unele probleme de calificare.

În general, se consideră că faptele incriminate de art.242 CP și art.243 CP pot constitui concurs de infracțiuni. Aceasta este posibil dacă pe lângă „spălarea” banilor criminali pseudoîntreprinzătorul mai exercită și alte activități ilegale ce sunt cuprinse de intenția și scopul său criminal. Totuși, suntem de părere că în unele cazuri, dacă a fost constituită o întreprindere fictivă doar în scopul de a legaliza veniturile ilegale, atunci calificarea se face conform art.243 CP– pentru spălarea banilor.

Componentele infracțiunilor de la art.242 și art.243 CP sunt componente cu obiect generic comun, dar față de care se aplică regulile concurenței.

Regulile concurenței s-ar referi, mai întâi, la obiectul juridic care, deși, într-o anumită măsură, coincide la ambele, totuși în cazul infracțiunii

prevăzute de art.243 CP este mai amplu. Astfel, pentru infracțiunea de la art.242 CP acesta îl formează relațiile sociale care garantează interesele activității economice în sfera activității de întreprinzător [83, p. 151], totodată, asigurarea activității legale a întreprinderilor [163, p. 9]; în caz contrar, s-ar discredita activitatea de întreprinzător și cea bancară, lezând credibilitatea persoanelor fizice și juridice de a forma raporturi juridice. În același timp, pe lângă relațiile ce asigură stabilitatea și integritatea sistemului economic, obiectul juridic al infracțiunii prevăzute la art.243 CP, îl formează și asigurarea circuitului legal al bunurilor. În cazul infracțiunii de la art.242 CP, pseudoîntreprinderea se constituie fără scopul de a spăla banii deja obținuți ilegal, ci în scopul de a obține venituri ilegale. Pe de altă parte, spălarea banilor se face printr-o metodă (sau, mai concret, tehnică) specifică numai ei – crearea instituțiilor-fantomă în scopul de a deghiza sursa provenienței veniturilor ilegale. De asemenea, spălarea banilor este o componentă formală, spre deosebire de pseudoactivitatea de întreprinzător art.242 CP. După conținut, ultima este, susțin unii, formă a legalizării actelor de escrocherie; în opinia altora, pseudoactivitatea de întreprinzător nu este formă a legalizării, ci formă a tănuirii actelor de escrocherie [80, p. 381]. Cu toate acestea, ținem să concretizăm că crearea unor întreprinderi fictive, deși nu este modalitate, totuși apare în calitate de metodă a spălării banilor. De aceea, dacă o persoană care a obținut venit ilegal creează sau determină pe altcineva să creeze o pseudoîntreprindere, pentru ca prin aceasta să confere un caracter aparent legal veniturilor sale ilegale, fapta ar trebui să se încadreze doar în art.243 CP, fără concurs cu art.242 CP. Reieșind din cele enunțate mai sus, deoarece după conținut norma de la art.243 CP este mai amplă decât cea de la art.242 CP, considerăm că aceasta din urmă este partea, iar întregul este norma de la art. 243 CP, cu atât mai mult că latura obiectivă e mai largă la spălarea banilor (*Anexa 5*).

La origini, *spălarea banilor* a fost strâns legată de *contrabandă* (art.248 CP), în special de cea cu droguri (după cum s-a văzut, aceasta a și fost pentru prima dată incriminată anume în *Convenția ONU* contra traficului ilicit de stupefiante și psihotrope din 1988).

Scopul final al majorității grupărilor criminale ce se ocupă de contrabanda mărfurilor îl constituie eschivarea de la achitarea plăților vamale, prin aceasta obținând venit. Eludarea controlului vamal sau folosirea

frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală are finalitatea de tănuire a participanților legali și ilegali ai activității economice de la plata impozitelor și a taxelor în volumul lor real.

Spălarea banilor are tangențe și cu *eschivarea de la achitarea plăților vamale* (art.249 CP). Deosebirea eschivării de la achitarea plăților vamale de spălarea banilor constă în aceea că neachitarea plăților are la bază venituri legal obținute, dar se ascunde însăși existența lor, dacă ele sunt plasate pe conturi sau este deghizată natura lor (inclusiunea lor într-o categorie ce nu se supune impozitării). Aceasta transformă veniturile legale în venituri ilegale. La spălarea banilor însă se acționează invers. Veniturilor dobândite ilegal (de exemplu, din contrabanda cu droguri etc.) li se conferă aspectul de legal obținute. În ce privește influență asupra politicii fiscale a statului, eschivarea de la impozite și spălarea banilor au efecte cu totul opuse [84, p. 204].

Deci, cei care se sustrag să plătească impozitele comunică despre activitatea lor astfel, încât să plătească impozite mai mici – micșorează datele despre mărfurile importate sau exportate ce se prezintă organelor vamale. Cel ce spală banii, dimpotrivă, mărește datele privind veniturile sale obținute din activități legale, acoperind în acest fel venitul ilegal.

Spălarea banilor poate avea puncte de tangență cu alte infracțiuni, dar acestea ar putea apare ca sursă a venitului ilegal, deci în calitate de faptă primară.

Concluzii

Rezultatele obținute în urma investigațiilor efectuate constau în:

1. Stabilirea atitudinii diferite a statelor față de necesitatea incriminării spălării banilor în legislațiile lor naționale. Sunt state care nu incriminează spălarea banilor, grație cărui fapt ele devin zone atractive pentru legalizarea veniturilor de proveniență ilegală. O altă categorie de state consideră spălarea banilor o infracțiune gravă, însă concep diferit obiectul ei generic sau cel material.

2. Demonstrarea faptului că spălarea banilor este un *delictum subsequens* și deci că este conexă unei fapte primare care și devine sursa venitului „spălat”. Potrivit unor legislații, aceste fapte primare ar putea fi oricare încălcări de lege, după altele – doar cele penale și, în fine, o a treia categorie limitează și mai mult sfera lor, reducându-le doar la cele expres indicate în lege.

3. Definirea noțiunii de *venit ilegal* și determinarea caracterului acestuia.

4. Descrierea etapelor procesului de spălarea banilor, printre care *plasarea, stratificarea și integrarea*.

5. Stabilirea modalităților de săvârșire a laturii obiective a infracțiunii spălarea banilor:

- săvârșirea acțiunilor orientate spre atribuirea unui aspect legal sursei și provenienței mijloacelor bănești, a bunurilor sau a veniturilor obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunilor;

- săvârșirea acțiunilor direcționate spre tănuirea, deghizarea sau denaturarea informației privind natura, originea, mișcarea, plasarea sau apartenența acestor mijloace bănești, bunuri sau venituri;

- dobândirea, posesia sau utilizarea de bunuri, participarea la orice asociere, înțelegere, complicitate, prin ajutor sau sfaturi, în vederea comiterii acțiunilor în cauză.

6. Explicarea caracterului *formal* al componenței de infracțiune spălarea banilor și, o dată cu aceasta, a momentului de consumare a faptei incriminate la art.243 CP.

7. Determinarea formei vinovăției pentru spălarea banilor și a scopului acesteia.

8. Demonstrarea necesității de a limita sfera subiecților activi ai spălării banilor, instituind astfel un subiect special.

Analiza și generalizarea materiei expuse în investigația de față permit formularea următoarelor **concluzii**:

1. Din raționamentul de a facilita comunicarea și din considerentul că termenul „spălare” a invadat deja legislația națională și cea internațională, optăm pentru păstrarea termenului „spălarea banilor”, deși acesta nu este decât un jargon juridic.

2. Problema-cheie vizează interpretarea corectă a noțiunii de „venit”. În acest sens, acordurile internaționale poartă un caracter de recomandare, iar doctrina nu este deloc univocă. Legiuitorul moldovean în art.243 CP a preluat sensul restrictiv, adică înțelegând prin venit doar veniturile provenite din infracțiuni, fapt cu care suntem de acord.

3. Un element important în tratarea obiectului material al compoziției date este necesitatea ca acesta să fie un bun aflat în circuitul civil; în caz contrar, nu s-ar putea atinge legalizarea lui.

4. La obiectul material al spălării banilor trebuie de atribuit: bunurile (banii, titlurile de valoare, lucrurile mobile sau imobile, produsele lucrărilor și serviciilor) sau alte venituri (rezultatele activității intelectuale cu conținut material) obținute din infracțiuni. Informația nu constituie obiect material, deoarece ea nu are conținut sau aspect material.

5. Puțin importă faptul dacă însuși autorul infracțiunii principale a fost tras la răspundere. Este suficientă constatarea existenței infracțiunii primare, chiar dacă toate circumstanțele acesteia încă nu au fost clarificate. Infracțiunea spălarea banilor va exista chiar dacă autorul infracțiunii principale nu a fost urmărit sau condamnat pentru cauză de deces, eschivare de la răspundere sau pentru faptul că nu este cunoscut. Spălarea banilor va exista și va fi în mod egal pedepsibilă chiar dacă autorul primei infracțiuni este iresponsabil din cauza vârstei sau a stării psihice. Orice circumstanțe cu caracter individual care scutesc de răspundere autorul infracțiunii primare (de exemplu amnistia) se aplică doar cu titlu personal și nu scutesc de răspundere autorul delictului de consecință.

6. Considerăm că autor al infracțiunii spălarea banilor poate fi, în exclusivitate, persoana care nu a participat la infracțiunea primară și aceasta pentru a respecta principiul *non-bis-in-idem*; or, o persoană care

legalizează bunul sustras de către ea trebuie să răspundă pentru sustragere nu și pentru spălarea banilor.

7. Pentru existența componenței de infracțiune prevăzute la art.243 CP nu are importanță dacă infracțiunea primară a fost comisă în străinătate.

8. Este necesară introducerea în sancțiunea art.243 CP a pedepsei pentru persoanele juridice subiecți ai spălării banilor.

9. Vorbind despre metode ca semn al laturii obiective, accentuăm asupra faptului că acestea trebuie să aibă un caracter legal; or, numai astfel se poate atinge scopul legalizării veniturilor obținute ilicit.

10. Pornind de la faptul că infracțiunea spălarea banilor însoțește întotdeauna o infracțiune prealabilă, apare întrebarea dacă prin tragerea la răspundere penală pentru spălarea banilor nu s-ar încălca principiul prezumției nevinovăției pentru prima faptă, sau chiar dacă ar fi necesară o sentință care ar dovedi culpabilitatea. Concluzionăm că nu este necesară vreo decizie judiciară în acest sens, iar în ce privește principiul nominalizat, acesta urmează a fi garantat în ordine procesuală; prin incriminarea faptei spălarea banilor nu este vorba de o lezare a acestui principiu.

În vederea perfectării legislației penale, facem următoarele **recomandări**:

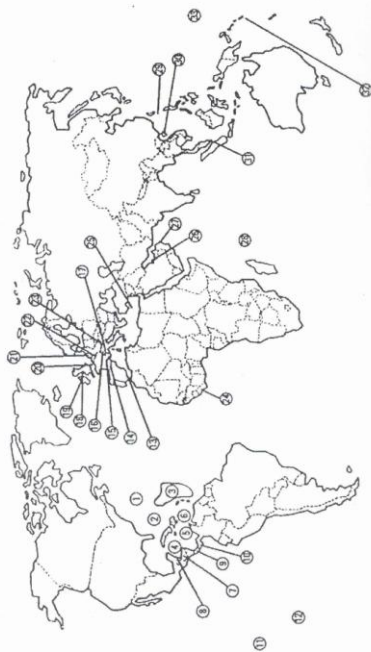
1. Multiple întrebări ridică valoarea sumelor „spălate”, adică de la ce proporții se consideră existentă infracțiunea. Legea penală nu a prevăzut acest moment. Opinăm că ar putea să se considere de la 500 u. c., adică în proporții mari. Acest criteriu l-am stabilit din considerentul că, dacă, spre exemplu, s-ar „spăla” 5 u. c., atunci, făcând referință la alin.(2) art.14 CP și ținând cont de faptul că infracțiunea prevăzută la art.243 CP este o infracțiune mai puțin gravă, aceste 5 u.c. nu par a fi suficiente pentru a declanșa o urmărire.

2. Considerăm de prisos repetarea în dispoziția art.243 CP a sinonimelor *sursă* și *proveniență* și propunem utilizarea termenului de *origine*. La fel, termenul *posesie*, pentru a nu fi confundat cu cel utilizat în dreptul civil și pentru a nu avea interpretări prea largi, urmează a fi înlocuit cu cel de *deținere*.

3. Nu este oportun a indica în dispoziția art.243 CP formele de „participare la orice asociere, înțelegere”, deoarece ele transformă tentativa în infracțiune consumată, iar „complicitatea” devine pedepsibilă ca și pentru autorat. De aceea, recomandăm excluderea acestora.

4. Propunem a se exclude din *Legea nr.633-XV* din 15.11.2001 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor expresia „dobândirea, posesia sau utilizarea de bunuri, cunoscând că acestea provin din săvârșirea unei infracțiuni, participare la orice asociere, înțelegere, complicitatea prin ajutor sau sfaturi în vederea comiterii acțiunilor în cauză”, deoarece aceasta ar face confuzii cu dispoziția art.199 CP. Participarea la asociere sau înțelegere în vederea ulterioarei comiteri a spălării banilor trebuie calificată drept pregătire la spălarea banilor. În plus, complicitatea nu poate fi desprinsă de faptă, ea se absoarbe de unitatea faptică fără a face referință la art.42 CP, iar cel care facilitează justificarea legalității veniturilor ilegale nu este complice, dar autor, dacă fapta se integrează modalităților normative ale spălării banilor.

5. Nu considerăm oportune modificările Legii nr.633-XV, din 1-7 ianuarie 2005, în ceea ce privește completarea unor dispoziții ale legii cu cuvintele „și finanțării terorismului”. În pofida faptului că acțiunile de mare amploare ce țin de spălarea banilor se comit în majoritate în vederea susținerii activității teroriste, totuși activitatea de finanțare a terorismului nu ține de competența Legii nr.633-XV, pentru aceasta existând acte normative speciale. Este bănuitoare această modificare, cu atât mai mult că și alte tipuri de criminalitate decât terorismul recurg la operațiuni de spălarea banilor. Pe lângă aceasta, spălarea banilor se comite nu doar în vederea finanțării terorismului; pe de altă parte, organizațiile teroriste înlesnesc spălarea banilor întâi de toate pentru a-și justifica veniturile obținute ilegal investind o parte din ele în activitatea teroristă. De aceea, considerăm oportună excluderea formulei „finanțarea terorismului” din conținutul Legii nr.633-XV.

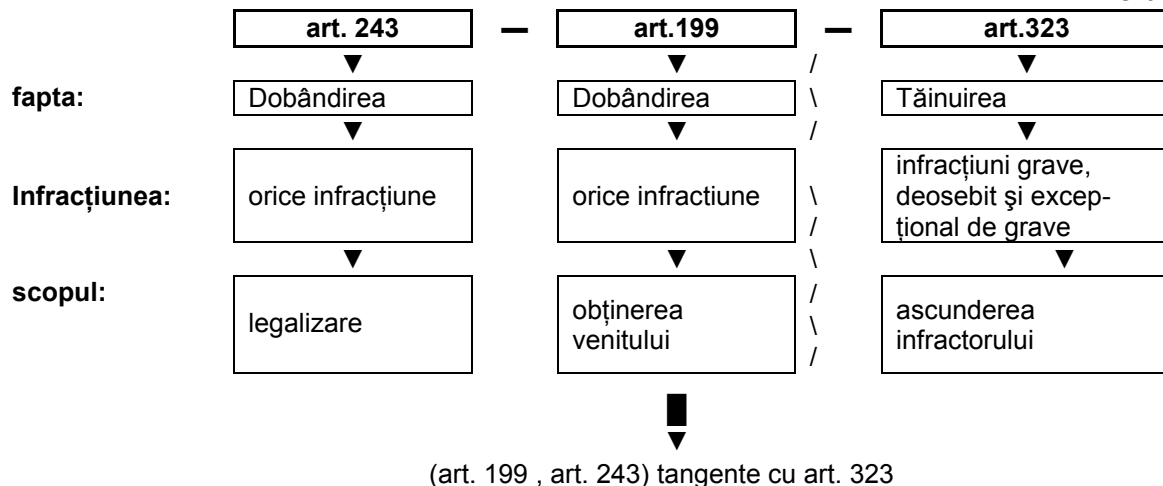
- [illegible]

Etapele spălării banilor

Plasare	Stratificare	Integrare
- introducerea în tranzacții financiare - transfer electronic - titluri de valoare - conturi în străinătate - casinouri - schimb valutar - depozite bancare - înființarea unor unități fictive - transfer fizic ilegal al valutei - achiziționarea bunurilor - comerț cu amănuntul	- corporații străine fictive - firme de broker - transferuri în băncile străine - companii de asigurare - licitație - vânzări/cumpărări - HAWALLA - off-shore	- împrumut din străinătate - plata titlurilor de valoare - onorarii de consultanță - false prestări de servicii - plăți excesive - donații - investiții

Coraportul spălării banilor cu alte infracțiuni

art. 249	art. 248	art. 244	art. 245
art. 241	art. 242	art. 240	art. 239
art. 238		Spălarea banilor (art. 243)	art. 190
art. 217	art. 199	art. 195	art. 333
art. 334	art. 324	art. 325	art. 252
art. 253			

<i>Criterii comparative</i>	<i>Art. 242 CP <</i>	<i>Art. 243 CP</i>
<i>Formele laturii obiective</i>	<i>Crearea întreprinderii</i>	<i>-săvârșirea acțiunilor spre atribuirea aspectului legal;</i> <i>-săvârșirea acțiunilor spre tăinuire, deghizare, denaturare;</i> <i>-dobândirea, posesia...</i>
<i>Componența</i>		<i>Formală</i>
<i>Scop</i>	<i>Materială</i>	<i>Legalizarea</i>
<i>Tehnici</i>	<i>Obținerea venitului</i>	<i>Întreprinderi fictive</i>

BIBLIOGRAFIE

Izvoare normative

1. Code Européen des Affaires. – Paris: DALLOZ, 1995. - 1821 p.
2. Codul civil al Republicii Moldova, nr.1107-XV din 6 iunie 2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 82-86 (967-971).
3. Code Pénal de la France. – Paris: DALLOZ, 2001. - 2434 p.
4. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.122-XV din 14.03.03 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110 (1197-1203).
5. Codul penal al Republicii Moldova // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129 (1013-1014).
6. Codul penal și acte conexe // Monitorul Oficial al României. – București: Regia autonomă, 2004. - 437 p.
7. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994. – Chișinău: MOLDPRES, 1994. - 47 p.
8. Convenția ONU din 20.12.1988 de la Viena contra traficului ilicit de stupefiante și substanțe psihotrope // Tratatate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998). Vol.8. – Chișinău: MOLDPRES, 1999, p. 147 – 214.
9. Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 43-45 / 281.
10. Convenția penală cu privire la corupție adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999 // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2003, nr. 12, p. 13-18.
11. Directive (CEE) nr.91/308 du Conseil du 10 juin 1991, relative à la prévention de l'utilisation du système financier aux fins du blanchiment de capitaux // Code Européen des affaires. – Paris: DALLOZ, 1995. - 1821 p.
12. Federal Criminal Code and Rules. Title 18. Crime and Criminal Procedure (amendment received to February 15, 1999) // West Group, St. Paul, Minn, 1999, p. 752 – 755.
13. Hotărârea Băncii Naționale a Moldovei privind Recomandările referitor la elaborarea de către băncile din Republica Moldova a programelor privind prevenirea și combaterea spălării banilor, nr. 94

- din 25.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 59-61.
14. Instrucțiunea Ministerului Finanțelor Republicii Moldova privind completarea formularelor tipizate ale evidenței primare a jocurilor de noroc în cazinouri din 19.06.1998 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 26/55.
 15. Legea Republicii Moldova privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale, nr. 317-XV din 18.07.2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 208-210.
 16. Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor, nr. 633-XV din 15.11.2001 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 139-140/1084. - cu modificările Legii nr. 436-XV din 24.12.2004 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 1-4 (1600-1603).
 17. Legea Republicii Moldova privind instituțiile financiare, nr. 550-XIII din 21.07.1995 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1996, nr. 1.
 18. Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției privind spălarea banilor, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională, nr. 914-XV din 15.03.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 43-45/281.
 19. Legea nr.21 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor // Monitorul Oficial al României, 1999, nr. 18, Partea I.
 20. Legea nr. 656/2002 // Monitorul Oficial al României, 2002, nr. 904.
 21. Legea Republicii Moldova cu privire la bani, nr. 1232 din 15.12.1992// Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1993, nr. 3/51.
 22. Legea Republicii Moldova cu privire la piața valorilor mobiliare, nr. 199-XIV din 18.11.1998 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 27-28 / 123.
 23. Loi de la France nr.96-392 du 13 mai 1996 relative à la lutte contre le blanchiment et le trafic des stupéfiants et à la coopération internationale en matière de saisie et de confiscation des produits du crime. – Code Pénal de la France, Paris: DALLOZ, 2001. - 2434 p.
 24. Regulamentul Băncii Naționale a Moldovei privind reglementarea valutară pe teritoriul Republicii Moldova, cu modificările și completările ulterioare // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 56-58.

25. Закон о противодействии легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем. Федеральный закон от 7 августа 2001, № 115-ФЗ // Собрание законодательства Российской Федерации, 2001, nr. 33 , partea 1.
26. Конвенция ООН против транснациональной организованной преступности // Международное публичное и частное право, 2001, nr. 2, p. 57–75.
27. Уголовный кодекс Аргентины. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. - 238 p.
28. Уголовный кодекс Грузии. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. - 748 p.
29. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. – În: Михайлов В., Трошкин Е., Баньковский А. Противодействие легализации “грязных” доходов: правовые и организационные формы. – Минск: Тесей, 2001. - 398 p.
30. Уголовный кодекс Республики Беларусь. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. - 473 p.
31. Уголовный кодекс Республики Казахстан. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. - 464 p..
32. Уголовный кодекс Республики Туркменистан. – În: Михайлов В., Трошкин Е., Баньковский А. Противодействие легализации “грязных” доходов: правовые и организационные формы. – Минск: Тесей, 2001. - 398 p.
33. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. – În: Михайлов В., Трошкин Е., Баньковский А. Противодействие легализации “грязных” доходов: правовые и организационные формы. – Минск: Тесей, 2001. - 398 p.

Izvoare doctrinare: manuale, monografii

34. Anghel E. Ion. Investițiile străine directe, modernizarea și înzestrarea cu factori. – București: CIDE, 2002. - 28 p.
35. Ascensio Hervé, Emmanuel Decaux et Alain Pellet. Droit international pénal. – Paris: CEDIN X, ed. A. Pedone, 2000. - 1052 p.
36. Baieș Sergiu, Roșca Nicolae. Drept civil. Partea Generală. Persoana fizică. Persoana juridică. – Chișinău, 2004. - 451 p.
37. Basarab Matei. Drept penal. Partea Generală. – Iași: Chemarea, 1992. - 480 p.

38. Basno Cezar, Dardac Nicolae. Operațiuni bancare. Instrumente și tehnici de plată. – București: Editura Didactică și Pedagogică, 1996. - 252 p.
39. Blum Jack A. et col. Paradis financiers, secret bancaire et blanchiment d'argent. – Nations Unies Office pour le contrôle des drogues et la prevention du crime, New York, 1999. - 82 p.
40. Bujor V., Buga L. Drept penal comparat. – Chișinău, 2003. - 100 p.
41. Bulai Constantin. Drept penal. Partea Generală. Vol. 1. – București: “Șansa” SRL, 1997. - 460 p.
42. Butiuc Constantin. Infracțiunea complexă. – București: ALL BECK, 1999. - 195 p.
43. Cod penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. A. Barbăneagră. – Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2003. - 836 p.
44. Conte Philippe. Droit pénal spécial. – Paris: Litec, 2003. - 437 p.
45. Cosmovici Paul Mircea. Drept civil. – București: ALL, 1996. - 501 p.
46. Cutajar Chantal. Le blanchiment des profits illicites. – Presses Universitaires de Strasbourg, 2000. - 222 p.
47. Cutajar – Rivière Chantal (préface de Pascal Diener). La société écran. Essai sur sa nation et son régime juridique. – Paris: L.G.D.J., 1998. - 517 p.
48. Cușnir Valeriu, Berliba Viorel. Aspecte juridico-penale ale evaziunii fiscale a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor. – Chișinău, 2002. - 208 p.
49. Delmas - Marty Mireille. Droit pénal des affaires. – Paris: PUF, 2000. - 330 p.
50. Dicționar enciclopedic. – Chișinău: Cartier, 2001. - 1696 p.
51. Dicționar de sinonime. – București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989. - 551 p.
52. Dobrinioiu Vasile și al. Dreptul Penal. Partea Generală. – București: Europa Nova, 1999. - 564 p.
53. Eminescu Yolanda. Dreptul de autor. – București: Lumina Lex, 1994. - 287 p.
54. Fletcher George P., Dolea Igor, Blanaru Dragoș. Concepte de bază ale justiției penale. – Chișinău: Arc, 2001. - 411 p.
55. Gattegno Patrice. Droit pénal spécial, 5e éd. – Paris: DALLOZ, 2003. - 420 p.

56. Glaser Stephan. Droit international pénal conventionnel. – Bruxelles: Ets. E. Bruylant, 1970. - 651 p.
57. Hafner Wolfgang. Im Schatten der Derivate. Das Schmutzige Geschäft der Finanzelite mit der Geldwäsche. – Frankfurt am Main, 2002. - 217 p.
58. Hérail Jean-Louis, Ramael Patrick. Blanchiment d'argent et crime organisé: la dimension juridique. – Paris: PUF, 1996. - 196 p.
59. Jeandidier Wilfrid. Droit pénal des affaires, 3e éd. – Paris: DALLOZ, 1998. - 576 p.
60. Jerez Olivier. Le blanchiment de l'argent. – Paris: Banque Editeur, 1998. - 279 p.
61. Lamorlette Thèrry, Rassat Patrick. Guide critique et sélectif des "paradis fiscaux" à l'usage des particuliers: peut-on réduire légalement ses impôts par des placements à l'étranger...on en France? – Paris: PUF, 1995. - 198 p.
62. Larguier Jean, Conte Phillipe. Droit pénal des affaires. – Paris: Armand Colin, 2001. - 502 p.
63. Lefebvre Francis. Paradis fiscaux et opérations internationales: mesures anti-évasion, lutte contre le blanchiment, pays et zones à fiscalité privilégiée. – France: Levallois-Perret, 2002. - 517 p.
64. Lefebvre Francis. Paradis fiscaux et opérations internationales: pays et privilégiée, mesures anti-évasion. – France: Levallois-Perret, 1999. - 503 p.
65. Mănăilă Adrian. Companiile off-shore sau evaziunea fiscală legală. – București: ALL BECK, 1999. - 159 p.
66. Merle Roger, Vitu André. Traité de droit criminel. Tome 1. – Paris: Edition Cujas, 1978. - 1068 p.
67. Mic dicționar enciclopedic. – București: Editura Enciclopedică Română, 1972. - 1730 p.
68. Nistoreanu Gheorghe, Păun Costică. Criminologie. – București, 1996. - 318 p.
69. Nistoreanu Gheorghe, Boroș Alexandru. Drept penal. Partea Specială. – București: ALL BECK, 2002. - 586 p.
70. Paradis financiers, secret bancaire et blanchiment d'argent. Nations Unies. Office pour le contrôle des drogues et de crime. – New York: Nations Unies, 1999. Collection Technical series du PNUCID. - 82 p.

71. Pivniceru Mona Maria. Răspunderea penală în dreptul internațional. – București: Collegium - Polirom, 1999. - 199 p.
72. Rancé Pierre, de Baynast Olivier. L'Europe judiciaire. Enjeux et perspectives. – Paris: DALLOZ, 2001. - 159 p.
73. Stefani Gaston, Levasseur Georges, Bouloc Bernard. Droit pénal général. – Paris: DALLOZ, 1997. - 638 p.
74. Streteanu Florin, Chiriță Radu. Răspunderea penală a persoanei juridice. – București: ROSETTI, 2002. - 220 p.
75. Ulianovschi Xenofon. Participația penală. – Chișinău: Asociația Judecătorilor din Moldova și Centrul de Drept, 2000. - 236 p.
76. Vasilescu Ion, Românu Ion, Cicea Claudiu. Investiții. – București: Editura Economică, 2000. - 480 p.
77. Véron Michel. Droit pénal des affaires. – Paris: Armand Colin, 1999. - 284 p.
78. Voicu Costică. Spălarea banilor murdari. – București: SYLVI, 1999. - 370 p.
79. Voicu Costică, Ungureanu Georgeta Ștefania, Voicu Adriana Camelia. Investigarea criminalității financiar-bancare. – București: Polipress, 2003. - 347 p.
80. Бойцов А.И. Преступления против собственности. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. - 773 p.
81. Волженкин Б.В. Экономические преступления. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 1999. - 296 p.
82. Волженкин Б.В. Преступления в сфере экономической деятельности. – Санкт-Петербург: Юридический Центр, 2002. - 639 p.
83. Гаухман Л.Д., Максимов С.В. Преступления в сфере экономической деятельности. – Москва: ЮрИнфоР, 1998. - 293 p.
84. Диканова Т.А., Осипов В.Е. Борьба с таможенными преступлениями и отмыванием „грязных” денег. – Москва: ЮНИТИ, 2000. - 310 p.
85. Здравомыслов Б.В. Уголовное право Российской Федерации. Часть Особенная. – Москва: Юрист, 2000. - 550 p.
86. Иншаков С.М. Зарубежная криминология. – Москва: Инфра М - НОРМА, 1997. - 370 p.

87. Кернер Х.-Х., Дах Э. Отмывание денег. Путеводитель по действующему законодательству и юридической практике. – Москва: Международные отношения, 1996. - 240 р.
88. Козлов А.П. Соучастие. Традиции и реальности. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. - 362 р.
89. Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации / Под ред. В.М. Лебедева, Ю.И. Скуратова. – Москва: НОРМА, 2002. - 916 р.
90. Клаус Коттке. «Грязные» деньги – что это такое? Справочник по налоговому законодательству в области „грязных” денег. – Москва: Дело и сервис, 1998. - 704 р.
91. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. – Москва: ЮРИСТЪ, 1999. - 352 р.
92. Курс уголовного права. Часть Общая. Том 1 / Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И.М. Тяжковой. – Москва: Зерцало-М, 2002. - 611 р.
93. Курс уголовного права. Часть Особенная. Том.4 / Под. ред. Г.Н. Борзенкова, Б.С. Комиссарова. – Москва: Зерцало-М, 2002. - 660 р.
94. Лопашенко Н.А. Преступления в сфере экономической деятельности. Комментарий к главе 22 УК РФ. – Ростов на Дону: ФЕНИКС, 1999. - 382 р.
95. Лукашук И.И., Наумов А.В. Международное уголовное право: Учебник для юридических факультетов и вузов. – Москва: Спарк, 1999. - 286 р.
96. Лупинская П.А. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации. – Москва: Юрист, 1998. - 694 р.
97. Марченко М.Н. Общее государства и право. – Москва: Зерцало, 1998. - 466 р.
98. Международное сотрудничество в борьбе с отмыванием доходов полученных незаконным путем. – Москва: ЮрИнфоР, 1999. - 81 р.
99. Михайлов В., Трошкин Е., Баньковский А. Противодействие легализации “грязных” доходов: правовые и организационные формы. – Минск: Тесей, 2001. - 398 р.
100. Михайлов В.И. Противодействие легализации доходов от преступной деятельности. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. - 425 р.

101. Наумов А.В. Российское уголовное право. Часть Общая. – Москва: СПАРК, 1996. - 478 р.
102. Никулина В.А. Отмывание «грязных» денег. – Москва: Юрлитинформ, 2001. – 157 р.
103. Панов В.П. Международное уголовное право. – Москва, 1997. - 309 р.
104. Преступления в сфере экономики / Под ред. А.П. Короткова. – Москва: Экзамен, 2001. - 222 р.
105. Рарог А. Уголовное право. Часть Особенная. – Москва, 2000. - 304 р.
106. Расследование преступлений в сфере экономики / Под ред. Н.Н. Кожевникова. – Москва: СПАРК, 2001. - 415 р.
107. Сапожков А.А. Кредитные преступления. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. - 238 р.
108. Шумилов А.Ю. Новый закон о противодействии отмыванию преступных доходов: Учебно-практическое пособие. – Москва: Изд - во И.И. Шумилова, 2002. - 39 р.

Publicații periodice:

109. Aninat Eduardo, Hardy Daniel, Johnston Barry. Combattre le blanchiment d'argent et le financement du terrorisme // Finances & Développement, septembre, 2002, p. 44-47.
110. Avena-Robardet Valérie. La loi sur le blanchiment des capitaux ne permet pas l'indemnisation de la victime d'un chèque falsifié // Recueil DALLOZ, 2004, n^o19, p. 1380.
111. Blanchiment de capitaux provenant d'un trafic de stupéfiants // Juris Classeur Pénal, fiche jaune (1) 8, 2004, p. 314159.
112. Bouloc Bernard. De quelques aspects du délit de blanchiment // Revue de Droit Bancaire et Financier, 2002, n° 3 (mai/juin), p. 151-153.
113. Bouloc Bernard. La prévention du blanchiment d'argent // Revue de Droit Bancaire et Financier, 2002, n° 6 (novembre/décembre), p. 359-362.
114. Bonneau Thierry. Instruments de paiement et lutte contre le blanchiment des capitaux // Banque et Droit, 2003, n° 88 (mars-avril), p. 26-28.
115. Brînză Sergiu. Configurația obiectului infracțiunii // Revista Națională de Drept, 2003, nr. 7, p. 7-11.

116. Ciobanu Petruț. Prevenirea și combaterea infracțiunii de spălarea banilor // Revista română de Drept al afacerilor, 2003, nr. 5, p. 20-26.
117. Culioli Marcel. Infraction générale de blanchiment // Juris Classeur pénal, livre IV, fascicule 10, 8, 1997, 181139, p. 1-15.
118. Culioli Marcel. Infraction générale de blanchiment. Conditions et constitution // Juris Classeur pénal, livre IV, fascicule 20, 8, 1997, 181139, p. 4.
119. Culioli Marcel. Infraction générale de blanchiment // Juris Classeur pénal, livre IV, fascicule 30, 8, 1997, 181140, p. 3-5.
120. Cutajar Chantal. L’auteur de l’infraction principale et le blanchiment // Recueil DALLOZ, 2004, n^o19, p. 1377-1381.
121. Dabu V., Căținean S. Despre “spălarea” produsului infracțiunilor // Dreptul, 2002, nr. 12, p. 128-144.
122. Dabu V., Căținean S. Noua lege pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor (Legea nr. 656/2002) și Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate // Dreptul, 2003, nr. 6, p. 24-46.
123. Davoust Dominique. La lutte contre le blanchiment de capitaux: une action menée au plan international, européen et national // Petites affiches, 2002, n° 155, p. 4-18.
124. Delmas Saint-Hilaire Jean-Pierre. Infractions contre la Nations, l’Etat et la paix publique // Revue de Science Criminelle, 1996, juillet-septembre, p. 666.
125. Donciu Anatolie, Breahnă Lidia. Caracteristica și clasificarea fraudelor economice // Revista Națională de Drept, 2002, nr. 5, p. 64-66.
126. Floret Ludovic. Secret bancaire et fiscalité: deux obstacles à la coopération internationale dans la lutte anti-blanchiment// La criminalité organisée. (sous la rédaction de Leclerc Marcel). – Paris, 1996, p. 181-197.
127. Franchi François. Le blanchiment, un délit mal né par les banquiers // Banque et Droit, 2003, n° 88 (mars-avril), p. 18-20.
128. Grama Mariana. Organizația criminală // Analele Universității de Stat din Moldova. Vol. 1. — Chișinău, 2001, p. 254-257.
129. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 23 din 28.06.2004 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea

- bunurilor // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2004, nr. 8, p. 5-11.
130. Lascu I. Spălarea banilor. Actualitate. Realitate socială și incriminare // Dreptul, 2003, nr. 6, p. 5-23.
131. Le blanchiment de soi-même // Droit pénal (éditions du Juris-Classeur), 2004, avril, p. 10.
132. Leclair Gilles. La problématique de la lutte contre le blanchiment d'argent // Banque et Droit, 2003, n° 88 (mars-avril), p. 21-25.
133. Leverbe Emmanuelle. Le banquier et l'article 324-1 du Code Pénal // Droit pénal, 2004, n° 1, p. 4-7.
134. Lutte contre le blanchiment d'argents (interview de Laurence Vichnievsky et Marc Cimamonti) // DALLOZ AFFAIRES, 2000, n° 20 (Cahier droit des affaires), p. III-VI.
135. Manacorda Stefano. Le réglementation du blanchiment de capitaux en droit international: les coordonnées du système // Revue de science criminelle et de droit pénal comparé (DALLOZ), 1999, avril/juin, p. 251-258.
136. Manouk Vonny. Genèse du processus de blanchiment d'argents. Contexte et pratiques de l'économie médiévale pré-capitaliste // Revue internationale de criminologie et de police technique et scientifique, 2004, n° 3 (juillet-septembre), p. 323-339.
137. Matspoulou Haritini. La répression du blanchiment d'argent // Revue de Droit Bancaire et Financier, 2002, n° 6 (novembre/décembre), p. 362-365.
138. Molfessis Nicolas. Les banques et la lutte contre le blanchiment des capitaux // Baque et Droit, 2003, n° 88 (mars-avril), p. 3-5.
139. Ottenhof Reynald. Infractions contre les biens // Revue de Science Criminelle, DALLOZ, 2004, n° 2 (avril/juin), p. 350-352.
140. Pitulescu I. Considerații referitoare la infracțiunea de spălare a banilor // Dreptul, 2002, nr. 8, p. 144-151.
141. Poiană I., Lascu I. Incriminarea penală a unor fapte de spălare a banilor // Dreptul, 1999, nr. 5, p. 10-15.
142. Rebut Didier. Manquement du banquier à ses obligations professionnelles et commission du délit de blanchiment. // Banque et Droit, 2003, n° 88 (mars-avril), p. 11-17.
143. Riffault Jacqueline. Le blanchiment de capitaux illicites. Le blanchiment de capitaux en droit comparé // Revue de science

- criminelle et de droit pénal comparé (DALLOZ), 1999, avril/juin, p. 231-249.
144. Véron Michel. Trafic de stupéfiants. Blanchiment du produit du trafic // Droit pénal, 2003, n° 3 (mars), p. 29.
 145. Véron Michel. Trafic de stupéfiants. Blanchiment. Justification mensongère de l'origine frauduleuse des biens // Droit pénal, 2003, n° 12 (décembre), p. 8-9.
 146. Véron Michel. Blanchiment du trafic de stupéfiants. // Droit pénal, 1998, n° 3 (mars), p. 9-10.
 147. Véron Michel. Trafic de stupéfiants. Blanchiment de capitaux. Notaire. Régularisation, acte de vente et conseils sur le financement de l'opération // Droit pénal, 1996, n° 6 (juin), p. 15.
 148. Алиев В.М. Уголовно-правовая характеристика легализации (отмывания) денежных средств или иного имущества, приобретенных незаконным путем // Российский следователь, 2001, nr. 1, p. 17-24.
 149. Алиев В. М., Болотский Б. С. Разработка российского законодательства о противодействии легализации (отмыванию) доходов, полученных незаконным путем: некоторые дискуссионные вопросы // Государства и право, 1999, nr. 6, p. 44-50.
 150. Безбородов В., Зарубин А. Уголовная ответственность за ранее не обещанное приобретение или сбыт имущества, добытого преступным путем // Уголовное право, 2003, nr. 4, p. 7.
 151. Васильев А. Объект преступления при легализации доходов от преступной деятельности // Законность, 2004, nr. 9, p. 2.
 152. Вершинин А. Легализация средств или иного имущества, приобретенных незаконным путем // Уголовное право, 1999, nr. 2, p. 31.
 153. Викторov И. Свободные экономические и оффшорные зоны // Законность, 2000, nr. 11, p. 6-11.
 154. Власенко Н.А. Жаргоны в праве: пределы и техника использования // Проблемы юридической техники: Сборник статей / Под ред. В.М. Баранова. – Нижний-Новгород, 2000, p. 264-270.

155. Волобуев А. Фиктивное предпринимательство как способ сокрытия тяжких экономических преступлений // Российская Юстиция, 2001, № 6, с. 54-55.
156. Волобуев В. Хищения с использованием небанковских финансовых учреждений // Законность, 2000, № 7, с. 39-41.
157. Волженкин Б.В. Некоторые проблемы уголовно-правового обеспечения федеральности закона «О противодействии легализации доходов, полученных преступным путем» // Налоговые и иные экономические преступления (Ярославль), 2002, №5, с. 3-20.
158. Горелов А. Легализация преступно приобретенного имущества: проблемы квалификации // Уголовное право, 2003, № 4, с. 14.
159. Горелов А. Незаконное предпринимательство и мошенничество // Законность, 2004, № 3, с. 41.
160. Горелко Н. Борьба с отмыванием денег в Молдове // Закон и жизнь, 2002, № 5, с. 57.
161. Иванов И. Легализация денежных средств или иного имущества, приобретенных другими лицами преступным путем // Российская Юстиция, 2002, № 3, с. 53-54.
162. Камынин И. Новое законодательство о борьбе с легализацией (отмыванием) преступных доходов // Законность, 2001, № 11, с. 2.
163. Карпович О. Уголовная ответственность за лжепредпринимательство // Российский судья, 2003, № 2, с. 9.
164. Колб Б. «Отмывание» денег // Законность, 2004, № 1, с. 42.
165. Корж В. Типичные способы легализации преступных доходов // Российская юстиция, 2002, № 4, с. 62-63.
166. Логинов Е. Борьба с «отмыванием» денег // Законность, 1999, № 3, с. 28-33.
167. Лунев В.В., Тогонидзе Н.В. Проблемы борьбы с отмыванием денежных средств или иного имущества, приобретенных незаконным путем („Материалы круглого стола”) // Государство и право, 2001, № 2, с. 106-119.
168. Мелехина М. “Отмывание денег” как транснациональное преступление и роль ФСНП РФ в борьбе с ним // Международное публичное и частное право, 2001, № 10, с. 69-73.

169. Морозов А.Е. Финансово-правовые отношения в сфере инвестиционной деятельности кредитных организаций // Банковское право, нг. 2, 2001, р. 37-40.
170. Мусаев Ф.А. Вопросы уголовной ответственности за легализацию преступных доходов // Налоговые и иные экономические преступления (Ярославль), 2002, нг. 5, р. 94-101.
171. Онофрей А. История отмывания денег, полученных преступным путем // Закон и жизнь, 2002, нг. 5, р. 58.
172. Сильнов М.А. Банковская тайна: проблемы правового регулирования // Банковское право, 2002, нг. 2, р. 15-17.
173. Скобликов П.А. О правовых основаниях изъятия доходов, полученных от противозаконной деятельности // Государство и право, 2001, нг. 1, р. 63-70.
174. Степанова М.В. Роль международных организаций в борьбе с легализацией доходов от преступной деятельности // Международное публичное и частное право, 2001, нг. 4, р. 46-49.
175. Степанова М.В. Меры международного противодействия отмыванию „грязных” денег // Банковское право, 2001, нг. 4, р. 62-64.
176. Тосунян Г., Викулин А. Легализация денежных средств: проблемы, возможности и необходимость // Хозяйство и право, 1998, нг. 11, р. 23-29.
177. Трапезников В. Борьба с «отмыванием» доходов, полученных противоправным путем // Российская Юстиция, 2003, нг. 4, р. 22.
178. Третьяков И. Легализация „грязных денег” в России и меры борьбы с нею // Закон и право, 2004, нг. 7, р. 16.
179. Устинова Г. Условно-правовая оценка ст.174/1 УК РФ // Уголовное право, 2003, нг. 2, р. 80.
180. Ценова Г. Об особенностях применения статьи 174 УК РФ // Закон и право, 2003, нг.10, р. 73.
181. Цэдашиев Б. Легализация (отмывание) преступных доходов и коррупция: одно способствует другому // Российский судья, 2004, нг. 7, р. 45.
182. Шебунов А.А. Борьба с легализацией незаконно полученных доходов по уголовному праву ФРГ // Государство и право, 1998, нг. 6, р. 78-87.

Rapoarte, jurisprudență:

183. Bulletin des arrêts de la Cour de Cassation. - 1997, vol. 2, n° 350. - 1165 p.
184. Bulletin des arrêts de la Cour de Cassation. - 1995, vol. 2, n° 375. - 1097 p.
185. L'arrêt de la Cour de Cassation de la France du 14 janvier 2004. Chambre criminelle. // RECUEIL DALLOZ, 2004, n° 19. - 1377 p.
186. Le blanchiment de la monnaie Electronique. Analyse de l'environnement // Canada: GAFI, 1998. - 45 p.
187. Raportul explicativ la Convenția cu privire la spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională din 8 noiembrie 1990, elaborat în cadrul CE de către Comitetul de experți guvernamentali sub autoritatea Comitetului european pentru probleme criminale (STE n° 141) // <http://conventions.coe.int>
188. Rapport d'information. La Grande-Bretagne, Gibraltar et les Dépendances de la Couronne. Tome 1. Volume 4. – France, Paris: Assemblée nationale, 2001. - 423 p.
189. Rapport d'information par la Mission d'information commune sur les obstacles au contrôle et à la répression de la délinquance du blanchiment des capitaux en Europe. La Principauté du Liechtenstein.– France, Paris: Assemblée nationale, 2000, tome 1. - 108 p.
190. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 18 ноября 2004 года, №23, <http://www.supcourt.ru/solution/current.php?id=201>.

Lista abrevierilor:

- alin. – alineat
art. – articol
BNM – Banca Națională a Moldovei
CC RM – Codul civil al Republicii Moldova nr.1107- XV din 6.06.2002.
CE – Consiliul Europei
CEE – Comunitatea Economică Europeană
Convenția de la Strasbourg – Convenția privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională (Strasbourg, 1990).
Convenția din 1988 – Convenția de la Viena
CP – Cod penal
CP RM – Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002
CPP RM – Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003
CSI – Comunitatea Statelor Independente
Directiva – Directiva nr. 91/308 din 10 iunie 1991 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor
GAFI – Grupul de Acțiune Financiară Internațională
Interpol – Organizația internațională a Poliției Criminale
Legea nr. 633-XV – Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului din 15.11.2001
lit. – litera
RM – Republica Moldova
UE – Uniunea Europeană

CUPRINS

